

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Кісіль Роман Володимирович

УДК 911.3:316.7:352(477.85)

ДИСЕРТАЦІЯ

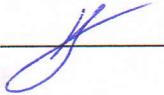
**ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ГРОМАД ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

106 – Географія

10 – Природничі науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

 Р.В. Кісіль

Науковий керівник – Костащук Іван Іванович,
доктор географічних наук, професор

Чернівці – 2026

АНОТАЦІЯ

Кісіль Р.В. Етнокультурний потенціал розвитку територіальних громад Чернівецької області. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 10 Природничі науки за спеціальністю 106 Географія. – Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Міністерство освіти і науки України, Чернівці, 2026.

Дисертаційне дослідження присвячене комплексному суспільно-географічному вивченню етнокультурного потенціалу громад Чернівецької області як територіально організованої системи матеріальних і нематеріальних надбань, культурних практик, етнокультурних ландшафтів та інституційних можливостей, що сформувалися в процесі історичного розвитку й можуть бути використані для збереження локальної ідентичності та забезпечення соціального, економічного, туристичного й іміджевого розвитку громад. Актуальність роботи визначається посиленням ролі територіальних громад в умовах децентралізації, необхідністю збереження культурної самобутності в умовах глобалізаційних, міграційних і воєнних трансформацій, а також потребою інтеграції етнокультурних ресурсів у стратегічне та просторове планування. Особливого значення ця проблематика набуває для Чернівецької області як прикордонного, поліетнічного і поліконфесійного регіону з високою концентрацією різнотипних об'єктів та проявів культурної спадщини.

Метою дослідження є поглиблення теоретико-методичних засад суспільно-географічного вивчення етнокультурного потенціалу, виявлення особливостей його формування, компонентної, територіальної та функціональної структури, оцінювання просторової диференціації та обґрунтування напрямів ефективного використання для розвитку територіальних громад Чернівецької області. Об'єктом дослідження є етнокультурний потенціал територіальних громад області, а предметом – суспільно-географічні особливості його формування, структури, територіального поширення та використання як чинника розвитку громад.

Методологічну основу становлять положення суспільної географії, географії культури, етногеографії, історичної географії, регіоналістики, географії населення, рекреаційної географії та просторового планування. У роботі використано системно-структурний, історико-географічний, порівняльно-географічний, статистичний, картографічний і геоінформаційний методи, методи класифікації та типізації, просторового й мережевого аналізу, а також прийоми геокодування, аналізу концентрації, доступності та побудови діаграм Вороного. Обробку й візуалізацію даних здійснено із застосуванням QGIS, GRASS GIS і Microsoft Excel.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні суспільно-географічного змісту поняття «етнокультурний потенціал територіальної громади», уточненні його компонентної структури, формуванні геопросторової бази етнокультурних об'єктів та виявленні особливостей їх концентрації і територіальної диференціації. Удосконалено методику суспільно-географічного дослідження етнокультурного потенціалу через поєднання статистичних, картографічних, геоінформаційних та інтегральних методів, класифікацію чинників його формування і трансформації, а також підходи до аналізу територіальної структури з урахуванням концентрації, доступності й зон просторового тяжіння етнокультурних об'єктів.

Практичне значення пов'язане з можливістю використання результатів у регіональному й місцевому плануванні, формуванні пріоритетів збереження і використання етнокультурної спадщини, розвитку культурно-пізнавального та етнічного туризму, підтримці локальної ідентичності та підвищенні привабливості територіальних громад. Матеріали дослідження можуть бути використані при розробленні стратегій розвитку громад, програм охорони культурної спадщини, туристичних маршрутів, культурних проєктів і територіальних брендів.

Дисертаційне дослідження пов'язане з науковою тематикою кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, зокрема з темою «Просторове планування і

трансформаційні процеси регіонального розвитку Карпато-Подільських областей України» (№ державної реєстрації 0121U100332). Результати дослідження використано Чернівецькою обласною радою при розробці положень Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року, Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2025 рік та підготовці заходів, пов'язаних із використанням культурної спадщини і посиленням ролі етнокультурних ресурсів у розвитку територій, а також в науковій роботі кафедри географії України та регіоналістики та при викладанні курсів на географічному факультеті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи суспільно-географічного дослідження етнокультурного потенціалу територій» узагальнено наукові підходи до трактування понять «етнокультурні ресурси», «етнокультурна спадщина» та «етнокультурний потенціал», уточнено їх суспільно-географічний зміст і взаємозв'язки.

Уточнено компонентну, територіальну та функціональну структуру етнокультурного потенціалу, визначено основні просторові форми його організації та обґрунтовано культурно-відтворювальну, ідентифікаційну, меморіальну, освітню, сакральну, туристично-рекреаційну, економічну, іміджеву, соціально-інтеграційну й просторово-організаційну функції. Показано його роль у формуванні локальної ідентичності, розвитку туризму, креативних індустрій, підприємництва та територіального брендингу.

Обґрунтовано методику суспільно-географічного дослідження етнокультурного потенціалу територіальних громад, що поєднує теоретико-методологічний, інформаційно-інвентаризаційний, аналітичний, геопросторовий, типологічний і рекомендаційний етапи. Передбачено формування бази даних етнокультурних об'єктів і практик, статистичне та індексне оцінювання, картографування, аналіз концентрації й доступності, застосування ГІС-технологій та типізацію територіальних громад.

У другому розділі «Чинники та загальні закономірності формування

етнокультурного потенціалу територіальних громад Чернівецької області» систематизовано чинники його формування, збереження, трансформації та використання. Запропоновано їх класифікацію за характером, рівнем, тривалістю, напрямом впливу, керованістю та можливістю моніторингу. Виокремлено природно-географічні, історико-генетичні, демогеографічні, етномовні й конфесійні, соціально-економічні, політико-правові, культурно-символічні, комунікаційно-інформаційні, просторово-планувальні та трансформаційні чинники.

Встановлено, що сучасна територіальна диференціація етнокультурного потенціалу області зумовлена поєднанням прикордонного і транскордонного положення, природної неоднорідності, складної історико-географічної генези, міграційних процесів та етноконфесійної мозаїчності населення. Проаналізовано вплив демографічних змін, трудової й освітньої міграції, економічної спроможності громад, туризму та креативних індустрій на відтворення етнокультурних ресурсів.

Виявлено поліцентричний і мозаїчний характер просторової організації етнокультурного потенціалу Чернівецької області. Чернівці визначено головним поліетнічним культурним центром, Хотин – історико-фортифікаційним осередком, гірські громади – ядром гуцульського етнокультурного ареалу, а південні та південно-східні громади – територіями виразного румунського й молдовського культурного впливу.

У третьому розділі «Аналіз культурної спадщини територіальних громад Чернівецької області» здійснено компонентно-територіальний аналіз основних складових етнокультурного потенціалу. Досліджено житлову й господарську архітектурну спадщину, до якої віднесено палаци, замки, фортеці, історичну та традиційну житлову забудову, господарські й виробничі споруди. Встановлено суттєві відмінності між рівнем інвентаризації міської архітектури та традиційної сільської забудови, а просторову диференціацію проаналізовано в межах Буковинської Гуцульщини, українського й румуномовного ареалів Північної Буковини та Північної Бессарабії.

Окремими складовими розділу визначено сакральну спадщину та історичні кладовища, некрополі, поховання й меморіальні місця, що розглядаються як важливі елементи етнокультурної та конфесійної структури громад. Значну увагу приділено музейній мережі області, а саме удосконалено класифікацію музеїв, сформовано їх просторову базу та проаналізовано територіальні відмінності за показниками локалізації й забезпеченості населення музейними установами. Встановлено, що музеї виконують не лише зберігальну й освітню, а й репрезентативну, туристичну та комунікаційну функції.

Етнофестивальний рух досліджено як форму актуалізації матеріальної й нематеріальної спадщини. Систематизовано фестивалі за масштабом, тематикою, періодичністю й етнокультурною спрямованістю. Проведено аналіз традиційної їжі, вбрання, фольклору, ремесел, типізацію громад за рівнем етнокультурного потенціалу, а також SWOT- і PEST-аналіз, виокремлено проблеми та перспективи його використання.

Ключові слова: етнокультурний потенціал та його складові (матеріальна та нематеріальна спадщина), світова спадщина ЮНЕСКО, релігійний (конфесійний) та поліетнічний простір, ідентичність населення, етнографічні райони, туристичні ресурси, туризм і екскурсії (за видами), міграції населення, внутрішньопереміщенні особи, територіальне і просторове планування, децентралізація, територіальні громади, сучасна війна та післявоєнна відбудова України, знищення культурної спадщини та урбіцид, діаграма Вороного (GIC, QGIS, ArcGIS).

ABSTRACT

Kisil R. Ethnocultural Potential for the Development of Territorial Communities of Chernivtsi Oblast. – Qualification research work presented as a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 10 Natural Sciences, specialty 106 Geography. – Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Chernivtsi, 2026.

The dissertation research is devoted to a comprehensive socio-geographical

study of the ethnocultural potential of the communities of Chernivtsi Region as a territorially organized system of tangible and intangible assets, cultural practices, ethnocultural landscapes, and institutional capacities that have been formed in the course of historical development and can be used to preserve local identity and ensure the social, economic, tourism-related, and image-building development of communities. The relevance of the study is determined by the increasing role of territorial communities under decentralization, the need to preserve cultural identity under globalization, migration, and wartime transformations, as well as by the need to integrate ethnocultural resources into strategic and spatial planning. This issue is of particular importance for Chernivtsi Region as a border, polyethnic, and multiconfessional region characterized by a high concentration of diverse objects and manifestations of cultural heritage.

The aim of the study is to deepen the theoretical and methodological foundations of the socio-geographical study of ethnocultural potential, to identify the specific features of its formation, component, territorial, and functional structure, to assess its spatial differentiation, and to substantiate directions for its effective use in the development of territorial communities of Chernivtsi Region. The object of the study is the ethnocultural potential of the territorial communities of the region, while the subject comprises the socio-geographical features of its formation, structure, territorial distribution, and use as a factor in community development.

The methodological basis of the study consists of the provisions of human geography, cultural geography, ethnogeography, historical geography, regional studies, population geography, recreational geography, and spatial planning. The study employs system-structural, historical-geographical, comparative-geographical, statistical, cartographic, and geoinformation methods, methods of classification and typology, spatial and network analysis, as well as geocoding techniques, analysis of concentration and accessibility, and the construction of Voronoi diagrams. Data processing and visualization were carried out using QGIS, GRASS GIS, and Microsoft Excel.

The scientific novelty of the research lies in substantiating the socio-

geographical content of the concept of “ethnocultural potential of a territorial community,” clarifying its component structure, creating a geospatial database of ethnocultural objects, and identifying the specific features of their concentration and territorial differentiation. The methodology of socio-geographical research into ethnocultural potential has been improved through the integration of statistical, cartographic, geoinformation, and integral methods, the classification of factors of its formation and transformation, as well as approaches to analysing its territorial structure with due regard to the concentration, accessibility, and spatial attraction zones of ethnocultural objects.

The practical significance of the study is related to the possibility of using its results in regional and local planning, in defining priorities for the preservation and use of ethnocultural heritage, in the development of cultural and educational as well as ethnic tourism, in supporting local identity, and in enhancing the attractiveness of territorial communities. The research materials may be used in the preparation of community development strategies, cultural heritage preservation programmes, tourist routes, cultural projects, and territorial brands.

The dissertation research is connected with the research activities of the Department of Geography of Ukraine and Regional Studies of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, in particular with the research theme “Spatial Planning and Transformational Processes of Regional Development of the Carpathian-Podilskyi Regions of Ukraine” (state registration No. 0121U100332). The research results were used by the Chernivtsi Regional Council in developing provisions of the Development Strategy of Chernivtsi Region for the period up to 2027, the Programme of Economic and Social Development of Chernivtsi Region for 2025, and in preparing measures related to the use of cultural heritage and strengthening the role of ethnocultural resources in territorial development, as well as in the research activities of the Department of Geography of Ukraine and Regional Studies and in teaching courses at the Faculty of Geography of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

The first chapter, “Theoretical and Methodological Foundations of the Socio-Geographical Study of the Ethnocultural Potential of Territories,” summarizes

scientific approaches to the interpretation of the concepts of “ethnocultural resources,” “ethnocultural heritage,” and “ethnocultural potential,” and clarifies their socio-geographical content and interrelationships.

The component, territorial, and functional structure of ethnocultural potential is clarified, the main spatial forms of its organization are identified, and its cultural-reproductive, identification, memorial, educational, sacred, tourism and recreational, economic, image-building, social-integration, and spatial-organizational functions are substantiated. Its role in the formation of local identity, the development of tourism, creative industries, entrepreneurship, and territorial branding is demonstrated.

A methodology for the socio-geographical study of the ethnocultural potential of territorial communities is substantiated, combining theoretical-methodological, information-inventory, analytical, geospatial, typological, and recommendation stages. It provides for the creation of a database of ethnocultural objects and practices, statistical and index-based assessment, mapping, analysis of concentration and accessibility, the use of GIS technologies, and the typology of territorial communities.

The second chapter, “Factors and General Patterns of the Formation of the Ethnocultural Potential of Territorial Communities of Chernivtsi Region,” systematizes the factors of its formation, preservation, transformation, and use. Their classification is proposed according to the nature, level, duration, direction of influence, controllability, and possibility of monitoring. Natural-geographical, historical-genetic, demogeographical, ethnolinguistic and confessional, socio-economic, political and legal, cultural-symbolic, communication and information, spatial-planning, and transformational factors are distinguished.

It is established that the contemporary territorial differentiation of the ethnocultural potential of the region is determined by the combination of its border and cross-border position, natural heterogeneity, complex historical-geographical genesis, migration processes, and the ethnoconfessional mosaic structure of the population. The influence of demographic changes, labour and educational migration, the economic capacity of communities, tourism, and creative industries on the reproduction of ethnocultural resources is analysed.

The polycentric and mosaic nature of the spatial organization of the ethnocultural potential of Chernivtsi Region is identified. Chernivtsi is defined as the main polyethnic cultural centre, Khotyn as a historical-fortification centre, the mountain communities as the core of the Hutsul ethnocultural area, and the southern and south-eastern communities as territories with pronounced Romanian and Moldovan cultural influence.

The third chapter, “Analysis of the Cultural Heritage of Territorial Communities of Chernivtsi Region,” presents a component-territorial analysis of the main components of ethnocultural potential. Residential and economic architectural heritage is studied, including palaces, castles, fortresses, historical and traditional residential buildings, as well as economic and industrial structures. Significant differences are identified between the level of inventorying of urban architecture and traditional rural development, while spatial differentiation is analysed within Bukovynian Hutsulshchyna, the Ukrainian and Romanian-speaking areas of Northern Bukovyna, and Northern Bessarabia.

Separate components of the chapter are devoted to sacred heritage and to historical cemeteries, necropolises, burial sites, and memorial places, which are considered important elements of the ethnocultural and confessional structure of communities. Considerable attention is paid to the museum network of the region: the classification of museums is improved, their spatial database is created, and territorial differences are analysed using indicators of localization and provision of the population with museum institutions. It is established that museums perform not only preservation and educational functions, but also representative, tourism-related, and communicative functions.

The ethnofestival movement is studied as a form of actualization of tangible and intangible heritage. Festivals are systematized by scale, theme, periodicity, and ethnocultural orientation. Traditional food, clothing, folklore, and crafts are analysed; communities are typologized according to the level of ethnocultural potential; SWOT and PEST analyses are conducted; and the problems and prospects of its use are identified.

Keywords: ethnocultural potential and its components (tangible and intangible heritage), UNESCO World Heritage, religious (confessional) and multiethnic space, population identity, ethnographic regions, tourist resources, tourism and excursions (by types), population migrations, internally displaced persons (IDPs), territorial and spatial planning, decentralization, territorial communities, contemporary war and post-war reconstruction of Ukraine, destruction of cultural heritage and urbicide, Voronoi diagram (GIS, QGIS, ArcGIS).

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Наукова праця у виданні, включеного до переліку наукових фахових видань України (категорія А) та проіндексованого у наукометричній базі даних Web of Science Core Collection

1) Bezugly, V., Kostaschuk, I., Kisil, R., Yavorska, V., & Buyanovska, L. (2024). World heritage: Features, composition, and tourist significance. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 33(3), 440-452. DOI: 10.15421/112441. (Внесок авторів: Безуглий В.В. – обґрунтовано теоретичні засади дослідження Всесвітньої спадщини, узагальнено особливості її формування, структури та сучасного стану; Костащук І.І. – проаналізовано суспільно-географічні аспекти територіальної організації об'єктів Всесвітньої спадщини та їх значення для розвитку територій і туризму; Кісіль Р.В. – систематизовано склад і типологічні особливості об'єктів Всесвітньої спадщини, опрацьовано статистичні й просторові характеристики їх поширення; Яворська В.В. – проаналізовано регіональні особливості розміщення та туристичного використання об'єктів Всесвітньої спадщини, узагальнено їх роль у формуванні туристичної привабливості територій; Буяновська Л.Ю. – опрацьовано матеріали щодо історико-географічних передумов формування об'єктів культурної спадщини, їх територіальної репрезентації та значення у структурі світової культурної спадщини).

**Наукові праці у виданнях, включених до переліку наукових фахових
видань України категорії Б**

1) Kostaschuk, I., & Kisil, R. (2016). Confessional space and its structure in the context of human geography research. *Часопис соціально-економічної географії*, 20(1), 40-45. (Внесок авторів: Костащук І.І. – обґрунтовано суспільно-географічний зміст поняття «конфесійний простір», визначено його співвідношення з категоріями «релігійний простір», «релігійна сфера» та «конфесія»; Кісіль Р.В. – систематизовано структуру конфесійного простору, виокремлено її територіальну, галузеву та управлінську складові, охарактеризовано основні елементи територіальної організації конфесійного простору).

2) Костащук, І. І., & Кісіль, Р. В. (2021). Територіальна організація музеїв як об'єктів етнокультурного потенціалу Чернівецької області. *Географія та туризм*, 64, 42-53. (Внесок авторів: Костащук І.І. – удосконалено класифікацію музеїв, обґрунтовано їх місце у структурі етнокультурного потенціалу поліетнічного регіону та визначено значення для розвитку туризму; Кісіль Р.В. – сформовано базу даних музеїв Чернівецької області, проаналізовано їх територіальне розміщення та етнічну приналежність, здійснено розрахунок індексів локалізації і забезпеченості населення музеями та проведено групування територіальних громад).

3) Кісіль, Р. В. (2023). Етнофестивалі у Чернівецькій області як показники поліетнічної ідентичності та складові потенціалу розвитку громад. *Часопис соціально-економічної географії*, 35, 52-59. DOI: 10.26565/2076-1333-2023-35-05. (Внесок автора: Кісіль Р.В. – одноосібно обґрунтовано роль етнофестивалів у формуванні та репрезентації поліетнічної ідентичності Чернівецької області, досліджено просторово-часові особливості їх проведення, систематизовано фестивальні події та визначено їх значення як складової етнокультурного потенціалу і чинника розвитку територіальних громад).

4) Кісіль, Р. В., & Захарчук, І. В. (2025). Етнокультурний потенціал Чернівецької області в перцепційному вимірі її геопростору. *Науковий вісник*

Чернівецького університету: *Географія*, 853, 143-151. DOI: 10.31861/geo.2025.853.143-151. (Внесок авторів: Кісіль Р.В. – проаналізовано етнокультурний потенціал Чернівецької області, визначено його поліетнічні особливості та роль культурних практик і етнофестивалів у формуванні регіонального іміджу й розвитку територіальних громад; Захарчук І.В. – обґрунтовано застосування перцепційно-географічного підходу, проаналізовано ментальні образи території та просторову ідентичність населення, опрацьовано результати перцепційного дослідження і контент-аналізу культурних подій).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1) Кісіль, Р. (2021). Історико-географічні особливості формування етнокультурного потенціалу Чернівецької області. У *Регіон – 2021: Суспільно-географічні аспекти: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців* (с. 37-38). Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

2) Костащук, І., & Кісіль, Р. (2021). Етнокультурний потенціал Чернівецької області як важливий аспект регіонального розвитку. У *Географічна наука та освіта: Перспективи й інновації: Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції* (с. 64-67). (Внесок авторів: Костащук І. – обґрунтовано значення етнокультурного потенціалу в системі чинників регіонального розвитку та визначено основні напрями його суспільно-географічного дослідження; Кісіль Р. – охарактеризовано складові етнокультурного потенціалу Чернівецької області, проаналізовано їх територіальні особливості та можливості використання у розвитку регіону).

3) Костащук, І., & Кісіль, Р. (2021). Фестивалі міста Чернівці як складові його етнокультурного потенціалу та поліетнічної ідентичності. У *Регіон – 2021: Суспільно-географічні аспекти: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (с. 146-148). Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. (Внесок авторів: Костащук І. – обґрунтовано роль фестивального руху у формуванні етнокультурного потенціалу та поліетнічної ідентичності

міста; Кісіль Р. – систематизовано фестивальні події Чернівців, охарактеризовано їх етнокультурну спрямованість і визначено значення для репрезентації культурного різноманіття та туристичної привабливості міста).

4) Кісіль, Р. (2024). Роль етнокультурного потенціалу в розвитку територіальних громад. У *Географія, картографія, географічна освіта: Історія, методологія, практика: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, присвяченої 90-річчю з дня народження професора Ярослава Жупанського* (с. 285-287). Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

5) Костащук, І., Вієру, І., & Кісіль, Р. (2025). Етнічна структура населення Північної Буковини в першій половині XX століття. У *Регіональні дослідження України: Інтеграція традицій і інновацій (на відзначення 30-ї річниці заснування кафедри географії України): Матеріали Всеукраїнської наукової конференції* (с. 32-36). Київський національний університет імені Тараса Шевченка. (Внесок авторів: Костащук І. – обґрунтовано історико-географічні передумови формування етнічної структури населення Північної Буковини; Вієру І. – проаналізовано динаміку та територіальні особливості розселення основних етнічних груп регіону в першій половині XX ст.; Кісіль Р. – систематизовано статистичні дані щодо етнічного складу населення, здійснено їх порівняльно-географічний аналіз та узагальнено просторові відмінності етнічної структури території).

6) Кісіль, Р., & Гелка, О. (2025). Етнокультурний потенціал як чинник розвитку іміджу територіальних громад Чернівецької області. У *Географія, картографія, географічна освіта: Історія, методологія, практика: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 150-річчю заснування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та 35-річчю створення кафедри географії України та регіоналістики* (с. 239-242). Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. (Внесок авторів: Кісіль Р. – обґрунтовано роль етнокультурного потенціалу у

формуванні іміджу територіальних громад Чернівецької області та визначено основні напрями його використання у територіальному брендингу; Гелка О. – проаналізовано етнокультурні ресурси окремих громад, узагальнено їх іміджеформувальні характеристики та можливості використання для підвищення туристичної привабливості територій).

ЗМІСТ

ВСТУП.....	18
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЙ.....	28
1.1 Етнокультурний потенціал як наукова категорія.....	28
1.2 Компонентна, територіальна та функціональна структура етнокультурного потенціалу та його роль у розвитку територій.....	42
1.2.1 Компонентна структура етнокультурного потенціалу.....	43
1.2.2 Територіальна структура етнокультурного потенціалу.....	45
1.2.3 Функціональна структура етнокультурного потенціалу.....	51
1.2.4 Роль етнокультурного потенціалу в розвитку громад і територій.....	55
1.3. Методика суспільно-географічного дослідження етнокультурного потенціалу територіальних громад.....	61
Висновки до розділу 1.....	71
РОЗДІЛ 2. ЧИННИКИ ТА ЗАГАЛЬНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	73
2.1 Загальна характеристика чинників формування етнокультурного потенціалу поліетнічного регіону.....	73
2.2 Закономірності формування етнокультурного потенціалу територіальних громад Чернівецької області.....	86
2.2.1. Географічне положення Чернівецької області та її природні умови.....	86
2.2.2. Історико-географічні чинники формування етнокультурного потенціалу.....	94
2.2.3 Демогеографічні чинники.....	99
2.2.4. Етномовний та конфесійний склад населення громад Чернівецької області.....	103
2.2.5 Економічний розвиток регіону та його вплив на культурну спадщину....	113

2.3 Місце Чернівецької області серед регіонів України за етнокультурним розвитком	116
Висновки до розділу 2.....	120
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	125
3.1. Житлова та господарська архітектурна етнокультурна спадщина громад Чернівецької області.....	125
3.2. Сакральна архітектурна спадщина громад Чернівецької області	135
3.3. Територіальна організація музеїв як об'єктів етнокультурного потенціалу громад Чернівецької області.....	156
3.4. Історичні кладовища і некрополі як складова етнокультурного потенціалу Чернівецької області.....	172
3.5. Етнофестивальна діяльність у громадах Чернівецької області	180
3.6. Інші складові нематеріального етнокультурного потенціалу громад області.....	191
3.7. Типізація та класифікація територіальних громад Чернівецької області за рівнем етнокультурного потенціалу	205
Висновки до розділу 3.....	214
ВИСНОВКИ	217
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	221
ДОДАТКИ.....	236

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап суспільного розвитку України характеризується, як децентралізацією, так і глибокими трансформаціями політичного, соціально-економічного, демографічного та просторового аспектів, які істотно впливають на життєдіяльність територіальних громад та визначають нові підходи до використання їхнього ресурсного потенціалу, в тому числі і етнокультурного. Децентралізація, реформування системи місцевого самоврядування, посилення ролі територіальних громад у формуванні стратегій локального розвитку, європейська інтеграція України, глобалізаційні процеси, міграційні переміщення населення, а особливо повномасштабна російсько-українська війна актуалізують проблему збереження етнокультурної самобутності територій, підтримання локальної та регіональної ідентичності, охорони культурної спадщини й використання етнокультурних ресурсів як важливої передумови суспільної стійкості та розвитку громад.

У цьому контексті особливого значення набуває етнокультурний потенціал (ЕКП) території. Його значення не обмежується культурною сферою, оскільки ЕКП безпосередньо чи опосередковано впливає на туристично-рекреаційний розвиток, формування іміджу (бредінгу) території, інвестиційну привабливість, локальне підприємництво, креативні індустрії, соціальну згуртованість, міжкультурний діалог та конкурентоспроможність територіальних громад. Водночас ефективність використання таких ресурсів значною мірою залежить від їх територіальної та просторової концентрації, стану збереження, доступності, інституційного забезпечення функціонування, активності місцевих громад, щодо включення етнокультурної складової до стратегічного і просторового планування.

Особливо важливим є дослідження ЕКП в регіонах із тривалим досвідом міжетнічної та міжконфесійної взаємодії. Чернівецька область належить до одного з найбільш етнокультурно різноманітних регіонів України. Це зумовлює значну територіальну диференціацію ЕКП територіальних громад області. Одні громади характеризуються високою концентрацією пам'яток матеріальної

культурної спадщини, інші вирізняються збереженістю традиційної народної культури, ремесел, обрядовості чи етнофестивального руху; для окремих територій визначальне значення має багатоконфесійна або поліетнічна структура, тоді як в інших домінуючу роль відіграють природно-етнографічні та історико-культурні особливості. Відповідно виникає потреба в комплексному суспільно-географічному аналізі ЕКП, визначенні його компонентної, територіальної та функціональної структури, оцінюванні рівня сформованості й можливостей використання для розвитку громад. Актуальність дослідження посилюється і тим, що частина пам'яток перебуває в незадовільному стані, окремі традиційні ремесла й культурні практики втрачають носіїв, недостатньо сформованими залишаються системи інтерпретації та популяризації локальної спадщини. Також недостатнім є також рівень інтеграції ЕКП до стратегій місцевого економічного розвитку, туристичного планування та формування брендів громад.

Особливої актуальності проблематика набуває в умовах воєнного стану та майбутнього повоєнного відновлення України. Культурна спадщина, історична пам'ять, традиції та локальна ідентичність є важливими складовими суспільної стійкості, національної консолідації та збереження культурного різноманіття.

Необхідність теоретико-методичного обґрунтування поняття ЕКП, розроблення методики його суспільно-географічного дослідження, виявлення територіальної диференціації, проведення типізації територіальних громад та визначення напрямів ефективного використання етнокультурних ресурсів у їх розвитку зумовлює актуальність обраної теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження пов'язане з напрямами наукової роботи кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Окремі його положення розвивають наукову проблематику кафедральних тем «Просторове планування і трансформаційні процеси регіонального розвитку Карпато-Подільських областей України» (№ державної реєстрації 0121U100332) та «Просторові аспекти природних,

соціальних і господарських систем Карпато-Подільського регіону в умовах трансформаційних процесів» (№ державної реєстрації 0126U004327).

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є поглиблення теоретико-методичних засад суспільно-географічного дослідження ЕКП, виявлення особливостей його формування, компонентної, територіальної та функціональної структури, оцінювання просторової диференціації та обґрунтування напрямів його ефективного використання для розвитку територіальних громад Чернівецької області.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

1) узагальнити наукові підходи до трактування понять «етнокультурні ресурси», «етнокультурна спадщина» та «етнокультурний потенціал» і розкрити суспільно-географічну сутність етнокультурного потенціалу території;

2) обґрунтувати компонентну структуру ЕКП та визначити його основні функції в суспільному і соціально-економічному розвитку територіальних громад;

3) систематизувати та класифікувати чинники формування, збереження, трансформації та використання етнокультурного потенціалу;

4) здійснити комплексний аналіз матеріальних складових ЕКП територіальних громад, зокрема архітектурної, сакральної, меморіальної, музейної та іншої культурної спадщини;

5) проаналізувати територіальні особливості поширення нематеріальної етнокультурної спадщини, традиційних ремесел і промислів, фольклору, обрядовості, гастрономічної культури, фестивалів та інших проявів локальної культури;

6) оцінити територіальну концентрацію, доступність та просторові взаємозв'язки основних об'єктів і складових ЕКП із застосуванням картографічних та геоінформаційних методів;

7) здійснити інтегральне оцінювання та типізацію територіальних громад Чернівецької області за особливостями сформованості, структури й рівня використання ЕКП;

8) виявити основні проблеми, ризики та просторові диспропорції у збереженні й використанні ЕКП та обґрунтувати стратегічні напрями підвищення його ролі розвитку територіальних громад Чернівецької області.

Об'єкт та предмет дослідження. Об'єктом дослідження є етнокультурний потенціал територіальних громад Чернівецької області. Предметом виступають суспільно-географічні особливості формування, компонентної, територіальної та функціональної структури етнокультурного потенціалу, закономірності його поширення та напрями використання як чинника розвитку громад області.

Методологія і методи наукового дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є положення суспільної географії, географії культури, етногеографії, історичної географії, регіоналістики, географії населення, рекреаційної географії та просторового планування.

Нормативно-правову основу дослідження становлять Конституція України, законодавчі та нормативно-правові акти України у сфері культури, охорони культурної спадщини, охорони археологічної спадщини, музейної справи, туризму, місцевого самоврядування, регіонального розвитку, свободи совісті та діяльності релігійних організацій, а також державні, регіональні й місцеві стратегічні документи у сферах культури, туризму, регіонального і місцевого розвитку.

Основними теоретико-методичними підходами дослідження є геопросторовий, системно-структурний, історико-географічний, порівняльно-географічний та міждисциплінарний. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових методів, а саме аналізу і синтезу, індукції та дедукції, абстрагування, конкретизації, узагальнення, аналогії, класифікації, систематизації, моделювання та формалізації. Вони застосовувалися для опрацювання теоретичних положень, уточнення понятійно-термінологічного апарату, визначення структури етнокультурного потенціалу та формування системи показників його дослідження.

Серед конкретно-наукових методів використано історико-географічний – для виявлення впливу історичних процесів, змін державної приналежності

території, міграційних, етнічних і конфесійних трансформацій на формування сучасного ЕКП області; порівняльно-географічний – для встановлення спільних і відмінних рис територіальних громад за структурою, концентрацією та рівнем насиченості етнокультурними ресурсами; статистичний – для кількісного аналізу об'єктів культурної спадщини, закладів культури, етнодемографічних, конфесійних, туристичних та інших показників. Для забезпечення зіставності територіальних одиниць застосовано абсолютні й відносні величини (статистичний метод). Картографічний метод використано для відображення територіальної диференціації його складових, а геоінформаційний – для формування просторової бази даних етнокультурних об'єктів, їх геолокалізації, систематизації, просторового аналізу та картографічного моделювання. Методи просторового й мережевого аналізу застосовано для оцінювання доступності, щільності, концентрації та взаємного розташування етнокультурних об'єктів; побудова діаграм Вороного дала змогу окреслити зони просторового тяжіння до культурних, музейних, сакральних та інших етнокультурних центрів і виявити територіальні відмінності в рівні забезпеченості ними населення. Методи класифікації та типізації використано для групування територіальних громад за компонентною структурою, рівнем сформованості, концентрації та можливостями використання етнокультурного потенціалу. Обробку, систематизацію, аналіз і візуалізацію отриманих даних здійснено із застосуванням програмних засобів QGIS, GRASS GIS, Microsoft Excel та інших геоінформаційних і аналітичних інструментів.

Теоретичною основою дослідження стали праці українських і зарубіжних учених у галузях суспільної географії, етногеографії, географії культури, історичної географії, регіоналістики, етнології та туризмознавства. Концептуальні засади трактування етнокультурного потенціалу сформовано з урахуванням досліджень М. Михайлюка, В. Грицька, І. Бачинської, В. Шикеринця, І. Кулаковської, В. Федорака, В. Воловика, К. Поливач та інших, у яких етнокультурний потенціал розглядається як сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів та важливий чинник регіонального й туристичного

розвитку. Етногеографічні та просторові аспекти дослідження ґрунтуються на працях М. Дністрянського, Н. Мезенцевої, К. Мезенцева, Г. Підгрушного, Я. Олійника, О. Гнатюка та інших, у яких розкрито питання етнічної структури, територіальної ідентичності, суспільно-просторової диференціації та привабливості територій. Теоретичне осмислення культурної спадщини та культурного ландшафту доповнено працями зарубіжних вчених Р. Bourdieu, В. Graham, G. Ashworth, J. Tunbridge, L. Smith та інших, а також підходами UNESCO. Для дослідження етнокультурної специфіки Чернівецької області використано праці В. Джамана, І. Костащука, Я. Джамана, Ж. Бучко, О. Короля та інших дослідників, які присвячені поліетнічності регіону, етноконтактним територіям, етнічному і сакральному туризму та використанню культурної спадщини. Теоретичні положення щодо матеріальної та нематеріальної спадщини опрацьовано також за працями О. Вовка, Р. Радовича, Я. Тараса, Є. Котляра, С. Кравцова та сучасними дослідженнями, присвяченими охороні, відтворенню й використанню нематеріальної культурної спадщини у місцевому розвитку.

Інформаційна основа наукового дослідження. Інформаційну базу роботи становлять законодавчі й нормативно-правові документи України; державні реєстри та переліки нерухомих пам'яток культурної спадщини національного і місцевого значення; матеріали Міністерства культури та стратегічних комунікацій України; відомості органів державної влади та місцевого самоврядування; матеріали Чернівецької обласної військової адміністрації, Чернівецької обласної ради та територіальних громад області; статистичні матеріали; паспорти територіальних громад; стратегічні й програмні документи їх розвитку. Для дослідження нематеріальної складової використовуються матеріали державних і регіональних переліків елементів нематеріальної культурної спадщини, наукова й краєзнавча література, матеріали етнографічних досліджень, офіційні інтернет-ресурси установ культури та органів місцевого самоврядування. Геопросторову інформацію отримано з відкритих картографічних джерел і баз геоданих, зокрема

OpenStreetMap, а також шляхом геокодування об'єктів за їх адресами та координатами. Складність формування інформаційної бази пов'язана з розпорошеністю відомостей про етнокультурні ресурси між різними державними реєстрами, установами й інформаційними ресурсами, неоднаковим ступенем їх повноти та актуальності, а також відсутністю уніфікованої статистики в розрізі територіальних громад. Для мінімізації зазначених обмежень здійснено зіставлення й верифікацію інформації з різних джерел та сформовано авторську базу даних етнокультурних об'єктів і явищ.

Обґрунтування вибору території дослідження. Вибір Чернівецької області як модельної території для суспільно-географічного дослідження етнокультурного потенціалу зумовлений унікальним поєднанням її прикордонного географічного положення, історичної полікультурності, етнічного й конфесійного різноманіття, складної історії формування території та значної концентрації об'єктів матеріальної й нематеріальної культурної спадщини.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

вперше:

- 1) обґрунтовано суспільно-географічний зміст поняття «етнокультурний потенціал територіальної громади» та сформовано його компонентну структуру, що охоплює матеріальну й нематеріальну спадщину, етнокультурні ландшафти;
- 2) здійснено комплексне оцінювання етнокультурного потенціалу всіх територіальних громад Чернівецької області;
- 3) сформовано геопросторову базу етнокультурних об'єктів, виявлено особливості їх концентрації та територіальної диференціації;
- 4) проведено типізацію територіальних громад за рівнем і структурою ЕКП та їх класифікацію за його рівнем;
- 5) обґрунтовано напрями його використання у соціально-економічному, туристичному та іміджевому розвитку громад.

Удосконалено:

- 1) методику суспільно-географічного дослідження ЕКП на основі поєднання статистичних, картографічних, геоінформаційних та інтегральних методів;
- 2) класифікацію чинників його формування і трансформації;
- 3) підходи до аналізу територіальної структури ЕКП з урахуванням концентрації, доступності та зон просторового тяжіння етнокультурних об'єктів.

Отримало подальший розвиток:

- 1) теоретичне обґрунтування ролі ЕКП в розвитку територіальних громад;
- 2) дослідження етнокультурного простору Чернівецької області на рівні територіальних громад;
- 3) підходи до використання культурної спадщини, етнокультурного різноманіття та локальної ідентичності у стратегічному плануванні розвитку громад.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в уточненні змісту поняття «етнокультурний потенціал території», визначенні його компонентної, територіальної та функціональної структури, а також удосконаленні методики суспільно-географічного оцінювання. Запропоновані підходи можуть бути використані для дослідження ЕКП інших регіонів і територіальних громад України, зокрема прикордонних, поліетнічних та поліконфесійних територій.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання в регіональному та місцевому плануванні, зокрема під час формування пріоритетів збереження і використання етнокультурної спадщини, розвитку культурно-пізнавального та етнічного туризму, підтримки локальної ідентичності й підвищення привабливості територіальних громад. Одержані результати враховано Чернівецькою обласною радою при реалізації положень Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року, Програми економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2025 рік та підготовці заходів, пов'язаних із використанням культурної спадщини і посиленням ролі етнокультурних ресурсів у розвитку територій (довідка № 01-

12/22-326 від 16.03.2026 р.). Матеріали дослідження також використано під час підготовки узагальнюючих положень завершального звіту кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича за темою «Просторове планування і трансформаційні процеси регіонального розвитку Карпато-Подільських областей України», № державної реєстрації 0121U100382 (довідка № 16/19-833-26 від 23.02.2026 р.). Окремі результати впроваджено в освітній процес географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича під час викладання нормативних і вибіркових дисциплін ОПП «Регіональний розвиток і просторове планування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (довідка № 16/19-872-26 від 25.02.2026 р.). Довідки представлено в додатку Б.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною науковою працею, у якій автором обґрунтовано теоретико-методичні засади суспільно-географічного дослідження ЕКП, сформовано його компонентну структуру, систематизовано чинники формування й розвитку, розроблено методику комплексного оцінювання, сформовано інформаційну та геопросторову базу даних, проведено картографічний аналіз, виявлено просторові закономірності та диспропорції, здійснено типізацію територіальних громад і розроблено практичні рекомендації щодо використання ЕКП для їх розвитку. Наукові положення, результати та висновки, запозичені з праць інших авторів, використовуються з відповідними посиланнями.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні теоретичні положення, методичні підходи та результати дисертаційного дослідження апробовано під час наукових конференцій, семінарів та інших науково-комунікативних заходів, а саме: 1) міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих науковців «Регіон – 2021: суспільно-географічні аспекти» (м. Харків, 15 квітня 2021 р.); 2) міжнародній науково-практичній конференції «Географічна наука та освіта: перспективи й інновації» (м. Переяслав, 20-21 травня 2021 р.); 3) міжнародній науково-практичній конференції «Регіон –2021: суспільно-географічні аспекти» (м.

Харків, 21 жовтня 2021 р.); 4) міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, присвяченої 90-річчю з дня народження проф. Ярослава Жупанського «Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика» (м. Чернівці, 16-18 трав. 2024 р.); 5) всеукраїнській науковій конференції «Регіональні дослідження України: інтеграція традицій і інновацій (на відзначення 30-ї річниці заснування кафедри географії України)» (м. Київ, 30 травня 2025 р.); 6) міжнародній науково-практичній конференції присвяченої 150-річчю заснування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та 35-річчю створення кафедри географії України та регіоналістики «Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика» (м. Чернівці, 31 жовтня – 2 листопада 2025 р.).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 11 наукових праць (з яких 3 є одноосібними і 8 у співавторстві). Серед публікацій 1 стаття у співавторстві опублікована у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (категорія А) та проіндексованих у наукометричних базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus; а також 4 статі у наукових фахових виданнях України категорії «Б» (з яких 1 є одноосібною) та 6 тез апробаційного характеру в матеріалах конференцій та семінару (з яких 2 є одноосібними і 4 у співавторстві).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів основної частини, висновків, списку використаних джерел та додатків. У тексті представлено таблиці, структурно-логічні схеми, діаграми, тематичні картосхеми. Загальний обсяг становить 299 сторінок, в т. ч. 195 сторінок основного тексту. Дисертація містить 7 таблиць, 23 рисунків (з них 12 картосхеми, 6 схематичних рисунків та 5 фотографій) та 11 додатків. Список використаних джерел налічує 146 найменувань, з яких 21 іноземними мовами.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЙ

1.1 Етнокультурний потенціал як наукова категорія

Останні роки Україна цілеспрямовано прямує до інтеграції в європейський простір, що викликає вирішення чимало проблем та проведення ефективних реформ соціального та економічного розвитку країни. Однією із таких реформ є децентралізація, яка охоплює різні сфери державного управління, серед яких найважливішими є адміністративно-територіальна реформа, що передбачає не тільки створення нових адміністративно-територіальних одиниць (районів та територіальних громад), але й створення умов їх функціонування та конкурентоспроможності. Тому саме оптимальне використання всіх наявних у громаді ресурсів є однією із найважливіших умов досягнення даних цілей.

Регіони України вирізняються значним етнокультурним потенціалом, переплетенням різних культур, інколи не споріднених між собою (наприклад християнство та іслам в Криму), які є цікавими для іноземних та внутрішніх туристів, а також можуть формувати певний імідж території, виступати її візитівкою. Слід відмітити, що поліетнічні регіони, до яких в Україні відносяться Закарпатська, Чернівецька, Одеська області та АР Крим, вирізняються різними етнокультурними об'єктами та ландшафтами, елементами духовної культури (традиції, звичаї, обряди, пісні, етнофестивалі), що пояснюється не тільки етнічним, але й поліконфесійним складом населення та етноконтактністю основних етнічних груп населення. Так, в Чернівецькій області спостерігаємо таку етноконтактність українців, румунів та молдован, в Закарпатській – українців та угорців, із помітними ареалами румунів та ромів, в Одеській – українців та гагаузів, а в АР Крим – українців, кримських татар та заселених в радянський період росіян. Тому в цих областях більшість створених територіальних громад мають значний ЕКП, який варто популяризувати з метою

розвитку внутрішнього та міжнародного туризму, налагодження міжнародного співробітництва в галузі розвитку та збереження культурної спадщини через отримання міжнародних інвестицій, посилення культурних зв'язків між різними державами.

У чинному законодавстві України окремого легального визначення терміна «етнокультурний потенціал» не закріплено. Тому нормативно-правове розуміння цієї категорії доцільно формувати шляхом поєднання законодавчих дефініцій культури, нематеріальної культурної спадщини, національного культурного надбання та національної меншини (спільноти). Безпосередні визначення ЕКП сформульовані переважно у суспільно-географічних, туристично-географічних та регіонально-економічних дослідженнях.

У статті 1 Закону України «Про культуру», культура визначена як «сукупність матеріального і духовного надбання певної людської спільноти (етносу, нації), нагромадженого, закріпленого і збагаченого протягом тривалого періоду, що передається від покоління до покоління, включає всі види мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, науку, освіту та відображає рівень розвитку цієї спільноти» (Закон України «Про культуру»). Це визначення становить нормативну основу для трактування ЕКП як сукупності успадкованих і відтворюваних матеріальних та духовних надбань етнічної спільноти. В цьому ж Законі нематеріальна культурна спадщина визначається як звичаї, форми показу та вираження, знання і навички, що передаються від покоління до покоління, постійно відтворюються спільнотами та групами під впливом їхнього досвіду, оточення, взаємодії з природою та історії, формують почуття самобутності й наступності та сприяють повазі до культурного розмаїття (Закон України «Про культуру»). У змістовому відношенні це визначення охоплює значну частину нематеріального складника ЕКП. Також в Законі України «Про Культуру» національне культурне надбання визначено як сукупність унікальних культурних цінностей і об'єктів культурної спадщини, що мають виняткове історичне значення для формування культурного простору України (Закон України «Про культуру»). Ця дефініція підкреслює ресурсну, ціннісну та

просторову основу ЕКП.

Важливим в нашому дослідженні є поняття також етнічна меншина. У Законі України «Про національні меншини (спільноти) України», національна меншина (спільнота) України визначається як стала група громадян України, які не є етнічними українцями, проживають на території України, об'єднані спільними етнічними, культурними, історичними, мовними та/або релігійними ознаками, усвідомлюють свою належність до такої групи та прагнуть зберігати й розвивати мовну, культурну і релігійну самобутність (Закон України «Про національні меншини (спільноти) України»). Для визначення ЕКП особливо важливими є ознаки спільності, самоідентифікації, територіальної закріпленості та прагнення до збереження і розвитку самобутності.

Під поняттям ЕКП варто розуміти кількісну чи якісну оцінку наявності та атракції на певній території усіх його складових, які будуть сприяти етнокультурному розвитку території. У Законі України «Про засади державної регіональної політики», поняття етнокультурний розвиток регіону трактується як «відродження етнічної самосвідомості та збереження духовної і матеріальної культури етносів, сприяння розвитку їхньої етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності» (стаття 3, пункт 9). (Закон України «Про засади державної регіональної політики»). Саме цим Законом і регламентуються принципи регіонального розвитку адміністративно-територіальних одиниць в сучасних децентралізаційних умовах, серед яких окремо виділяється етнокультурний розвиток.

ЕКП поселень, громад, районів та інших адміністративних одиниць відіграє важливу роль у їх розвитку та ефективному функціонуванні. Тому його дослідженню приділяється багато наукових праць. Теоретико-методологічні основи дослідження та практичного використання в економіці етнокультурних ресурсів (потенціалу) закладено в наукових працях українських вчених Бейдика О., Бучко Ж., Брика С., Джамана В., Джамана Я., Дністрянського М., Ємчук Т., Короля О., Костащука І., Крачила М., Любіцевої О., Мальської М., Мезенцева К., Поливач К., Руденка В., Рутинського М., Смаля І., Яворської В.,

Яковенко О. та багатьох інших. Проте аналіз їх праць показує, що ЕКП не розглядається за всіма складовими матеріальної та духовної (нематеріальної) культури, а лише за окремими елементами і, практично зводиться до можливості розвитку туристичної галузі.

Алешугіна Н. вважає, що етнокультурні ресурси це «ресурси антропогенного походження, пов'язані із культурними особливостями етнографічних груп та національних меншин, що компактно проживають на певній території, та викликають туристичний інтерес з боку представників інших етнографічних груп та національностей». Вона пропонує їх поділяти на дві групи: матеріальні та нематеріальні.

У своїй дисертаційній роботі Михайлюк М. «Етнокультурний потенціал єврейського етносу малих містечок Столичного суспільно-географічного району України» ЕКП визначено як «сукупність матеріальних і нематеріальних об'єктів і засобів традиційної культури, сформованих на певній території в процесі етнокультурогенезу, які можуть бути використані для задоволення потреб людей і підвищення конкурентоспроможності регіону» (Михайлюк, 2019). Це визначення є одним із найбільш повних у суспільній географії, оскільки поєднує ресурсний, територіальний, історико-генетичний і практично-діяльнісний аспекти.

Мальська М., Білоус Н. та Грицишин А. етнокультурний потенціал території трактується як «етногеографічно цілісне соціокультурне середовище з традиціями і звичаями, особливостями побутової та господарської діяльності, здатністю залучати туристичні потоки та вирізнятися серед інших територіальних одиниць унікальним набором і поєднанням історико-етнокультурних ресурсів і відповідної інфраструктури» (Мальська та ін., 2022). У цьому підході наголошено на цілісності середовища, територіальній унікальності та можливості туристичного освоєння.

Грицько В. розглядає ЕКП як складову соціально-економічного потенціалу регіону, реалізація якої підтримує механізми саморозвитку етнічних спільнот і підвищує конкурентоспроможність території. Етнокультурна спадщина при

цьому постає ресурсом самореалізації особистості, формування унікального вигляду території, розвитку продукції та послуг, комунікації в громаді й міжнародних зв'язків (Грицько, 2022).

Орлова М. здійснила суспільно-географічну оцінку ресурсів етнічного туризму Одеської області. У дисертаційній роботі «Ресурси етнічного туризму регіону: суспільно-географічна оцінка (на матеріалах Одеської області)» вона обґрунтувала понятійно-термінологічний апарат етнічного туризму, визначила сукупність предметів і явищ, які можуть бути віднесені до його ресурсної основи, та запропонувала їх класифікацію. Під етнічними ресурсами в контексті її дослідження доцільно розуміти сукупність матеріальних і духовних об'єктів, явищ, культурних ознак та територіальних комплексів, що відображають історію, традиції, особливості побуту, господарювання, розселення і культурної самобутності певного етносу та можуть використовуватися для організації етнічного туризму. В роботі наголошується, що такі ресурси можуть бути пов'язані як з етнічними спільнотами, які проживають на певній території в сучасний період, так і з етносами, що населяли її в минулому. Відповідно до сутнісного підходу Орлова М. поділяє ресурси етнічного туризму на етнічні артефакти, ансамблі етнічних артефактів та етнічні ландшафти. Етнічні артефакти охоплюють окремі матеріальні об'єкти та прояви духовної культури, пов'язані з певною етнічною спільнотою. Ансамблі етнічних артефактів становлять просторово й історично взаємопов'язані сукупності таких об'єктів, а етнічні ландшафти відображають результати тривалої взаємодії етносу з природним середовищем і характеризуються наявністю специфічних рис у забудові, землекористуванні, системі розселення, господарській діяльності та культурному вигляді території. Ключовими ознаками етнічного ландшафту дослідниця вважає переважання представників певного етносу у складі місцевої громади та наявність у пейзажі виразних етнічних рис, сформованих у процесі господарської і культурної діяльності населення (Орлова, 2009).

Поливач К. у працях, присвячених суспільно-географічному дослідженню культурної спадщини, безпосередньо не формулює окремих визначень понять

«етнокультурні ресурси» та «етнокультурний потенціал», однак розкриває близькі за змістом категорії «історико-культурні ресурси» й «історико-культурний потенціал». Під історико-культурними ресурсами вона розуміє систему об'єктів і явищ культурної спадщини, зокрема нематеріальної, які мають значне суспільне значення, використовуються або можуть використовуватися для задоволення духовних, пізнавальних і рекреаційних потреб людини та виступають чинником економічного, соціального й гуманітарного розвитку суспільства. Історико-культурний потенціал Поливач К. визначає як сукупну здатність наявних історико-культурних, природних і соціально-економічних чинників та передумов забезпечувати включення культурної спадщини до соціально-економічного і культурного розвитку певної території. До культурної спадщини вона відносить матеріальні й нематеріальні об'єкти та явища, історико-культурні території, етнографічні осередки, мову і говори (діалекти), звичаї, обряди, свята, традиційні ремесла, релігійні центри та осередки народних художніх промислів (Поливач, 2007; 2012).

Кулаковська І. розглядає ЕКП регіону як комплексну сукупність етнічних, історико-культурних, духовних, природно-рекреаційних та інших ресурсів території, що відображають її культурну самобутність і можуть бути залучені до розвитку екскурсійної діяльності та етнічного туризму. У змісті цього поняття вона акцентує увагу на традиційній культурі населення, місцевих звичаях і обрядах, говірках, етнографічних матеріалах, історичній пам'яті, музейних предметах, нерухомих пам'ятках історії та культури, а також на природних і рекреаційних особливостях території (Кулаковська, 2010).

Бучко Ж. розглядає етнокультурні ресурси передусім як ресурсну основу етнічного туризму, що забезпечує пізнання історичних, етнографічних, культурних, архітектурних, релігійних і побутових особливостей етнічних спільнот, які проживають або проживали на певній території. До основних етнотуристичних ресурсів вона відносить музеї та скансени, центри традиційних ремесел, творчі етномистецькі майстерні, традиційні поселення, етнічні свята і фестивалі, осередки гастрономічних традицій, етносадиби, пам'ятники,

сакральні об'єкти, кладовища й поховання, археологічні пам'ятки, об'єкти громадської архітектури, сувенірні ярмарки та крамниці. У її підході важливе значення мають не лише окремі матеріальні пам'ятки, а й живі культурні практики – народні звичаї, обряди, традиційні ремесла, фольклор, національна кухня та фестивальна діяльність, які забезпечують збереження й презентацію етнічної самобутності території. Отже, ЕКП у працях Бучко Ж. можна розуміти як сукупну здатність матеріальних і нематеріальних надбань етнічних спільнот бути використаними для створення етнокультурного туристичного продукту, формування привабливого образу території, підтримання міжетнічної взаємодії та розвитку туризму (Бучко, 2023; 2024).

Бачинська І. та Шикеринець В. трактують ЕКП як один із важливих чинників розвитку туристичного регіону, що формується на основі матеріальних і нематеріальних надбань етнічної культури, традицій, звичаїв, ремесел, способу життя населення, культурних інституцій і носіїв спадщини. У такому підході головна увага зосереджується не лише на ресурсній основі етнокультурного середовища, а й на можливостях її практичної реалізації через створення самобутніх туристичних продуктів, розвиток етнотуризму, посилення конкурентоспроможності регіону та активізацію місцевої економіки (Бачинська, Шикиринець, 2011).

Дністрянський М. однак у працях з етногеографії розкриває «етнокультурний потенціал» через взаємозв'язок етнічної спільноти, етнічної території, культурної самобутності, ідентичності та сформованого нею етнокультурного середовища. Учений розглядає етнічну територію як просторову основу життєдіяльності етносу, у межах якої в процесі історичного розвитку формуються характерні особливості розселення, мови, традицій, побуту, релігії, культурних зв'язків та етнонаціональної самосвідомості. Важливим показником стійкості етнічної спільноти він вважає здатність зберігати культурну самобутність і протидіяти асиміляційним процесам, що залежить від чисельності населення, компактності його розселення, цілісності етнокультурного середовища, наявності культурних, освітніх, наукових і

громадських інституцій та характеру державної етнокультурної політики (Дністрянський, 2008).

Мезенцев К. у своїх працях із соціальної географії, регіонального розвитку та перцепційної географії розкрито важливі складники їх суспільно-географічного розуміння. Разом із Мезенцевою Н. використовує поняття «перцепційний портрет регіону», під яким фактично розуміється сформований у суспільній свідомості образ території, що відображає її природні, історичні, соціальні, господарські та культурні особливості. Такий образ формується під впливом характерних пам'яток, традицій, етнічного складу населення, культурних символів, історичних подій, релігійних центрів і стереотипних уявлень про регіон. Отже, з позицій Мезенцева К., Підгрушного Г. та Мезенцевої Н. етнокультурні особливості території можна розглядати як важливі чинники формування регіональної ідентичності, географічного образу та суспільної привабливості місця. У контексті дослідження ЕКП цей підхід дає підстави трактувати його як здатність етнокультурних ресурсів, символів, образів і практик формувати впізнаваний перцепційний портрет території, підтримувати ідентифікацію населення з місцем проживання та посилювати туристичну й інвестиційну привабливість регіону (Мезенцев, Мезенцева, 2005; Мезенцев, Підгрушний, Мезенцева, 2014).

Король О. у працях із географії та менеджменту туризму, а також у межах досліджень історико-етнографічної спадщини Чернівецької області та міста Чернівці зокрема, відповідні явища розглядає як важливу складову туристично-рекреаційного потенціалу території. У такому підході етнокультурні ресурси охоплюють історико-етнографічну спадщину, традиційну архітектуру, сакральні об'єкти, музеї, народні промисли, звичаї, обряди, фольклор, гастрономічні традиції, культурні події та інші матеріальні й нематеріальні прояви життєдіяльності етнічних спільнот, які можуть бути залучені до формування туристичного продукту. Особливе значення має їх територіальна локалізація, збереженість, доступність, інформаційна представленість і здатність поєднуватися з туристичною інфраструктурою та системою управління

дестинацією. (Явкін, Руденко, Король та ін., 2006; Явкін, Руденко, Андрійчук, Король та ін., 2010).

Джаман В. та Джаман Я. розглядають етнокультурні й етнотуристичні ресурси як результат тривалого історичного формування поліетнічного простору та культурної спадщини етнічних спільнот. У запропонованому ними суспільно-географічному підході ресурсна основа етнічного туризму охоплює матеріальні та духовні надбання етнічних груп, що відображають особливості їхнього розселення, історії, релігії, традицій, побуту, архітектури, пам'яток, культурних установ і громадської діяльності. Вони наголошують, що вивчення етнотуристичних ресурсів має передбачати аналіз географічних та історичних передумов формування етнічної структури населення, визначення рівня його етнічного різноманіття, дослідження матеріальної й духовної культурної спадщини, оцінювання атрактивності відповідних об'єктів, їх картографування та включення до етнографічних екскурсійних маршрутів (Джаман В., Джаман Я., Чаплінський П., 2023).

Денисик Г. та Воловик В. у межах антропогенного й етнокультурного ландшафтознавства до етнокультурних ресурсів відносять також етнокультурні ландшафти, що формуються внаслідок тривалої взаємодії етнічних спільнот із природним середовищем та відображають особливості їхнього розселення, господарювання, традиційного природокористування, архітектури, сакральної культури, звичаїв і способу життя. У працях учених етнокультурний ландшафт постає не лише як територія проживання певного етносу, а як цілісне природно-антропогенне утворення, у просторовій організації та зовнішньому вигляді якого закріплені матеріальні й духовні результати діяльності населення. Його етнокультурна своєрідність виявляється у характері забудови поселень, планувальній структурі, типах землекористування, традиційних промислах, культових спорудах, топоніміці, пам'ятках історії та інших елементах культурного ландшафту. Відповідно, етнокультурні ландшафти можна розглядати як комплексні територіальні ресурси, що поєднують природну основу, історико-культурну спадщину та сучасні форми життєдіяльності

етнічних спільнот і можуть використовуватися у краєзнавстві, рекреації, етнічному та пізнавальному туризмі (Денисик, Воловик, 1999; Воловик, 2011; Воловик, 2013).

У працях Пірен М. з етнопсихології та етнополітики розкриває його зміст через категорії етнічної культури, етнічної ідентичності, національної самосвідомості, мови, духовних цінностей і культурної спадкоємності. Вона розглядає етнічну культуру як важливу основу буття етносу, що охоплює сформовані впродовж історичного розвитку мову, традиції, звичаї, вірування, символи, ціннісні орієнтації, норми поведінки, особливості світосприйняття та способи міжособистісної взаємодії. Особливе значення Пірен М. надає мові, трактуючи її як етнокультурну цілісність і універсальну систему символів етнічного буття народу, а також як засіб передавання соціального досвіду й підтримання зв'язку між поколіннями. У її підході збереження та відтворення етнічної культури залежить від рівня національної самосвідомості, сформованості етнічної ідентичності, діяльності культурних та освітніх інституцій, характеру міжетнічних відносин і державної етнополітики (Пірен, 2007; 2011).

У своїх філософсько-релігієзнавчих та етнорелігійних дослідженнях Горбань Р. розкриває зміст поняття «етнокультурні ресурси» через категорії етнокультури, сакрального, ментальності, етнопсихології та духовної традиції. Учений розглядає етнокультуру як цілісне середовище формування світогляду народу, у якому поєднуються релігійні уявлення, моральні цінності, мова, символи, звичаї, традиції, форми мистецтва та історична пам'ять. Особливу увагу він приділяє етнорелігійному виміру культури гуцулів Українських Карпат, наголошуючи, що сакральне виявляється в онтологічних формах культури, традиційних моделях поведінки, обрядах, мистецтві та способі взаємодії людини зі світом (Горбань, 2014; 2015; 2019).

Результати проведеного аналізу нормативно-правових джерел і наукових праць українських учених узагальнено в таблиці додатку В. У ній систематизовано основні підходи до трактування понять «етнокультурні

ресурси» та «ЕКП», визначено їх змістове наповнення, провідні складові та напрями практичного використання. Таке узагальнення дає змогу зіставити наявні наукові позиції, виявити спільні й відмінні риси у трактуванні досліджуваної категорії та обґрунтувати авторське розуміння ЕКП як суспільно-географічного поняття.

У зарубіжних суспільних науках зміст ЕКП значною мірою розкривається через концепцію культурного капіталу, запропоновану французьким соціологом П. Бурдьє. У праці «*The Forms of Capital*» учений доводить, що культура може накопичуватися та використовуватися як специфічний ресурс, який впливає на становище людей і соціальних груп. П. Бурдьє виокремлює втілений, об'єктивований та інституціоналізований стани культурного капіталу. Втілений культурний капітал охоплює набуті знання, мовні компетентності, манери поведінки, смаки, навички та культурні орієнтації людини; об'єктивований представлений матеріальними культурними благами – книгами, творами мистецтва, предметами побуту, архітектурними та іншими об'єктами; інституціоналізований закріплюється через освіту, кваліфікації та офіційне суспільне визнання культурних компетентностей. У контексті етнокультурних досліджень цей підхід дає підстави розглядати ЕКП як накопичений етнічною спільнотою запас знань, традицій, мовних практик, символів, матеріальних цінностей та інституцій, які можуть передаватися між поколіннями і перетворюватися на соціальний, символічний або економічний ресурс. Важливим є те, що культурний капітал не існує відокремлено від його носіїв, а відтворюється через виховання, освіту, родинну пам'ять, повсякденні практики й діяльність культурних інституцій (Bourdieu, 1986).

Суспільно-географічне трактування культурної спадщини як ресурсу запропонували Б. Грем, Г. Дж. Ешворт та Дж. Е. Танбрідж у монографії «*A Geography of Heritage: Power, Culture and Economy*». На думку авторів, спадщина не є простим набором об'єктів, що залишилися від минулого. Вона виникає внаслідок сучасного відбору, інтерпретації та використання окремих елементів минувшини для задоволення актуальних соціальних, політичних, культурних

або економічних потреб. Відповідно, культурна спадщина виступає багатоцільовим ресурсом, цінність якого залежить не лише від давності чи матеріальної збереженості об'єкта, а й від того, яке значення йому надають сучасні суспільні групи. Один і той самий об'єкт може одночасно бути символом етнічної ідентичності, туристичною атракцією, елементом територіального іміджу та предметом політичних суперечок. Отже, етнокультурний потенціал у межах цього підходу можна трактувати як можливість сучасного суспільства використовувати матеріальні й нематеріальні надбання етнічних спільнот для збереження пам'яті, конструювання ідентичності, розвитку туризму, економіки та культурної політики. При цьому вчені наголошують, що використання спадщини нерідко супроводжується конкуренцією між різними групами щодо права визначати, які саме елементи минулого мають бути збережені та представлені (Graham, Ashworth, Tunbridge, 2000).

Подібну, але більш критичну позицію займає британсько-австралійська дослідниця Л. Сміт у монографії «Uses of Heritage». Вона розглядає спадщину не стільки як сукупність речей, будівель або пам'яток, скільки як суспільний і культурний процес, у межах якого люди надають минулому сучасного значення. За Л. Сміт, спадщина формується через практики пам'яті, інтерпретації, вшанування, передачі досвіду та включення певних об'єктів і традицій до колективної ідентичності. Вона запроваджує поняття «авторизованого дискурсу спадщини», який відображає домінування офіційних експертних, державних та інституційних уявлень про те, що саме слід вважати культурно цінним. Такий дискурс часто надає перевагу монументальним, матеріальним і естетично визнаним об'єктам, тоді як повсякденні практики, усна історія, локальні знання та культурний досвід меншин можуть залишатися недостатньо представленими. У контексті ЕКП підхід Л. Сміт особливо важливий, оскільки дозволяє розглядати його не лише як об'єктивно наявний ресурс, а як результат постійної взаємодії між носіями культури, владними інституціями, експертами та суспільством. Реалізація такого потенціалу залежить від того, чи мають етнічні спільноти можливість інтерпретувати власну спадщину та брати участь у

прийнятті рішень щодо її використання (Smith, 2006).

Важливим напрямом зарубіжних досліджень є концепція культурного ландшафту. У сучасному міжнародному підході культурний ландшафт розуміється як результат тривалої взаємодії людини і природного середовища, у якому відображаються господарські практики, система розселення, духовні уявлення, традиційне природокористування та культурні цінності певних спільнот. Культурні ландшафти можуть бути навмисно створеними, органічно сформованими в процесі історичного розвитку або асоціативними, тобто пов'язаними передусім із духовними, релігійними чи символічними уявленнями. Такий підхід дає змогу включати до етнокультурних ресурсів не лише окремі пам'ятки, а цілі територіальні комплекси – традиційні сільські поселення, сакральні місця, землеробські системи, історичні шляхи, місцеві топоніми та ландшафти, що зберігають зв'язок із певною етнічною спільнотою.

Значна частина зарубіжних праць розкриває ЕКП через етнічний і культурний туризм. Л. Янг та Дж. Волл у статті «Ethnic Tourism: A Framework and an Application» розглядають етнічний туризм як інструмент економічного й культурного розвитку та збереження спадщини. Вони наголошують, що етнічна культура може стати основою туристичної привабливості території через традиційні поселення, ремесла, одяг, харчування, обряди, фестивалі та інші форми культурного представлення. Водночас дослідники звертають увагу на необхідність планування, управління та участі місцевих етнічних спільнот у використанні таких ресурсів. Якщо туристичний продукт створюється переважно зовнішніми підприємцями, існує ризик спрощення культурних образів, комерціалізації традицій і нерівномірного розподілу економічних вигод (Yang, Wall, 2009).

Проблему автентичності етнокультурних ресурсів одним із перших ґрунтовно дослідив американський соціолог Д. МакКеннелл. У статті «Staged Authenticity: Arrangements of Social Space in Tourist Settings» він обґрунтував поняття постановочної, або інсценованої, автентичності. На думку вченого, туристи прагнуть отримати доступ до справжнього повсякденного життя

місцевих спільнот, однак туристичні дестинації нерідко спеціально створюють простори й практики, що лише імітують таку близькість. Традиційні обряди, костюми, ремесла та побут можуть відтворюватися за заздалегідь підготовленим сценарієм відповідно до очікувань відвідувачів. Для дослідження ЕКП це означає, що його туристичне використання може як сприяти популяризації культури, так і призводити до її спрощення або перетворення на виставу. Тому при оцінюванні етнокультурних ресурсів важливо враховувати не лише їх привабливість, а й ступінь зв'язку з реальними культурними практиками та участь місцевих носіїв традицій у їх відтворенні (MacCannell, 1973).

Д. Дж. Тімоті та С. В. Бойд розглядають культурну спадщину як основу спеціалізованого виду туризму, що охоплює матеріальні пам'ятки, історичні території, археологічні об'єкти, традиційний спосіб життя та нематеріальні культурні практики. У такому підході спадщина виступає не лише предметом охорони, а й ресурсом освіти, інтерпретації, дозвілля та економічного розвитку. Вчені особливу увагу приділяють проблемам управління, збереження, доступності, автентичності та взаємодії між туристами й місцевим населенням. З позицій їхнього підходу ЕКП можна визначати як здатність матеріальної та нематеріальної спадщини етнічних спільнот формувати змістовний туристичний продукт без втрати її історичної й культурної цінності (Timothy, Boyd, 2003).

Узагальнення зарубіжних підходів дає підстави стверджувати, що ЕКП доцільно розглядати як багатовимірну категорію. По-перше, це накопичений культурний капітал етнічної спільноти, представлений знаннями, мовою, традиціями, навичками, матеріальними об'єктами та інституціями. По-друге, це культурна спадщина, яка відбирається, інтерпретується й використовується сучасним суспільством відповідно до його потреб. По-третє, це територіально організоване етнокультурне середовище і культурний ландшафт, сформовані внаслідок тривалої взаємодії населення з природним простором. По-четверте, це здатність етнокультурних ресурсів створювати соціальні, символічні, туристичні й економічні ефекти. Водночас їх використання повинно ґрунтуватися на участі місцевих спільнот, збереженні автентичності, повазі до культурного розмаїття та

недопущенні надмірної комерціалізації.

На нашу думку, варто використовувати таке визначення: етнокультурні ресурси – це ресурси природно-антропогенного та антропогенного походження, які сформовані окремими етнічними чи етнографічними групами населення на території свого проживання, що пов'язано із різними культурними особливостями їх розвитку, та сприяють посиленню міжетнічних культурних взаємозв'язків різних видів, як в межах однієї держави так і міждержавних. Саме на основі таких взаємозв'язків і можливий розвиток етнічного (етнокультурного) туризму, співпраця в галузі збереження та відтворення культурної спадщини різних етнічних спільнот, міжкультурна інтеграція та інвестиційна діяльність.

Таким чином, вважаємо, що етнокультурний потенціал – це територіально зумовлена сукупність матеріальних і нематеріальних надбань, знань, практик, цінностей, образів, навичок та інституційних можливостей етнічних спільнот, сформована у процесі етнокультурогенезу, закріплена у культурному ландшафті й колективній ідентичності та здатна за відповідних суспільних, організаційних і просторових умов забезпечувати збереження самобутності, задоволення культурних потреб населення, розвиток території та посилення її суспільної, туристичної й економічної привабливості.

У суспільно-географічному розумінні ЕКП не зводиться лише до переліку пам'яток, традицій або етнографічних ресурсів. Він характеризує реальні й можливі способи використання етнокультурних надбань у конкретному геопросторі, залежить від носіїв культури, історії заселення, характеру розселення, стану міжпоколінної передачі традицій, інституційної підтримки, доступності культурної інфраструктури та здатності громади перетворювати культурну самобутність на чинник сталого розвитку.

1.2 Компонентна, територіальна та функціональна структура етнокультурного потенціалу та його роль у розвитку територій

ЕКП території є складною суспільно-географічною системою, у межах якої поєднуються матеріальні й нематеріальні надбання, культурний ландшафт,

інституції, соціальні практики та подієві форми їх актуалізації. Його дослідження потребує одночасного врахування компонентної будови, просторової організації та функціонального призначення. Такий підхід дає змогу перейти від простого переліку етнокультурних ресурсів до розуміння механізмів їх концентрації, взаємодії, відтворення та включення у процеси розвитку територіальних громад і регіонів.

1.2.1 Компонентна структура етнокультурного потенціалу

На основі узагальнення наукових підходів у культурології, етнографії, народознавстві, туризмознавстві та суспільній географії нами уточнено компонентний склад ЕКП. На відміну від традиційного поділу лише на матеріальні та духовні ресурси, запропонований підхід охоплює також етнокультурний ландшафт, інституційно-соціальне середовище та подієво-туристичну складову. Це дає можливість повніше відобразити не тільки наявність спадщини, а й умови її збереження, відтворення, репрезентації та практичного використання (UNESCO, 2003; UNESCO World Heritage Centre, 2025).

У компонентному вимірі виокремлено п'ять взаємопов'язаних блоків (рис. 1.1), а саме матеріальну етнокультурну спадщину; нематеріальну етнокультурну спадщину; етнокультурний ландшафт; інституційно-соціальну складову; подієво-туристичну складову. Усередині матеріальної спадщини систематизовано архітектурні, сакральні, меморіально-біографічні, музейні й культурні об'єкти, народне мистецтво і ремесла, традиційне вбрання та матеріальні прояви гастрономічної культури. Нематеріальний блок охоплює календарну й родинну обрядовість, господарські знання, усну народну творчість, музично-хореографічні традиції, народні вірування, кулінарні та мовні практики, взаємодопомогу, історичну пам'ять і біографічні наративи. Така побудова дозволяє поєднати ресурсний, ландшафтний, інституційний і діяльнісний аспекти в єдиній системі (UNESCO, 2003; UNESCO World Heritage Centre, 2025).

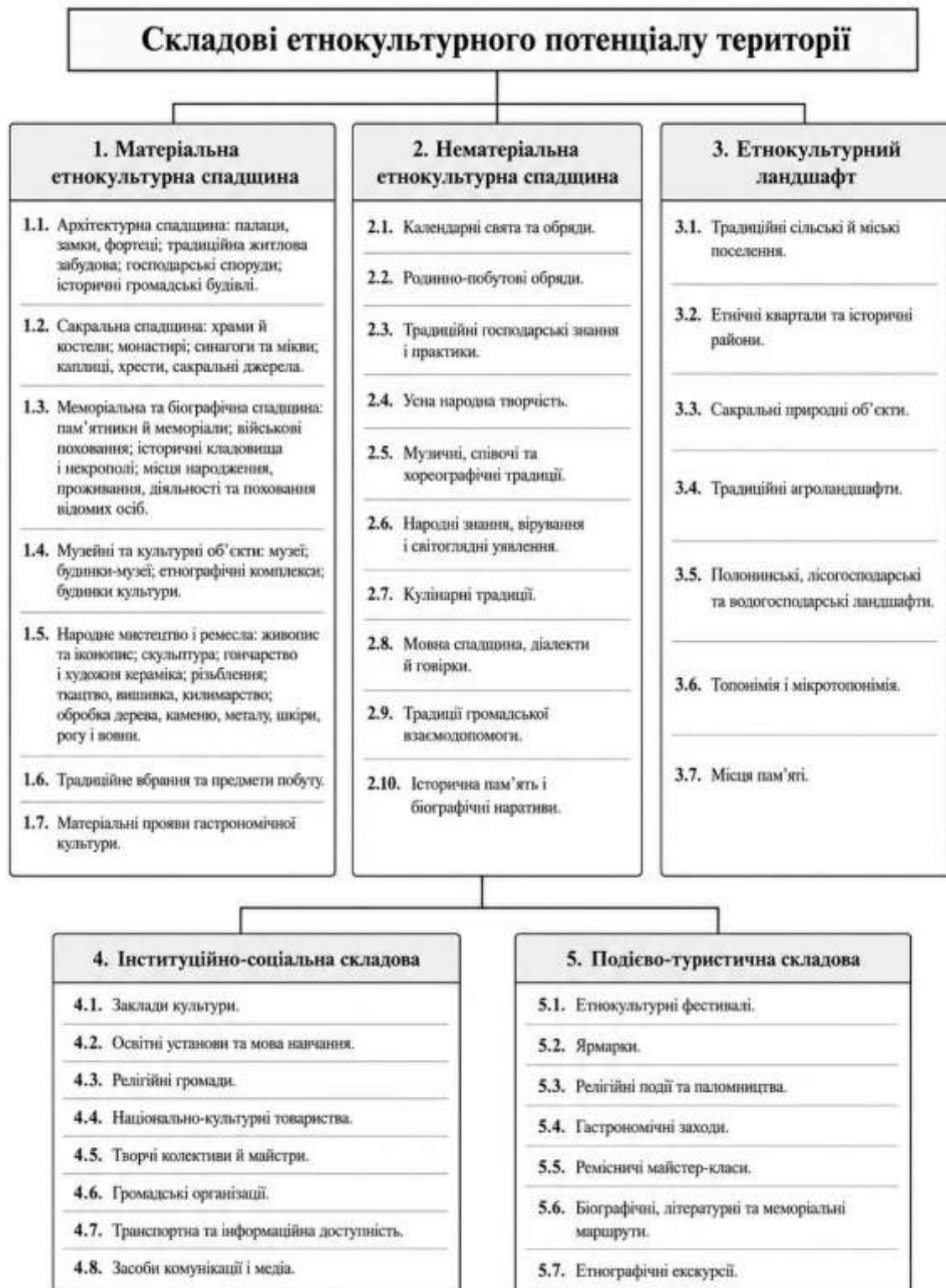

Рис. 1.1. Компонентна структура етнокультурного потенціалу території

Запропонована компонентна структура відображає взаємодоповнюваність різних форм ЕКП. Матеріальна спадщина забезпечує предметно-просторову

основу культурної пам'яті; нематеріальна – підтримує живе відтворення традицій; етнокультурний ландшафт поєднує культурні смисли з конкретним простором; інституційно-соціальна складова створює механізми організації та передачі культури; подієво-туристична – актуалізує спадщину, включає її в сучасні комунікації та економічні практики. Саме поєднання цих складових формує реальний, а не лише номінальний потенціал території (UNESCO, 2003; Taylor, 2024).

1.2.2 Територіальна структура етнокультурного потенціалу

ЕКП як суспільно-географічна категорія має не лише змістове, але й виразне просторове та функціональне наповнення. Його формування, збереження, відтворення й практична реалізація завжди відбуваються в межах конкретної території, де взаємодіють етнічні спільноти, система розселення, природне середовище, культурна спадщина, інституції, мережі комунікацій та форми господарської діяльності. Тому ЕКП доцільно розглядати як територіально організовану систему матеріальних і нематеріальних надбань. Такий підхід дозволяє перейти від простого переліку етнокультурних ресурсів до аналізу їх взаємного розміщення, концентрації, доступності, ієрархії та функціональної спеціалізації.

Поняття структури в цьому випадку відображає внутрішню впорядкованість ЕКП, характер зв'язків між його складовими та способи їх територіального поєднання. Територіальна структура показує, де саме зосереджені носії етнічної культури, пам'ятки, сакральні об'єкти, музеї, осередки традиційних ремесел, фестивальні центри, етнокультурні організації та інші компоненти потенціалу, якими є просторові межі їх поширення і як вони взаємодіють між собою. Функціональна структура розкриває, які суспільні потреби задовольняє ЕКП, які процеси підтримує та які результати може створювати для етнічних спільнот, територіальних громад і регіонів. Обидві структури тісно пов'язані, тому що функції реалізуються через конкретні просторові форми, а просторові утворення набувають суспільного значення

лише тоді, коли включені до культурного, освітнього, комунікативного, туристичного або економічного використання (Gukalova, 2015; Pidhrushnyi & Mezentsev, 2015)

Територіальна структура ЕКП формується під впливом тривалих історико-географічних процесів. До них належать заселення та освоєння території, зміна державних кордонів, міграції населення, міжетнічні контакти, конфесійні трансформації, урбанізація, індустріалізація, депопуляція сільської місцевості, адміністративно-територіальні реформи та сучасні вимушені переміщення населення. Кожний із цих процесів змінює просторове розміщення етнічних груп, щільність носіїв традиційної культури, стан матеріальної спадщини й можливості міжпоколінної передачі нематеріальних практик. У результаті на одних територіях формуються стійкі етнокультурні ядра з високою концентрацією ресурсів та інституцій, а на інших зберігаються лише окремі фрагменти колишнього культурного середовища.

Природне середовище також є важливим чинником територіальної диференціації ЕКП. Рельєф, клімат, водні ресурси, лісистість, ґрунти та характер природокористування впливали на традиційні заняття населення, типи поселень, архітектуру, харчування, ремесла, календарну обрядовість і символічне освоєння простору. У гірських районах етнокультурна специфіка часто пов'язана з віддаленістю поселень, сезонним господарюванням, полонинськими традиціями, дерев'яною архітектурою та локальними формами самоорганізації. У рівнинних аграрних районах провідне значення можуть мати землеробські обряди, традиційні типи садиб, ярмаркові центри, культові споруди та історичні шляхи. У долинах великих річок формуються контактні етнокультурні смуги, де поєднуються культурні впливи різних спільнот і виникають складні поліетнічні ландшафти (UNESCO World Heritage Centre, 2025; Taylor, 2024).

Встановлено, що ієрархія територіально-просторових форм ЕКП, у працях багатьох вчених складається із окремого етнокультурного об'єкту, етнокультурного осередку, етнокультурного центру, етнокультурного кластеру/вузла, які формують регіональні етнокультурні системи (рис.1.2).

Рис. 1.2. Ієрархія територіальних форм етнокультурного потенціалу

Окремий етнокультурний об'єкт – це локалізований у просторі матеріальний або нематеріальний елемент етнокультурної спадщини, що має культурне, історичне, символічне чи ідентифікаційне значення для певної спільноти.

Наступним рівнем є етнокультурний осередок (пункт). Він формується там, де на обмеженій території поєднуються кілька взаємопов'язаних ресурсів, носіїв культури та інституцій. Осередком може бути село з виразною традиційною забудовою, активними фольклорними колективами, ремісниками й локальними святами; міський квартал, пов'язаний з історією певної етнічної спільноти; монастирський або паломницький центр; музейно-етнографічний комплекс; центр народних художніх промислів. На відміну від одиничного об'єкта, осередок характеризується внутрішньою цілісністю, регулярністю культурної діяльності та наявністю соціального середовища, здатного підтримувати й відтворювати культурні практики.

Етнокультурний центр є просторовою одиницею вищого порядку, яка виконує організаційні та обслуговувальні функції щодо ширшої території. У

ньому концентруються музеї, архіви, бібліотеки, заклади освіти, релігійні інституції, громадські організації, культурні товариства, фестивальні майданчики, наукові установи й туристична інфраструктура. Такі центри здатні акумулювати інформацію про спадщину, забезпечувати підготовку фахівців, координацію культурних проєктів, популяризацію традицій та представлення етнокультурної специфіки регіону на національному й міжнародному рівнях. Найчастіше функції етнокультурних центрів виконують обласні центри, історичні міста, адміністративні центри громад та населені пункти з особливо високою концентрацією культурної спадщини.

Етнокультурний кластер / вузол – це просторово зосереджена сукупність взаємопов’язаних етнокультурних об’єктів, інституцій, носіїв культури, традиційних практик, ремесел, подій і туристичних сервісів, між якими сформовані стійкі функціональні, організаційні та комунікаційні зв’язки. Такий кластер / вузол виступає осередком концентрації ЕКП, забезпечує його збереження, відтворення, популяризацію та включення у культурні, освітні, туристичні й економічні процеси території.

Регіональна етнокультурна система – це цілісна територіально організована сукупність етнокультурних об’єктів, осередків, центрів, кластерів, носіїв культури, інституцій, традицій і культурних практик, об’єднаних спільними історико-культурними передумовами та стійкими просторовими й функціональними зв’язками. Вона охоплює регіональний рівень організації ЕКП та забезпечує збереження, відтворення, взаємодію і використання етнокультурних ресурсів у культурному, соціальному, освітньому, туристичному та економічному розвитку території.

Лінійними елементами територіальної структури виступають етнокультурні маршрути та коридори. Вони поєднують окремі об’єкти, осередки і центри в просторово цілісні системи та забезпечують переміщення людей, інформації, культурних практик і туристичних потоків. Такі маршрути можуть формуватися вздовж історичних торговельних шляхів, річкових долин, паломницьких доріг, прикордонних смуг або мережі поселень певної етнічної

групи. Їх значення полягає в тому, що вони перетворюють розрізнені ресурси на доступний і зрозумілий культурний продукт, сприяють співпраці громад і розподілу туристичних потоків між кількома населеними пунктами (UNESCO World Heritage Centre, 2025).

Площинними формами є етнокультурні ареали. Вони охоплюють території, у межах яких спостерігається відносна однорідність певних культурних ознак, таких як мови або говірки, традиційної архітектури, одягу, обрядовості, господарських практик, конфесійної належності, топоніміки чи історичної пам'яті. Межі етнокультурного ареалу не завжди збігаються з адміністративними кордонами. Вони можуть бути чіткими, якщо культурні ознаки різко змінюються, або перехідними, якщо спостерігається взаємопроникнення культурних елементів. Саме тому суспільно-географічне дослідження потребує картографування не лише об'єктів, а й зон концентрації та градієнтів поширення етнокультурних характеристик.

У поліетнічних регіонах особливе значення мають контактні етнокультурні зони (етноконтактні культурні зони). Це території інтенсивної взаємодії різних етнічних, мовних і конфесійних спільнот, де формуються змішані культурні практики, багатомовність, спільні ринки, свята, архітектурні стилі та моделі повсякденного співжиття. Контактні зони можуть бути джерелом культурної інноваційності й взаємного збагачення, однак водночас вони є чутливими до політичних маніпуляцій, конкуренції пам'ятей і конфліктів довкола символічного використання простору. Тому їх ЕКП має оцінюватися не лише за кількістю ресурсів, а й за рівнем міжгрупової довіри, інституційної співпраці та здатністю підтримувати діалог (Council of Europe, 2005; Rincón-Unigarro et al., 2025).

Ієрархічність ЕКП проявляється в тому, що його елементи функціонують на локальному, громадському, районному, регіональному, національному й транскордонному рівнях. На локальному рівні головними є конкретні носії культури, родини, майстри, парафії, пам'ятки та локальні обряди. Рівень територіальної громади забезпечує організацію культурних послуг, підтримку

закладів, фінансування заходів, охорону комунальної спадщини та формування місцевого бренду. Районний і регіональний рівні відповідають за координацію мереж, спеціалізовану інфраструктуру, маршрути, наукове дослідження та включення культурного потенціалу до стратегій розвитку. Національний рівень визначає законодавчі засади, стандарти охорони й репрезентацію культурного розмаїття держави (Council of Europe, 2005).

Транскордонний рівень набуває особливого значення для етнічних спільнот, історичні території проживання яких перетинаються сучасними державними кордонами. Тут ЕКП реалізується через спільні фестивалі, музейні проекти, паломницькі маршрути, дослідження родинної пам'яті, обміни між громадами, відновлення історичних шляхів і багатомовні інформаційні продукти. Транскордонна співпраця може посилювати культурну відкритість та європейську інтеграцію регіонів, але потребує чутливого ставлення до питань історичної пам'яті, національної безпеки та державного суверенітету.

Ідентифікаційна функція полягає у формуванні відчуття належності людини до етнічної спільноти та території. Вона реалізується через мову, історичну пам'ять, родинні перекази, символічні місця, традиційні свята, релігію, топоніміку й культурний ландшафт. ЕКП допомагає населенню осмислювати власне походження, відрізнити свою культурну традицію від інших та одночасно включати її до ширшої громадянської й регіональної ідентичності. У поліетнічному суспільстві ця функція має поєднувати право на самобутність із формуванням спільного громадянського простору (Орлова, 2009).

Гукалова І. підкреслює, що просторова ідентичність є колективним атрибутом соціально-територіальної спільноти та відображає ментальний зв'язок населення з територією (Gukalova, 2015). Підгрушний Г., Мезенцев К. та Мезенцева Н. пов'язують привабливість території з формуванням її географічного образу, який, своєю чергою, виступає важливим чинником територіальної ідентифікації населення (Pidhrushnyi & Mezentsev, 2015).

1.2.3 Функціональна структура етнокультурного потенціалу

Виділяється досить багато функцій, які виконує ЕКП у розвитку громад та територій, а також суспільства та міжнародних відносин (рис. 1.3).

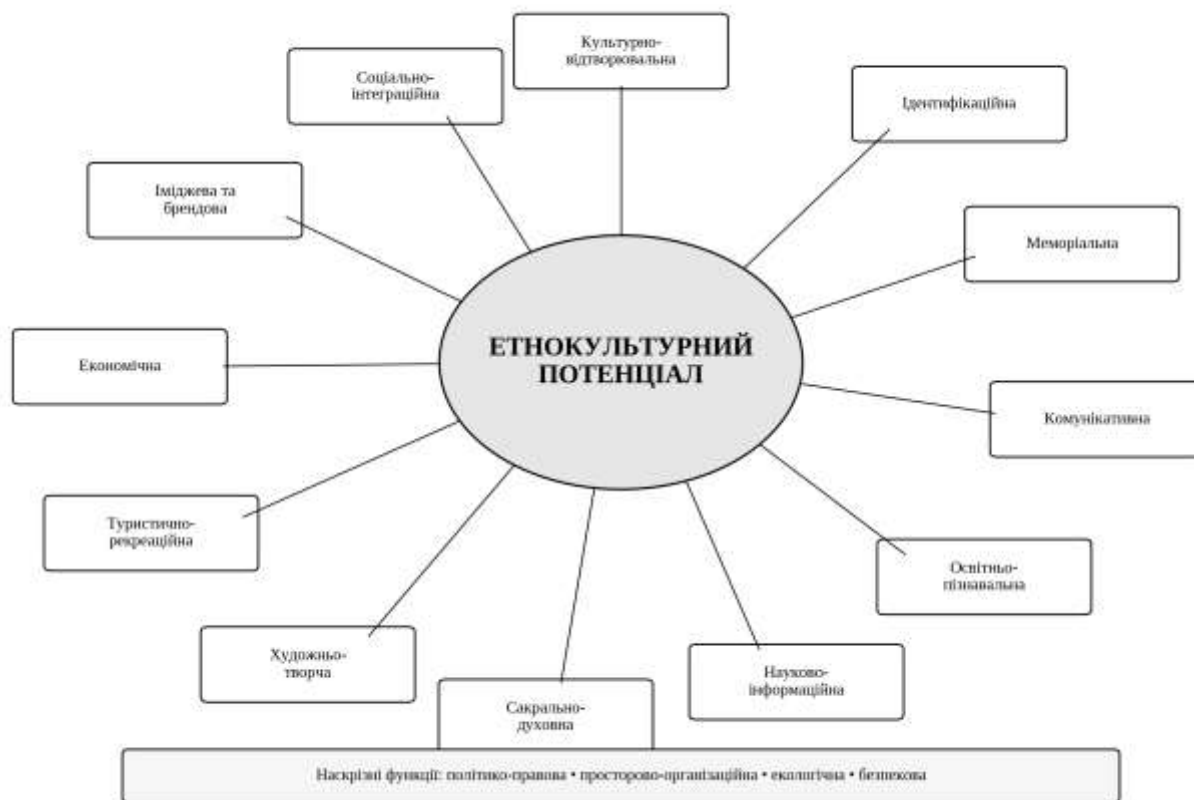

Рис. 1.3. Функціональна структура етнокультурного потенціалу

Меморіальна функція пов'язана зі збереженням колективної пам'яті про історичні події, видатних осіб, переселення, репресії, конфлікти, повсякденне життя та внесок різних етнічних спільнот у розвиток території. Її носіями є пам'ятки, архіви, кладовища, меморіали, музеї, усні свідчення, родинні фотографії та місцеві назви. Меморіальний вимір є особливо важливим для спільнот, які зазнали депортацій, Голокосту, примусової асиміляції чи втрати традиційних територій. Водночас робота з пам'яттю повинна бути інклюзивною та науково обґрунтованою, оскільки односторонні інтерпретації можуть посилювати конфлікти (Council of Europe, 2005).

Комунікативна функція проявляється у створенні каналів взаємодії всередині етнічної спільноти та між різними групами населення. Фестивалі,

ярмарки, релігійні свята, виставки, громадські простори, музейні програми й цифрові платформи забезпечують обмін культурними смислами та формування мереж співпраці. Завдяки цій функції ЕКП сприяє соціальній згуртованості, міжкультурному діалогу, подоланню стереотипів і формуванню взаємної поваги (UNESCO, 2003; Rincón-Unigarro et al., 2025).

Освітньо-пізнавальна функція реалізується через включення етнокультурної спадщини до формальної, неформальної та інформальної освіти. Вивчення місцевої історії, етнографії, мов, традиційних ремесел і культурних ландшафтів формує в учнів та студентів розуміння різноманіття суспільства, навички критичного мислення та відповідальне ставлення до спадщини. Музейна педагогіка, екскурсії, польові практики, майстер-класи, краєзнавчі дослідження й цифрові карти роблять ЕКП важливим освітнім ресурсом (UNESCO, 2003).

Науково-інформаційна функція полягає в накопиченні, систематизації та поширенні знань про етнічні спільноти і культурні процеси. Вона реалізується через архіви, бібліотеки, музеї, університети, наукові інститути, статистичні спостереження, картографування, геоінформаційні системи та цифрові бази даних. Наукове документування є критично важливим для елементів нематеріальної спадщини, які можуть швидко зникати через міграції, старіння носіїв і зміну способу життя (UNESCO, 2003; Tan et al., 2026).

Сакрально-духовна функція пов'язана із задоволенням релігійних і світоглядних потреб населення. Храми, монастирі, каплиці, кладовища, паломницькі шляхи, священні природні місця та ритуали формують особливі простори, в яких поєднуються віра, пам'ять і культурна ідентичність. Ця функція не може бути зведена лише до туристичної привабливості, оскільки для віруючих відповідні об'єкти мають передусім духовне значення. Планування їх використання повинно враховувати режим сакральності, потреби громад і допустиме рекреаційне навантаження (UNESCO World Heritage Centre, 2025).

Художньо-творча функція відображає здатність ЕКП бути джерелом мистецького натхнення й сучасних культурних продуктів. Традиційні

орнаменти, музика, танці, легенди, костюми, архітектурні мотиви та ремісничі технології можуть переосмислюватися в дизайні, моді, кіно, театрі, літературі й цифровому мистецтві. При цьому важливо дотримуватися етичних принципів використання культурних символів, визнавати авторство спільнот і запобігати привласненню або спотворенню чутливих елементів культури (Михайлюк, 2019).

Туристично-рекреаційна функція є однією з найбільш досліджених. Вона полягає у здатності етнокультурних ресурсів формувати мотиви подорожей, екскурсійні маршрути, фестивальні події, етносадиби, гастрономічні програми, паломництва й інші види дозвілля. Її ефективність залежить від атрактивності ресурсів, транспортної доступності, якості інтерпретації, сервісу, безпеки та інформаційного забезпечення. Однак туристичне використання не повинно домінувати над культурним змістом, інакше виникає ризик інсценування автентичності та перетворення традицій на стандартизований продукт (Kim et al., 2019; Shakya & Vagnarelli, 2024).

Економічна функція пов'язана зі створенням робочих місць, підтримкою ремесел, розвитком малого підприємництва, виробництвом локальної продукції, культурних і туристичних послуг. ЕКП може сприяти диверсифікації економіки сільських і периферійних територій, підвищенню доходів домогосподарств і формуванню креативних індустрій. Проте економічні вигоди мають розподілятися справедливо, а носії культури повинні бути не декоративними учасниками, а повноправними партнерами та бенефіціарами (Shakya & Vagnarelli, 2024; Thymi et al., 2026).

Іміджева та брендова функції проявляються у формуванні впізнаваного образу громади або регіону. Етнічне різноманіття, традиційні ремесла, кухня, фестивалі, архітектура і культурні ландшафти можуть стати основою територіального бренду. Ефективний бренд має спиратися на реальні особливості та участь місцевого населення, а не на штучно створені стереотипи. Він повинен відображати багатогранність території й уникати зведення складної культури до одного символу (Cleave et al., 2016; Pasquinelli, 2010).

Соціально-інтеграційна функція полягає у використанні етнокультурної діяльності для зміцнення громад, включення різних вікових і соціальних груп, підтримки внутрішньо переміщених осіб і розвитку волонтерства. Спільне відновлення пам'яток, проведення свят, збирання усної історії, навчання ремесел і створення громадських просторів здатні підвищувати довіру та відповідальність мешканців. Особливо важливо, щоб інтеграція не означала уніфікації, а передбачала визнання культурних відмінностей (Council of Europe, 2005; Thymi et al., 2026).

Просторово-організаційна функція полягає у впливі етнокультурних ресурсів на планування територій. Історичні квартали, сакральні комплекси, традиційні села, кладовища, ландшафти та місця пам'яті повинні враховуватися у генеральних планах, комплексних планах просторового розвитку, стратегіях громад і схемах туристичної інфраструктури. Ігнорування цих компонентів може призводити до втрати культурного середовища, руйнування візуальних зв'язків і конфліктів землекористування (UNESCO World Heritage Centre, 2025).

Безпекова та резилієнтна функція набуває особливої актуальності в умовах війни, міграцій і руйнування культурної спадщини. ЕКП зміцнює стійкість громад через історичну пам'ять, символічні ресурси, мережі взаємодопомоги та відчуття належності. Збереження архівів, цифрове документування пам'яток, евакуація музейних колекцій, підтримка носіїв традицій і відновлення культурних практик після травматичних подій є складовими культурної безпеки (Tan et al., 2026; Thymi et al., 2026).

Функції ЕКП не існують ізольовано. Один і той самий об'єкт може одночасно виконувати сакральну, меморіальну, освітню, туристичну й іміджеву функції. Фестиваль може підтримувати ідентичність, забезпечувати комунікацію, створювати доходи й популяризувати територію. Традиційне ремесло має культурно-відтворювальне, художнє, освітнє та економічне значення. Тому функціональну структуру слід аналізувати як систему взаємопов'язаних функцій із визначенням провідної та додаткових ролей кожного елемента.

1.2.4 Роль етнокультурного потенціалу в розвитку громад і територій

У сучасних умовах децентралізації, посилення ролі територіальних громад та пошуку внутрішніх ресурсів розвитку ЕКП набуває значення важливого чинника соціально-економічної динаміки. Його цінність визначається не лише наявністю пам'яток, традицій, обрядів, етнічного різноманіття чи культурних інституцій, а насамперед здатністю цих складових бути включеними до процесів розвитку території. ЕКП може формувати нові види зайнятості, підтримувати підприємництво, сприяти розвитку туризму, креативних індустрій, освіти, громадської активності, територіального брендингу й міжкультурної взаємодії. Водночас його реалізація має ґрунтуватися на збереженні культурної автентичності, участі носіїв традицій та збалансованому використанні матеріальної і нематеріальної спадщини (UNESCO, 2003; Council of Europe, 2005; Shakya & Vagnarelli, 2024).

Роль ЕКП в розвитку громад доцільно розглядати через його здатність поєднувати культурну, соціальну, економічну та просторову складові. На відміну від природних чи виробничих ресурсів, етнокультурні надбання не вичерпуються внаслідок використання за умови належного відтворення. Навпаки, участь громади у фестивалях, ремеслах, музейній діяльності, локальному краєзнавстві, гастрономічних практиках або відновленні пам'яток може посилювати знання про власну історію, розширювати коло носіїв традицій і підвищувати суспільну цінність культурної спадщини. Саме тому ЕКП слід трактувати як відтворюваний ресурс розвитку, ефективність якого залежить від якості управління, інституційної спроможності та включеності населення (UNESCO, 2003; Thymi et al., 2026).

Однією з базових є соціальна роль ЕКП. Спільні культурні практики, локальні свята, традиції, діяльність національно-культурних товариств, релігійних громад, музеїв, бібліотек і будинків культури створюють простір взаємодії мешканців. Вони сприяють формуванню довіри, горизонтальних зв'язків, взаємної підтримки та відповідальності за стан громади. Особливо важливою ця роль є для територій із поліетнічним складом населення, де

культурне різноманіття може бути не джерелом розмежування, а основою діалогу й партнерства. За умови інклюзивного представлення історії різних спільнот ЕКП зміцнює соціальну згуртованість і знижує ризики конфліктності (Council of Europe, 2005; Thymi et al., 2026).

Не менш важливою є економічна функція. ЕКП створює передумови для розвитку локального підприємництва, зокрема ремісничих майстерень, гастрономічних закладів, етносадиб, екскурсійних послуг, сувенірної виробництва, подієвого менеджменту, дизайну та культурного консалтингу. На відміну від великих інвестиційних проєктів, такі види діяльності часто можуть започатковуватися малими підприємцями, сімейними господарствами або громадськими організаціями. Це особливо важливо для сільських, гірських і периферійних громад, де можливості традиційної зайнятості обмежені. Етнокультурна спеціалізація дозволяє диверсифікувати місцеву економіку та зменшувати залежність від одного виду господарської діяльності (Shakya & Vagnarelli, 2024).

Туристично-рекреаційна функція є одним із найбільш очевидних напрямів соціально-економічного впливу. Етнокультурні ресурси формують мотивацію до подорожей, збільшують тривалість перебування відвідувачів та розширюють спектр туристичних послуг. Музеї, етнографічні комплекси, історичні квартали, сакральні центри, фестивалі, ремісничі майстерні, гастрономічні події та культурні ландшафти можуть бути об'єднані в маршрути й тематичні продукти. Доходи від туризму отримують не лише заклади культури, а й транспорт, торгівля, проживання, харчування, виробники сувенірів і місцеві екскурсоводи. У такий спосіб ЕКП створює міжгалузевий економічний ефект (Kim et al., 2019; Komarnitskyi et al., 2025).

ЕКП виконує інвестиційно-іміджеву функцію. Впізнавана культурна специфіка, доглянуті історичні простори, активне фестивальне життя, наявність локальних брендів і позитивна міжкультурна репутація підвищують привабливість території для інвесторів, туристів, нових мешканців і партнерських організацій. Громада, яка чітко усвідомлює власні культурні

переваги та вмiє їх комунікувати, має більше можливостей залучати гранти, брати участь у міжнародних програмах і просувати місцеву продукцію. Проте територіальний бренд повинен спиратися на реальний культурний зміст і не зводити складне етнокультурне середовище до одного декоративного образу (Cleave et al., 2016; Pasquinelli, 2010; Pidhrushnyi & Mezentsev, 2015).

У цьому контексті висновки Е. Cleave, G. Arku, R. Sadler і J. Gilliland засвідчують, що брендинг місця може бути інструментом місцевого та регіонального економічного розвитку, однак його результативність залежить від змістовної відповідності бренду реальним характеристикам території та якості управління ним (Cleave et al., 2016).

Реалізація ЕКП стикається з низкою обмежень. До них належать недостатнє фінансування, слабка матеріальна база культурних закладів, дефіцит фахівців, відсутність обліку ресурсів, погана транспортна доступність, низький рівень цифровізації, міграція молоді та старіння носіїв традицій. Значною проблемою є фрагментарність управління, коли окремі заходи не пов'язані зі стратегією розвитку громади. У таких умовах потенціал залишається резервним і не створює відчутного соціально-економічного ефекту (UNESCO, 2003; Tan et al., 2026).

Узагальнюючи, ЕКП відіграє комплексну роль у соціально-економічному розвитку громад і територій. Він формує локальну ідентичність, підтримує згуртованість, сприяє розвитку людського капіталу, освіти, туризму, підприємництва, креативних індустрій та інвестиційної привабливості. Через ревіталізацію культурних просторів і мережеву співпрацю він може зменшувати периферійність та активізувати слабо розвинені населені пункти. У кризових умовах він підтримує стійкість, пам'ять і культурну безпеку громад (Council of Europe, 2005; Shakya & Vagnarelli, 2024).

Таблиця 1.1

Основні напрями впливу етнокультурного потенціалу на розвиток громад і територій

Напрямок впливу	Механізм реалізації	Очікуваний результат
Соціальний	Спільні культурні практики, діяльність товариств, фестивалі, громадські простори	Згуртованість, довіра, інтеграція та активізація мешканців
Економічний	Ремесла, гастрономія, туризм, креативні індустрії, культурні послуги	Зайнятість, підприємництво, доходи та диверсифікація економіки
Освітній	Краєзнавство, музейна педагогіка, майстер-класи, польові дослідження	Розвиток людського капіталу й міжпоколінна передача знань
Просторовий	Ревіталізація історичних об'єктів, маршрути, культурні кластери	Поліпшення середовища, активізація периферійних територій
Іміджевий	Територіальний бренд, події, цифрова комунікація	Підвищення туристичної та інвестиційної привабливості
Безпековий	Збереження пам'яті, цифрове документування, підтримка інституцій	Стійкість громади та культурна безпека

Наведені напрями впливу є взаємопов'язаними. Соціальна згуртованість підвищує здатність громади реалізовувати економічні та культурні проєкти; туристичне й підприємницьке використання створює ресурси для підтримки інституцій; освітня діяльність забезпечує міжпоколінну передачу знань; просторове планування та ревіталізація сприяють збереженню культурного середовища. Отже, роль ЕКП доцільно оцінювати комплексно, з урахуванням не лише доходів або туристичних потоків, а й соціальних, культурних, просторових та безпекових результатів.

За ступенем реалізації доцільно розрізняти активний, резервний і втрачений ЕКП. Активний потенціал представлений ресурсами та практиками, які реально використовуються і відтворюються. Резервний існує у вигляді

об'єктів, знань або традицій, які збереглися, але недостатньо залучені через брак фінансування, доступності чи інституційної підтримки. Втрачений потенціал охоплює зруйновані об'єкти, перервані традиції та зниклі культурні середовища, які можуть бути відомими лише з архівних джерел. Частина втраченого потенціалу може бути символічно відновлена через меморіалізацію, цифрові реконструкції та наукову інтерпретацію (UNESCO, 2003).

За характером використання можна виділити збережувальний, репрезентаційний, освітній, туристичний, підприємницький та інноваційний режими. Збережувальний орієнтований на охорону й передачу спадщини, репрезентаційний – на її публічне представлення, освітній – на формування знань і компетентностей, туристичний – на організацію відвідувань, підприємницький – на створення товарів і послуг, інноваційний – на сучасне переосмислення традицій. Збалансована модель повинна поєднувати ці режими, не допускаючи переваги короткострокової економічної вигоди над культурною цінністю (UNESCO, 2003; UNESCO, 2015).

У сучасних умовах територіальна й функціональна структура ЕКП зазнає трансформацій під впливом цифровізації. Віртуальні музеї, онлайн-архіви, інтерактивні карти, цифрові екскурсії, соціальні мережі й мультимедійні проєкти розширюють доступ до спадщини та дозволяють залучати діаспору. Однак цифрова репрезентація не може повністю замінити живі практики й фізичне культурне середовище. Її слід розглядати як інструмент документування, популяризації та мережування (Tan et al., 2026).

Територіальна і функціональна структури становлять взаємопов'язані виміри ЕКП. Територіальна структура визначає просторову форму його існування, а функціональна – суспільне призначення та способи реалізації. Їх комплексне дослідження створює методологічну основу для оцінювання ЕКП громад і регіонів, розроблення картографічних моделей, обґрунтування культурної політики та включення етнокультурних ресурсів до стратегій сталого просторового розвитку. Механізм їх взаємодії та реалізації представлено на рис. 1.4 (UNESCO World Heritage Centre, 2025; Council of Europe, 2005).

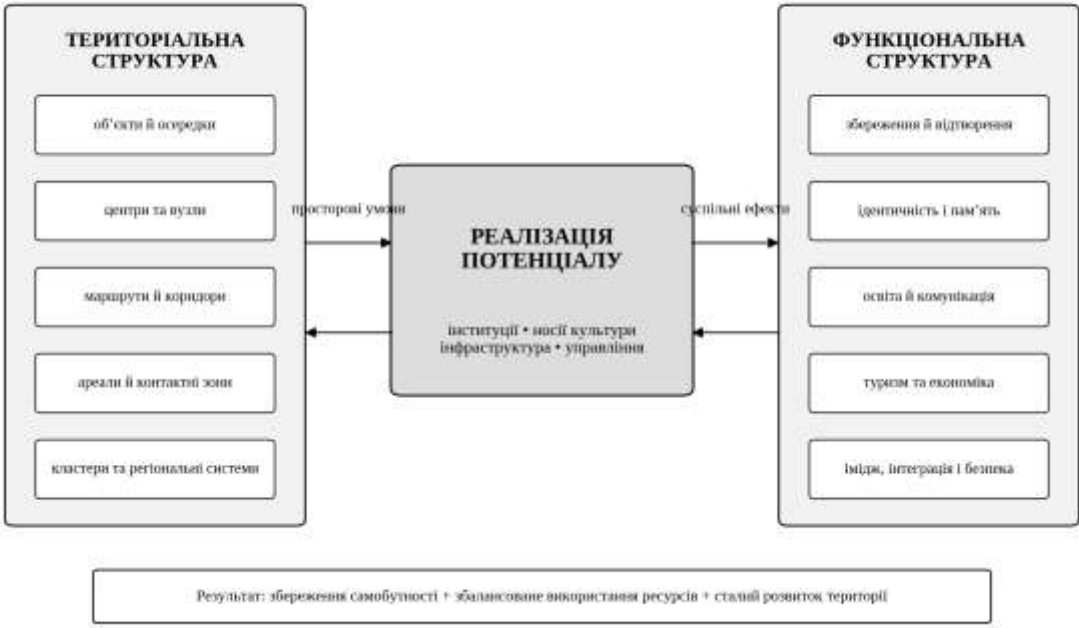

Рис. 1.4. Взаємозв'язок територіальної та функціональної структур етнокультурного потенціалу

Нами складено узагальнюючі висновки, які подано в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Узагальнена модель територіальної та функціональної структури етнокультурного потенціалу (складено автором).

Вимір	Основні елементи	Зміст
Територіальний	Об'єкти, осередки, центри, вузли, маршрути, ареали, контактні зони, кластери, регіональні системи	Відображає просторове розміщення, концентрацію, ієрархію, доступність і взаємодію етнокультурних ресурсів та їх носіїв.
Функціональний	Відтворювальна, ідентифікаційна, меморіальна, комунікативна, освітня, сакральна, туристична, економічна, іміджева, інтеграційна, екологічна, безпекова функції	Відображає суспільне призначення ЕКП та результати його реалізації.
Управлінський	Інституції, програми, мережі	Забезпечує координацію,

	співпраці, фінансування, правове регулювання, цифрові платформи	охорону, активізацію резервного потенціалу та збалансоване використання.
--	---	--

Таким чином, компонентна, територіальна та функціональна структури ЕКП становлять взаємопов'язані рівні його суспільно-географічної організації. Компонентна структура відповідає на питання, з яких ресурсів, практик та інституцій формується потенціал; територіальна – де і в яких просторових формах вони локалізуються та взаємодіють; функціональна – які суспільні потреби задовольняють і які результати генерують. Їх комплексне врахування є необхідною передумовою подальшого методичного оцінювання ЕКП територіальних громад, його картографування, типізації та обґрунтування напрямів використання у стратегіях сталого розвитку територій.

1.3. Методика суспільно-географічного дослідження етнокультурного потенціалу територіальних громад

ЕКП територіальних громад є складним суспільно-географічним утворенням, у якому поєднуються матеріальні та нематеріальні елементи культурної спадщини, етнокультурний ландшафт, інституційно-соціальне середовище, носії традицій, подієві практики, культурні комунікації та форми їх сучасного використання. Саме тому його дослідження потребує комплексної методики, яка поєднує традиційні методи суспільної географії з підходами етнографії, культурології, історії, соціології, туризмознавства, просторового планування та геоінформатики. На відміну від досліджень окремих пам'яток або культурних практик, суспільно-географічний підхід орієнтований на виявлення просторових закономірностей їх поширення, територіальної концентрації, доступності, взаємозв'язків із системою розселення, соціально-демографічними характеристиками населення та можливостями використання в розвитку громад.

Методика дослідження ЕКП повинна забезпечувати перехід від інвентаризації окремих ресурсів до їх системного аналізу та інтегрального

оцінювання. У цьому контексті принципово важливо досліджувати не лише кількість об'єктів або культурних практик, а й їх якісний стан, автентичність, ступінь збереження, територіальну доступність, активність носіїв культури, інституційну підтримку, туристичне використання та здатність генерувати соціальні, економічні й культурні ефекти. Отже, методика охоплює ресурсний, просторовий, функціональний, інституційний та перцепційний виміри ЕКП.

За логікою дослідження спираємося на кілька взаємопов'язаних наукових підходів. Першим є системно-структурний підхід, який дає змогу розглядати ЕКП як цілісну систему взаємопов'язаних компонентів. Його застосування допомогло виокремленню матеріальної етнокультурної спадщини, нематеріальної спадщини, етнокультурного ландшафту, інституційно-соціальної та подієво-туристичної складових, а також визначення характеру зв'язків між ними. У межах цього підходу окремі елементи трактуються не ізольовано, а як частини єдиної територіальної системи, здатної до відтворення, трансформації та функціональної спеціалізації (Орлова, 2009).

Другим базовим підходом є геопросторовий. Його застосування дозволило встановити територіальні відмінності у розміщенні етнокультурних ресурсів, виявити центри, осередки, вузли, кластери, ареали, контактні зони та маршрути, а також оцінити доступність етнокультурних об'єктів для населення. Просторовий вимір особливо важливий для територіальних громад, де культурні ресурси можуть бути сконцентровані в адміністративному центрі або, навпаки, розміщені дисперсно у периферійних поселеннях (Бучко, 2024). Геопросторовий підхід створює основу для подальшого картографування, типізації громад і визначення територій із високою, середньою або низькою концентрацією ЕКП.

Історико-географічний підхід дав змогу простежити генезис сучасної етнокультурної структури території. Етнічний склад населення, система розселення, релігійна структура, локалізація сакральних об'єктів, традиційні ремесла, типи забудови та просторові ареали культурних практик є результатом тривалих історичних процесів. Тому сучасний стан ЕКП доцільно пояснювати через аналіз етапів заселення, міграцій, змін державних кордонів,

адміністративно-територіальних трансформацій, конфесійної історії, урбанізаційних процесів та впливу воєнних подій.

Важливим є також функціональний підхід, орієнтований на оцінювання того, які суспільні функції виконує ЕКП у межах конкретної громади. Йдеться про культурно-відтворювальну, ідентифікаційну, меморіальну, освітньо-пізнавальну, туристично-рекреаційну, економічну, іміджеву, соціально-інтеграційну, просторово-організаційну та безпекову функції. Саме функціональний підхід дозволив перейти від оцінювання наявності етнокультурних ресурсів до аналізу ступеня їх реальної реалізації у житті громади (Бейдик, 2001).

Інформаційну базу такого дослідження було сформовано з кількох груп джерел. До першої належать офіційні статистичні матеріали, паспорти територіальних громад, стратегії розвитку, комплексні плани просторового розвитку, програми соціально-економічного і культурного розвитку, матеріали органів місцевого самоврядування. Другу групу становлять державні та регіональні реєстри нерухомої культурної спадщини, Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України, музейні каталоги, переліки об'єктів природно-заповідного фонду, інформація релігійних та національно-культурних організацій. Третю групу утворюють картографічні джерела, геопортали, OpenStreetMap, супутникові знімки, топографічні карти та відкриті геопросторові дані. Четверту групу становлять матеріали польових досліджень, а саме спостереження, фотофіксація, опитування мешканців, носіїв традицій, працівників культури, представників органів місцевого самоврядування та туристичного бізнесу.

Окреме значення має формування бази геопросторових даних. Для кожного виявленого етнокультурного об'єкта зафіксовано географічні координати, тип, підтип, функціональне призначення, стан збереження, форму власності, режим використання, наявність охоронного статусу, транспортну доступність, частоту відвідування та інформаційну представленість. Для нематеріальної спадщини, яка не завжди має точкову локалізацію, визначено

поселення або ареали її поширення, місця проведення обрядів, фестивалів, майстерень, осередки носіїв традицій та установи, де відбувається передача відповідних знань і практик.

У дослідженні використано як загальнонаукові так і конкретнонаукові методи. Серед загальнонаукових ключове значення мають аналіз і синтез, індукція і дедукція, узагальнення, абстрагування, конкретизація, аналогія, класифікація та моделювання. Аналіз використовується для розчленування ЕКП на окремі компоненти й показники, а синтез – для їх об'єднання в єдину інтегральну систему. Індукція дає змогу на основі локальних прикладів виявляти загальні закономірності, тоді як дедукція використовується для перевірки загальних теоретичних положень на матеріалі конкретних громад.

Системно-структурний аналіз дозволив встановити місце кожної складової в загальній структурі ЕКП та визначити взаємозв'язки між ресурсами, інституціями, носіями культури і формами їх використання. Метод класифікації застосовується для систематизації об'єктів матеріальної та нематеріальної спадщини, видів етнокультурних ландшафтів, культурних інституцій, подієвих практик і функцій. На основі класифікації формується типологія територіальних громад за домінуючими складовими та рівнем реалізації ЕКП.

Порівняльно-географічний метод використовувався для зіставлення територіальних громад за кількістю, різноманітністю, концентрацією та доступністю етнокультурних ресурсів, активністю культурних інституцій і ступенем включення спадщини до туристичних та економічних практик. Порівняння доцільно здійснювати як між громадами одного регіону, так і між окремими типами громад – міськими, селищними, сільськими, прикордонними, гірськими, поліетнічними тощо. Це дає змогу виявити територіальні диспропорції, сильні й слабкі сторони, а також різні моделі використання ЕКП.

Історико-географічний та ретроспективний методи застосовувалися для аналізу просторово-часових трансформацій етнокультурного середовища. За їх допомогою можна простежити зміну етнічної й конфесійної структури населення, історію виникнення поселень, культових споруд, ремісничих

осередків, ярмаркових центрів, традиційних маршрутів і місць пам'яті. Особливо важливим є зіставлення сучасного стану з картографічними та статистичними матеріалами попередніх історичних періодів, що дозволяє виявити збережені, трансформовані та втрачені елементи ЕКП.

Польовий метод є необхідним для верифікації даних і фіксації тих компонентів, які відсутні в офіційних реєстрах. Польове обстеження передбачало маршрутне дослідження населених пунктів, фотофіксацію, опис стану об'єктів, уточнення координат, спостереження за використанням культурних просторів, фіксацію локальних назв і традицій. Особливу увагу слід приділяти периферійним поселенням, у яких можуть зберігатися маловідомі, але автентичні форми спадщини.

Соціологічні методи – анкетування, напівструктуровані інтерв'ю та експертне опитування – дозволили оцінити перцепційний і функціональний виміри ЕКП. Мешканці можуть оцінювати впізнаваність локальних традицій, значення окремих об'єктів для ідентичності громади, частоту участі у культурних подіях, ставлення до туристичного використання спадщини та проблеми її збереження. Експертне опитування працівників культури, істориків, краєзнавців, представників громадських організацій, священнослужителів, майстрів і посадовців може бути використане для визначення вагових коефіцієнтів окремих блоків та оцінювання якісних характеристик, які не мають прямого статистичного виміру.

Контент-аналіз використовувався для дослідження стратегій розвитку територіальних громад, офіційних сайтів, туристичних порталів, сторінок культурних установ і соціальних мереж. Його застосування дало змогу визначити, наскільки етнокультурна тематика представлена у стратегічних документах і публічних комунікаціях, які елементи спадщини використовуються у брендингу та які культурні образи формують зовнішню репрезентацію громади.

Картографічний метод є одним із базових у суспільно-географічному дослідженні ЕКП. За його допомогою створено серію картосхем розміщення

матеріальної та нематеріальної спадщини, сакральних об'єктів, музеїв, центрів ремесел, фестивалів тощо. Окремі серії карт відображають щільність ресурсів, рівень різноманіття, доступність, функціональну спеціалізацію та інтегральний індекс ЕКП громад.

Геоінформаційний метод дозволив поєднати різнотипні дані в єдиній просторовій базі, виконувати їх накладання, просторове агрегування, буферизацію, аналіз щільності, мережевої доступності та просторового сусідства. Для реалізації цих цілей використовувалися QGIS або ArcGIS. Побудова буферних зон навколо етнокультурних об'єктів дозволила оцінити потенційне охоплення населення, тоді як мережевий аналіз транспортної доступності – визначити фактичні часові витрати до найближчих культурних центрів або туристичних об'єктів.

Для аналізу зон найближчого тяжіння до окремих об'єктів застосовувано діаграми Вороного. Їх побудова дозволила поділити досліджувану територію на полігони, кожна точка яких є ближчою до певного етнокультурного об'єкта, ніж до інших об'єктів того самого типу. Такий підхід використовувався для визначення просторових зон обслуговування музеїв, культурних центрів, сакральних комплексів, центрів ремесел або туристично-інформаційних пунктів. Водночас слід враховувати, що класичні полігони Вороного ґрунтуються на евклідовій відстані, тому для територій зі складним рельєфом або нерівномірною транспортною мережею їх доцільно доповнювати мережевим аналізом та ізохронами транспортної доступності.

Для оцінювання просторової концентрації етнокультурних ресурсів застосовано метод щільності. Найпростішим показником є кількість об'єктів на одиницю площі територіальної громади:

$$D_i = N_i / S_i,$$

де D_i – щільність етнокультурних об'єктів у i -й громаді; N_i – їх кількість; S_i – площа громади.

Індексний метод доцільно застосовувати для інтегрального оцінювання ЕКП. На першому етапі вихідні показники нормуються. Для стимуляторів, тобто

показників, зростання яких підвищує потенціал, може використовуватися мінімаксна нормалізація:

$$z_{ij} = (x_{ij} - x_{jmin}) / (x_{jmax} - x_{jmin}),$$

де x_{ij} – значення j -го показника для i -ї громади. Для дестимуляторів використовується обернене нормування: $z_{ij} = (x_{jmax} - x_{ij}) / (x_{jmax} - x_{jmin})$. Нормовані значення набувають інтервалу від 0 до 1 і стають порівнюваними незалежно від початкових одиниць виміру.

Інтегральний індекс ЕКП громади може розраховуватися як зважена сума часткових індексів:

$$I_{EKP} = W_1I_{mat} + W_2I_{nemat} + W_3I_{land} + W_4I_{inst} + W_5I_{event},$$

де I_{mat} – індекс матеріальної спадщини; I_{nemat} – індекс нематеріальної спадщини; I_{land} – індекс етнокультурного ландшафту; I_{inst} – індекс інституційно-соціальної складової; I_{event} – індекс подієво-туристичної складової; W_k – ваги відповідних блоків. Така модель відповідає компонентній структурі ЕКП та дозволяє порівнювати громади за єдиною шкалою.

Метод ранжування дозволив впорядкувати громади за інтегральним індексом або окремими компонентами. Водночас просте ранжування не повинно бути кінцевою метою дослідження, оскільки близькі значення індексів можуть мати різну внутрішню структуру. Тому після ранжування доцільно здійснювати типізацію. Наприклад, можуть бути виділені громади з комплексно високим потенціалом; матеріально-спадщинним профілем; нематеріально-обрядовим; сакральним-паломницьким; ремісничим; фестивально-туристичним; ландшафтно-етнографічним; а також громади з низьким або резервним потенціалом.

Кореляційний аналіз може бути використаний для виявлення зв'язків між рівнем ЕКП та соціально-економічними показниками розвитку громад. Доцільно перевіряти зв'язок інтегрального індексу з туристичними потоками, кількістю суб'єктів малого підприємництва, зайнятістю у сфері культури й туризму, чисельністю населення, міграційною динамікою, доходами місцевих бюджетів та транспортною доступністю. Водночас кореляційні залежності не слід трактувати як прямий доказ причинно-наслідкового зв'язку; вони виконують

аналітичну функцію та потребують змістової інтерпретації.

Метод кластеризації використаний для автоматизованого групування громад за сукупністю нормованих показників. Залежно від обсягу вибірки можуть застосовуватися ієрархічна кластеризація або метод k-середніх. Водночас статистичні кластери повинні бути інтерпретовані з урахуванням географічної специфіки, історичних передумов і культурної логіки територій. У суспільно-географічному дослідженні математичне групування не замінює змістової типізації, а лише доповнює її.

Важливим методичним елементом є оцінювання доступності. Для населення громади значення має не лише наявність об'єкта, а й реальна можливість його відвідати. Тому розраховано середню відстань або час доїзду до найближчого музею, культурного центру, сакрального комплексу чи місця проведення ключових подій. У GIS-середовищі можуть створюватися ізохрони різної хвилинної доступності, залежно від типу об'єкта та виду транспорту. Це дозволяє виявити периферійні поселення, де культурні послуги й туристичні атракції є просторово віддаленими.

Перцепційний аналіз доцільно було включати до методики тому, що ЕКП частково залежить від сприйняття населення. Один і той самий об'єкт може мати високий офіційний статус, але низьку локальну впізнаваність, або навпаки – бути важливим для місцевої ідентичності без формального охоронного статусу. Анкетування може містити блоки щодо найвідоміших етнокультурних символів громади, оцінки їх значущості, бажаних напрямів збереження, ставлення до туристичної популяризації та готовності мешканців брати участь у культурних ініціативах.

Для дослідження мережових зв'язків між громадами застосований мережовий підхід. Він дозволяє аналізувати міжмуніципальні культурні маршрути, спільні фестивалі, взаємодію музеїв, туристичних організацій, релігійних осередків, творчих колективів і майстрів. На цій основі виявлено громади, які виконують функції етнокультурних центрів або вузлів, а також периферійні території, що потребують включення до ширших культурних

мереж.

Логіку суспільно-географічного дослідження ЕКП територіальних громад було організовано у кілька послідовних етапів. На першому, теоретико-методологічному, здійснювався аналіз наукової літератури, уточнювався понятійно-термінологічний апарат, визначалися компоненти, функції, фактори та система показників. На другому, інформаційно-інвентаризаційному, сформовані база даних і реєстр етнокультурних об'єктів, практик, інституцій і подій. На третьому, аналітичному, проводилися статистичні розрахунки, нормування показників, індексне оцінювання та порівняння громад. На четвертому, геопросторовому, виконувався GIS-аналіз, картографування, побудова щільностей, зон доступності, діаграм Вороного та просторових моделей. На п'ятому – типологічному етапі здійснювалася типізація громад, інтерпретація результатів і формування рекомендацій щодо збереження, активізації та використання ЕКП. На шостому – рекомендаційному було розроблено рекомендацій для кращого використання та збереження ЕКП громадам області за їх типами (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Основні етапи та методи суспільно-географічного дослідження
етнокультурного потенціалу територіальних громад

Етап	Основний зміст	Методи	Результат
1. Теоретико-методологічний	Уточнення понятійного апарату, компонентної та функціональної структури	Аналіз і синтез, системно-структурний, контент-аналіз	Система понять, критеріїв і показників
2. Інформаційно-інвентаризаційний	Формування реєстру об'єктів, практик, інституцій і подій	Польовий, описовий, статистичне спостереження, GPS-фіксація	База даних етнокультурного потенціалу
3. Аналітичний	Оцінювання кількісних і якісних характеристик	Індексний, експертний, статистичний, кореляційний	Часткові та інтегральний індекси
4. Геопросторовий	Аналіз розміщення, концентрації та доступності	Картографічний, GIS, kernel density, діаграми Вороного, ізохрони	Карти, моделі просторової організації

5. Типологічний	Групування громад за структурою та рівнем потенціалу	Класифікація, типізація, ранжування, кластерний аналіз	Типи територіальних громад
6. Рекомендаційний	Визначення напрямів збереження, активізації й використання	Синтез, сценарний, SWOT, експертне оцінювання	Практичні рекомендації для громад

Важливою методичною вимогою є поєднання кількісних і якісних методів. Кількісні показники забезпечують порівнюваність територій, однак не завжди відображають автентичність, символічну цінність і життєздатність культурних практик. Якісні методи дають змогу глибше зрозуміти локальний контекст, але мають вищий рівень суб'єктивності. Тому найбільш обґрунтовані результати отримуються тоді, коли статистичні й GIS-розрахунки верифікуються польовими спостереженнями, експертними оцінками, інтерв'ю та аналізом локальних наративів.

Особливої уваги потребує проблема неповноти статистичних даних на рівні територіальних громад. У багатьох випадках офіційна статистика не містить детальної інформації про культурні практики, кількість носіїв традицій, відвідуваність локальних об'єктів або доходи від етнокультурного туризму. Тому методика повинна передбачати використання альтернативних джерел, а саме відкритих даних, реєстрів, інформації установ культури, соціальних мереж, локальних сайтів, польових обстежень та експертних опитувань. За таких умов важливо чітко фіксувати походження кожного показника, часовий зріз та рівень достовірності.

Отже, методика суспільно-географічного дослідження ЕКП територіальних громад має комплексний, багаторівневий і міждисциплінарний характер. Її основу становить поєднання системно-структурного, геопросторового, історико-географічного та функціонального підходів із використанням статистичних, порівняльно-географічних, картографічних, геоінформаційних, соціологічних, експертних, індексних, типологічних і

перцепційних методів. Таке поєднання дозволяє одночасно оцінити ресурсну забезпеченість, територіальну організацію, доступність, функціональне використання, суспільну значущість та ступінь реалізації ЕКП. У підсумку це створює методичну основу для картографування, типізації територіальних громад, виявлення просторових диспропорцій і розроблення рекомендацій щодо інтеграції етнокультурних ресурсів у стратегії сталого розвитку територій.

Висновки до розділу 1

У першому розділі узагальнено теоретико-методологічні засади суспільно-географічного дослідження ЕКП територій, уточнено його понятійно-термінологічний зміст, визначено компонентну, територіальну та функціональну структуру, а також обґрунтовано методику дослідження ЕКП територіальних громад. Встановлено, що ця категорія має міждисциплінарний характер і формується на стику суспільної географії, етногеографії, культурології, етнографії, регіоналістики та туризмознавства. Аналіз наукових і нормативно-правових підходів засвідчив відсутність єдиного усталеного трактування поняття. На цій основі ЕКП запропоновано розглядати як територіально зумовлену сукупність матеріальних і нематеріальних надбань, знань, практик, цінностей, образів, навичок та інституційних можливостей етнічних спільнот, сформовану у процесі етнокультурогенезу та здатну забезпечувати збереження самобутності, задоволення культурних потреб населення і розвиток території.

Уточнено компонентну структуру ЕКП, в якій виділено п'ять взаємопов'язаних блоків: матеріальну етнокультурну спадщину, нематеріальну етнокультурну спадщину, етнокультурний ландшафт, інституційно-соціальну та подієво-туристичну складові. Такий підхід враховує не лише самі ресурси, а й середовище їх формування, носіїв культури, інституційні механізми збереження та сучасні форми актуалізації. Встановлено ієрархічну територіальну організацію ЕКП: окремі етнокультурні об'єкти, осередки, центри, кластери та вузли формують регіональні етнокультурні системи. Поряд із ними важливими є етнокультурні ареали, контактні зони, маршрути та коридори. Їх формування визначається історією заселення, етнічним і конфесійним складом населення, природними умовами, системою розселення, міграціями та транспортно-комунікаційними зв'язками.

Обґрунтовано багатofункціональний характер ЕКП. До основних функцій віднесено культурно-відтворювальну, ідентифікаційну, меморіальну, комунікативну, освітньо-пізнавальну, науково-інформаційну, сакральну-духовну, художньо-творчу, туристично-рекреаційну, економічну, іміджеву, соціально-інтеграційну, просторово-організаційну та безпекову. Доведено, що ЕКП є важливим ресурсом розвитку територіальних громад, оскільки сприяє формуванню локальної ідентичності, соціальній згуртованості, збереженню культурного різноманіття, розвитку туризму, ремесел, гастрономії, малого підприємництва та креативних індустрій. Значущою є його роль у територіальному брендингу, активізації периферійних поселень, розвитку транскордонних культурних контактів і підвищенні стійкості громад. Використання такого потенціалу має ґрунтуватися на збереженні автентичності та участі місцевих спільнот.

Обґрунтовано комплексну методику суспільно-географічного дослідження ЕКП територіальних громад, що поєднує системно-структурний, геопросторовий, історико-географічний та функціональний підходи. Запропоновано використовувати статистичні, порівняльно-географічні, картографічні, геоінформаційні, соціологічні, експертні, індексні, типологічні та перцепційні методи. Особливе значення мають ГІС-аналіз, картографування, визначення щільності та концентрації ресурсів, побудова ізохрон доступності й діаграм Вороного. Логіку дослідження представлено через теоретико-методологічний, інформаційно-інвентаризаційний, аналітичний, геопросторовий, типологічний і рекомендаційний етапи. Поєднання кількісних і якісних оцінок дає змогу враховувати не лише ресурсну забезпеченість, а й автентичність, суспільну значущість та життєздатність культурних практик. Таким чином, сформовані у першому розділі положення створюють основу для подальшого виявлення територіальних відмінностей, оцінювання рівня ЕКП громад, його картографування і типізації та обґрунтування напрямів збереження, активізації й використання етнокультурних ресурсів у сталому розвитку територій.

РОЗДІЛ 2

ЧИННИКИ ТА ЗАГАЛЬНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Загальна характеристика чинників формування етнокультурного потенціалу поліетнічного регіону

ЕКП територіальних громад відіграє важливу роль у формуванні та перебігу основних суспільно-географічних процесів будь якого регіону, зокрема демогеографічних (відтворення населення, міграції, зміна вікової структури), соціальних (згуртованість населення, рівень довіри, толерантність), культурно-побутових (традиції, обрядовість, мовні звичаї), економічних (розвиток туризму, креативних індустрій, зокрема народно-художніх промислів, ремесел тощо), а також адміністративно-управлінських (інституційна спроможність, участь населення у врядуванні, комунікація між групами).

Формування ЕКП громад Чернівецької області зумовлене складним історико-географічним процесом формування регіону, його багат шаровою спадщиною та прикордонним і транскордонним положенням, що упродовж тривалого часу активізувало культурні контакти, мобільність населення та взаємовплив традицій (обрядів, звичаїв, способів господарювання тощо). У різні історичні періоди змінювалися адміністративні межі та політичні режими, правові (інституційні) практики та етнокультурна політика, що впливало на мовні й освітні стратегії розвитку територій, конфесійно-культурні зв'язки, структуру поселень в цілому та окремих домогосподарств, а також на форми збереження та відтворення місцевих традицій. Унаслідок цього в області сформувалися як потужні міські вузли поліетнічної культурної інфраструктури (з концентрацією установ освіти, культури та подієвих практик), так і сільські, або місцеві осередки, де краще збереглися традиційні форми етнокультури та їх міжпоколінної передачі з чітким місцевим вираженням ідентичності.

Важливо підкреслити, що ЕКП не є сталим «набором ресурсів»,

закріпленим раз і назавжди за конкретною територією. Його формування є динамічним процесом, який протікає під впливом демографічних змін, урбанізації, трудової та освітньої мобільності, соціально-економічних зрушень, а також комунікаційних і медійних процесів. Наприклад, зростання маятникових переміщень і трудової міграції, а особливо в наш час збільшення вимушених мігрантів (переселенців) може послаблювати роль традиційних практик у повсякденності окремих громад. У міських центрах етнокультурні елементи скоріш за все набувають нових форм, через проведення фестивалів, різних музейних практик, культурний менеджмент і перетворення спадщини на ресурс туристичної економіки.

Дослідження чинників формування ЕКП громад вцілому та Чернівецької області зокрема в суспільно-географічному контексті дає змогу пояснити його територіальні відмінності, виявити механізми відтворення культурних практик та прогнозувати можливі зміни у коротко- й довгостроковій перспективі. Практична значущість такого аналізу полягає в обґрунтуванні пріоритетів етнокультурної політики громад, розвитку туризму та креативних індустрій, підтримки місцевих ремесл, звичаїв, обрядів, пісень, страв тощо, а також у плануванні мережі культурних і освітніх інституцій, що забезпечують популяризацію етнокультурної спадщини.

На нашу думку, чинники, що визначають сучасну територіальну організацію ЕКП громад регіону чи певної території, доцільно класифікувати за такими критеріями: характером, рівнем, тривалістю (часом), ступенем, ознаками впливу та можливістю управління та моніторингу. Такий підхід дозволяє системно описувати різнорівневі детермінанти етнокультурного розвитку, зіставляти громади між собою та формувати обґрунтовані стратегії збереження і використання ЕКП як ресурсу територіального розвитку.

Розглянемо докладніше класифікацію чинників, що зумовлюють формування ЕКП, відповідно до наведених критеріїв.

. ЗА ХАРАКТЕРОМ ВПЛИВУ виділяють такі групи чинників:

1) Об'єктивні чинники:

а) *природно-географічні*. Природно-географічні чинники визначають так звану ландшафтну «рамку» культури, окреслюючи типи природних умов, ступінь доступності території та природно-ресурсну базу традиційних видів господарювання (лісові масиви, пасовища, річкові системи тощо). Через ці параметри опосередковано формується спектр локальних культурних традицій, особливості матеріальної культури та конфігурація культурних ландшафтів. Також під впливом чинників і формується специфічна нематеріальна (духовна) культура, а саме звичаї, обряди, пісенність, етнічна кухня тощо;

б) *історико-генетичні*. Зумовлюють інерційність і спадковість етнокультурних ареалів, визначаючи тривалі траєкторії їх формування, відтворення та збереження. До них відносять історію заселення території, послідовні хвилі внутрішніх і зовнішніх міграцій, зміни державних кордонів і адміністративно-політичних режимів, що переформатовують правові умови етнокультурного розвитку та просторову організацію спільнот. Важливу роль відіграє історична пам'ять, яка закріплює символічні смисли місця та підтримує складний процес формування культурних традицій. Водночас жахливі події, такі як війни, депортації, репресії, примусові переселення тощо, призводять до демографічних зрушень, зміни етнічного й конфесійного складу населення та реконфігурації мережі культурних осередків (локальних центрів, інституцій, практик), що відображається на межах і внутрішній структурі етнокультурних ареалів (Кісіль, 2021);

в) *демогеографічні, етноконфесійні та мовні*. Охоплюють чисельність і просторове розміщення етнічних груп, їх статеву-вікову структуру, рівень шлюбної (культурної) змішаності, мовні практики (побутові й публічні), що визначають «носіїв» етнокультури й потенціал її відтворення. Впливають також через трудову, освітню, сезонну міграцію, маятникові переміщення, транскордонну мобільність, чисельність вимушено переміщених осіб тощо. Міграції можуть послаблювати відтворення місцевих традицій, але в той же час

сприяють взаємопідтримці в розселенні населення, посилюють трансфери ресурсів і знань, а також стимулюють оновлення й переосмислення етнокультурних практик;

г) *соціально-економічні*. Безпосередньо пов'язані з умовами і рівнем якості, добробуту та життя населення, станом зайнятості, галузевою структурою місцевої економіки, підприємницькою активністю, а також динамікою розвитку туризму та креативних індустрій (народних художніх промислів). Саме вони значною мірою визначають можливості фінансування та інституційної підтримки культурних ініціатив різних етнічних груп населення (закладів культури, музеїв, фестивалів, місцевих медіа тощо), збереження етнокультурної спадщини й відтворення традиційних практик у повсякденному житті. За сприятливих економічних умов етнокультура може набувати статусу конкурентної переваги території та перетворюватися на ресурс розвитку, через те, що комерціалізуються й модернізуються традиційні ремесла, формується місцевий гастрономічний продукт, активізується подієвість (ярмарки, фестивалі, обрядові дійства), розвивається пізнавальний (культурний та етнічний) туризм, посилюється територіальний брендинг і привабливість громади для інвестицій та людського капіталу. Натомість за низької купівельної спроможності, відсутності стабільного попиту, обмежених інвестицій і слабкої туристичної інфраструктури етнокультурні практики ризикують послаблюватися, так як скорочується їхня економічна доцільність, зменшується кількість носіїв традицій, звужуються канали трансляції між поколіннями, а культурні прояви зводяться до поодиноких репрезентацій без сталого відтворення;

д) *політико-правові та геополітичні*. Включають державну й місцеву етнокультурну політику, нормативно-правову охорону спадщини, інструменти фінансування та інвестування, управлінську та фінансову спроможність громад. Саме вони задають умови збереження та використання спадщини, підтримки мов, традицій, міжкультурного діалогу, а також можливості культурного планування. Транскордонні та геополітичні чинники визначають контактність прикордоння, культурні обміни, вплив зовнішніх центрів тяжіння, а також

ризика, пов'язані з кризами й безпековою ситуацією. В умовах нестабільності змінюються напрями міграцій населення, як внутрішніх, так і зовнішніх, пріоритети культурної політики, зростає роль культурної толерантності й збереження спадщини. До цієї групи чинників відносимо також і освітньо-культурний комплекс, які охоплюють мережу закладів освіти й культури (заклади освіти всіх рівнів та ступенів, гуртки, бібліотеки, музеї, будинки культури, центри етнонаціональних культур), кадровий потенціал (вчителі, викладачі, керівники колективів, культурні менеджери тощо), так як це виступає ключовим механізмом міжпоколінної передачі етнокультурної спадщини (Кісіль, 2021);

е) культурно-символічні та ідентифікаційні. Визначають смисловий зміст, нормативну «легітимність» і відносну стійкість етнокультурних практик у межах територіальних громад. Їх ядром виступає локальна (місцева) ідентичність як система перцепційних уявлень про «своє» місце, спільноту та її відмінність, що підтримується через традиції, звичаї та обрядовість. Важливу роль відіграють «місця пам'яті» – просторово закріплені символічні точки, у яких концентрується колективний досвід і наративи минулого; вони формують культурну пам'ять і забезпечують відтворення спадкоємності. Окремий вимір становлять сакральні та меморіальні ландшафти (храми, кладовища, пам'ятні знаки, місця історичних подій), що структурують культурний простір і задають його символічну ієрархію. Топоніміка (назви поселень, урочищ, вулиць, річок тощо) виконує функцію «тексту території», відображаючи історичні шари заселення та етнокультурні коди. Етнокультурні маркери в публічному просторі (архітектурні форми, художньо-декоративне оформлення, мова на рекламних вивісках, пам'ятники, елементи локального дизайну тощо) підсилюють видимість культурної відмінності, а також слугують інструментом символічної репрезентації громади та підвищують потенціал інтеграції спадщини у розвиткові стратегії (Кісіль, Захарчук, 2025);

ж) комунікаційно-мережеві та інформаційні. Відображають інтенсивність і якість горизонтальних взаємодій між громадами та соціальними групами,

завдяки яким етнокультурні ресурси поширюються, актуалізуються й масштабуються. Вони охоплюють діяльність громадських організацій та ініціатив культурних осередків (громадських організацій, товариств тощо), партнерства закладів культури та освіти, локальні медіа й цифрові платформи, що забезпечують комунікацію, мобілізацію учасників і промоцію культурного продукту. Подієва інфраструктура (етнофестивалі, ярмарки, виставки, майстер-класи) створює сталі джерела обміну досвідом і регулярні місця зустрічей спільнот. За високої комунікаційної щільності місцеві осередки інтегруються в регіональні та транскордонні. Натомість слабкі інформаційні канали та низька медійна присутність зменшують видимість ЕКП й обмежують його використання в туризмі, брендингу та культурній економіці;

к) просторово-планувальні. Просторово-планувальні чинники пов'язують реалізацію ЕКП з реальною територіальною організацією громади, насамперед із системою розселення та ієрархією центрів, що визначають розміщення «ядер» культурного життя (місто/селище/село) і характер доступу до культурних послуг та подій. Вони охоплюють функціональне зонування і практики землекористування, які задають рамки збереження й використання спадщини. Важливим є рівень транспортної доступності до об'єктів етнокультурної спадщини (маршрутна мережа, сервісна інфраструктура, навігаційне забезпечення), що безпосередньо впливає на відвідуваність, включення об'єктів у туристичні маршрути та економічну віддачу культурних практик. Водночас просторове планування повинно мінімізувати ризики деградації культурних ландшафтів, пов'язані з хаотичною забудовою, втратою традиційної архітектури та порушенням історично сформованої морфології поселень, оскільки ці процеси послаблюють автентичність середовища й знижують потенціал етнокультурної репрезентації території;

л) сучасні трансформаційні (безпекові). Динамічні чинники сучасності характеризуються високою мінливістю та здатністю у стислі терміни переформатовувати територіальну структуру ЕКП. Насамперед це війна й безпекові загрози, що спричиняють переміщення населення, руйнування або

консервацію об'єктів спадщини, розрив звичних шляхів міжпоколінної єдності та адаптацію культурних практик до нових умов. Вагомим є вплив глобалізації та культурної стандартизації, які посилюють тиск масової культури, але водночас можуть стимулювати повернення до автохтонності як реакцію у вигляді відродження традицій, місцевих брендів і практик автентичності. Додатковим чинником виступає туристична динаміка, а саме перевантаження окремих локацій або, навпаки, занепад туристичних маршрутів змінюють функції культурних центрів, впливають на стійкість інфраструктури, мотивацію місцевих жителів і можливості капіталізації етнокультурних ресурсів (Кулаковська, 2010).

2. Суб'єктивні чинники:

а) соціально-психологічні чинники. Визначають домінантні установки, стереотипи й ціннісні орієнтації суспільства щодо етнокультурних груп, їхніх традиційних звичаїв та обрядів, символів і форм публічної репрезентації. Вони формують рівень соціальної прийнятності культурної відмінності, впливають на престиж місцевих традицій, а отже на готовність інституцій та населення підтримувати етнокультурні ініціативи (етнофестивалі, розвиток музеїв, маркування спадщини). За сприятливих установок ці чинники посилюють відтворення культурних практик, розширюють участь у них і сприяють інтеграції ЕКП в стратегії розвитку громади; за несприятливих вони провокують стигматизацію, витіснення традицій у приватну сферу та звуження простору міжкультурної взаємодії, що може загострювати міжетнічні напруження й конфлікти навколо об'єктів, мовних практик, пам'ятних місць і культурних інституцій;

б) індивідуально-психологічні чинники. Вони проявляються на рівні особистих ідентичностей, мотивацій і щоденних практик, визначаючи ступінь залученості індивідів до збереження та трансляції елементів етнокультурної спадщини у межах малих соціальних спільнот (сім'ї, родини, місцеві поселення). Виражаються в особистому ставленні до культурних норм, обрядовості, мови, символіки та перцепційного сприйняття «своїх або чужих» маркерів, а також у

сприйнятті того, як ці практики оцінюються найближчим соціальним оточенням. Значущість даного чинника зростає, коли індивід посідає впливову позицію у громаді (керівник органу місцевого самоврядування, староста, директор закладу освіти чи культури, лідер громадської організації), оскільки його ціннісні орієнтації можуть прямо впливати на рішення щодо підтримки культурних подій, символічної політики (топоніміка, пам'ятні знаки, публічні маркери), режимів використання об'єктів спадщини та розподілу ресурсів. За відсутності узгодження інтересів такі персоналізовані впливи здатні посилювати місцеву поляризацію й провокувати конфліктність у межах населеного пункту навколо питань культурної репрезентації та прав на спадщину.

Всі об'єктивні чинники, на наш погляд можна звести до трьох груп територіальної організації:

1. Базові (каркасні) – це природно-географічні, історико-генетичні, та просторово-планувальні чинники.
2. Відтворювальні (соціальні), до яких відносимо демогеографічні, етноконфесійні та мовні, соціально-економічні, а також культурно-символічні та ідентифікаційні групи чинників.
3. Прискорювачі змін, а саме політико-правові та геополітичні, комунікаційно-мережеві та інформаційні та сучасні трансформаційні (безпекові) чинники (Михайлюк, 2019).

II. ЗА РІВНЕМ ВПЛИВУ виділяють такі групи чинників:

1) мегарівень (глобальний). Охоплює чинники світового масштабу, які задають загальні тренди культурної динаміки. До них відносимо процес глобалізації, культурну стандартизацію, міжнародні міграції, транснаціональні інформаційні потоки та цифровізацію, глобальні економічні цикли, кліматичні зміни, а також міжнародні норми охорони культурної спадщини, передбачені постановами ЮНЕСКО та інших міжнародних організацій. На цьому рівні формуються зовнішні аспекти збереження й популяризації етнокультурної спадщини та можливості її включення у міжнародні культурні й туристичні процеси, зокрема до списку охорони ЮНЕСКО;

2) Макрорівень (державний або національний). Включає державну культурну, освітню, мовну та регіональну політику, правове регулювання у сфері культурної спадщини, бюджетні механізми підтримки культури, національні програми та стандарти, безпекове середовище, загальнонаціональні медіа ресурси. Ці чинники визначають інституційні умови функціонування етнокультурних практик і ступінь їх прояву в публічному просторі;

3) Мезорівень (міжрегіональний та регіональний). Охоплює специфіку історико-географічного розвитку регіону, етнодемографічну структуру, регіональні програми підтримки культури й туризму, міжетнічне партнерство, територіальні відмінності етнокультурних подій, транспортно-логістичну зв'язаність, транскордонні взаємодії тощо. На цьому рівні відбувається формування регіональних культурних кластерів, маршрутів та центрів й ареалів етнокультурної спеціалізації;

4) Мікрорівень (локальний: громада або окремий населений пункт). Включає локальну ідентичність і традиції, ресурсну базу етнокультурної спадщини, діяльність закладів культури й освіти, наявність місцевих лідерів та активістів, фінансову спроможність громади, структуру місцевої економіки (зокрема туризм і народні промисли), стан публічного простору, просторово-планувальні рішення, щільність локальних комунікацій. На цьому рівні ЕКП безпосередньо проявляється у різних заходах, інституціях та матеріальному середовищі.

5) Нанорівень (сімейно-родинний, індивідуальний). Охоплює персональні цінності й мотивації, сімейні механізми виховання та передачі традицій, мовні особливості, участь у ритуалах, повсякденні культурні звички, індивідуальні культурні компетентності. Саме цей рівень забезпечує міжпоколінну передачу етнокультурної спадщини та відтворення, збереження та популяризація традицій.

III. ЗА ТРИВАЛІСТЮ (ЧАСОМ) ВПЛИВУ виділяють такі групи чинників:

1) постійні чинники. Вони безперервно (хоч інколи й неявно) впливають

на формування та відтворення ЕКП території. Вони задають його базові просторові та соціокультурні параметри і діють незалежно від поточної кон'юнктури. До цієї групи належать природне середовище й ландшафтні умови, історично сформована етнодемогеографічна структура населення (регіонів, районів, громад, поселень), стійкі риси місцевої ментальності та культурної свідомості, рівень культурного розвитку, традиційні форми господарювання й повсякденні культурні практики;

2) тимчасові чинники. Їх вплив проявляється ситуативно на окремих територіях, у певні періоди або за конкретних соціально-політичних чи економічних обставин. Вони здатні підсилювати або послаблювати суспільну видимість і актуальність етнокультурних проявів, не обов'язково змінюючи їхні базові основи. До них можна віднести політичну та адміністративну кон'юнктуру (пріоритети культурної політики, виборчі цикли), інформаційно-медійні впливи, регуляторні обмеження або підтримку окремих етнокультурних ініціатив, а також подієві заходи (масові культурні заходи, етнофестивальні сезони, грантові програми тощо);

3) змінні (трансформаційні) чинники. Вони можуть докорінно переорганізовувати ЕКП, змінюючи його носіїв, нормативно-правові умови, просторові межі та механізми відтворення, внаслідок чого формується новий етап його функціонування. До них належать війни та воєнні загрози, масштабні міграційні переміщення і демографічні зрушення, радикальні зміни державних кордонів і адміністративно-територіального устрою, а також структурні переломи в економіці та системах управління культурою, що переформатовують роль традицій і практик у житті громади.

IV. ЗА СТУПЕНЕМ ВПЛИВУ виділяють такі групи чинників:

1) прямі чинники. Вони безпосередньо визначають формування, просторову організацію та змістові компоненти ЕКП. Мають прямий вплив на носіїв культури, механізми відтворення традицій і публічну репрезентацію спадщини. До них належать історико-географічні та етнодемогеографічні процеси, мовно-культурні особливості, правова підтримка культури, культурна

політика та регуляторні рішення, а також інформаційно-медійні чинники;

2) опосередковані чинники. Вони не формують ЕКП безпосередньо, однак створюють базові умови та обмеження для його збереження й реалізації. Вони визначають ресурсні можливості, доступність, інфраструктурні та соціально-економічні рамки розвитку культурних подій. До цієї групи відносять природно-географічні умови, загальний рівень економічного розвитку території, тип і якість управління, зміни адміністративно-територіального устрою, інфраструктурну забезпеченість та загальний соціальний контекст, що опосередковано впливають на інтенсивність і форми етнокультурної активності.

V. ЗА ОЗНАКАМИ ВПЛИВУ виділяють такі групи чинників:

1) внутрішні чинники. Формуються всередині самої етнокультурної спільноти та її інституцій і безпосередньо пов'язані з носіями культури. До них належать активність населення й локальних груп, передача традицій з покоління в покоління, функціонування культурних практик (мова, обрядовість, ремесла), діяльність культурних осередків і організацій (заклади культури, творчі колективи, громадські ініціативи та осередки тощо), а також здатність громади до самоорганізації, збереження й актуалізації етнокультурної спадщини;

2) зовнішні чинники. Вони не є складниками ЕКП як такого, однак створюють середовище його формування та реалізації і тому впливають на нього опосередковано або через нормативно-правові механізми. До них належать елементи природного та соціально-економічного контексту (природно-географічні умови, економічна кон'юнктура, соціальна інфраструктура), державна й регіональна політика та нормативне регулювання, медійно-інформаційні впливи, міграційні процеси, безпекові ризики й інші чинники зовнішнього середовища.

VI. ЗА МОЖЛИВІСТЮ УПРАВЛІННЯ ТА МОНІТОРИНГУ виділяють такі групи чинників:

1) чинники, що не підлягають управлінню. До цієї групи належать відносно сталі компоненти, які практично не можуть бути змінені управлінськими рішеннями в коротко- та середньостроковій перспективі. В

контексті ЕКП це насамперед історично сформовані етнокультурні традиції, глибинні ментальні установки, культурні архетипи, усталені норми звичаєвості та міжпоколінні усталені моделі культурної поведінки, що змінюються повільно й переважно еволюційно;

2) чинники, що опосередковано управляються. Це чинники, на які можна впливати не прямими адміністративними діями, а через нормативно-правові, соціально-економічні та комунікаційні механізми. До них відносять міжгрупові та міжкультурні взаємини, рівень соціальної згуртованості, практики публічної репрезентації етнокультурної спадщини, просторову організацію культурної активності, а також формування етнокультурних туристичних маршрутів, кластерів і партнерств, які змінюються через програми підтримки, освіти, медіа, подієву політику, інвестиції та інструменти участі громади;

3) чинники, що повністю управляються. До цієї групи належать чинники, які безпосередньо залежать від управлінських рішень і можуть цілеспрямовано змінюватися через політичні та геополітичні аспекти, фінансування та організаційні заходи. Для розбудови ЕКП це, зокрема, пріоритети місцевої етнокультурної політики, створення й підтримка культурних інституцій і програм, грантові механізми, охорона та відновлення функцій об'єктів спадщини, розвиток культурної інфраструктури (музеї, центри культури, інформаційні простори), організація етнофестивалів і ярмарків, освітні програми й підготовка кадрів у сфері культури та туризму, а також регулювання використання історичних ареалів і етнокультурних ландшафтів.

КЛАСИФІКАЦІЯ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЇ

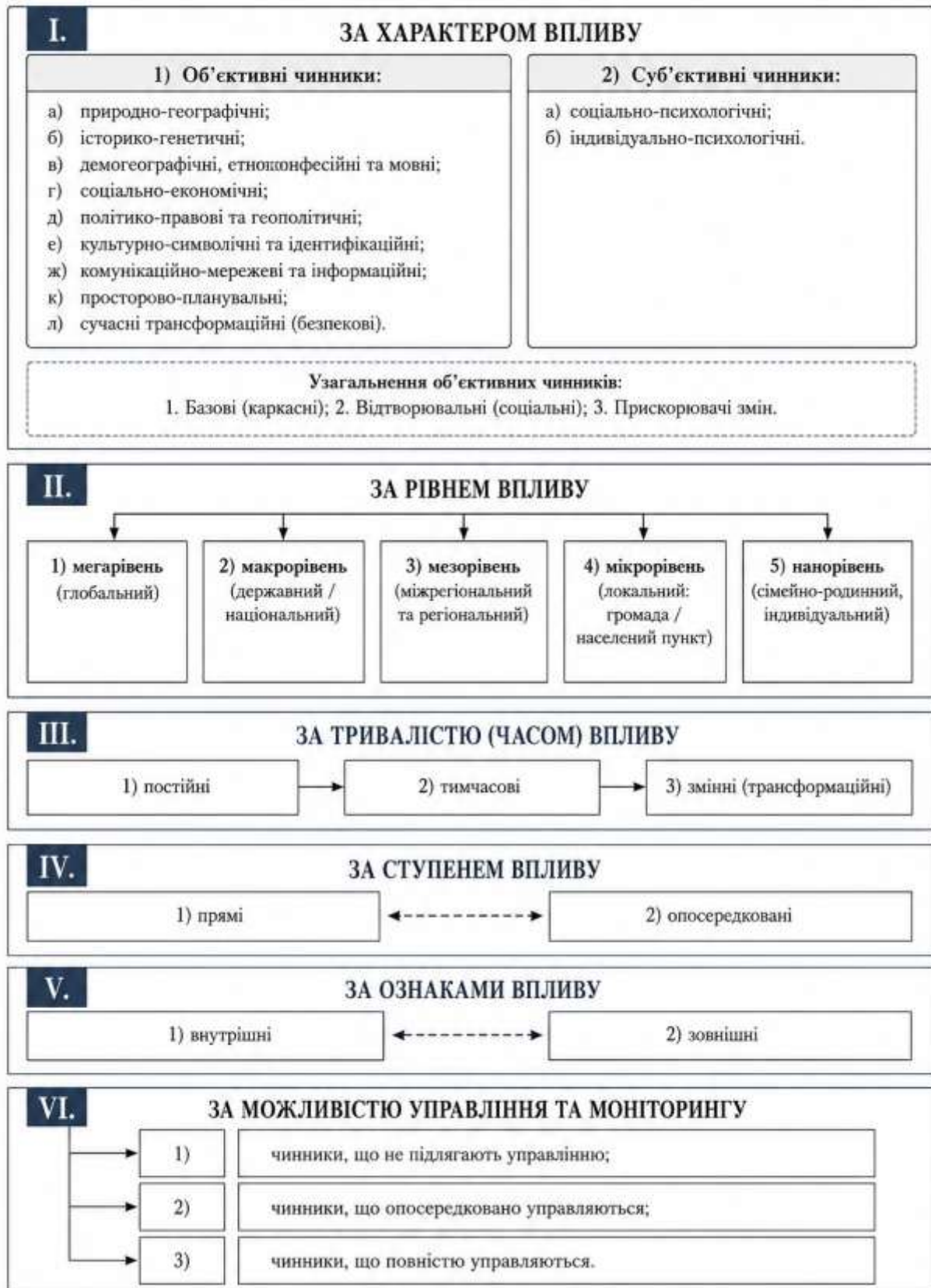

Рис. 2.1. Класифікація чинників формування ЕКП території

Отже, ЕКП поліетнічного регіону формується під сукупним впливом різних багаторівневих і взаємопов'язаних чинників – від природно-ландшафтних та історико-демографічних до соціально-економічних, інституційно-політичних, культурно-символічних, комунікаційно-інформаційних і просторово-планувальних. Їх дія є диференційованою в просторі й часі, так як частина чинників забезпечує наступність і відтворення традицій, тоді як інші виступають ситуативними каталізаторами змін або ризиками дестабілізації. Відповідно, ефективна реалізація ЕКП громад потребує комплексного підходу, що поєднує збереження спадщини, підтримку носіїв культури та інтеграцію етнокультурних ресурсів у стратегії регіонального розвитку.

2.2 Закономірності формування етнокультурного потенціалу територіальних громад Чернівецької області

Формування ЕКП територіальних громад Чернівецької області звичайно, що має закономірний характер і зумовлюється поєднанням історико-географічних передумов, поліетнічної структури населення, прикордонного та транскордонного положення, сучасних соціально-економічних і просторово-планувальних трансформацій. Для виявлення ключових механізмів його відтворення й просторової диференціації доцільно виокремити основні закономірності, які проявляються на рівні окремих громад і визначають їхні можливості збереження та використання етнокультурних ресурсів у розвитку територій.

2.2.1. Географічне положення Чернівецької області та її природні умови

Чернівецька область характеризується прикордонним, транзитним і транскордонним суспільно-географічним положенням у південно-західній частині України. Вона межує з Румунією та Молдовою, що підсилює її функції «воріт» України до дунайсько-балканського та центральноєвропейського напрямів міжнародної взаємодії та підсилює можливості залучення інвестицій в

розвиток різних галузей економіки, в тому числі туризму та збереження і використання етнокультурної спадщини. Внутрішньодержавне положення області визначається сусідством на заході і північному заході з Івано-Франківською областю, на півночі – Тернопільською та Хмельницькою, а на сході із Вінницькою областями.

Крайні точки області в картографо-географічному аналізі використовують як опорні межові орієнтири, що задають широтну та довготну протяжність території, дозволяють визначити її «рамку» для тематичного картографування, створення опорної геодезичної мережі та проведення порівняльних регіональних оцінок. Крайні точки регіону приурочені до околичних (периферійних) ділянок таких населених пунктів: північна – околиця с. Репужинці ($48^{\circ}39'11''$ Пн. ш., $25^{\circ}47'35''$ Сх. д.), південна – околиця с. Сарата ($47^{\circ}44'57''$ Пн. ш., $24^{\circ}59'32''$ Сх. д.), західна – околиця с. Плай ($47^{\circ}59'07''$ Пн. ш., $24^{\circ}55'28''$ Сх. д.), східна – околиця с. Волошкове ($48^{\circ}28'23''$ Пн. ш., $27^{\circ}30'18''$ Сх. д.). Таким чином, зрозуміло, що територія області лежить у межах помірного кліматичного поясу та розташована приблизно між, що зумовлює її належність до центральноєвропейського помірно-континентального сектору з локальними висотними відмінностями клімату (bukoda.gov.ua).

За площею Чернівецька область є найменшою в Україні і вона становить 8096 км^2 (1,34% території держави). За офіційною статистичною оцінкою, чисельність наявного населення області на 1 січня 2022 р. становила 890,5 тис. осіб, а середня густина населення є однією із найвищих в Україні – 110 осіб/км^2 . (bukoda.gov.ua).

Етнічний склад населення має історично сформований поліетнічний характер. За даними останнього Всеукраїнського перепису населення 2001 року переважають українці (75,0%). Значними є частки румунів (12,5%) і молдован (7,3%), а також росіян (4,1%), частка яких скорочується, про що свідчить зменшення в публічних просторах міста – російськомовного населення, та представників інших етнічних груп (1,1%). (2001.ukrcensus.gov.ua)

Адміністративно-територіальний устрій Чернівецької області у

постреформений період ґрунтується на результатах загальнодержавної реорганізації субрегіонального рівня, закріпленої постановою Верховної Ради України № 807-IX від 17.07.2020 «Про утворення та ліквідацію районів». Відповідно до зазначеного нормативно-правового акту на території області сформовано три укрупнені райони – Чернівецький, Вижицький та Дністровський, кожен з яких визначено як адміністративно-управлінський простір для координації діяльності територіальних громад та органів державної влади на субрегіональному рівні («Про утворення ...», 2020 р.).

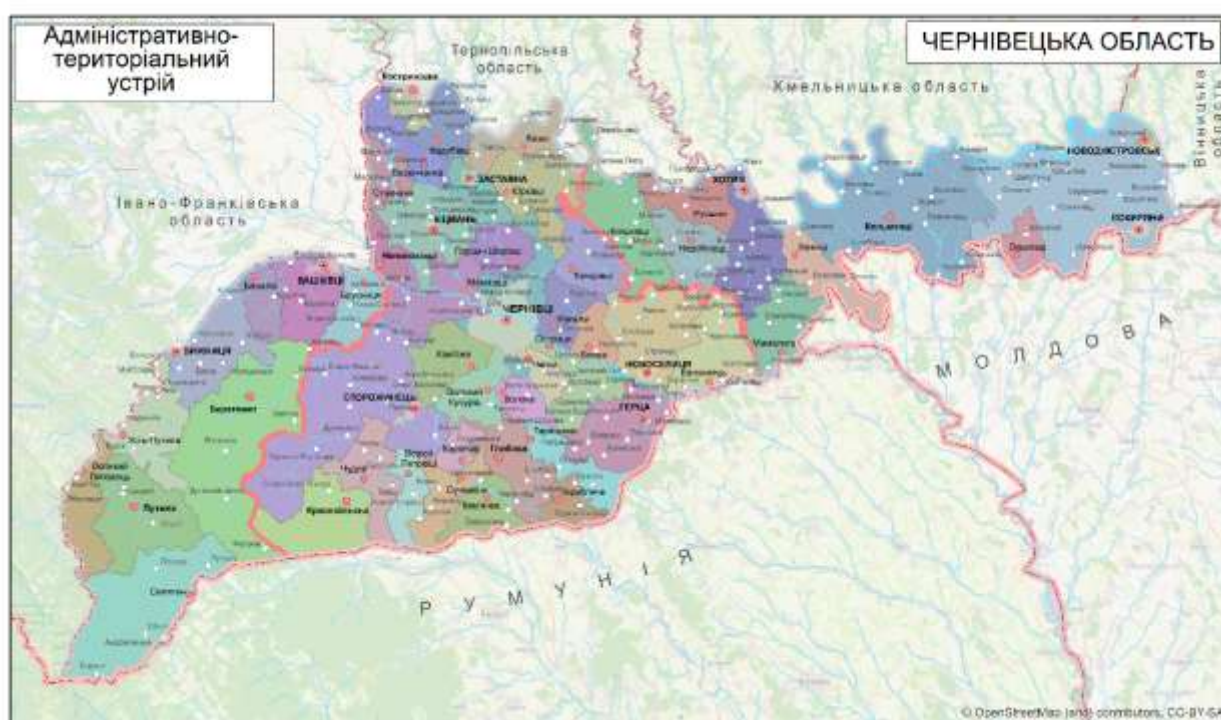

Рис. 2.2. Адміністративно-територіальний устрій Чернівецької області

До Вижицького району з адміністративним центром у місті Вижиця входить дев'ять територіальних громад, а саме Банилівська, Берегометська, Брусницька, Вашківецька, Вижицька, Конятинська, Путильська, Селятинська та Усть-Путильська. Дністровський район з адміністративним центром у смт Кельменці включає десять територіальних громад, таких як Вашковецька, Кельменецька, Клішковецька, Лівинецька, Мамалигівська, Недобоївська, Новодністровська, Рукшинська, Сокирянська та Хотинська. Чернівецький район з адміністративним центром у місті Чернівці є найбільшим за кількістю громад і включає тридцять три територіальні громади, що відображає високу

концентрацію населення, урбанізаційних функцій та інституційної інфраструктури в центральній частині області. До його складу входять 33 громади, а саме Магальська, Боянська, Кострижівська, Тарашанська, Вікнянська, Сучевенська, Чернівецька, Кадубовецька, Неполоковецька, Кіцманська, Чагорська, Терембленська, Великокучурівська, Ставчанська, Острицька, Карапачівська, Ванчикувецька, Красноільська, Чудейська, Герцаївська, Горішньошеровецька, Топорівська, Кам'янецька, Веренчацька, Волоківська, Заставнівська, Юрковецька, Сторожинецька, Кам'янська, Мамаївська, Петровецька, Новоселицька, Глибоцька (рис. 2.2) (bukoda.gov.ua).

У наведеній моделі район виступає насамперед як рівень організації державного управління і просторового узгодження політик, щодо мереж соціальних послуг, інфраструктурних проєктів, територіального планування, цивільного захисту, післявоєнної відбудови тощо, тоді як базовою ланкою місцевого самоврядування є територіальна громада. Саме тому ключовою інституційною одиницею сучасної системи просторової організації розвитку є громади, які здійснюють повноваження місцевого самоврядування у межах визначених територій, формують місцеві бюджети та забезпечують надання різноманітних послуг населенню.

Із загальної протяжності меж Чернівецької області, які становлять 540 км, переважна частка припадає на природні рубежі, а саме близько 365 км (67,6 %) межі проходить по руслах річок, тоді як суходільні відрізки становлять приблизно 175 км. Західна межа з Івано-Франківською областю має довжину 70 км, але при цьому близько 55 км цієї лінії приурочено до долин річок Черемош і Білий Черемош. Північний кордон області значною мірою формує річка Дністер, яка виступає природною межею між Чернівецькою областю та Тернопільською, Хмельницькою і Вінницькою областями; загальна довжина цієї межі складає приблизно 272 км. Південна та південно-східна межі збігаються з державним кордоном України, що відокремлює область від Румунії та Молдови. Сумарна протяжність цього кордону становить майже 200 км. У його структурі окремі ділянки також проходять по водотоках, а саме понад 35 км – по річці Прут (від

с. Тарасівці до с. Мамалига), близько 5 км – по річці Сучава (в районі сіл Шепіт і Селятин). Решта кордону представлена суходільними відрізками, які не збігаються з виразними межами природних об'єктів (bukoda.gov.ua).

Унаслідок зазначеного контрастного фізико-географічно положення в межах області сформувався комплекс специфічних природних умов, які опосередковано впливали на історичні процеси заселення й формування поліетнічної структури населення, а також його етнокультурної спадщини. Територія Чернівецької області, попри відносно невелику площу, вирізняється значною ландшафтною й ресурсною різноманітністю, де поєднуються рівнинні та горбисті ділянки, відкриті простори й лісові масиви, зокрема букові ліси, а також розгалужена гідромережа великих і малих річок.

Геологічна будова області представлена поєднанням структур двох генетичних типів – платформеного та складчастого (геосинклінального), сформованих породами різного геологічного віку – від давніх докембрійських комплексів до наймолодших четвертинних (антропогенових) відкладів. Така строкатість пояснюється положенням регіону в межах двох крупних геоструктурних одиниць – Східноєвропейської платформи та Карпатської складчастої споруди. Водночас між східною частиною території, що належить до Волино-Подільської плити Східноєвропейської платформи (між річками Прут і Дністер), та західними ділянками, приуроченими до Карпатської складчастої споруди, простягається від'ємна лінійна структура Передкарпатського крайового прогину. Зазначені геолого-тектонічні особливості безпосередньо відобразилися в морфології та диференціації рельєфу області, зумовивши його контрастність і мозаїчність природних ландшафтних комплексів.

Рельєф Чернівецької області вирізняється значною морфологічною складністю, контрастністю та різновіковою будовою, що зумовлено поєднанням платформних, передгірських і гірських структур. У межах території доцільно виокремлювати три провідні морфоструктурні райони.

1. Прут-Дністровська пластова хвиляста рівнина, приурочена до Волино-Подільської плити, яка характеризується переважанням слабкохвилястих і

хвилясто-розчленованих форм рельєфу. Середні абсолютні висоти тут здебільшого сягають до 300 м, а найвища відмітка рівнинної частини області (і одна з найзначніших для рівнинної України) це г. Берда на Хотинській височині (515 м). У структурі району виразно простежуються Хотинська височина, Заставнівська ерозійно-карстова рівнина з висотами орієнтовно 270-300 м, а також Кельменецько-Сокирянська вододільна рівнина (приблизно 260-300 м).

2. Передкарпатське горбисто-грядове передгір'я сформоване в межах Передкарпатського крайового прогину й відзначається більшою енергією рельєфу, ніж рівнинні території. Типові висоти становлять близько 490-500 м, максимальні відмітки пов'язані з г. Цецино (537 м). У межах цього району розрізняють Прут-Сіретське межиріччя, в складі якого виділяється Чернівецька височина (із найвищою точкою – г. Цецино), а також Буковинське підгір'я, для якого характерні висоти понад 500 м і виразні грядово-горбисті форми.

3. Буковинські Карпати, що належать до Карпатської складчастої (геосинклінальної) області, репрезентують гірську частину рельєфу області з чітко вираженою висотною диференціацією. Середні висоти переважно не перевищують 900-1100 м, тоді як максимальна абсолютна відмітка області приурочена до г. Яровиця (1574 м). У межах гірського району виокремлюються різні морфологічні комплекси, зокрема низькогірні ділянки крайових (берегової смуги) Карпат, середньогірні масиви Скибових Карпат, низькогір'я Путильських Карпат, а також середньогірні елементи Полонинських і Кристалічних Карпат, що відображає складність тектонічної будови та різноманіття сучасних екзогенних процесів (рис. 2.3).

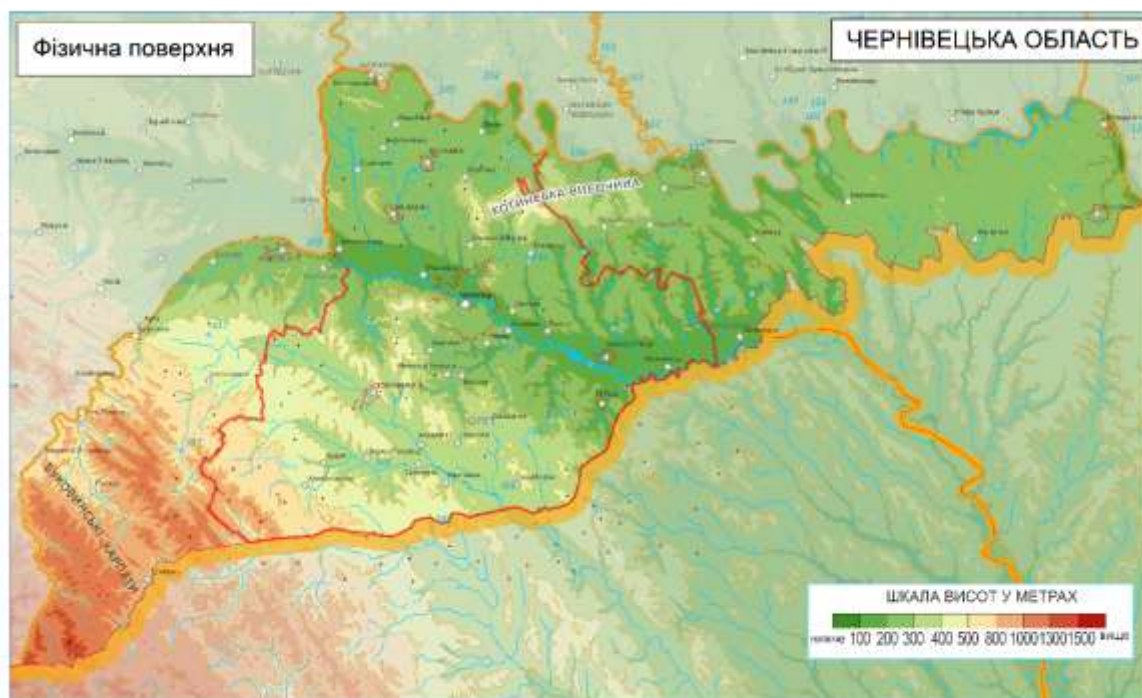

Рис. 2.3. Фізична поверхня Чернівецької області

Мінерально-сировинна база Чернівецької області загалом характеризується домінуванням корисних копалин будівельного та технологічного призначення за відносно обмеженої ролі паливно-енергетичних ресурсів у структурі місцевого видобутку. Поряд із наявністю окремих проявів і невеликих родовищ нафти, природного газу, бурого вугілля, бітумінозних сланців, бариту, фосфоритів тощо, провідне господарське значення мають нерудні будівельні матеріали, такі як карбонатна та гіпсова сировина, піщано-гравійні суміші, глини та суглинки, пісковики й інші породи, придатні для виробництва будматеріалів і дорожніх робіт. Зокрема, у гірській частині області фіксуються прояви мармуру у верхів'ях річки Білий Черемош, а також поширені поклади карбонатних порід у північно-східних районах, гіпсові товщі у Придністров'ї, керамзитова сировина в межах Сокирянської та Новодністровської громад; значні обсяги інертних матеріалів приурочені до алювіальних відкладів русел і заплав річок та їхніх приток (bukoda.gov.ua).

Кліматичні умови Чернівецької області визначаються помірно-континентальним режимом із чітко вираженою висотною диференціацією, що зумовлює контрастність температурного та зволожувального режимів між

рівнинними, передгірними й гірськими ландшафтами. У холодний період середні багаторічні температури січня змінюються в широких межах (від $-4,8...-11,2$ °C), тоді як у теплий період середні температури липня в гірській частині становлять $+13...+16$ °C, а на рівнині сягають близько $+18,8...+19,5$ °C. Річна сума опадів закономірно зростає від рівнинних територій (приблизно 500-600 мм) через передгір'я (близько 700 мм) до гірських районів (у середньому 800-1200 мм), причому максимум опадів припадає переважно на теплу половину року (bukoda.gov.ua).

Водні ресурси формуються передусім за рахунок поверхневого та підземного стоку, а сама гідромережа є густою й розгалуженою. За узагальненими гідрологічними оцінками, в області нараховується близько 4,5 тисяч річок і тимчасових водотоків, а показники густоти річкової мережі, залежно від методики підрахунку та басейнових відмінностей, коливаються орієнтовно в межах 0,9-1,1 км/км². Серед найбільших водотоків, що визначають гідрографічний каркас регіону, виокремлюються Дністер, Прут, Черемош, Сірет та Сучава. Підземні води представлені як прісними горизонтами, так і мінеральними водами різного хімічного складу, що формують передумови для санаторно-курортного та рекреаційного використання (bukoda.gov.ua).

Ґрунтовий покрив області характеризується виразною висотною та ландшафтною зональністю, що відображає зміну природних умов від рівнин до гір. На рівнинних ділянках поширені сірі лісові та темно-сірі опідзолені ґрунти, опідзолені чорноземи, у долинах річок – дерново-лучні та лучні ґрунти; у передгір'ї домінують дерново-підзолисті поверхнево-оглеєні ґрунти, біля підніжжя гір – буроземно-підзолисті сильно оглеєні; у гірській частині переважають бурі гірсько-лісові ґрунти та дернові буроземні, а в улоговинах і долинах – комплекси дернових і лучних ґрунтів. Така строкатість ґрунтів зумовлює просторову диференціацію агровиробничого потенціалу та спеціалізації землекористування (Буковина, 1998).

Рослинний покрив відзначається високою різноманітністю, що зумовлено поєднанням рівнинно-передгірних і гірських природних комплексів та наявністю

вертикальної поясності. Лісові екосистеми є одним із ключових компонентів природного потенціалу. За даними офіційних джерел, площа лісів становить близько 258 тис. га, що відповідає орієнтовно 31,9% території області. У видовому складі вагому роль відіграють бук, ялина, ялиця, граб та дуб (bukoda.gov.ua).

Сучасний стан фауни Чернівецької області сформувався під тривалим впливом антропогенної трансформації природних комплексів, що тривала протягом багатьох століть і суттєво змінила видову структуру та просторове поширення тварин. У регіоні обліковано 405 видів хребетних, серед яких 70 видів ссавців, 56 видів риб, 16 видів земноводних і 12 видів плазунів. Водночас значна частина видів, передусім мисливських, нині характеризується підвищеною вразливістю та потребує посилених заходів охорони й раціонального природокористування.

Природне середовище виступає базовим чинником, що прямо або опосередковано впливає на перебіг суспільних процесів і просторову організацію господарської діяльності. Як наголошував М.П. Крачило, зі зростанням рівня розвитку продуктивних сил безпосередня залежність суспільства від природних чинників загалом зменшується. Однак навіть за умов технологічного прогресу природні передумови продовжують відігравати важливу роль у формуванні системи розселення населення та територіальної диференціації розвитку. Відповідно ми розуміємо, що природне середовище стало основою для формування як матеріальної, так і духовної етнокультури.

2.2.2. Історико-географічні чинники формування етнокультурного потенціалу

Формування ЕКП постає як багатокомпонентний історико-географічний процес, детермінований сукупністю історико-географічних чинників, що узгоджується з науковими уявленнями про еволюційний характер становлення географічного простору. Сукупний вплив цих чинників формує цілісну просторово-часову конфігурацію, яка склалася впродовж тривалого історичного

розвитку відповідних територій і проявляється в сучасних соціокультурних практиках, структурі розселення та характеристиках регіональної ідентичності. Історико-географічні чинники, не тільки впливають на процес формування регіону загалом, але й визначають особливості його соціального простору, що безумовно позначається на територіальних відмінах етнокультурного розвитку тих чи інших територій.

Географічне положення має принципове значення для просторової організації етнічного розселення населення, оскільки визначає інтенсивність контактів між етносами, міграційні потоки, характер прикордонних взаємодій і тривалість культурних впливів. У цьому контексті доцільно розглядати етнографічне положення Чернівецької області як прикордонної контактної зони, у якій перетинаються різні історико-культурні регіони та соціально-економічні зв'язки. Територія області розташована на стику України, Румунії та Молдови, що об'єктивно зумовлює її роль як простору транскордонної взаємодії та одночасно як ареалу співіснування й взаємопроникнення кількох етнокультурних традицій. Саме прикордонний статус і тривала історія політико-адміністративних змін сформували поліетнічний склад населення, у якому домінують українці, а також вагомими є частки румунів і молдован (Кісіль, 2021).

Етногеопросторова структура в межах області є неоднорідною і має чітко виражені осередки концентрації окремих груп, що пов'язано як з історією заселення, так і з різною інтенсивністю міждержавних і міжрегіональних зв'язків у прикордонній смузі. Українське населення переважає на більшості території, водночас окремі райони (та громади) демонструють підвищену частку румунського чи молдовського населення, що відображає локальні історико-географічні траєкторії та сталість традиційного розселення впродовж тривалого часу (Стратегія розвитку..., 2025).

Визначальним чинником формування сучасної національної структури населення є історико-географічний розвиток краю, який упродовж століть перебував у зоні взаємодії різних державних, адміністративних і етнокультурних

систем. Територія сучасної області охоплює частину історичної Буковини та суміжні землі, що в різні періоди належали до середньовічних східноєвропейських утворень, а згодом до Молдавського князівства та Османської імперської сфери впливу; а також частину Північної Бессарабії, яка тривалий час була під гнітом російської імперії. Наприкінці XVIII ст., після воєнно-політичних змін у регіоні, Буковина перейшла під владу Габсбургів (1774 р., подальше включення до австрійського державного простору), що започаткувало тривалий австро-угорський етап інституційної модернізації та міграційної активності. Окремі північно-східні території, пов'язані з Хотинщиною та Бессарабією, після Бухарестського мирного договору 1812 р. опинилися в складі російської імперії, що додатково ускладнило культурно-адміністративну мозаїку прикордоння (Буковина, 1998).

У XX ст. регіон зазнав чергових радикальних змін державної належності, а саме після Першої світової війни значна частина території перебувала під владою Румунії, а в 1940 р. внаслідок переформатування кордонів було утворено Чернівецьку область у складі Української РСР (як адміністративну одиницю), що остаточно закріпило її сучасні межі в Україні. Уже з 1991 р. область функціонує як складова незалежної Української держави (Буковина, 1998). У сукупності ці історико-географічні процеси сформували специфічне етнографічне положення Чернівецької області як етноконтактного прикордонного регіону, де поліетнічність виступає не випадковою характеристикою, а результатом тривалого нашарування міграцій, адміністративних трансформацій і стійких культурних практик у просторі прикордоння.

Чернівецька область у сучасних межах охоплює кілька історико-географічних частин, серед яких провідними є Північна Буковина та Північна Бессарабія, а також окремі території, історично пов'язані з адміністративними одиницями сусідньої Румунії, а саме частина Дорогойського повіту (сьогодні це Герцаївська ТГ). На південному заході області розташована частина етнографічного краю Гуцульщини, що репрезентує виразну самобутність української етнокультурної традиції не лише в межах суцільного українського

етнічного простору, але й у зоні тривалих контактів із суміжними етнічними середовищами (рис. 2.4). Це підкреслює здатність локальних спільнот до культурної взаємодії та селективного засвоєння окремих елементів матеріальної й нематеріальної культури сусідніх народів, зокрема румунського культурного середовища.

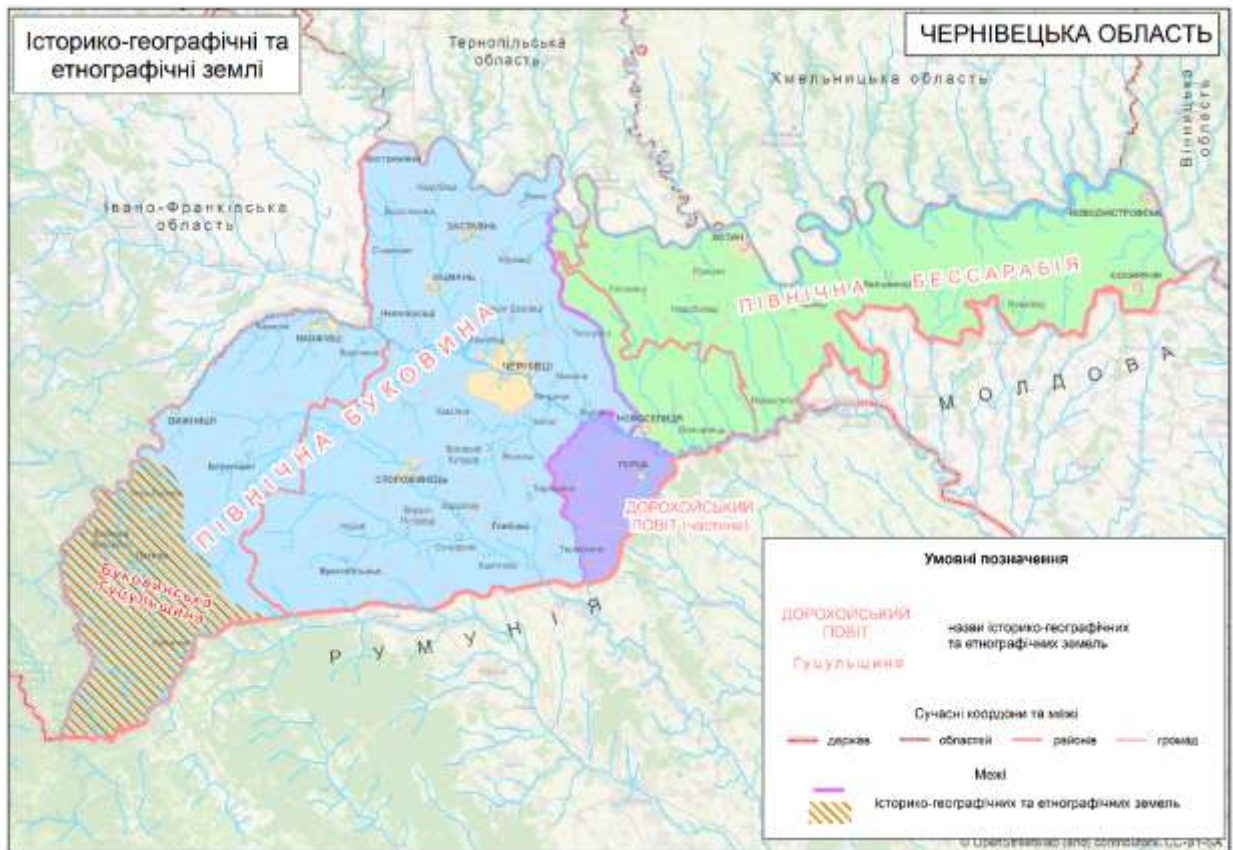

Рис. 2.4. Історико-географічне районування області

Прикордонне положення області посилюється її сусідством на півдні з Румунією та Молдовою, тоді як на півночі просторові зв'язки прилягають до суміжних історико-географічних регіонів Покуття та Галичини. Для етнічного прикордоння на лініях Україна-Румунія та Україна-Молдова характерною є наявність по обидва боки державних кордонів населених пунктів, сформованих етнічними спільнотами сусідніх країн, що відображає історичну змінність політичних меж і тривалу інтенсивність транскордонних контактів.

У підсумку поєднання історико-географічної багатшаровості,

прикордонності та взаємопов'язаного розвитку суміжних територій дає підстави розглядати Чернівецьку область як поліетнічний і транскордонний регіон із поліконфесійними та полікультурними характеристиками. Така специфіка актуалізує дослідження ролі етнокультурного розвитку як ресурсу просторового поступу та чинника підвищення соціальної згуртованості й конкурентоспроможності територіальних громад.

Історико-географічні чинники формування ЕКП Чернівецька область визначаються передусім її прикордонно-контактним положенням і тривалою багатошаровою історією політичної належності території, що спричинило стійку поліетнічність, конфесійну різноманітність і високу насиченість культурними практиками. Регіон, що охоплює значну частину Буковини та окремі території Хотинщини, у різні періоди був інтегрований у різні державні та адміністративні системи (зокрема Київська Русь і Галицько-Волинська держава, Молдавське князівство, Османська імперія, Австро-Угорщина, Румунія, СРСР), а з 1991 року – у складі України. Часті трансформації кордонів і режимів управління не лише змінювали інституційні правила (мовну політику, освітні стандарти, конфесійну регуляцію), а й формували довготривалі «культурні нашарування» у просторі поселень, що сьогодні проявляються у багатомовності, різних аспектах культурної самоідентифікації та розгалуженій мережі матеріальної й нематеріальної спадщини.

Ключовим механізмом історико-географічної динаміки виступали міграційні процеси та внутрішня заселеність прикордоння, зумовлені як економічними можливостями (торгівля, ремесла, лісокористування, землеробство в передгір'ї та на рівнинних землях), так і адміністративними, а саме підтримкою тих чи інших держав. Унаслідок цього формувалися етнокультурні осередки з відносно стійкими ареалами розселення, а також міські “вузли” культурної дифузії, де інтенсивніше відбувалося взаємопроникнення традицій. Провідну роль у консолідації регіональної багатокультурної спадщини відігравав міський центр м. Чернівці як адміністративний, освітній, етнокультурний і комунікаційний осередок, що акумулював інституції культури,

періодики, мережі професійних спільнот і практики міжкультурної взаємодії.

Важливою складовою ЕКП є конфесійна та обрядова мозаїка, яка історично формувалася під впливом багатьох культурних традицій регіону. Релігійні інституції, святково-обрядові цикли, традиційні форми громадського життя, локальні ремесла, архітектурні типи забудови та культурні ландшафти (сакральні комплекси, цвинтарі, пам'ятні місця) створили високу “щільність” спадщини, що підтримує відтворення ідентичностей на локальному та регіональному рівнях та слугує ресурсом для сучасних практик культурної репрезентації.

Отже, історико-географічні чинники ЕКП області доцільно трактувати як систему взаємопов'язаних процесів: прикордонність і контактність території; багатополітичність історичного розвитку; міграції та поселенські трансформації; інституціоналізація культурного життя через освіту, адміністрацію та міські центри; формування конфесійної та обрядової різноманітності; накопичення матеріальної й нематеріальної спадщини. У сукупності ці чинники пояснюють не лише сучасну поліетнічність регіону, а й його здатність продукувати культурні практики, підтримувати різні типи локальної ідентичності та перетворювати культурні ресурси на чинник просторового розвитку.

2.2.3 Демогеографічні чинники

ЕКП Чернівецької області (історичних земель Північної Буковини, частини Північної Бессарабії та частини Дорогойського повіту Румунії) є одним із найбагатших та найстрокатіших в Україні. Як, уже зазначалося це зумовлено надзвичайно складною історією формування регіону, його прикордонним розташуванням на перетині кількох цивілізаційних векторів, а також унікальною демогеографічною ситуацією. У сучасній парадигмі децентралізації влади та посилення ролі місцевого самоврядування, просторовий розвиток 52 ТГ регіону нерозривно пов'язаний з людським капіталом. Демогеографічні чинники – загальна чисельність населення, його щільність, характер розселення, статеві, вікова, освітня та етнічна структура, а також міграційні процеси – відіграють

роль визначального базису. Вони можуть слугувати як потужним каталізатором, так і серйозним лімітуючим фактором для збереження, ревіталізації та капіталізації культурної спадщини.

Метою цього дослідження є комплексний аналіз демогеографічних параметрів Чернівецької області у прив'язці до ТГ та вивчення того, як ці показники формують, підтримують або трансформують ЕКП регіону. Глибоке розуміння актуальної демографічної статистики є критично необхідним для розробки місцевих та регіональних стратегій розвитку. Адже культура не існує у вакуумі – її носієм, ретранслятором, споживачем та творцем є безпосередньо населення.

Сьогодні, в умовах глобалізації, європейської інтеграції та викликів, спричинених військовою агресією РФ проти України, ЕКП перестає бути виключно фольклорною чи музейною категорією. Він перетворюється на важливий економічний ресурс. Етнотуризм, креативні індустрії, крафтові виробництва та транскордонні культурні проекти – усе це базується на демографічній стійкості громад та їхній здатності зберігати ідентичність.

Чернівецька область є найменшим за площею регіоном України (8,1 тис. кв. км, що становить близько 1,3% загальної території держави), проте вона традиційно вирізняється дуже високим рівнем демографічного освоєння простору. Середня густота населення тут складає близько 110 осіб на 1 км², що суттєво перевищує середньоукраїнський показник (який до 2022 року становив близько 75 осіб на 1 км²). Такий високий показник густоти забезпечує інтенсивні соціальні, економічні та культурні та етнічні комунікації між мешканцями різних населених пунктів, що сприяє активному культурному обміну та формуванню єдиного, але багатогранного соціокультурного простору.

Після проведення масштабної адміністративно-територіальної реформи 2020 року область поділяється на 3 укрупнені райони: Чернівецький (найбільший за населенням, що концентрує понад 70% мешканців області), Дністровський (близько 17% населення) та Вижницький (близько 13%). Відповідно до цього розподілу, демографічний і, як наслідок, ЕКП розподілений по території регіону

вкрай нерівномірно, підпорядковуючись географічним та інфраструктурним факторам.

Ключовою демогеографічною особливістю Чернівецької області, що має безпосередній та найсильніший вплив на стан етнокультурного середовища, є переважання сільського населення над міським. За статистичними даними, частка сільського населення тут становить близько 57%, тоді як міського – лише 43%. Варто зазначити, що в середньому по Україні рівень урбанізації наближався до 70%. Цей сільський феномен Чернівецької області має колосальне значення для впливу етнокультурних традицій на розвиток економіки краю. Саме сільські території традиційно виступають головними акумуляторами та осередками збереження автентичної матеріальної та духовної культури, народних ремесел, діалектних особливостей, кулінарних традицій, житлової архітектури та календарної обрядовості.

Таблиця 2.1

Демографічна та просторова характеристика районів Чернівецької області
(оціночні дані)

Район	Чисельність населення (тис. осіб)*	Кількість ТГ	Густота населення (осіб/кв.км)
Чернівецький	~ 650.0	33	150
Дністровський	~ 155.0	10	73
Вижницький	~ 90.0	9	48
Область загалом	~ 895.0	52	110

*Примітка: дані наведені як базові оціночні до початку активної фази міграції населення через військові дії 2022 року.

Детальний аналіз статеві-вікової структури населення свідчить про поступове старіння його в області. Хоча цей тренд є загальноєвропейським та загальнонаціональним, в умовах переважно сільської території Чернівецької області він має свої гострі регіональні особливості (Стратегія..., 2025).

Міграційні процеси відіграють глибоко амбівалентну роль. З одного боку, масштабна трудова міграція буковинців до країн ЄС, яка розпочалася ще у 1990-х роках, призвела до відчутного відтоку людського капіталу – носіїв традицій. З

іншого боку, ця міграція сформувала колосальний потік фінансових переказів, які інвестуються у розбудову місцевої інфраструктури, будівництво розкішних садиб, які підкреслили етнокультурні архітектурні традиції, розвиток сфери обслуговування. У багатьох селах (наприклад, знамените село Волока) зароблені за кордоном кошти стимулювали розвиток локального підприємництва – масове пошиття весільних суконь, що стало новітнім економіко-етнокультурним феноменом краю, який зріс на ґрунті традиційних умінь місцевих майстринь.

Кардинально новим і потужним демогеографічним фактором стала вимушена внутрішня міграція, спричинена повномасштабним вторгненням у 2022 році. Чернівецька область прийняла понад 100 тисяч внутрішньо переміщених осіб (ВПО) зі східних, південних та центральних регіонів. Цей різкий демографічний приплив призвів до суттєвого переформатування соціокультурного середовища громад. З'явилися нові виклики щодо мовної інтеграції, проте водночас виникли унікальні можливості для культурного обміну, створення нових креативних просторів та взаємного збагачення традицій.

У контексті просторового розвитку та планування, демогеографічні показники є ключовими індикаторами для оцінки інвестиційної привабливості етнокультурних проектів. Громади з позитивним міграційним сальдо (навіть тимчасовим, за рахунок ВПО) або стабільною народжуваністю мають значно більше ресурсів для створення культурних кластерів, молодіжних центрів та туристичних хабів. Для більшості сільських громад Чернівецької області, де традиційне аграрне виробництво механізується і не потребує багато робочих рук, саме капіталізація етнокультурної спадщини стає головним драйвером економіки.

Створення етнографічних музеїв просто неба, проведення майстер-класів з традиційних ремесел (гончарство, ткацтво, виготовлення сиру), розвиток багатого гастрономічного туризму (симбіоз буковинської, гуцульської, бессарабської, румунської, єврейської та вірменської кухонь) в першу чергу потребує наявності локальних носіїв культури (людського капіталу). Тому

збереження демографічної життєздатності поселень є синонімом збереження їхньої культури. Громади, які запроваджують гранти для місцевих ремісників та створюють умови для розвитку малого бізнесу, найефективніше захищають свою нематеріальну спадщину.

Таким чином, демогеографічні чинники є тим фундаментальним базисом, на якому формується, існує та розвивається ЕКП територіальних громад Чернівецької області. Ключовими стратегічними перевагами регіону виступають: по-перше, збереження високої частки сільського населення, що продовжує бути природним резервуаром народних традицій; по-друге, високий рівень компактності проживання різних етнічних та субетнічних груп, що формує мозаїчний і надзвичайно привабливий для туристів культурний ландшафт; по-третє, активні міграційні та транскордонні зв'язки, що підтримуються етнічною та родинною спорідненістю населення прикордонних територій України та ЄС.

Разом із тим, успішна реалізація ЕКП вимагає від керівництва громад системної роботи з подолання демографічних загроз, а саме протидії депопуляції гірських територій, створення економічних стимулів для утримання молоді, адаптації та залучення ВПО до культурного життя громади. Перетворення демографічних особливостей на конкурентну економічну перевагу через розвиток етнотуризму та креативних індустрій – це єдиний шлях до сталого розвитку унікального Чернівецького регіону.

2.2.4. Етномовний та конфесійний склад населення громад Чернівецької області

Етномовний склад населення є однією з ключових характеристик ЕКП території, оскільки етнічна належність і мова тісно пов'язані з історичною пам'яттю, культурними традиціями, локальною ідентичністю та міжпоколінною передачею нематеріальної спадщини. Для Чернівецької області ця характеристика має особливе значення через історично сформовану поліетнічність, прикордонне положення та тривале співіснування українців,

румунів, молдован, росіян та представників інших етнічних спільнот. Аналіз даних Всеукраїнського перепису населення 2001 року, перерахованих у межах сучасних територіальних громад, дає змогу простежити просторові відмінності етнічного складу населення, які значною мірою пов'язані й з особливостями мовного середовища регіону. Водночас слід враховувати, що показники національності та рідної мови у матеріалах перепису є окремими характеристиками, тому наведені нижче кількісні співвідношення характеризують насамперед мовний склад населення.

Згідно даних перепису 2001 року загальна чисельність населення Чернівецької області становила 920,9 тис. осіб. Найчисельнішою етнічною групою населення є українці, чисельність яких становила 689056 осіб, що в питомій вазі склало 75,0%. Серед етнічних меншин досить помітними були румуни (114555 осіб; 12,7%), молдовани (67225 осіб; 7,3%), росіяни (37881 осіб, 4,1%), поляки (3367 осіб; 0,3%), білоруси (1483 осіб; 0,2%), євреї (1443 осіб; 0,2%) та інші етнічні спільноти ((4018 осіб; 0,4%) (Джаман, Костащук, 2009).

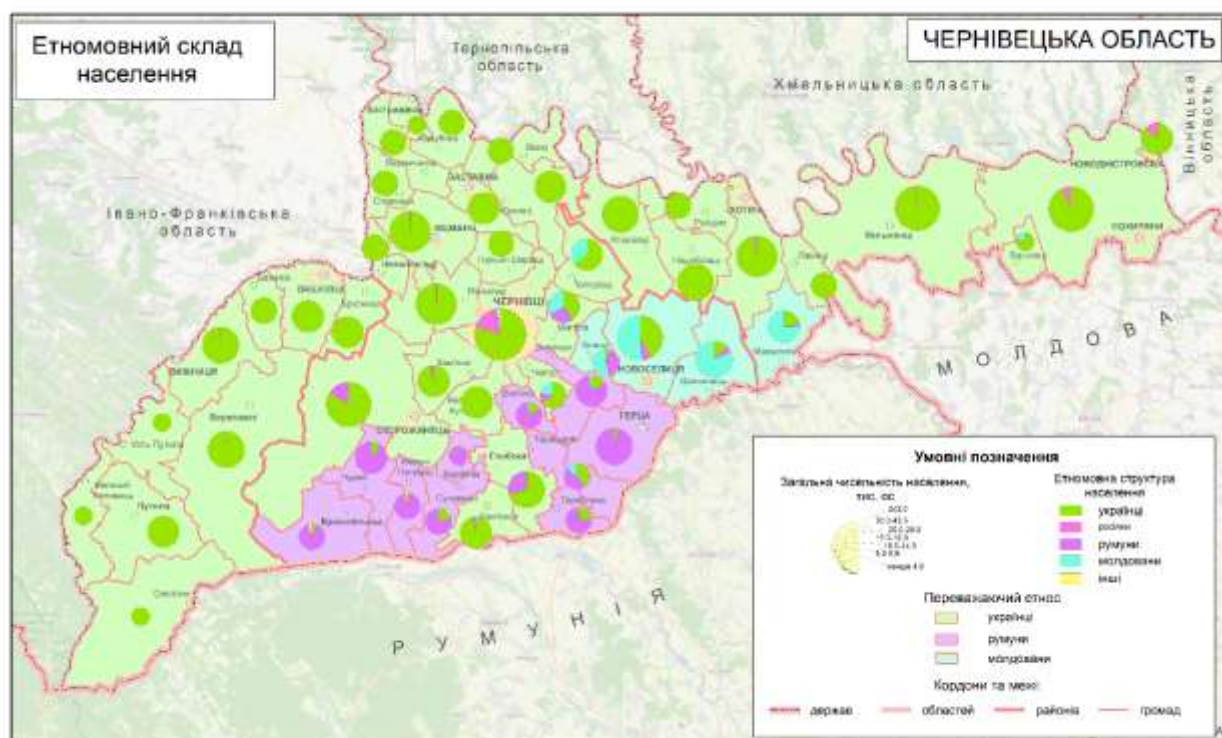

Рис. 2.5. Етномовний склад населення громад Чернівецької області

Відповідно найчисельнішою мовною групою були українці – 695,7 тис. осіб, або близько 75,5 % населення. Румуни налічували 109,5 тис. осіб (11,9 %), молдовани – 62,4 тис. осіб (6,8 %), росіяни – 48,5 тис. осіб (5,3 %). Частки інших мовних груп були значно меншими і становили 0,5% (Джаман, Косташук, 2009).

Порівняння етнічного та мовного складу населення Чернівецької області за даними перепису 2001 року засвідчує їх загальну подібність, однак із певними відмінностями у співвідношенні окремих груп. Частка українців за етнічною самоідентифікацією становила 75,0 %, тоді як частка населення, що належало до української мовної групи, була дещо вищою – 75,5 %. Для румунів і молдован, навпаки, мовні показники були дещо нижчими за етнічні: відповідно 11,9 % проти 12,7 % та 6,8 % проти 7,3 %. Найпомітніша відмінність характерна для росіян: їхня частка в етнічній структурі становила 4,1 %, тоді як у мовній – 5,3 %. Це свідчить про те, що частина представників інших етнічних груп використовувала російську як основну або рідну мову. Загалом етнічна та мовна структури населення області значною мірою збігалися, проте не були тотожними, що відображає характерні для поліетнічного регіону процеси мовної асиміляції, двомовності та міжетнічної взаємодії.

Отже, на обласному рівні простежувалося виразне переважання українців, однак на рівні окремих громад середньообласні показники істотно відрізнялися. Саме локальний рівень найкраще відображає етнічну й пов'язану з нею мовну мозаїчність регіону, оскільки поряд із громадами, де абсолютну більшість становили українці, сформувалися компактні ареали переважного проживання румунів і молдован.

Найпоширенішим типом є громади з виразним переважанням українців (37 із 52). У низці гірських, передгірських, центральних і північних громад їх частка перевищувала 99 %. Найвищі показники характерні для Конятинської (99,7 %), Банилівської та Усть-Путильської (по 99,6 %), Веренчанської (99,5 %), Ставчанської, Кадубовецької та Путильської громад (понад 99,4 %). Дуже високі значення мають також Вікнянська, Горішньошеровецька, Рукшинська, Юрковецька і Селятинська громади. У просторовому відношенні це формує

значний суцільний масив переважного проживання українців у західній, північно-західній, центральній та частково північній частинах області. Для таких територій характерна висока етнічна однорідність, що сприяє стійкому функціонуванню української мови у повсякденному спілкуванні та відтворенню українських культурних традицій, фольклору, звичаїв і локальних форм ідентичності (bukoda.gov.ua).

Разом з тим у частині громад чисельне переважання українців поєднувалося зі значною присутністю інших етнічних груп. У Глибоцькій громаді українці становили близько 70,4 % населення, а румуни – 27,1 %. У Топорівській громаді частка українців сягала близько 64,0 %, тоді як молдован – 35,0 %. У Чагорській громаді українці становили приблизно 64,6 % населення, молдовани – 22,7 %, а також була помітною частка румунів. Такі громади доцільно трактувати як перехідні етнокультурні території, де більшість населення однієї етнічної належності співіснує зі значною за чисельністю меншиною. Саме тут інтенсивніше проявляються міжетнічні контакти, дво- або багатомовні комунікативні практики, змішані соціальні зв'язки та взаємодія різних культурних традицій (bukoda.gov.ua).

Другим важливим компонентом етнічної структури області є румуни. Їх територіальна концентрація має чітко виражений південний і південно-західний характер та тяжіє до українсько-румунського прикордоння. Найвищі показники зафіксовано у Герцаївській громаді – близько 94,1 %, Карапчівській – 93,5 %, Петровецькій – 92,2 %, Чудейській – 87,6 %, Красноільській – 86,9 %. Значне переважання румунів властиве також Волоківській (80,4 %), Острицькій (80,0 %), Сучевенській (78,5 %) та Тереблеченській (74,5 %) громадам. Отже, у південній частині області сформувався компактний ареал переважного проживання румунів, що є одним із найвиразніших елементів територіальної структури ЕКП регіону. У таких громадах румунська мова традиційно є важливою складовою сімейного, повсякденного, культурного та релігійного спілкування, хоча для її точного кількісного аналізу необхідно окремо використовувати показники перепису про рідну мову (bukoda.gov.ua).

Молдовани найбільш чисельно представлені у Ванчикувецькій громаді, де їх частка становила близько 80,5 %, та Мамалигівській – 75,5 %. У Боянській громаді молдовани становили 54,1 % населення, у Новоселицькій – 51,3 %. Водночас ці громади демонструють значну внутрішню етнічну диференціацію. Так, у Боянській громаді частка румунів сягала майже 39,8 %, а українців – близько 4,7 %. У Новоселицькій поряд із молдованами значною була частка українців – близько 41,5 %. Помітною була частка молдован також у Топорівській (35,0 %), Магальській (32,8 %), Чагорській (22,7 %) та Вашковецькій (20,0 %) громадах. Таким чином, найбільша концентрація молдован простежувалася у східній і південно-східній частинах області. У мовному відношенні ці території вирізняються складним поєднанням молдовських/румунських та українських мовних практик, що потребує окремого аналізу за даними про рідну мову населення (bukoda.gov.ua).

Найбільш змішаною етнічною структурою характеризуються Магальська та Тарашанська громади. У Магальській громаді українці становили близько 40,8 % населення, молдовани – 32,8 %, румуни – 25,2 %. У Тарашанській громаді частка румунів сягала 46,0 %, українців – 39,3 %, молдован – 14,2 %. У жодній із цих громад одна етнічна група не формувала абсолютної більшості. Ці території можна розглядати як локальні осередки багатокомпонентного етнокультурного середовища та своєрідні контактні зони, де особливого значення набувають міжкультурна комунікація, двомовність або багатомовність, мовна адаптація і збереження самобутності різних спільнот. Із суспільно-географічного погляду вони особливо показові для дослідження взаємозв'язку етнічного складу, мовних практик і локальної ідентичності (bukoda.gov.ua).

Окрему роль у структурі населення відігравали росіяни, частка яких у більшості громад області була незначною, проте помітніше вони концентрувалися у великих міських центрах. Найвища частка росіян зафіксована у Чернівецькій громаді – близько 15,0 %, у Новодністровській – 13,4 %, у Сокирянській – 7,1 %. Чернівецька громада була найбільш населеною та водночас однією з найбільш етнічно різноманітних: українці становили близько

79,3 % населення, росіяни – 15,0 %, румуни – 3,2 %, молдовани – 1,4 %. Така структура відображає складніший характер етнокультурного і мовного середовища великого міста, у якому історично концентрувалися міграційні потоки, адміністративні функції, заклади освіти, культури та інші інституції регіонального значення. Для Чернівців і Новодністровська характернішою була й ширша сфера використання російської мови, однак її реальні масштаби також мають визначатися за окремими мовними показниками перепису (bukoda.gov.ua).

У територіальному вимірі етномовний простір Чернівецької області доцільно поділити на кілька типів. Перший утворюють громади з абсолютним або значним переважанням українців, що займають більшу частину регіону і характеризуються домінуванням українського мовно-культурного середовища. Другий тип формують громади південного прикордоння з компактним проживанням румунів та широким функціонуванням румунської мови. Третій охоплює громади зі значною або переважаючою часткою молдован у східній та південно-східній частинах області. Четвертий тип представлений змішаними громадами контактної смуги, у яких чисельність українців, румунів і молдован є співмірною, а мовне середовище має багатокомпонентний характер. П'ятий тип становлять великі міські громади, насамперед Чернівецька і Новодністровська, яким властива більша етнічна та мовна різноманітність. Така типізація дозволяє перейти від простого статистичного опису до розуміння просторової організації етномовного середовища.

Виявлена диференціація має безпосереднє значення для оцінювання ЕКП громад. Етнічний склад і мовні практики впливають на характер локальної ідентичності, функціонування традицій, освітнього та культурного середовища, конфесійного життя, мережі громадських організацій і способи репрезентації спадщини. У громадах з компактним проживанням румунів або молдован мова є важливим механізмом підтримання культурної тяглості та групової ідентичності, тоді як у змішаних громадах українська, румунська та інші мови одночасно виконують функцію міжкультурної комунікації. Тому у стратегіях місцевого

розвитку, туристичному брендингу, охороні нематеріальної культурної спадщини та організації культурних послуг доцільно враховувати не лише чисельність етнічних груп, а й особливості їх мовної поведінки та просторового розміщення.

Водночас показники перепису 2001 року слід розглядати як базовий історико-статистичний зріз, а не як безпосереднє відображення сучасної ситуації. За наступні десятиліття етнічна та мовна структура населення могла змінюватися під впливом природного руху, трудової й освітньої міграції, транскордонної мобільності, урбанізаційних процесів, внутрішніх переміщень і воєнних подій. Проте матеріали перепису залишаються найбільш повним джерелом для порівняння локальних етнодемографічних пропорцій. Їх агрегування в сучасних межах територіальних громад дозволяє співвіднести історично сформований етнічний склад населення з актуальною системою адміністративно-територіальної організації, а за умови залучення окремих показників про рідну мову – повніше охарактеризувати сучасні передумови формування етномовного середовища громад.

Для стратегічного управління етнокультурним потенціалом громад ключове значення має не стільки загальна, абсолютна чисельність етнічних груп в області, скільки характер їх розселення – просторова локалізація, рівень компактності, збереження мовного середовища. Чернівецька область демонструє чітко виражені ареали компактного проживання різних етносів, що дозволяє громадам вибудовувати унікальні моделі розвитку.

Таблиця 2.2

Просторова локалізація ключових етнокультурних груп у громадах
області

Етнокультурна група	Основні ареали розселення	Репрезентативні територіальні громади
Українці (вкл. субетнос гуцулів)	Усі райони; компактно у Вижницькому районі	Путильська, Вижницька, Берегометська, Конятинська, Заставнівська, Кіцманська

Румуни	Чернівецький район (південь, схід, кордон)	Герцаївська, Острицька, Глибоцька, Красноїльська, Волоківська, Чудейська
Молдовани	Дністровський та Чернівецький райони	Новоселицька, Мамалигівська, Ванчиковецька, Рукшинська (частково)
Росіяни-старообрядці (липовани)	Окремі анклавни у різних районах	Кам'янецька (с. Біла Криниця), Сокирянська (с. Грубна), Чернівецька (м. Чернівці)

Гірські громади Вижницького району (зокрема Путильська, Конятинська, Селятинська, Усть-Путильська) є беззаперечним ядром збереження гуцульської етнокультури на Буковині. Демогеографічна специфіка цієї території полягає у низькій густоті населення (менше 30 осіб на 1 кв. км), дисперсному (хутірському) типі розселення та складній транспортній доступності через гірський рельєф. Такі ізольовані умови в минулому історично сприяли консервації архаїчних елементів культури. Саме тут процвітають ліжникарство, художня різьба по дереву (знаменита вижницька школа), писанкарство, виготовлення традиційного одягу, специфічна музична традиція та збережено автентичний гуцульський говір. Ці території мають найвищий потенціал для розвитку етнографічного, зеленого, пригодницького та екологічного туризму, проте вони також є найбільш вразливими до депопуляції.

З іншого боку, рівнинні громади південно-східної частини області (Герцаївська, Глибоцька, Новоселицька, Волоківська) характеризуються компактним проживанням румунського та молдовського населення. Тут фіксується висока щільність населення, щільна забудова сіл, високий рівень народжуваності (вищий за середній по області) та збереження живої мовної традиції – щоденного білінгвізму мешканців. Цей демографічний фактор активно використовується громадами для налагодження ефективного транскордонного співробітництва. Громади залучають значні європейські інвестиції для реставрації пам'яток, проведення потужних міжнародних етнофестивалів (яскравий приклад – масштабні Маланка-фести у Красноїльську

та Вашківцях).

За офіційними матеріалами Державної служби України з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС), станом на 01 січня 2026 р. у Чернівецькій області обліковано 1398 релігійних організацій. Для кількісного аналізу їх згруповано за конфесійними напрямками відповідно до структури державної статистичної звітності. Частку кожної конфесії більш детально подано у додатку Г1 та Г2.

Кількісний розподіл релігійних організацій засвідчує виразну біполярність конфесійного простору Чернівецької області. Майже половину всієї мережі формують православні організації – 677 одиниць, або 48,43% від загальної кількості. Водночас протестантський сегмент охоплює 619 організацій, що становить 44,28%. Отже, сумарно православні та протестантські структури концентрують 92,71% усієї релігійно-інституційної мережі області.

У межах православного підпростору найбільшою за чисельністю є Українська Православна Церква (в єдності з Московським Патріархатом) яка налічує 378 організацій, або 27,04% усієї релігійної мережі області. Православна Церква України представлена 281 організацією, що відповідає 20,10%. Ще 18 організацій належать до древлеправославних та інших православних структур. Також наявні 11 старообрядницьких організацій Білокриницької згоди (0,79%), які мають особливе історико-географічне значення, оскільки пов'язані з традиційним старообрядницьким осередком у с. Біла Криниця та відображають специфіку етноконфесійного розвитку південної частини області.

Другим за масштабом компонентом є протестантський підпростір – 619 організацій. Усередині нього найбільші частки припадають на євангельських християн-баптистів – 192 організації (13,73% загальної мережі області), християн віри євангельської (п'ятидесятників) – 181 (12,95%) та адвентистів сьомого дня – 123 (8,80%). Харизматичний напрям представлений 29 організаціями (2,07%), інші організації протестантського походження або спрямування – 66 (4,72%), інші євангельські християни – 12 (0,86%), інші протестантські церкви – 10 (0,72%), іудеохристиянський напрям – 5 (0,36%), лютеранські структури – 1 організацією (0,07%). Така внутрішня диференціація

підтверджує, що протестантський підпростір Чернівецької області не є однорідним, а утворений кількома потужними деномінаційними мережами (Дані відділу охорони..., 2026).

Католицький підпростір нараховує 73 організації, або 5,22% загальної кількості. При цьому чисельність Української Греко-Католицької Церкви – 37 організацій (2,65%) – майже дорівнює чисельності Римо-Католицької Церкви – 36 (2,58%). Попри відносно невелику питому вагу, обидві конфесії мають значно більшу культурно-історичну роль, ніж це відображає лише кількісний показник, оскільки їхні сакральні об'єкти й інституції пов'язані з тривалим співіснуванням української, польської, німецької та інших культурних традицій Буковини. Вірменська Апостольська Церква представлена однією організацією (0,07%), проте її присутність доповнює історичну багатоконфесійність регіону.

Нехристиянський простір та нові релігійні течії кількісно становлять невелику частину конфесійного простору. Іудаїзм представлений 15 організаціями (1,07%), що є особливо важливим у контексті історичної єврейської спадщини регіону. Мусульманські та бахаїстські структури налічують по одній організації (по 0,07%). До нових релігійних організацій належать 11 інституцій (0,79%), серед яких по 5 організацій орієнталістського та рідновірського (язичницького) спрямування і 1 організація псевдоправославного походження. Їхня невелика чисельність не змінює загального християнського профілю області.

У суспільно-географічному вимірі така конфесійна структура узгоджується з науковим твердженням про Чернівецьку область як поліетнічний етноконтактний регіон, конфесійна організація якого формувалася під впливом історичних змін державної належності, етнічної мозаїчності населення, прикордонного положення та тривалих міжкультурних контактів.

2.2.5 Економічний розвиток регіону та його вплив на культурну спадщину

Економічний розвиток Чернівецької області є одним із важливих чинників формування, збереження та використання її культурної спадщини. Взаємозв'язок між економікою і культурою має двосторонній характер. З одного боку, рівень господарської активності, доходи місцевих бюджетів, розвиток підприємництва, туризму, транспорту та сфери послуг визначають фінансові можливості щодо утримання, реставрації й популяризації пам'яток. З іншого боку, сама культурна спадщина виступає ресурсом місцевого розвитку, формуючи туристичну привабливість, імідж територій, локальні бренди та нові види економічної діяльності. Для Чернівецької області, що характеризується історичною поліетнічністю, значною концентрацією архітектурних, сакральних, меморіальних та етнографічних об'єктів, така взаємозалежність має особливе суспільно-географічне значення.

Сучасна господарська структура області поєднує промисловість, аграрне виробництво, торгівлю, транспорт, сферу послуг, мале підприємництво та туризм. Промисловість формує 11,9 % валової доданої вартості регіону. Водночас вагому роль зберігає сільське господарство. Станом на початок 2026 року сільськогосподарські угіддя займали 469,7 тис. га, а виробниками аграрної продукції були близько 700 підприємств і понад 183 тис. особистих селянських господарств. У 2025 році валова продукція сільського господарства становила 18,4 млрд грн у постійних цінах 2021 року, причому понад дві третини її обсягу забезпечували господарства населення. Така структура сприяє збереженню зв'язку економічної діяльності з традиційними формами природокористування, сільською поселенською мережею, локальними промислами й культурними ландшафтами (Стратегія ..., 2025).

Аграрна спеціалізація значної частини Чернівецької області безпосередньо пов'язана з нематеріальною культурною спадщиною. Традиційні способи землеробства, тваринництва, садівництва, бджільництва, використання полонин, переробки місцевої сировини та домашнього ремісництва формувалися протягом

тривалого історичного періоду й стали частиною способу життя населення. На їх основі зберігаються елементи традиційної кухні, календарної обрядовості, народних промислів, локальних технологій і характерної організації сільської садиби. Особливо виразний цей зв'язок у гірських громадах, де збереглися окремі елементи гуцульської культури, традиції деревообробки, ткацтва, вишивки, різьбярства та полонинського господарства. Водночас модернізація сільського господарства, скорочення чисельності сільського населення й трудова міграція можуть послаблювати міжпоколінну передачу таких практик.

Важливим чинником економічної актуалізації культурної спадщини є мале та середнє підприємництво. На початок 2026 року в області на податковому обліку перебувало понад 66,5 тис. суб'єктів господарської діяльності, значну частину яких становили фізичні особи-підприємці. Саме малий бізнес найчастіше забезпечує включення локальної культури в сучасні економічні процеси через виробництво сувенірів, традиційних харчових продуктів, діяльність ремісничих майстерень, садиб сільського зеленого туризму, гастрономічних закладів, проведення ярмарків і фестивалів, екскурсійне обслуговування та реалізацію локальних брендів. За таких умов етнокультурна спадщина набуває додаткової економічної вартості й може створювати робочі місця, підтримувати самозайнятість та підвищувати привабливість громад.

Найвиразніше взаємозв'язок економіки та культурної спадщини проявляється у туристичній сфері. Туризм належить до важливих напрямів розвитку Чернівецької області. Станом на початок 2026 року туристичні послуги надавали 55 суб'єктів туристичної діяльності, функціонували чотири туристичні асоціації та туристично-інформаційний центр, було промарковано 39 туристичних маршрутів. Послуги розміщення надавали 216 закладів, серед яких 66 садиб сільського зеленого туризму. У 2025 році туристичний збір до місцевих бюджетів становив близько 4,74 млн грн, що на 17 % більше, ніж у 2024 році. Це свідчить про поступове посилення економічної ролі туризму та водночас підвищення практичної цінності культурної спадщини для територіальних громад (Стратегія..., 2025).

Найбільш відомими культурно-туристичними центрами регіону є Чернівці, Хотин, Вижниця та низка гірських і прикордонних громад. У Чернівцях культурна спадщина інтегрується в міську економіку через готельно-ресторанний бізнес, екскурсійні послуги, подієвий туризм, музеї та креативні індустрії. Важливе місце займають історичний центр міста та ансамбль Резиденції митрополитів Буковини і Далмації. Для Хотинської громади одним із головних ресурсів є Хотинська фортеця та історичний ландшафт Дністра. У Вижницькому районі економічне використання спадщини значною мірою пов'язане з етнографічними ресурсами, ремеслами, традиційною кухнею, фестивальними практиками та зеленим туризмом. Наукові дослідження туристичних ресурсів області також свідчать про значну кількість пам'яток, пов'язаних із життям і діяльністю відомих діячів, що створює передумови для формування спеціалізованих культурно-пізнавальних маршрутів.

Економічне використання культурної спадщини має не лише позитивні наслідки. Активізація туристичного попиту й комерціалізація традицій можуть призводити до стандартизації культурного продукту, спрощення обрядових практик, перетворення традицій на сценічні форми та поширення масової сувенірної продукції, слабо пов'язаної з місцевою автентикою. У містах додаткові ризики створюють інтенсивна забудова, зміна функцій історичних споруд, зовнішня реклама, транспортне навантаження та перебудова фасадів. Особливо чутливим до таких процесів є історичне середмістя Чернівців. Тому економічна діяльність у межах історичних ареалів має поєднуватися з містобудівними обмеженнями, охоронними режимами та вимогами щодо збереження автентичності культурного ландшафту.

Інший тип проблем характерний для малих, периферійних і гірських громад. Тут головним ризиком часто є не надмірний економічний тиск, а недостатня фінансова спроможність, депопуляція та відтік працездатного населення. Обмежені бюджети ускладнюють утримання музеїв, клубних установ, бібліотек і пам'яток місцевого значення, а трудова міграція послаблює передачу ремесел, говірок, пісенної культури та сімейних традицій. Частина

традиційної житлової і господарської забудови втрачає функціональне призначення або перебудовується відповідно до сучасних потреб. Таким чином, культурна спадщина може зазнавати втрат як через надмірну господарську експлуатацію, так і через економічну стагнацію та скорочення кількості її носіїв.

Фінансова спроможність територіальних громад після децентралізації стала одним із ключових механізмів збереження локальної спадщини. Місцеві бюджети забезпечують діяльність бібліотек, музеїв і клубних установ, фінансують культурні заходи, благоустрій пам'ятних місць та частково ремонт об'єктів культурного призначення. Тому економічні диспропорції між громадами трансформуються у різні можливості щодо охорони культурних ресурсів. Для малих громад особливого значення набувають гранти, міжмуніципальна співпраця та міжнародні й транскордонні проєкти.

Отже, економічний розвиток Чернівецької області впливає на культурну спадщину неоднозначно. Підприємництво, туризм, інвестиції та фінансова спроможність громад створюють ресурси для реставрації, утримання й популяризації культурних об'єктів, підтримують народні промисли та посилюють конкурентоспроможність територій. Водночас комерціалізація, неконтрольована забудова, міграційний відтік і депопуляція можуть спричиняти втрату автентичності та послаблення традиційних практик. Тому для регіону доцільною є модель збалансованого розвитку, за якої економічне використання культурної спадщини поєднується з її охороною, участю місцевих спільнот і відтворенням ЕКП.

2.3 Місце Чернівецької області серед регіонів України за етнокультурним розвитком

Етнокультурний розвиток регіону доцільно розглядати як результат взаємодії кількох взаємопов'язаних складових, а саме історично сформованого етнічного та мовного складу населення, насиченості матеріальною і нематеріальною культурною спадщиною, збереженості локальних традицій, розвиненості мережі закладів культури, активності громадських і релігійних

спільнот, туристичного використання спадщини, а також здатності територіальних громад інтегрувати етнокультурні ресурси у сучасні стратегії розвитку. Тому визначення місця Чернівецької області серед інших регіонів України не може ґрунтуватися лише на одному статистичному показнику. Більш коректним є комплексне порівняння, яке враховує як кількісні, так і якісні параметри етнокультурної виразності території.

Чернівецька область у цьому контексті займає особливе місце. Її етнокультурна специфіка сформувалася на стику Центральної та Східної Європи, у межах історико-географічних земель Північної Буковини, Північної Бессарабії та частково Гуцульщини. Тривале перебування території у складі різних державних утворень, прикордонне положення, інтенсивні міграційні процеси та співжиття різних етнічних і конфесійних груп створили багатошаровий культурний простір. На відміну від багатьох областей України, де етнокультурна структура є відносно однорідною, у Чернівецькій області поряд з українською традицією стійко представлені румунська, молдовська, єврейська, польська, німецька та інші історико-культурні компоненти. За матеріалами Всеукраїнського перепису населення 2001 року українці становили близько трьох чвертей населення області, водночас значними були частки румунів і молдован, що й сьогодні визначає особливості окремих територіальних громад та прикордонних культурних ареалів (Дані відділу охорони..., 2016).

Важливою перевагою області є висока територіальна концентрація різнотипних об'єктів матеріальної спадщини. У регіоні поєднуються історична міська забудова Чернівців, оборонна архітектура Хотина, численні православні, католицькі, юдейські та інші сакральні об'єкти, історичні кладовища, меморіальні місця, музеї, традиційна сільська архітектура та культурні ландшафти Буковинських Карпат. Найвагомішим міжнародним маркером є ансамбль Резиденції митрополитів Буковини і Далмації у Чернівцях, внесений до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у 2011 році. Наявність такого об'єкта ставить Чернівецьку область в один ряд із тими регіонами України, які мають культурні об'єкти світового значення, зокрема Києвом, Львівською та Одеською

областями, а також регіонами, де розташовані складові серійних об'єктів ЮНЕСКО.

Разом з тим етнокультурна вагомість Чернівецької області визначається не лише монументальною спадщиною. Особливе значення має жива нематеріальна культура. У регіоні зберігаються традиції маланкування, народної музики, обрядовості, вишивки, ткацтва, різьбярства, писанкарства, традиційної кухні та локальних ремесел. У 2022 році новорічну традицію буковинського маланкування було включено до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України. Цей факт засвідчує, що Буковина репрезентує не лише історичну, але й актуальну, живу культурну традицію, яка продовжує відтворюватися у локальних громадах. За цією ознакою Чернівецька область наближається до Івано-Франківської області з її гуцульськими ремеслами та косівською мальованою керамікою, Закарпатської області з багатою етнографічною мозаїкою та Львівської області з розвиненою мережею традиційної культури й історичних осередків.

Порівняно з іншими регіонами України Чернівецька область вирізняється також надзвичайно високою роллю транскордонного чинника. Межування одночасно з Румунією та Республікою Молдова створює передумови для постійної культурної взаємодії, міжнародних проєктів, транскордонних фестивалів, освітніх і музейних обмінів. Для Закарпатської області подібну функцію виконує контакт із кількома країнами Центральної Європи, для Одеської – вихід до Чорноморського культурного простору та багатонаціональність Південної Бессарабії. Проте Чернівецька область має власну відмінність: її прикордонність безпосередньо накладається на компактне проживання румунського та молдовського населення, що робить транскордонні контакти не лише зовнішньою, а й внутрішньою складовою етнокультурного розвитку.

Іншим критерієм порівняння є інституційна спроможність культурної сфери. За актуальною інформацією Чернівецької обласної військової адміністрації, базова мережа закладів культури області налічує понад 800

установ, серед яких клубні заклади, бібліотеки, мистецькі школи, музеї та обласні культурні установи. Для найменшої за площею області України така щільність культурної інфраструктури є суттєвим чинником збереження і передачі локальних традицій. Важливо, що культурна мережа функціонує не лише у Чернівцях, а й у сільських та гірських громадах, де саме будинки культури, бібліотеки, музейні кімнати, аматорські колективи та мистецькі школи часто є основними інституціями відтворення нематеріальної спадщини.

Для визначення місця Чернівецької області серед регіонів України доцільно застосовувати не формальний рейтинг, а порівняльне позиціонування за ключовими ознаками етнокультурного розвитку. Такий підхід дозволяє уникнути методично сумнівного твердження про абсолютне «перше» чи «друге» місце, адже одні області переважають за кількістю пам'яток, інші – за концентрацією об'єктів ЮНЕСКО, треті – за живими ремеслами або етнічною різноманітністю.

Чернівецька область не завжди переважає інші регіони за окремими абсолютними показниками. За масштабом історико-архітектурної спадщини та міжнародною туристичною впізнаваністю Львівська область має сильніші позиції; Івано-Франківська область виразніше представлена у світовій системі охорони нематеріальної спадщини завдяки традиції косівської мальованої кераміки; Закарпатська область має ще ширший спектр транскордонних контактів. Водночас перевага Чернівецької області полягає у рідкісному поєднанні всіх цих характеристик на відносно невеликій території: поліетнічності, багатоконфесійності, історичної міської спадщини, живих сільських та гірських традицій, прикордонності й міжнародно визнаного архітектурного об'єкта.

Чернівці як обласний центр виконують функцію головного ядра етнокультурного розвитку. Історична забудова міста відображає австрійські, румунські, українські, єврейські, польські та німецькі культурні впливи. Сакральні споруди різних конфесій, меморіальні об'єкти, кладовища, музеї та архітектурні ансамблі формують багатопланове середовище культурної пам'яті.

У цьому сенсі Чернівці можна порівнювати зі Львовом та Одесою як містами, де мультикультурність є ключовою рисою історичного образу, однак Чернівці мають тісніший зв'язок із компактними етнічними ареалами навколишніх громад.

Особливого значення набуває туристична реалізація ЕКП. Чернівецька область має можливості для поєднання міського культурного туризму, замкового й фортифікаційного, сакрального, етнографічного, гастрономічного, меморіального та транскордонного туризму. Така функціональна різноманітність зближує область із провідними туристично-культурними регіонами заходу України. Водночас рівень фактичного використання ресурсів поки що не повністю відповідає їх потенціалу: частина пам'яток периферійних громад недостатньо інтегрована у туристичні маршрути, окремі локальні традиції мають слабку інформаційну репрезентацію, а культурний продукт нерідко концентрується переважно у Чернівцях та кількох відомих центрах.

Отже, за сукупністю ознак Чернівецьку область доцільно віднести до групи провідних етнокультурно виразних регіонів України поряд із Львівською, Івано-Франківською, Закарпатською та Одеською областями. Її місце визначається не абсолютним лідерством за кількістю пам'яток чи елементів ЮНЕСКО, а комплексністю ЕКП. На відносно невеликій території тут поєднуються значна етнічна й конфесійна різноманітність, компактні ареали проживання етнічних меншин, історичне міське середовище, фортифікаційна та сакральна спадщина, живі народні традиції, гуцульський етнографічний компонент, транскордонні культурні зв'язки та міжнародно визнаний об'єкт Всесвітньої спадщини. Саме така концентрація та різноплановість дають підстави розглядати Чернівецьку область як один із найбільш репрезентативних регіонів України для дослідження ЕКП та його ролі у сучасному розвитку територіальних громад.

Висновки до розділу 2

У результаті дослідження встановлено, що формування етнокультурного потенціалу (ЕКП) територіальних громад Чернівецької області є складним, багаторівневим і просторово диференційованим процесом, що відбувається під

впливом природно-географічних, історико-генетичних, демогеографічних, етноконфесійних, мовних, соціально-економічних, культурно-символічних, комунікаційно-інформаційних, просторово-планувальних та сучасних трансформаційних чинників. Частина з них формує базовий територіальний каркас етнокультурного розвитку, інші забезпечують відтворення культурних практик або прискорюють сучасні трансформації. Тому ЕКП доцільно розглядати як динамічну суспільно-географічну систему, що постійно змінюється під впливом внутрішніх і зовнішніх процесів.

Визначальне значення у формуванні територіальної структури ЕКП має географічне положення області. Прикордонність із Румунією та Республікою Молдова, транскордонні зв'язки, сусідство з Галичиною, Покуттям і Поділлям сприяли тривалому культурному обміну та формуванню контактного етнокультурного простору. Попри невелику площу область характеризується високою концентрацією різнотипних етнокультурних ресурсів. Поєднання рівнинних, передгірських і гірських природних комплексів зумовило відмінності традиційного господарювання, характеру поселень, забудови, народної кухні, ремесел, обрядовості та культурних ландшафтів.

Важливою закономірністю є історико-географічна зумовленість сучасної етнокультурної мозаїки регіону. Формування території області відбувалося в умовах неодноразової зміни державної та адміністративної належності, міграцій і взаємодії різних культурних традицій. У межах регіону поєднуються Північна Буковина, Північна Бессарабія, частина Гуцульщини та інші історико-культурні території. Унаслідок цього сформувався багат шаровий культурний простір, де українська традиція взаємодіє з румунською, молдовською, польською, єврейською, німецькою та іншими культурними компонентами. Саме ця історична багат шаровість у поєднанні з прикордонністю визначає поліетнічний, поліконфесійний і транскордонний характер області.

Демографічний та етномовний аналіз засвідчив значну просторову неоднорідність етнокультурного середовища. За матеріалами перепису 2001 року українці становили близько трьох чвертей населення області, значними

були частки румунів і молдован. На рівні громад простежується чітка диференціація: у більшій частині області переважає українське населення, тоді як у південних і південно-східних прикордонних громадах сформувалися компактні ареали проживання румунів і молдован. Окремі громади мають змішану етнічну структуру, а Чернівці й Новодністровськ вирізняються більшою різноманітністю, пов'язаною з урбанізацією та історичними міграційними процесами.

Етнодемографічна структура безпосередньо впливає на локалізацію носіїв традицій, мовних практик, конфесійного життя та механізмів міжпоколінної передачі культурної спадщини. У гірських і частині сільських громад збереженню ЕКП сприяють сталість локальних спільнот, традиційний характер господарювання та відносна культурна однорідність. У прикордонних громадах поліетнічність і багатомовність створюють основу міжкультурної взаємодії та транскордонного співробітництва. Негативний вплив справляють депопуляція, старіння населення, трудова й освітня міграція, відтік молоді та вимушені переміщення населення. Тому демографічна стійкість є важливою передумовою довготривалого збереження ЕКП.

Встановлено тісний взаємозв'язок ЕКП з економічним розвитком області. Сільське господарство, мале підприємництво, народні промисли, туризм і сфера послуг створюють середовище для збереження та актуалізації культурної спадщини. Традиційне аграрне господарювання підтримує локальні технології, народну кухню, обрядові практики, деревообробку, ткацтво, вишивку та інші ремесла. Водночас розвиток підприємництва сприяє включенню етнокультурних ресурсів у виробництво сувенірної продукції, гастрономію, зелений туризм, фестивальну діяльність і територіальний брендинг. Туризм є одним із ключових механізмів перетворення культурної спадщини на ресурс місцевого розвитку.

Економічний вплив на спадщину водночас має суперечливий характер. Інвестиції та туристичний попит можуть створювати ресурси для реставрації й популяризації об'єктів, але надмірна комерціалізація здатна спричиняти стандартизацію культурного продукту, втрату автентичності та трансформацію

історичного середовища. Водночас периферійні громади часто стикаються з нестачею фінансування, депопуляцією та скороченням кількості носіїв традицій. Тому найбільш ефективною є модель, у якій господарське використання етнокультурних ресурсів поєднується з їх охороною та активною участю місцевих спільнот.

Головною закономірністю територіальної організації ЕКП Чернівецької області є його поліцентричність і мозаїчність. У регіоні сформувалася система різнотипних етнокультурних ядер і ареалів: Чернівці виконують функції головного поліетнічного, культурного, освітнього й туристичного центру; Хотин є потужним історико-фортифікаційним осередком; гірські громади Вижниччини та Путильщини репрезентують гуцульський етнографічний компонент; південні та південно-східні громади вирізняються значною роллю румунської та молдовської етнокультурних традицій. Це зумовлює необхідність територіально диференційованої політики збереження й використання спадщини.

Порівняння з іншими регіонами України показало, що Чернівецька область належить до найбільш етнокультурно виразних регіонів держави. Її позиції визначаються не стільки абсолютною кількістю пам'яток, скільки високою концентрацією різноманітних етнокультурних ресурсів на невеликій території. Тут поєднуються історичне середовище Чернівців, Хотинська фортеця, сакральна спадщина різних конфесій, традиційна сільська архітектура, гуцульський культурний компонент, багата нематеріальна спадщина та транскордонні зв'язки. Міжнародним маркером є ансамбль Резиденції митрополитів Буковини і Далмації у Чернівцях, а живу традицію регіону репрезентують маланкування, народні ремесла, музична культура, традиційна кухня та обрядовість.

Отже, формування ЕКП територіальних громад Чернівецької області визначається взаємодією історичної спадковості та сучасних трансформаційних процесів. Його основними перевагами є поліетнічність, поліконфесійність, історико-культурна багатошаровість, висока концентрація об'єктів спадщини, збереженість живих традицій, прикордонність і потенціал транскордонної

співпраці. Водночас подальше відтворення ЕКП залежить від подолання демографічних втрат, збереження носіїв традицій, фінансової спроможності громад, стану культурної інфраструктури, ефективності охорони пам'яток та інтеграції етнокультурних ресурсів у туризм, креативні індустрії, брендинг і стратегії місцевого розвитку. Таким чином, ЕКП області є не лише результатом історичного розвитку, а й важливим сучасним ресурсом соціальної згуртованості, культурної стійкості та конкурентоспроможності територіальних громад.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Житлова та господарська архітектурна етнокультурна спадщина громад Чернівецької області

Архітектурна етнокультурна спадщина доцільно розглядати як просторово локалізовану сукупність матеріальних форм, у яких закріплені історично сформовані моделі життєдіяльності, господарювання, соціальної стратифікації та взаємодії етнічних спільнот із природним середовищем. На відміну від окремого архітектурного об'єкта як самодостатньої пам'ятки, етнокультурна інтерпретація передбачає аналіз його включеності у структуру поселення, садиби, вуличної мережі та культурного ландшафту. Для Чернівецької області такий підхід є особливо продуктивним, оскільки сучасний архітектурний простір регіону сформувався на стику Північної Буковини, Буковинської Гуцульщини, Герцаївщини та Північної Бессарабії й акумулює українські, румунські, молдовські, польські, німецькі, єврейські, вірменські та інші культурні впливи. Отже, архітектурна етнокультурна спадщина області характеризується не однорідністю, а виразною територіальною диференціацією морфологічних типів, будівельних матеріалів, планувальних прийомів і функціональної структури забудови.

До архітектурної етнокультурної спадщини віднесено три взаємопов'язані групи об'єктів: 1) палаци, замки та фортеці; 2) історичну й традиційну житлову забудову; 3) господарські та виробничо-господарські споруди, якщо вони зафіксовані в державних переліках як пам'ятки архітектури. Не розглядаються церкви, костели, монастирі, синагоги, каплиці, дзвіниці, мечеті та інші культові об'єкти, так як їх аналіз буде подано в наступному параграфі.

Запропонована типологізація дозволяє виокремити чотири моделі територіальної організації житлової та господарської етнокультурної спадщини:

- 1) урбанізовано-концентровану (Чернівецька міська громада); 2)

фортифікаційно-вузлову (Хотинська міська громада); 3) дискретно-резиденційну – громади з окремими палацовими комплексами; 4) ландшафтно-традиційну – переважно гуцульські, румуномовні та бессарабські сільські громади, де етнокультурна цінність зосереджена не стільки в офіційно зареєстрованих пам'ятках, скільки у збереженій морфології садиб і поселень. Така модель є продуктивнішою за просте ранжування громад за кількістю реєстрових позицій, оскільки враховує різні форми просторової концентрації спадщини.

Джерельною основою кількісної частини дослідження стали офіційні переліки Міністерства культури України, а саме перелік пам'яток культурної спадщини національного значення Чернівецької області та перелік пам'яток місцевого значення, занесених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Другий документ подає стан реєстру на 26 грудня 2025 р., а перший на 1 серпня 2025 року.

Усі реєстрові позиції було співвіднесено з 52 територіальними громадами Чернівецької області, після чого проведено тематичну селекцію об'єктів за трьома блоками: резиденційно-фортифікаційним (палади, замки, фортеці), житловим і господарсько-виробничим. Окремо застосовано принцип функціональної верифікації назви, тому до житлової забудови зараховано житлові, чиншові та житлово-торгові будинки, вілли й гуртожитки; до господарсько-виробничої – депо, майстерні, фабрики, заводи, електростанції, господарські корпуси та інші споруди, первісна функція яких безпосередньо пов'язана з виробництвом, обслуговуванням або господарським використанням. Така методика забезпечує зіставність територіальних громад.

Слід зауважити, що охоронні переліки значно повніше репрезентують монументальну, міську та інституційно інвентаризовану архітектуру, ніж масовий фонд народного житла. Традиційні селянські хати, стодоли, стайні, комори, клуні, обороги, кошари, млини, криниці, брами та цілі садибні комплекси часто не мають індивідуальних охоронних номерів. Відповідно, нульове значення в таблиці слід трактувати не як відсутність архітектурного

ЕКП, а як відсутність його юридично зафіксованого сегмента у межах застосованого тематичного фільтра. Ця відмінність особливо суттєва для гірських і сільських громад, де матеріальна культура традиційного житла зберігається передусім у структурі садиби та ландшафту (Радович, 2020; Кожолянко, 1999; Данилюк, 2003).

Територіальний аналіз доцільно здійснювати в межах чотирьох аналітичних зон – Буковинської Гуцульщини; українського ареалу Північної Буковини; румуномовного ареалу Північної Буковини та Герцаївщини; Північної Бессарабії. Межі цих зон не слід трактувати як конкретні етнічні кордони. Вони використовуються для виявлення морфологічних і функціональних відмінностей архітектурного ландшафту, а сучасні територіальні громади можуть включати поселення з різною історико-географічною належністю.

Буковинська Гуцульщина. Буковинська Гуцульщина охоплює насамперед Конятинську, Путильську, Селятинську та Усть-Путильську громади. Її архітектурний ландшафт сформований у гірських долинах Черемошу, Путили, Сучави та їхніх приток, де розосереджене поселення, значні перепади висот і лісове природокористування зумовили переважання дерев'яних конструкцій. Традиційне житло тут не існувало ізольовано, а було частиною садиби, що включала стайню, стодолу, комору, оборіг, кошару та інші споруди, а в окремих випадках формувала замкнені або напівзамкнені двори, які називалися гуцульськими граждами. Саме функціональна єдність житла і господарського комплексу є головною етнокультурною рисою гуцульської архітектури (Вовк, 2021; Радович, 2022).

У морфологічному відношенні гуцульський тип житлово-господарського комплексу визначався домінуванням дерева, адаптацією до значних перепадів висот і функціональною взаємозалежністю житлового та виробничо-господарського секторів двору. В етнографічній літературі для Карпатського регіону особливе значення надається замкненим або напівзамкненим формам двору, де житло, стайні, комори та інші господарські будівлі утворювали захищений внутрішній простір. Для Чернівецької області важливими є локальні

варіанти цієї моделі в долинах Путили, Черемошу і Сучави. Саме тому об'єктом просторового аналізу тут повинна виступати не окрема споруда, а комплекс «житло - господарський двір - присілок - природне оточення», що дозволяє виявляти ступінь збереженості історичної структури розселення (Данилюк, 2003; Кожолянко, 1999).

Для Конятинської, Путильської, Селятинської та Усть-Путильської громад показовим є майже повний розрив між етнографічною цінністю традиційного будівництва та його представленістю в державному реєстрі. У Конятині, Довгопіллі, Яблуниці, Путилі, Дихтинці, Селятині, Шепоті, Плоскій, Розтоках і Підзахаричах науково перспективним є виявлення збережених зразків дерев'яних хат, стаєнь, стодол і комор із подальшою типологізацією за планом, конструкцією стін, матеріалом покриття, характером розташування на схилі та організацією подвір'я.

Порівняльний аналіз показує, що нині найбільш репрезентативні та документовані житлові та господарські об'єкти Буковинської Гуцульщини концентруються у Путильській громаді. Саме тут поєднуються дві меморіальні садиби – Юрія Федьковича та Лук'яна Кобилиці. Усть-Путильська громада вирізняється музейною репрезентацією традиційного житла через комплексну експозицію «Гуцульська хата» в Підзахаричах. Селятинська та Конятинська громади мають значний потенціал фактичної традиційної забудови.

Український ареал Північної Буковини. Господарські та виробничо-господарські споруди становлять найменш репрезентований, але методично важливий компонент дослідження. У Чернівцях до нього належать вагонне депо, пивоварні та виноробний заводи, ткацька фабрика, електростанції, майстерні й окремі господарські корпуси. Натомість традиційні сільські стодоли, стайні, комори, кошари, клуні, млини та інші споруди майже не охоплені індивідуальним охоронним статусом. Це створює принципову джерельну асиметрію, оскільки саме господарський сектор садиби найбільш безпосередньо відображає тип природокористування, аграрну спеціалізацію, структуру праці родини та локальні будівельні навички. У суміжних етнографічних регіонах Р.

Радович показує високу типологічну інформативність стаень, курників, сушень, колодязів та інших малих форм двору, що підтверджує необхідність польового обліку (Радович, 2018).

Чернівецька міська громада є безумовним ядром реєстрової концентрації історичної житлової архітектури. У переліку місцевого значення до житлової забудови віднесено понад 330 об'єкти, а саме житлові й чиншові будинки, житлово-торгові споруди, вілли та гуртожитки. Ще 11 позицій відповідають групі господарських і виробничо-господарських споруд, серед яких вагонне депо, пивоварний і виноробний заводи, господарські корпуси, електростанції, ткацька фабрика та майстерні. Окремо фіксується житловий будинок-палац Гогенлое. У переліку національного значення до вибраної категорії палацової архітектури належить Палац юстиції (1906 р.), будинок, у якому жила Ольга Кобилянська (кін. XIX – поч. XX ст.), Український музично драматичний театр імені Ольги Кобилянської (1905 р.), міська ратуша (1847 р.) та адміністративний будинок на центральній площі (1901 р.) (Міністерство культури України, 2026а, 2026b).

Висока концентрація в Чернівцях є результатом не лише більшої фактичної кількості історичних будівель, а й вищого рівня інвентаризації міського середовища. Житлові будинки кінця XIX – першої третини XX ст. формують суцільні фрагменти вулиць і кварталів, у яких простежуються австрійські, німецькі, польські, єврейські, румунські та українські культурні впливи. Особливої уваги для розвитку туризму заслуговує архітектурний ансамбль вулиці Ольги Кобилянської. А також центральних вулиць Івана Франка, Руською, Героїв Майдану, Університетської, Котляревського та інших. Тому етнокультурна цінність міської житлової забудови полягає не тільки в окремих фасадах, а в морфології кварталу, масштабі вулиці, співвідношенні житлових і торгових функцій, внутрішніх дворах та типології віллової забудови.

Банилівська громада має один об'єкт – палац кінця XIX ст. у с. Карапчів. Берегометська та Вашківська громади у двох державних переліках не має об'єктів вибраних категорій, хоча її передгірський культурний ландшафт містить

традиційну дерев'яну та змішану забудову, яка потребує окремого польового обліку. Брусницька громада представлена палацом Манеску XIX ст. у с. Чортория, занесеним до переліку місцевого значення. Також відомим у цьому є селі є музей-садиба, де народився Іван Миколайчук. Вижницька міська громада має житловий будинок першої половини XIX ст. у Вижниці, що є особливо цінним як рідкісний у реєстрі приклад ранньої житлової забудови містечкового типу (Міністерство культури України, 2026a, 2026b).

Великокучурівська, Веренчанська, Горішньошеровецька, Заставнівська, Кадубовецька і Кострижівська громади не мають об'єктів палацової, житлової або господарської архітектури. У цих громадах збереженість забудови доцільно оцінювати на рівні історичних вулиць, садибних фронтів, типів воріт, господарських дворів та окремих старих будинків, навіть якщо вони не мають статусу пам'ятки. Вікнянська громада має палац 1809 р. у селі Вікно, який має статус пам'ятки національного значення. Це один із найвиразніших позаміських палацових об'єктів області. Його значення полягає у репрезентації ранньої резиденційної архітектури та маєткового культурного ландшафту.

Кіцманська міська громада має один зареєстрований житловий будинок XIX ст. у с. Валява. Мамаївська громада представлена палацом 1914 р. у с. Дубівці. Його наявність доповнює палацовий пояс центральної Буковини і дає можливість простежувати взаємозв'язок резиденційної архітектури з розвитком великих сіл і транспортних шляхів. Неполоковецька і Юрковецька громади не мають окремих об'єктів. Ставчанська громада має палац Отто і Лізи Гольдер XIX ст., що є важливим матеріальним свідченням маєткової культури. Сторожинецька міська громада має багатий архітектурний фонд загалом, але в списку місцевого значення представлені її ратуша та школа, що побудовані в кін. XIX ст. у м. Сторожинець (Міністерство культури України, 2026a, 2026b)..

Таким чином, український ареал Північної Буковини демонструє дві протилежні моделі, а саме надзвичайно високу реєстрову щільність міської житлової архітектури в Чернівцях і фрагментарне представлення житлової та господарської спадщини у сільських громадах. Наявність окремих палаців у

Банилівській, Брусницькій, Вікнянській, Мамаївській і Ставчанській громадах формує мережу резиденційних вузлів, однак масовий пласт традиційної селянської забудови потребує окремої інвентаризації.

Румуномовний ареал Північної Буковини та Герцаївщини представлений громадами, серед яких окремі мають поліетнічну структуру населення, а інші – моноетнічну з абсолютним переважанням румунів. Герцаївщина історично не тотожна Північній Буковині, так як це частина Дорогойщини. Проте для дослідження матеріальної культури ці території важливо розглядати у взаємозв'язку через спільні румунсько-молдавські традиції садиби, транскордонні контакти та подібні процеси модернізації житла.

У традиційній садибі румуномовних сіл значну роль відігравала репрезентативність вуличного фасаду двору, тому що житловий будинок, ворота, огорожа, криниця, літня кухня й господарські приміщення утворювали функціонально і композиційно пов'язану систему. Етнокультурна специфіка проявлялася не лише в декорі, а в плануванні садиби, способі розміщення господарських будівель, матеріалах, пропорціях і техніці оздоблення. Саме ці ознаки найшвидше зникають під впливом субурбанізації, перебудови фасадів і заміни традиційних матеріалів сучасними.

Волоківська, Герцаївська, Глибоцька, Кам'янська та Карапчівська громади не мають таких об'єктів у реєстрах, проте саме в цих громадах житловий ландшафт є важливим носієм локальної румунської культури.

Красноїльська громада яка має передгірське положення формує перехідний тип між буковинською рівнинною і карпатською моделями забудови. Магальська, Острицька, Петровецька, Сучевенська, Тарашанська, Терембленська та Чагорська громади демонструють подібний розрив між реальним традиційним фондом і його обліком.

Винятком у цьому ареалі є Чудейська громада, де в переліку місцевого значення зафіксовано мурований палац ХІХ ст. у с. Чудей. Він є важливим свідченням соціальної та резиденційної структури передгірської Буковини. Палацовий об'єкт не репрезентує масову народну архітектуру, але виступає

вузлом історичного культурного ландшафту, до якого тяжіла частина громадської та господарської забудови поселення.

Порівняно з українським ареалом Північної Буковини, румуномовні громади мають значно нижчу кількість реєстрових записів житлової архітектури. Найімовірніше, це відображає не стільки різницю у фактичній кількості історичних будинків, скільки нерівномірність обліку. Тому для порівняльної оцінки ЕКП не можна використовувати лише абсолютну кількість охоронних номерів. Необхідно доповнювати її коефіцієнтом збереженості традиційного садибного ландшафту, часткою автентичних будинків у забудові та щільністю локальних типів господарських споруд.

Особливо актуальною є інвентаризація в приміських громадах – Волоківській, Магальській, Чагорській і Острицькій, де вплив Чернівців стимулює швидку заміну старої забудови новими житловими комплексами та котеджами. Втрата масштабу вулиці, традиційних огорож і господарських дворів призводить до зниження етнокультурної виразності навіть у разі збереження окремих старих будинків. Для таких територій охорона має переходити від точкового до ландшафтного рівня.

Північна Бессарабія в межах сучасної Чернівецької області охоплює всі десять громад Дністровського району, а в межах Чернівецького району – Новоселицьку та Ванчиковецьку громади, які нами включено до бессарабського ареалу. Для цієї частини області характерні інші, ніж на території Північної Буковини, історичні умови формування забудови, а саме тривале перебування в межах російської імперії, вплив Поділля й Молдови, велика роль долини Дністра, компактніші сільські поселення та ширше використання каменю й глини поряд із деревом.

Найпотужнішим архітектурним вузлом Північної Бессарабії є Хотинська міська громада. Національний перелік фіксує комплекс споруд Хотинської фортеці та окремі його складові. Якщо повністю вилучити культові об'єкти – замкову церкву-мечеть, мечеть валіде-султан і церкву св. Олександра Невського, то у межах фортифікаційного комплексу залишається 22 нерелігійні складові

реєстрові позиції, такі як оборонні мури, башти, брами, бастіони, палац, казарма, будинок пиркелаба, міст, криниці, майстерні та інші елементи. Це найбільша концентрація фортифікаційної архітектури в області (Міністерство культури України, 2026a). Слід наголосити, що 22 записи не означають 22 окремі фортеці. Йдеться про один цілісний ансамбль (Міністерство культури України, 2026a, 2026b).

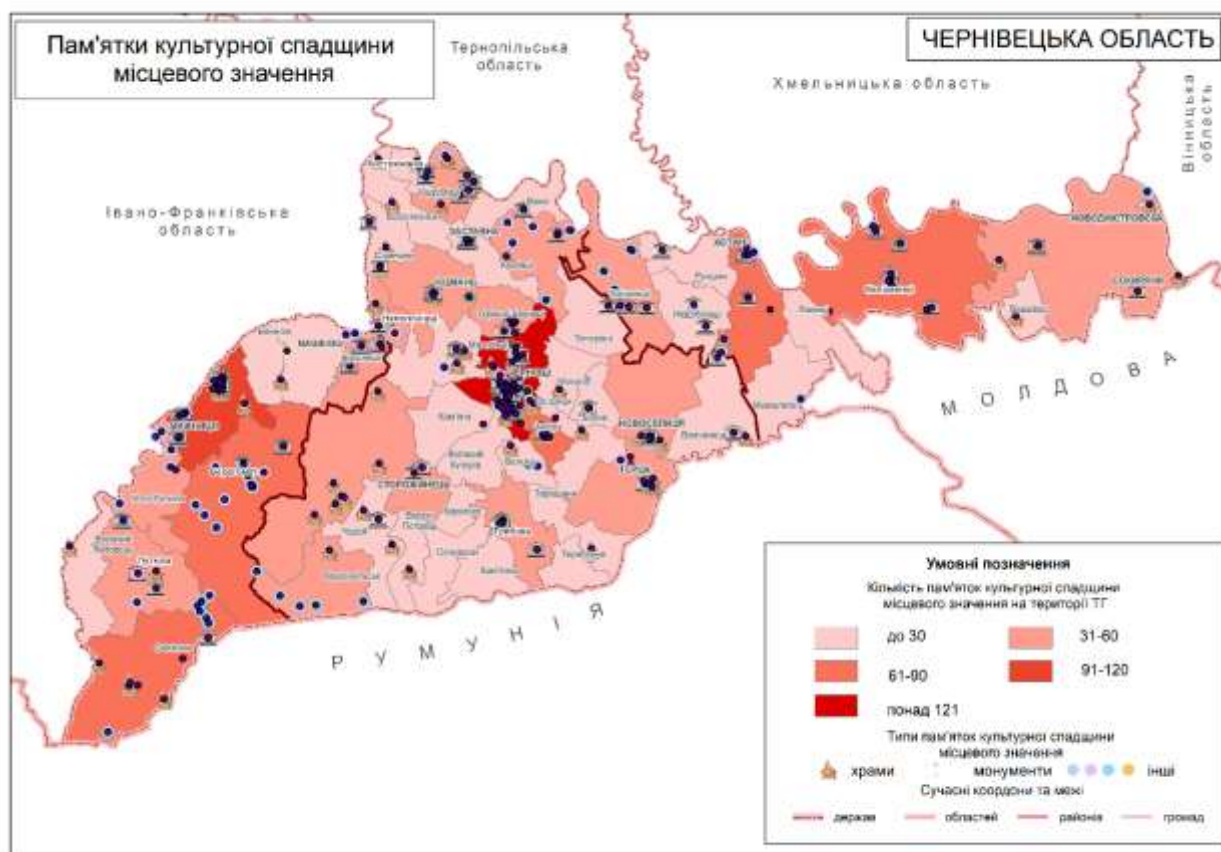

Рис. 3.1 Пам'ятки культурної спадщини місцевого значення

Місцевий перелік доповнює фортецю важливим шаром міської архітектури Хотина. У вибраній групі зафіксовано вісім позицій житлової забудови – будинок Поліщуків, кілька житлових будинків і дві вілли; окремо палац Шабельмана середини XIX ст. та горілчаний завод кінця XIX ст. як виробничо-господарський об'єкт. Це дає змогу трактувати Хотин не лише як «місто фортеці», а як місто з багатошаровим житловим і господарським середовищем XIX – першої половини XX ст. (Міністерство культури України, 2026b).

Кельменецька, Лівинецька, Мамалигівська, Рукшинська, Сокирянська, Клішковецька, Вашковецька та Новодністровська громади не мають зареєстрованих пам'яток. Це особливо показово для великих сільських територій, де традиційна забудова історично існувала й існує. У Сокирянській і Кельменецькій громадах доцільно досліджувати старі садиби й господарські двори як частину бессарабсько-подільського типу культурного ландшафту.

Недобоївська громада має реєстрові археологічні об'єкти, серед яких феодальний замок. Такий випадок демонструє необхідність чітко розмежовувати археологічні залишки фортифікацій і збережені архітектурні споруди. Подібний принцип застосовано й до інших городищ та укріплень області.

Розташування Новоселицької, Мималигівської та Ванчиковецької громад в зоні історичного австро-російського прикордоння із переважанням молдавського населення в етномовній структурі, робить традиційну житлову забудову важливим джерелом для дослідження культурних контактів. Тут перспективним є порівняння планування садиби, використання каменю, цегли й дерева, типів господарських споруд і вуличної структури з сусідніми буковинськими громадами (Міністерство культури України, 2026а, 2026б).

Зведення даних показує надзвичайно нерівномірну реєстрову територіальну структуру. У переліку місцевого значення за прийнятим тематичним фільтром ідентифіковано 343 позиції житлової забудови, 12 господарських або виробничо-господарських споруд та 7 палацових об'єктів. Переважна більшість житлових позицій – 333 – зосереджена у Чернівецькій міській громаді. Проте така диспропорція не може тлумачитися як реальна відсутність традиційного житла за межами Чернівців. Вона свідчить про різну логіку охоронного обліку, а саме те, що у місті пам'яткою часто є окремих будинок у суцільній історичній забудові, тоді як у селі традиційна хата або стодола рідко отримували індивідуальний номер. Саме тому для дисертаційної оцінки ЕКП громад доцільно розділити два показники: «реєстрова забезпеченість» та «фактична збереженість традиційного фонду». Тому доцільно використовувати багаторівневу модель дослідження. Перший рівень –

державний реєстр, що забезпечує юридично верифікований перелік пам'яток. Другий – локальні інвентарі громад, які мають охопити цінні, але не поставлені на державний облік будинки й господарські споруди. Третій – ландшафтний аналіз, у межах якого оцінюється збереженість традиційної структури вулиць, дворів, присілків, силуету забудови та взаємозв'язку архітектури з природним середовищем.

3.2. Сакральна архітектурна спадщина громад Чернівецької області

Сакральна етнокультурна спадщина є одним із найбільш просторово виразних компонентів матеріальної культури, оскільки культові споруди одночасно виконують релігійну, комунікативну, меморіальну, символічну та ландшафтоформувальну функції. У суспільно-географічному вимірі храм, монастир, синагога, костел, кірха, мечеть або каплиця є не лише архітектурним об'єктом, а вузлом соціальної організації простору, навколо якого в різні історичні періоди формувалися парафіяльні, етнічні та локальні спільноти. Для Чернівецької області така постановка питання має особливе значення, оскільки її сучасний сакральний ландшафт сформувався на перетині української, румунської, молдовської, польської, німецької, єврейської, вірменської та мусульманської культурних традицій. Відповідно, територіальна структура сакральної спадщини регіону характеризується не лише високою кількістю храмових об'єктів, а й значною конфесійною, морфологічною та історико-архітектурною різноманітністю.

До сакральної етнокультурної спадщини відносимо православні церкви, римо-католицькі костели, монастирські комплекси, протестантські кірхи, синагоги, каплиці та ісламські культові об'єкти. Окремо проаналізовано мікви як специфічні елементи єврейської ритуальної інфраструктури.

Сакральний потенціал Гуцульщини найвиразніше представлений у Конятинській, Путильській, Селятинській та Усть-Путильській громадах. Його визначальною ознакою є висока роль дерев'яної храмової архітектури, що сформувалася в тісному зв'язку з природним середовищем, лісовими ресурсами

та дисперсною системою розселення. У традиційному гірському поселенні церква, дзвіниця, кладовище й під'їзна дорога утворювали локальний сакральний ландшафт, видимий із навколишніх схилів і присілків. Саме тому етнокультурна цінність гуцульського храму визначається не лише конструктивною схемою або датуванням, а його композиційною роллю в етнокультурному ландшафті (Тарас, 2007).

Конятинська сільська територіальна громада вирізняється значною концентрацією пам'яток традиційної сакральної архітектури, що репрезентують різні хронологічні етапи розвитку гуцульського храмобудування. За даними Державного реєстру нерухомих пам'яток України, у громаді представлені об'єкти як національного, так і місцевого значення. До пам'яток національного значення належить дерев'яна Василівська церква (1790 р.) у с. Конятин, що є одним із ранніх збережених зразків сакральної архітектури верхів'я Черемошу. Реєстр пам'яток місцевого значення доповнюють два виразні сакральні комплекси – церква Святого Дмитрія з дзвіницею (1877 р.) у с. Довгопілля та церква Успіння Пресвятої Богородиці з дзвіницею кінця XVIII ст. у с. Стебні. У суспільно-географічному аспекті вони формують систему локальних сакральних центрів гірсько-долинного типу розселення й відіграють роль історичних просторових домінант сільських поселень. Переважання дерев'яних храмів XVIII-XIX ст. свідчить про високу збереженість традиційної будівельної культури Буковинської Гуцульщини та дає підстави розглядати сакральну архітектуру громади як важливий матеріальний компонент локальної етнокультурної ідентичності.

Путильська селищна територіальна громада характеризується компактною, проте історично цінною групою сакральних пам'яток, основу якої становлять дерев'яні православні храми другої половини XIX ст. Національний рівень охорони мають Успенська церква (1885 р.) у с-щі Путила та Димитрівська церква (1871 р.) у с. Дихтинець які є пам'ятками архітектури національного значення. До пам'яток місцевого значення належить церква Святої Трійці (1861-1877 рр.) у с. Киселиці. Їх локалізація в долинах річки Путилка та її приток

відображає історичну приуроченість сакральних осередків до основних ліній розселення й транспортно-комунікаційних напрямів гірської території. Дерев'яний характер двох найцінніших пам'яток засвідчує спадкоємність локальної храмової традиції та її адаптацію до природно-ресурсних умов Карпат, насамперед широкого використання деревини як основного конструктивного матеріалу.

Селятинська сільська територіальна громада має найбільш різноманітну структуру сакральної архітектури за хронологією, матеріалом будівництва та характером охоронного статусу. Національне значення мають дерев'яні церкви Різдва Богородиці з дзвіницею (XVII ст.) у с-щі Селятин та Іллінська церква з дзвіницею (1898 р.) у с. Шепіт. Місцевий рівень представлений церквою Святого Володимира другої половини XIX ст. у Селятині та комплексом церкви Святих Апостолів Петра і Павла з дзвіницею (1910-1916 рр.) у с. Плоска. Архітектурний комплекс демонструє значну часову вибірку сакрального освоєння території – від пам'яток XVII ст. до храмів початку XX ст. – та засвідчує поступовий перехід від домінування дерев'яного до поширення мурованого храмовбудування. Просторова дисперсність цих пам'яток у с-щі Селятин, с. Шепіт та с. Плоска формує поліцентричну мережу сакральних ландшафтів, тісно пов'язану з історично сформованою системою гірського розселення.

Усть-Путильська сільська громада репрезентована двома особливо цінними пам'ятками дерев'яної архітектури національного значення – Успенською церквою з дзвіницею (1846 р.) у с. Розтоки та церквою Параскеви з дзвіницею (1881 р.) у с. Усть-Путила. Обидва об'єкти включені до реєстру національного значення. Порівняно з іншими громадами Гуцульщини їх кількість є невеликою, але відзначаються своєю унікальністю. Територіально обидві пам'ятки тяжіють до долини р. Черемош та пов'язаної із нею поселенської мережі, виконуючи функцію історичних сакральних домінант населених пунктів. Їх архітектурно-просторова організація відображає характерну для гуцульського середовища взаємодію природного ландшафту й традиційного храмовбудування, за якої сакральний об'єкт виступав не лише культовою

спорудою, а й важливим елементом просторової структури поселення та маркером локальної історичної пам'яті (Міністерство культури України, 2026а, 2026b)..

Український ареал Північної Буковини характеризується найбільш розгалуженою мережею православних і греко-католицьких храмів, а в м. Чернівці та інших містах, ще й присутністю римо-католицьких і протестантських пам'яток. На відміну від гуцульського високогір'я, тут співіснують дерев'яні сільські церкви XVIII-XIX ст., муровані парафіяльні храми, міські сакральні ансамблі та багатоконфесійні комплекси. Територіально ця модель охоплює громади Вижницького та значну частину Чернівецького району.

Брусницька сільська громада характеризується значною концентрацією пам'яток сакральної архітектури, сформованої переважно впродовж XVIII – першої чверті XX ст. В межах громади обліковано 8 сакральних позицій, з яких 7 мають статус пам'яток місцевого, а 1 – національного значення. Усі об'єкти належать до православної архітектури. Найстарішою є дерев'яна церква з дзвіницею (1794 р.) у с. Нижні Станівці, яка включена до переліку пам'яток національного значення. Серед об'єктів місцевого значення репрезентативними є дерев'яні церква Успіння Богородиці з дзвіницею XIX ст. у с. Брусниця, Михайлівська церква з дзвіницею 1905 р. у с. Брусенки, Свято-Миколаївська церква (1837 р.) у с. Верхні Станівці, Михайлівська церква (1875 р.) у с. Зеленів, церква Різдва Богородиці з дзвіницею (1927 р.) у с. Діброва, Дмитрівська церква з дзвіницею (XIX ст.) у с. Кальнівці та церква Різдва Богородиці з дзвіницею (1749 р.) у с. Чортория. Сакральна спадщина громади вирізняється не лише кількісною насиченістю, а й помітним віком та виразним домінуванням дерев'яного храмовбудування. Її територіальна дисперсність у більшості населених пунктів громади засвідчує історичну роль храму як одного з головних композиційних і суспільних центрів сільського поселення та важливого матеріального носія локальної буковинської культурної традиції.

Вашківецька міська громада представлена п'ятьма сакральними пам'ятками, з яких чотири мають статус місцевого та одна – національного

значення. Найдавнішою пам'яткою та єдиним об'єктом національного значення є дерев'яна Миколаївська церква (1784 р.) у с. Волока. До місцевого реєстру включено муровану Миколаївську церкву (1854 р.) у м. Вашківці, дерев'яну церкву Параскеви з дзвіницею (1930 р.) у с. Багна та інші. Сакральний ландшафт власне Вашківецької громади характеризується поєднанням дерев'яної та мурованої храмової традиції XVIII-XX ст., що відображає поступову трансформацію архітектурно-будівельних форм при збереженні провідної ролі православних культових споруд у просторовій організації поселень.

Вижницька міська громада вирізняється від сусідніх сільських і селищних громад більшою конфесійно-типологічною різноманітністю сакральної спадщини. Тут обліковано 4 сакральні пам'ятки, з яких три мають місцевий, а одна – національний статус. Три об'єкти представлені православною церковною архітектурою, один – римо-католицькою. До пам'яток національного значення належить дерев'яна церква Івана Сучавського з дзвіницею (1792 р.) у с. Виженка. У м. Вижниця зосереджені три пам'ятки місцевого значення, а саме дерев'яна Дмитрівська церква з дзвіницею (1883 р.), мурована Михайлівська (Миколаївська) церква з дзвіницею кінця XIX ст. та мурований костел Святих Петра і Павла кінця XIX ст. Наявність православних і римо-католицького сакральних об'єктів у межах одного міського осередку є матеріальним відображенням історичної поліконфесійності Вижниці та її функціонування як локального торговельного, адміністративного й культурного центру.

Банилівська сільська громада має 3 сакральні пам'ятки місцевого значення: Успенську муровану церкву (1882 р.) у с. Банилів, дерев'яну дзвіницю Михайлівської церкви (1871 р.) у с. Бережниця та муровану Миколаївську церкву (1902 р.) у Коритне. Пам'яток сакральної архітектури національного значення не зафіксовано. Таким чином, її сакральна спадщина характеризується поєднанням дерев'яної та мурованої архітектурних традицій другої половини XIX – початку XX ст.

Берегометська селищна громада є одним із найбільш насичених осередків сакральної архітектурної спадщини передгірської частини Вижницького району.

У переліку пам'яток місцевого значення для них ідентифіковано 8 сакральних позицій, тоді як пам'ятки національного значення у використаному переліку не представлені. До найбільш репрезентативних належать Миколаївська мурована церква (1897 р.), Михайлівська дерев'яна церква (1888 р.) та дерев'яна дзвіниця Юріївської церкви (1890 р.) у с-щі Берегомет, церква Варвари з дзвіницею (1881 р.) у с. Лопушна, Миколаївська церква (1905 р.) та церква Параскеви з дзвіницею (1902 р.) у с. Лукавці, Дмитрівська церква з дзвіницею (1879 р.) у с. Майдан й церква Іоанна Сучавського з дзвіницею (1903 р.) у с. Мигове. Хронологічна концентрація більшості пам'яток у другій половині XIX – на початку XX ст. відображає активізацію храмового будівництва в період інтенсивного освоєння передгірської та гірської частин Буковини. Переважання дерев'яних церков і дзвіниць засвідчує тяглість карпатської будівельної традиції, тоді як поява мурованих храмів у Берегометі вказує на поступове урізноманітнення архітектурних форм у найбільшому поселенні громади. Просторово пам'ятки формують мережу локальних сакральних осередків уздовж основних долинних напрямів розселення, що дає підстави розглядати їх не лише як окремі об'єкти культурної спадщини, а як структурні елементи історично сформованого етнокультурного ландшафту Передкарпаття (Міністерство культури України, 2026a, 2026b).

Кіцманська міська громада вирізняється значною концентрацією сакральної спадщини, так як тут зареєстровано 10 об'єктів, з них шість місцевого та чотири національного значення. До найцінніших належать Успенська церква з дзвіницею (1778 р.) у с. Валява, церква Різдва Богородиці (1794 р.) в с. Іванківці, Костянтинівська церква з дзвіницею (1779 р.) в с. Ошихліби і церква Різдва (1812 р.) у с. Шипинці. Місцевий сегмент доповнюють дерев'яні церкви XIX-XX ст. та костел Матері Божої Цариці у Кіцмані.

У Мамаївській сільській громаді сакральні об'єкти мають розосереджене розміщення. Місцевий реєстр охоплює дев'ять позицій, серед яких комплекси Свято-Михайлівської церкви (1881 р.) у с. Біла і церкви Святого Дмитрія (1877 р.) у с. Бурдеї, храми у селах Драчинці, Мамаївці, Нові Драчинці і

Стрілецький Кут та каплиця XVIII ст. у с. Дубівці. Національний статус мають Успенська церква (1786 р.) у с. Глиниця, Успенська церква з дзвіницею (1775 р.) у с. Дубівці і Вознесенська церква з дзвіницею (1453 р.) у с-щі Лужани.

У Кадубовецькій громаді особливе значення мають такі об'єкти, як церква Різдва Богородиці (1835 р.) у с. Василів, Успенська церква з дзвіницею (1779 р.) у с. Кулівці, Покровська церква з дзвіницею (1791 р.) у Репужинці, Іоано-Богословська церква (1765-1768 рр.) та дзвіниця з каплицею (XVII ст.) у монастирі с. Хрещатик. Місцевий рівень репрезентує комплекс споруд храму Успіння Пресвятої Діви Марії (1888-1890 рр.) у с. Кадубівці (Міністерство культури України, 2026a, 2026b).

Сторожинецька міська громада має найвиразніше конфесійне різноманіття, так як у реєстрах обліковано 23 сакральні позиції, 21 місцевого та дві національного значення. Національними пам'ятками є Михайлівська церква (1806 р.) у Старій Жадові та Покровська церква з дзвіницею (XVII ст.) у Ясенах. Місцеву спадщину формують православні храми, римо-католицький костел Святої Анни, Синагога-Темпель, лютеранська кірха та каплиця у м. Сорожинець, що відображає поліетнічність і поліконфесійність історичного середовища громади.

У Великокучурівській громаді сакральні пам'ятки представлені лише на місцевому рівні, такими об'єктами, як церквою Успіння Пресвятої Богородиці (1815-1823 рр.) у Великому Кучурові, Свято-Духівською церквою з дзвіницею (1877 р.) у Снячеві та Дмитрівською церквою з дзвіницею (1892 р.) у с. Тисовець.

У Веренчанській громаді зареєстровано три сакральні об'єкти – дерев'яну Успенську церкву (1794 р.) у Веренчанці національного значення та місцеві Покровську церкву (1846 р.) у с. Борівці і Миколаївську церкву (1851 р.) у с. Киселів.

Вікнянська громада має поліцентричну сакральну мережу. Національне значення має Іоанівська церква (1826 р.) у с. Вікно, а місцеве – Свято-Дмитрівська церква (1885 р.) у с. Брідок, церква Покрови (1876 р.) у с. Митків, Михайлівська церква (1885 р.) у с. Мусорівка, церква Воздвиження Хреста

(1892 р.) в с. Онут та церква Різдва Богородиці (1884 р.) у с. Самушин.

У Горішньошеровецькій громаді сакральна спадщина представлена пам'ятками місцевого значення: церквою Успіння Пресвятої Богородиці 1881–1883 рр. у Васловівцях, церквою Успіння Пресвятої Діви Марії 1877–1881 рр. у Горішніх Шерівцях та комплексом церкви Святого Георгія 1895–1899 рр. у Шубранці. Сакральних пам'яток національного значення не зафіксовано.

У Заставнівській громаді сакральна спадщина концентрується у Заставні та Малому Кучурові. Її формують комплекс церкви Святого Миколая 1896–1898 рр. із храмом і дзвіницею та мурована Миколаївська церква 1765 р. у Малому Кучурові. У національному переліку сакральні об'єкти громади відсутні.

Кострижівська громада має два основні сакральні осередки різного охоронного статусу: муровану Миколаївську церкву 1823 р. у Кострижівці місцевого значення та церкву Різдва 1797 р. у Звєнччині національного значення. Їх локалізація відображає історичне значення двох провідних поселень громади.

У Неполоковецькій громаді місцевий сегмент формують дерев'яна церква Параскеви 1830 р. у Неполоківцях та дзвіниця Дмитрівської церкви XIX ст. у П'ядиківцях. Національний статус мають Миколаївська церква з дзвіницею 1786 р. у Берегометі та Успенська церква з дзвіницею 1850 р. в Оршівцях, що формують історично стійку мережу сакральних центрів.

У Ставчанській громаді зафіксовано три пам'ятки місцевого значення: Миколаївську церкву з дзвіницею 1868 р. у Малятинцях, церкву Святого Архистратига Михаїла 1845–1854 рр. у Ставчанах та Михайлівську церкву з дзвіницею 1912 р. у Хлівищі. Об'єкти національного значення у громаді відсутні.

У Топорівській громаді простежується найбільша хронологічна глибина серед додатково проаналізованих громад. Пам'яткою національного значення є Іллінська церква, дзвіниця та огорожа 1560 р. у Топорівцях. Місцевий реєстр доповнюють церква Святого Архистратига Михаїла 1887 р. у Бочківцях, Свято-Миколаївська церква 1805 р. у Грозинцях та церква Святого Іллі 1913 р. у Топорівцях.

Отже, сакральна архітектурна спадщина розглянутих громад формує

нерівномірну, але просторово розгалужену мережу культових осередків. Найбільшим типологічним різноманіттям вирізняється Сторожинецька громада, тоді як у низці сільських громад домінує православна дерев'яна та мурована архітектура XVIII–XX ст. У Великокучурівській, Горішньошеровецькій, Заставнівській і Ставчанській громадах пам'ятки сакральної архітектури національного значення відсутні. Громад, у яких сакральні об'єкти одночасно відсутні в переліках місцевого та національного значення, серед проаналізованих не встановлено.

У Чернівецька міській у реєстрах обліковано 35 сакральних позицій (30 місцевого та 5 національного значення). Типологічно представлені: церкви - 19, костели - 3, синагоги - 8, монастирі - 2, каплиці - 1, кірхи - 2. Характерні приклади: Семінарська церква (1878 рік), вул. Коцюбинського; Вознесенська церква та дзвіниця (дер.) (XVII ст.), вул. Бориспільська, 13; Миколаївська церква (дер.) (1607 р.), вул. Сагайдачного; Успенська церква та дзвіниця (дер.) у Количанці (1783 р.), вул. Новоушицька, 2; Вірменська церква (1860 р.), вул. Українська, 30; Римо-католицький костел (1814 р.), вул. Головна, 20; Церква Святого Михайла (1914 р.), вул. Горіхівська, 27; Синагога (поч. XX ст.), вул. Горіхівська, 32-А. Така структура відображає специфіку історичного розвитку громади і ступінь збереженості її конфесійного ландшафту.

Чернівецька міська громада є безумовним ядром конфесійної різноманітності області. На відміну від переважно православних сільських громад, тут сакральний фонд включає православні та греко-католицькі церкви, римо-католицькі костели, лютеранські й євангелістські кірхи, монастирі, синагоги та каплицю. У місцевому переліку серед конкретних прикладів зафіксовані римо-католицький костел 1814 р. на вул. Головній, церква Святої Параскеви 1840-1860 рр., церква Святого Антонія 1903-1908 рр., лютеранська кірха 1873 р., євангелістська кірха 1847-1849 рр., монастир кінця XIX ст., каплиця на кладовищі 1881 р., а також група синагог XIX - першої третини XX ст. (Міністерство культури України, 2026b).

У структурі міського сакрального простору Чернівців принциповим є не

лише різноманіття конфесій, а їхнє просторове співіснування. Історичні храми функціонували як центри різних етноконфесійних спільнот, а відстані між православними, католицькими, протестантськими та юдейськими об'єктами в центральній частині міста були відносно невеликими. Це створювало специфічний поліцентричний сакральний ландшафт, характерний для багатонаціонального міста Габсбурзької Буковини. Відповідно, збереження окремого храму має оцінюватися разом із його історичним вуличним контекстом, кварталом і сусідніми інституціями.

Румуномовний сакральний ареал охоплює Герцаївську, Волоківську, Магальську, Острицьку, Тарашанську, Сучевенську, Терблеченську, Чагорську, Красноільську, Глибоцьку, Кам'янську, Карапчівську, Петровецьку та Чудейську громади. Його домінантною рисою є православна традиція молдавсько-румунського культурного кола, яка в окремих поселеннях доповнюється римо-католицькими об'єктами. Особливо цінним є значний хронологічний пласт храмів XVII-XIX ст., що дозволяє простежувати ранні форми сакральної архітектури та їх подальшу трансформацію.

Герцаївська міська має 11 сакральних реєстрових позицій, серед яких 11 церковних і 0 костельних. Приклади: Спиридонівська церква та брама (1807 р.), м. Герца.; Церква Різдва Богородиці та дзвіниця (1646 р.), с. Байраки.; Успенська церква (XVII ст.), с. Могилівка.; Архангельська церква (дер.) (1663 р.), с. Петрашівка.; Здвиженська церква (дер.) (1561 р.), с. Підвальне.; Дмитрівська церква (1811 р.), с. Тернавка.; Комплекс споруд Свято-Михайлівської церкви та дзвіниці, (1872 р.), с. Дяківці; Свято-Михайлівська церква (1872 р.), с. Дяківці. Просторова роль цих об'єктів визначається їхнім положенням у центрах поселень, зв'язком із кладовищами, дзвіницями, брамами та історичною мережею доріг. Для румуномовного ареалу особливо важливо аналізувати храм як маркер тривалості локальної громади, а не лише як архітектурний стиль.

Волоківська сільська має 1 сакральних реєстрових позицій, серед яких 1 церковних і 0 костельних. Приклади: Благовіщенська церква (дер.) та дзвіниця (1772 р.), с. Круп'янське,. Просторова роль цих об'єктів визначається їхнім

положенням у центрах поселень, зв'язком із кладовищами, дзвіницями, брамами та історичною мережею доріг. Для румуномовного ареалу особливо важливо аналізувати храм як маркер тривалості локальної громади, а не лише як архітектурний стиль.

Магальська сільська має 5 сакральних реєстрових позицій, серед яких 5 церковних і 0 костельних. Приклади: Троїцька церква (1818 р.), с. Магала; Успенська церква (1786 р.), с. Глиниця; Успенська церква та дзвіниця (дер.) (1775 р.), с. Дубівці; Вознесенська церква та дзвіниця (XV ст.), с-ще Лужани; Церква Вознесіння Господнього (1894 р.), с. Рідківці. Просторова роль цих об'єктів визначається їхнім положенням у центрах поселень, зв'язком із кладовищами, дзвіницями, брамами та історичною мережею доріг. Для румуномовного ареалу особливо важливо аналізувати храм як маркер тривалості локальної громади, а не лише як архітектурний стиль.

Глибоцька селищна має 7 сакральних реєстрових позицій, серед яких 6 церковних і 1 костельних. Приклади: Комплекс споруд церкви та дзвіниці Покрови Пресвятої Богородиці (1906-1909 рр.), смт Глибока, вул. Борців за; Церква Покрови Пресвятої Богородиці (1906-1909 рр.), смт Глибока, вул. Борців; Дзвіниця церкви Покрови Пресвятої Богородиці (1906-1909 рр.), смт Глибока, вул. Борців; Костел Матері Божої Скорботної (1906 р.), смт Глибока, вул. Борців за; Церква Святих Апостолів Петра і Павла (1902-1903 рр.), с. Димка; Церква Богородиці (дер.) (1827 р.), с.; Михайлівська церква (дер.) (1890 р.), с. Стерче вул. Березина, 7. Просторова роль цих об'єктів визначається їхнім положенням у центрах поселень, зв'язком із кладовищами, дзвіницями, брамами та історичною мережею доріг. Для румуномовного ареалу особливо важливо аналізувати храм як маркер тривалості локальної громади, а не лише як архітектурний стиль.

Красноїльська селищна має 2 сакральних реєстрових позицій, серед яких 1 церковних і 1 костельних. Приклади: Церква Іоанна Преттечі (мур.) (1792 р.), вул. Дружби; Костел Матері Божої Страждаючої (1836 р.), с. Стара Красношора. Просторова роль цих об'єктів визначається їхнім положенням у центрах

поселень, зв'язком із кладовищами, дзвіницями, брамами та історичною мережею доріг. Для румуномовного ареалу особливо важливо аналізувати храм як маркер тривалості локальної громади, а не лише як архітектурний стиль.

Острицька сільська має 7 сакральних реєстрових позицій, серед яких 7 церковних і 0 костельних. Приклади: Успенська церква (1794 р.), с. Велика Буда,; Всесвятська церква (1818 р.), с. Мала Буда,; Архангельська церква (дер.) (1796 р.), с. Цурень,; Дмитрівська церква (мур.) (1831 р.), с. Горбово вул. І. Замфіра,; Церква Святої Параскеви (1855-1887 рр.), с. Маморниця; Дзвіниця церкви Святої Параскеви (1855-1887 рр.), с. Маморниця; Успенська церква (мур.) (1891 р.), с. Остриця вул.1-го травня,. Просторова роль цих об'єктів визначається їхнім положенням у центрах поселень, зв'язком із кладовищами, дзвіницями, брамами та історичною мережею доріг. Для румуномовного ареалу особливо важливо аналізувати храм як маркер тривалості локальної громади, а не лише як архітектурний стиль.

Тереблеченська сільська має 5 сакральних реєстрових позицій, серед яких 5 церковних і 0 костельних. Приклади: Димитрівська церква (дер.) (XVIII ст.), с. Буківка,; Хрестовоздвиженська церква (дер.) (1790 р.), с. Верхні Синівці,; Здвиженська церква (дер.) (Хрестовоздвиженська) (1790 р.), с. Верхні Синівці, вул.; Церква Параскеви (дер.) (1908 р.), с. Горбівці вул. Головна, 53; Церква Святого Георгія (Юрія) (1786-1790 рр.), с. Нижні Синівці. Просторова роль цих об'єктів визначається їхнім положенням у центрах поселень, зв'язком із кладовищами, дзвіницями, брамами та історичною мережею доріг. Для румуномовного ареалу особливо важливо аналізувати храм як маркер тривалості локальної громади, а не лише як архітектурний стиль.

Чудейська сільська має 5 сакральних реєстрових позицій, серед яких 5 церковних і 0 костельних. Приклади: Михайлівська церква та дзвіниця (дер.) (1830 р.), вул. Церковна, 1; Дмитрівська церква та дзвіниця (дер.) (1897 р.), вул. Головна, 16; Миколаївська церква (мур.) (1879 р.), вул. М. Емінеску, 51; Комплекс споруд церкви та дзвіниці Святого Дмитрія (1898 р.), с. Череш; Церква Святого Дмитрія (1898 р.), с. Череш. Просторова роль цих об'єктів визначається

їхнім положенням у центрах поселень, зв'язком із кладовищами, дзвіницями, брамами та історичною мережею доріг. Для румуномовного ареалу особливо важливо аналізувати храм як маркер тривалості локальної громади, а не лише як архітектурний стиль.

Герцаївська громада є одним із найцінніших осередків ранньої православної архітектури області. Національний перелік фіксує Спиридонівську церкву з брамою 1807 р. у Герці, церкву Різдва Богородиці з дзвіницею 1646 р. у Байраках, Успенську церкву XVII ст. у Могилівці, Архангельську церкву, Здвиженську церкву та Дмитрівську церкву. Сукупність цих об'єктів формує територіально компактний кластер давньої сакральної архітектури, що істотно підвищує ЕКП Герцаївщини (Міністерство культури України, 2026а).

У Волоківській громаді національне значення має Благовіщенська церква з дзвіницею 1772 р. у Круп'янському. У Магальській громаді національний перелік включає Троїцьку, Успенські та Вознесенську церкви, частина з яких утворює комплекси з дзвіницями. Такий масив свідчить про високу щільність історичних храмів у приміській зоні Чернівців і демонструє, що сучасні процеси субурбанізації відбуваються в просторі з уже сформованою багатовіковою сакральною структурою.

Сакральна спадщина Північної Бессарабії відображає інший історико-географічний контекст, ніж буковинський. Громади Дністровського району та Новоселицько-Ванчиковецького ареалу формувалися в умовах тривалих контактів Молдови, Поділля, Бессарабії та різних державних систем. Тут переважає православна храмова мережа, тоді як католицькі й юдейські пам'ятки збереглися фрагментарно. Найбільш складним за конфесійною структурою є Хотин, де сакральний простір доповнений матеріальними слідами османського періоду.

У Хотинська міська зафіксовано 11 сакральних реєстрових позицій, із них 3 національного значення. Приклади: Замкова церква (мечеть) (XV–XVIII), м. Хотин, вул. Фортечна,; Мечеть валіде-султан нової фортеці (руїни) (XVIII–XIX), м. Хотин, вул. Фортечна,; Церква св. Олександра Невського (1833–1834 роки),

м. Хотин, вул. Фортечна,; Церква Покрови Пресвятої (XVIII ст.); Миколаївська церква (мур.) (XIV ст.); Костьол (Святих Миколая і Ядвиги) (мур.) (сер. XIX ст.), вул. Олімпійська, 75; Покровська церква (мур.) (1868 р.), вул. Свято-Покровська, 15; Церква Святого Іоанна Богослова (1871 р.), с. Атаки. Порівняно з Північною Буковиною, конфесійна типологія тут менш різноманітна, однак окремі вузли – передусім Хотин і Новоселиця - мають виразну багатокультурну історію.

У Сокирянська міська зафіксовано 11 сакральних реєстрових позицій, із них 1 національного значення. Приклади: Дмитрівська церква та дзвіниця (дер.) (1794 р., 1894 р.), с. Білоусівка,; Церква Святих Апостолів Петра і Павла (1880 р.), м. Сокиряни,; Церква Успіння Пресвятої Богородиці (1906 р.), м. Сокиряни,; Старообрядська (дер.) Святомиколаївська церква (1819 р.), с.; Церква Святого Дмитрія Солунського (1872 р.), с. Гвіздівці; Старообрядська церква (дер.) Святої Покрови Богородиці (1805 р.), с. Грубна, вул. Руська; Михайлівська церква (дер.) (1811 р.), с. Ломачинці, пров.; Михайлівська церква (дер.) (1925 р.), с. Олексіївка, вул. Головна. Порівняно з Північною Буковиною, конфесійна типологія тут менш різноманітна, однак окремі вузли - передусім Хотин і Новоселиця - мають виразну багатокультурну історію.

У Кельменецька селищна зафіксовано 0 сакральних реєстрових позицій, із них 0 національного значення. Приклади: реєстрові сакральні позиції у використаних переліках не виявлено. Порівняно з Північною Буковиною, конфесійна типологія тут менш різноманітна, однак окремі вузли - передусім Хотин і Новоселиця - мають виразну багатокультурну історію.

У Новоселицька міська зафіксовано 0 сакральних реєстрових позицій, із них 0 національного значення. Приклади: реєстрові сакральні позиції у використаних переліках не виявлено. Порівняно з Північною Буковиною, конфесійна типологія тут менш різноманітна, однак окремі вузли - передусім Хотин і Новоселиця - мають виразну багатокультурну історію.

У Ванчиковецька сільська зафіксовано 2 сакральних реєстрових позицій, із них 0 національного значення. Приклади: Дмитрівська церква (мур.) (1905 р.), с. Ванчиківці, вул. Головна; Миколаївська церква (мур.) (1874 р.), с. Черленківка

вул. Головна. Порівняно з Північною Буковиною, конфесійна типологія тут менш різноманітна, однак окремі вузли - передусім Хотин і Новоселиця - мають виразну багатокультурну історію.

У Мамалигівська сільська зафіксовано 4 сакральних реєстрових позицій, із них 0 національного значення. Приклади: Михайлівська церква (мур.) (1914 р.), с. Балківці, вул. Шевченка,; Успенська церква (мур.) (1896 р.), с. Негринці, вул. Головна,; Церква Покрови (мур.) (1889 р.), с. Несвоя, вул. Центральна,; Церква Єлизавети (мур.) (1872 р.), с. Стальнівці, вул. Головна,. Порівняно з Північною Буковиною, конфесійна типологія тут менш різноманітна, однак окремі вузли - передусім Хотин і Новоселиця - мають виразну багатокультурну історію.

У Недобоївська сільська зафіксовано 0 сакральних реєстрових позицій, із них 0 національного значення. Приклади: реєстрові сакральні позиції у використаних переліках не виявлено. Порівняно з Північною Буковиною, конфесійна типологія тут менш різноманітна, однак окремі вузли - передусім Хотин і Новоселиця - мають виразну багатокультурну історію.

У Рукшинська сільська зафіксовано 1 сакральних реєстрових позицій, із них 0 національного значення. Приклади: Церква Святого Георгія (1872 р.), с. Чепоноси. Порівняно з Північною Буковиною, конфесійна типологія тут менш різноманітна, однак окремі вузли - передусім Хотин і Новоселиця - мають виразну багатокультурну історію.

Хотинська громада є унікальною для області завдяки включенню до національного переліку двох об'єктів ісламської традиції: замкової церкви (мечеті) XV-XVIII ст. та руїн мечеті валіде-султан нової фортеці XVIII-XIX ст. Поряд із ними в комплексі зафіксована церква св. Олександра Невського 1833-1834 рр. Таке співіснування православної та ісламської спадщини в межах одного фортифікаційного простору матеріалізує зміну політичних і конфесійних режимів Дністровського пограниччя. Для етнокультурного аналізу це принципово важливий приклад сакральної палімпсестності, коли одна територія зберігає матеріальні шари кількох цивілізаційних традицій (Міністерство культури України, 2026а).

Новоселицька громада має особливе значення для дослідження єврейської сакральної спадщини Північної Бессарабії та Буковинського пограниччя. Хоча державний перелік не відображає всю історичну мережу, в науковій літературі Новоселиця відома як один із центрів збереження синагогального стінопису. Є. Котляр розглядає розписи синагог Новоселиці та Чернівців як прояв спільної регіональної східноєвропейської традиції, пов'язаної також із Молдовою та Румунією (Котляр, 2012). Це демонструє необхідність доповнення реєстрової статистики спеціалізованими дослідженнями юдейської спадщини.

Костели кількісно поступаються православним храмам, але мають високу етнокультурну інформативність. Їхня географія відображає історичну присутність польського, німецького, чеського та частково угорського населення, а також адміністративні й торговельні функції містечок. У місцевому переліку костельні пам'ятки зосереджені насамперед у Чернівцях, Сторожинці, Вижниці, Кіцмані, Глибоці, Красноїльську, Остриці та Хотині. Така дисперсна мережа контрастує з масовою православною храмовою системою і є важливим індикатором колишньої мультиконфесійності поселень.

У Чернівцях римо-католицький костел 1814 р. на вул. Головній репрезентує ранній етап мурованої католицької архітектури міста, тоді як інші костельні об'єкти XIX - початку XX ст. відображають подальше ускладнення конфесійного простору. У Сторожинці римо-католицький костьол 1794 р. є одним із хронологічно ранніх збережених католицьких об'єктів області. Сам факт їх збереження в сучасному міському середовищі має меморіальне значення навіть за зміни етнодемографічної структури населення.

Протестантська спадщина представлена трьома кірхами в реєстрі місцевого значення: двома в Чернівецькій громаді та однією у Сторожинецькій. Вони є матеріальними маркерами німецького культурного компонента Буковини. З огляду на значне скорочення німецького населення впродовж XX ст., ці споруди виконують передусім історико-меморіальну функцію та дозволяють реконструювати конфесійний ландшафт австрійського періоду.

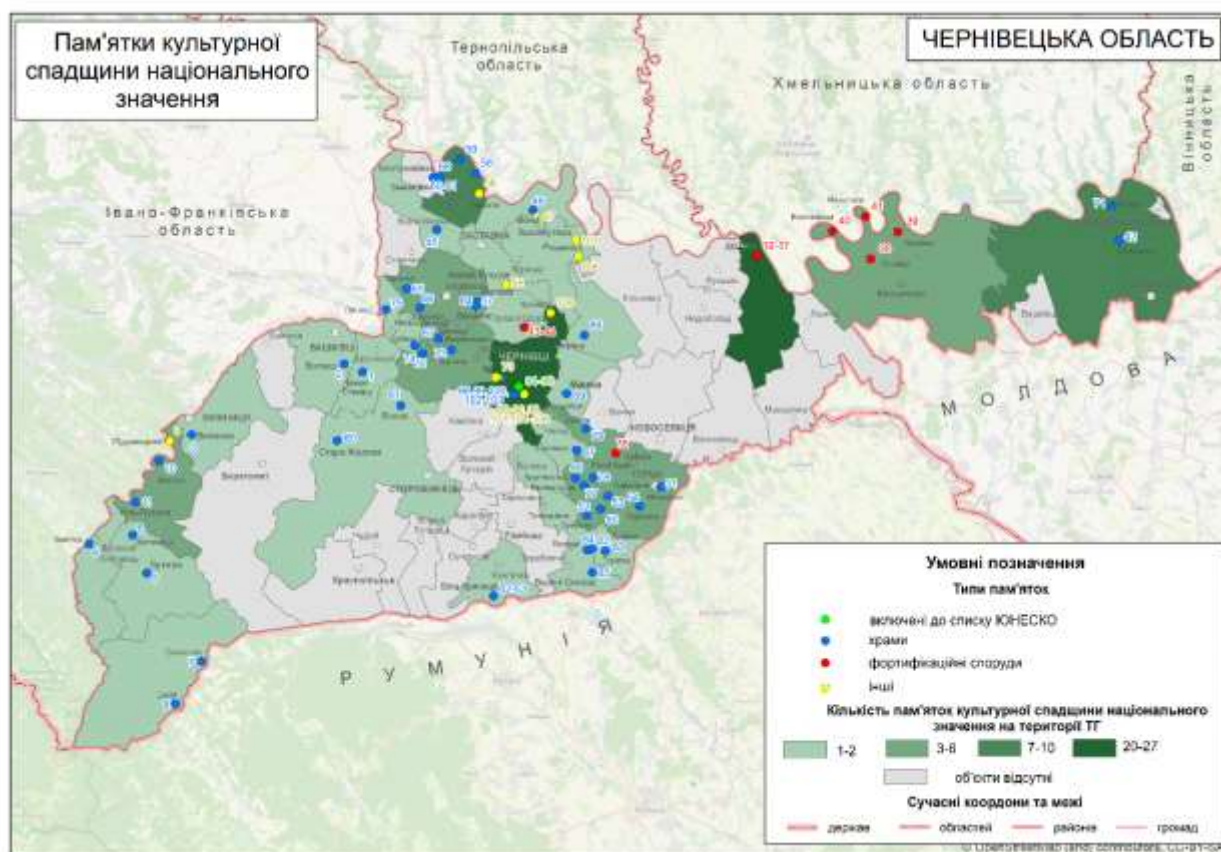

Рис. 3.2. Пам'ятки культурної спадщини національного значення

Єврейський компонент сакральної спадщини Чернівецької області характеризується найбільшим розривом між історичною масштабністю явища та сучасною реєстровою представленістю. У місцевому переліку ідентифіковано дев'ять синагогальних позицій, переважна більшість яких зосереджена в Чернівецькій міській громаді, ще одна - у Сторожинецькій. Така географія відображає не повну історичну мережу, а насамперед об'єкти, які збереглися й отримали охоронний статус.

Синагогальна архітектура Чернівців становить самостійну наукову проблему. С. Кравцов розглядає архітектуру синагог Галичини й Буковини як простір формування різних єврейських ідентичностей, а нові дослідження Гройсе Шіл у Чернівцях засвідчують цінність не лише об'ємно-просторової структури, а й збережених фрагментів стінопису (Кравцов, 2010; Товбич та ін., 2025). У реєстрі наявні синагоги на вул. Горіхівській, Кобилиці, Синагоги, Сімовича та інших вулицях, датовані переважно XIX - першою третиною XX ст. Їх

просторова концентрація фіксує колишні осередки єврейського міського життя.

Окремого розгляду потребують мікви - ритуальні басейни, необхідні для практик очищення в юдаїзмі. У двох проаналізованих офіційних переліках Чернівецької області окремих пам'яток із назвою «міква» не виявлено. Науково коректним є висновок не про їх історичну відсутність, а про відсутність такого типу об'єкта в сучасній реєстровій номенклатурі області. Мікви могли входити до синагогальних, банних або приватних комплексів, бути перебудованими чи археологічно неідентифікованими. Тому для Чернівців, Сторожинця, Новоселиці, Хотина, Вижниці та інших колишніх єврейських осередків потрібне окреме архівне та польове дослідження.

Сучасна цифрова документація єврейської спадщини Буковини підтверджує актуальність такого підходу. У 2024 р. було здійснено цифрове сканування та документування синагог Бейт Тфіла Біньямін і Гройсе Шіл у Чернівцях та Нової Великої синагоги в Новоселиці з метою фіксації архітектури й стінописів. Для дисертаційного дослідження цей кейс показує, що реєстровий підхід до сакральної спадщини доцільно поєднувати з цифровими 3D-методами, фотограмметрією та GIS-картографуванням.

Монастирські комплекси в реєстровій статистиці представлені значно слабше, ніж парафіяльні храми. У місцевому переліку дві позиції прямо названі монастирями, обидві розташовані в Чернівецькій міській громаді. Водночас така кількість не відображає всієї історичної монастирської мережі, оскільки в охоронній документації комплекс може бути розкладений на окремі корпуси або храми, а частина монастирів може мати іншу категорію обліку. Тому монастирську спадщину доцільно аналізувати за ансамблевим принципом - із врахуванням храму, келійних корпусів, господарської території, огорожі та садово-ландшафтного оточення.

Каплиці представлені чотирма реєстровими позиціями: трьома місцевого значення та однією національного. Серед конкретних прикладів - каплиця на кладовищі 1881 р. у Чернівцях та дзвіниця з каплицею XVII ст. у Хрещатику Кадубовецької громади. Невелика кількість реєстрових позицій не відповідає

фактичній поширеності малих сакральних форм. У традиційному культурному ландшафті Буковини та Гуцульщини каплиці, придорожні хрести, фігури та сакральні джерела виконували функції локальних місць пам'яті, обітничі й ритуальної комунікації. Ще Д. Щербаківський розглядав буковинські дерев'яні церкви, придорожні хрести, фігури і каплиці як взаємопов'язані елементи народного сакрального мистецтва (Щербаківський, 1926).

Для територіальних громад перспективним є створення окремого геоінформаційного шару малих сакральних форм. На відміну від великих храмів, вони часто не мають адресної прив'язки в офіційних базах, проте формують густу мережу сакральних мікролокацій. Їх фіксація за координатами, датуванням, конфесійною належністю, станом збереження та локальною легендою дозволила б суттєво повніше оцінювати ЕКП території.

Кількісний аналіз засвідчує, що сакральна спадщина області має поліцентричну, але структурно нерівномірну територіальну організацію. Чернівецька міська громада вирізняється максимальною конфесійною різноманітністю, оскільки в ній представлені практично всі реєстрові типи - православні та греко-католицькі церкви, костели, синагоги, монастирі, каплиця та кірхи. Сторожинецька громада є другим важливим багатоконфесійним вузлом, де православна мережа доповнюється костелами, синагогою, кірхою та каплицею. Хотинська громада має унікальний для області ісламський компонент.

Буковинська Гуцульщина характеризується іншою моделлю: конфесійна структура тут менш різноманітна, проте частка історичних дерев'яних церков національного значення є високою. Відповідно, етнокультурна цінність гірських громад визначається не стільки кількістю конфесійних типів, скільки хронологічною глибиною й автентичністю дерев'яної храмової традиції. Румуномовні громади Північної Буковини та Герцаївщини формують щільний православний ареал із низкою ранніх храмів XVII-XVIII ст., тоді як Північна Бессарабія характеризується домінуванням православної мережі та окремими багатокультурними вузлами.

Першочерговим напрямом збереження сакральної спадщини є створення єдиної GIS-бази сакральної спадщини Чернівецької області, у якій кожна пам'ятка матиме координати, охоронний номер, датування, конфесійну належність, первісну та сучасну функцію, матеріал, тип конструкції, стан збереження, фотофіксацію та відомості про навколишній сакральний ландшафт. Такий підхід особливо важливий для комплексів «храм - дзвіниця - брама - кладовище», які в реєстрі можуть бути представлені неоднаково.

Другий напрям пов'язаний із документуванням слабо представлених типів спадщини – мікв, малих синагог, каплиць, придорожніх хрестів, сакральних джерел та історичних молитовних будинків. Їх зникнення часто відбувається непомітно для офіційної системи охорони, оскільки вони не мають індивідуального статусу. Для поліетнічного регіону втрата таких об'єктів означає звуження матеріальної бази історичної пам'яті окремих спільнот.

Третій напрям – інтеграція сакральних об'єктів у культурно-пізнавальні й паломницькі маршрути без редукції їх до туристичної декорації. У Чернівцях перспективними є маршрути мультиконфесійної спадщини; у Гуцульщині - дерев'яної храмової архітектури; у Герцаївщині - давніх православних храмів; у Хотині - багатоконфесійної спадщини фортеці; у Новоселиці та Чернівцях - єврейської синагогальної спадщини. Важливо, щоб туристичне використання поєднувалося з реставрацією, цифровою документацією та участю відповідних релігійних і етнокультурних спільнот.

Нами проведено дослідження просторової щільності пам'яток національного значення зо методом полігонів Вороного (рис. 3.3).

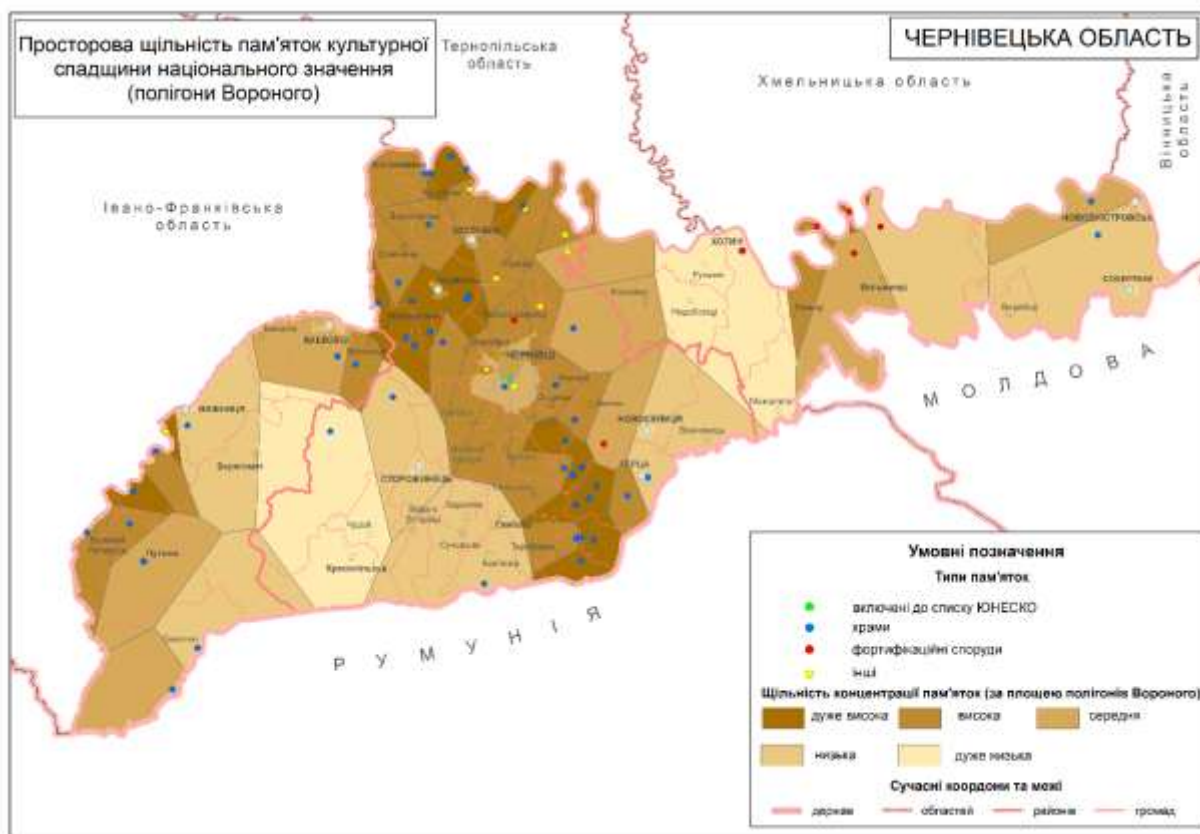

Рис. 3.3. Просторова щільність пам'яток культурної спадщини національного значення Чернівецької області (за методикою – полігони Вороного)

Картосхема просторової щільності пам'яток культурної спадщини національного значення Чернівецької області, побудована на основі полігонів Вороного, демонструє виразну територіальну нерівномірність їх концентрації. Найвищі показники щільності характерні насамперед для центральної та північно-західної частин області, зокрема територій, прилеглих до Чернівців, Кіцманя, Заставни, а також окремих громад Вижицького району, де спостерігається значне скупчення сакральних об'єктів та інших пам'яток. Натомість у східній, південно-східній і частково південно-західній частинах області переважають території з низькою та дуже низькою щільністю пам'яток. У структурі об'єктів домінують храми, тоді як фортифікаційні споруди, об'єкти інших типів і пам'ятки, включені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, мають локальне поширення. Загалом карта засвідчує поліцентричний, але водночас мозаїчний характер просторової організації культурної спадщини

регіону, сформований під впливом історичних особливостей заселення, етнокультурної різноманітності та нерівномірності розвитку поселенської мережі.

Отже, сакральна етнокультурна спадщина Чернівецької області є багаторівневою територіальною системою, в якій православна храмова мережа утворює кількісне ядро, а костели, кірхи, синагоги, монастирі, каплиці та ісламські об'єкти формують конфесійно різноманітні локальні шари. Найбільшою методичною помилкою було б ототожнювати ЕКП лише з кількістю реєстрових позицій. Науково обґрунтована оцінка має враховувати типологічне різноманіття, датування, рівень охоронного статусу, ступінь автентичності, роль у культурному ландшафті та зв'язок із конкретними етнічними й конфесійними спільнотами.

3.3. Територіальна організація музеїв як об'єктів етнокультурного потенціалу громад Чернівецької області

За останні десятиліття музеї набувають все більше значення для суспільства. Європейські країни розглядають музеї не лише як заклади зберігання різноманітних артефактів, але й як заклади, які могли б надавати більш широкий спектр послуг, серед яких варто відмітити організацію різних заходів дозвілля, урядові соціальні програми, проведення природоохоронних, етнокультурних та інших заходів.

Діяльність музеїв спрямована як на аудиторію дорослих, так і школярів, для збереження та зміцнення національної ідентичності, формування поваги до різних етнічних груп населення, в тому числі національних меншин.

Сьогодні музеї відчують цілий ряд проблем. Серед яких низька відвідуваність, відсутність фінансової підтримки держави та органів місцевого самоврядування, недостатня конкурентоспроможність як на державному так і на глобальному рівнях. Тому вважаємо, що для залучення нових відвідувачів варто використовувати новітні технології, зокрема віртуальні екскурсії, 3D діаграми, синхронні переклади, звуковий супровід тощо. Але нажаль, більшість музеїв

нашої держави не мають такої змоги. Недостатнє фінансування держави, консервативні погляди працівників та адміністрації музеїв та відсутність ініціативи – крок назад у розвитку, порівняно з прикладом західних країн. На території Чернівецької області значна частина музеїв навіть не мають свого приміщення – знаходяться в окремій кімнаті школи чи будинку культури чи сільської ради, або й навіть іншої установи.

Музеї, як осередки збереження культури та старожитностей, історичних подій та постатей, природного та соціального надбання регіону є надзвичайно важливими в його пізнанні. Історичні та краєзнавчі музеї нагадують жителям про важливі історичні події, меморіальні – про досить відомі постаті, , природничі – про особливості природи, ремісничі – про господарську звичаєвість того чи іншого етносу.

Для поліетнічних та етноконтактних регіонів, серед яких особливо яскраво виокремлюється Чернівецька область, вагоме значення мають не тільки титульного українського етносу, але й етнічних спільнот, що проживають в цьому регіоні і сформували свою самобутню етнокультуру. До таких етносів відносимо румун, молдован, росіян, євреїв, поляків, німців, вірменів, білорусів та інших.

Дослідженнями музеїв сьогодні займається важлива суспільно-історична дисципліна (деякі вчені окреслюють як наука) музеєлогія або музеєзнавство, де розкриваються особливості концептуальних засад формування музеїв, їх експозицій та ставляться відповідні вимоги до їх функціонування, як пізнавально-туристичних, культурних, наукових, освітніх та інших установ. Відомими в цій області знань є наукові праці таких вчених, як М. Боднара, П. Вербицької, М. Кагана, Т. Калугіна, Д. Кепіна, Г. Мезенцева, Петера ван Менша, Р. Маньковської, І. Маросевича, Р. Пасічника, Ю. Омельченка, О. Сапанжи, Л. Славіна, О. Стецюк, М. Рутинського, З. Странські, П. Усенка, Л. Шляхтиної та багатьох інших. Дослідження музеїв Чернівецької області сьогодні потребує більш ширшого наукового погляду. Сьогодні варто відмітити наукові доробки таких вчених та музеєзнавців, як Є. Антонюк-Гавришук [1,3],

І. Сандуляк [6], В. Любківська, І. Кіцул [4], О. Затуловська, І. Піддубний, І. Скільський [2] та інших, які висвітлили історію формування музейної мережі області та становлення окремих із них. Проте питання вивчення саме ЕКП музеїв Чернівецької області залишається не вивченим.

Глобалізаційні, урбанізаційні та міжнародно-культурні процеси, які проявляються в сучасному світі, сприяють високій актуальності проблеми збереження національних традицій, їх етнокультурного значення, а також розвитку міжнародного туризму, як важливої галузі сьогодення. Саме тому, роль музеїв у світі та в Україні зокрема, зростає. Тут варто сьогодні розуміти чітку класифікацію музеїв, як об'єктів не тільки збереження природної чи культурної самобутності, але й важливих осередків етнічного самозбереження та самоусвідомлення надбання свого народу, а також природного, історичного та іншого чинників у його формуванні. Тому музейна справа також набуває інноваційних ознак, серед яких важливими є проведення віртуальних екскурсій, нові методи представлення експонатів, проведення різноманітних заходів (фестивалей, днів відкритих дверей тощо).

Ми проаналізували існуючі підходи до класифікації музеїв за різними принципами. Найбільш ширшою, на нашу думку є класифікація музеїв, запропонована М.Й. Рутинським [5]. Узагальнивши їх та запропонувавши певні уточнення та доповнення дійшли до представлення класифікації музеїв, за різними критеріями виділення.

І. За значенням музеї класифікують:

- 1) міжнародні – відвідуються представниками різних національностей та відіграють важливу роль у етнокультурному потенціалі регіону;
- 2) національні – відвідуються представниками з різних регіонів держави, мають загальнодержавне значення;
- 3) регіональні – відвідуються жителями певного регіону;
- 4) локальні – це може бути як окреме приміщення, так і окрема кімната, в якій зберігаються важливі для поселення (чи освітнього закладу) історичні пам'ятки, знаряддя праці, елементи одягу і т.д.;

II. За профілем музеї поділяються на:

1) історичні – заклад, колекційні матеріали якого розкривають історичну значимість якогось періоду, події, явища, установи чи видатної особистості.

2) етнографічні – зберігають, вивчають, експонують, комплектують пам'ятки духовної та матеріальної спадщини народу;

3) краєзнавчі – колекції таких музеїв відображають, зберігають та вивчають матеріали, які розповідають про економіку, історію та природу певного краю.

4) ремісничий – це профільний музей, експозиції якого представляють ремісничі вибори та знаряддя праці;

5) архітектурні – приміщення, фасади або цілі споруди (фортеці, замки) які мають історичну цінність та оберігаються законом;

6) скансен – музеї під відкритим небом, музей-село;

7) художні – музеї які зберігають полотна та художні матеріали художників;

8) літературні – зберігають колекції творів різних митців, можливо рукописні оригінали чи різні варіанти творів, які так і не потрапили до редакції;

9) меморіальний – музей, присвячений видатній особі (письменник, художник, громадський діяч і т.д.), експозиція якого налічує та колекціонує різноманітні документи, фотографії, рукопис, елементи одягу, праці, біографічні дані та інші матеріали, які пов'язані з життєвим шляхом видатної особистості.

10) медичний – музеї від навчальних та медичних закладів. Експозиції яких представлені видатними постатями, форма одягу (якщо мова йде про навчальний заклад), а також знаряддя професійної діяльності, документи та фотографії різних історичних подій Також існує окремий вид медичних музеїв – аптека музей;

11) природничий – музеї присвячені природі. В них описується різні види догляду за природою, методики вирубування лісів і т.д.;

12) екомузеї – це низка об'єктів, які розташовані на певній місцевості і утворюють цілісний комплекс що відображає культурні та природні цінності

населення краю;

13) науково-технічні – музеї, які присвячуються прикладним наукам та технологія;

14) освітні – музеї які присвячені висвітленню історії освіти та методики викладання, або ті, які можуть широко використовуватися в освітньому процесі закладів освіти різних типів та рівнів;

15) музеї-заповідники – це музеї які знаходяться під відкритим небом, володіють особливою цінністю та отримали особливий статус від урядових органів держави. За профілями поділяються на історико-культурні, історико-меморіальні, історико-архітектурні та археологічні;

16) комплексні – вид музеїв де знаходяться різні експозиції. Як правило поєднані між собою. Наприклад історико-краєзнавчий, літературно-меморіальний і т.д.;

17) віртуальні – музеї, які існують у глобальній мережі інтернет завдяки об'єднанню різних інформаційних та творчих ресурсів для створення новітніх віртуальних продуктів. Наприклад віртуальні виставки колекцій або не існуючих об'єктів.

III. За категоріями відвідувачів музеї класифікують на:

1) науково-освітні, публічні або масові – для гостей країни та для широкого кола громадян.

2) науково-дослідні та академічні – призначені для спеціалістів.

3) навчальні – призначені для студентів та учнів.

IV. За юридичною власністю музеї держави поділяються на такі типи:

1) державні – фінансуються та оберігаються державою;

2) муніципальні - фінансуються та оберігаються місцевою владою;

3) відомчі – музеї різного профілю, які належать різним відомствам та міністерствам;

4) громадські – перебувають під опікою різних громадських організацій, партій, профспілок;

5) корпоративні – належать, фінансуються корпораціями;

6) церковні – належать церковним парафіям, фінансуються та забезпечуються за кошти місцевих парафій;

7) приватні – знаходяться у власності фізичних осіб.

Така класифікація музеїв має комплексний підхід до виокремлення тих чи інших видів музеїв, які відіграють важливу роль у формуванні суспільних відносин. Нами були опрацьовані різні інформаційні джерела про музеї Чернівецької області та сформовано інформаційну базу, в якій представлено вся інформація про музеї області, їх значимість та унікальність кількості на рівні громад та населених пунктів, а також етнічну їх приналежність, яка дозволяє говорити про важливість формування міждержавних україно-румунських та україно-молдовських відносин в галузі культури та туризму.

Маючи дані площ усіх територіальних громад та області загалом, вдалося вирахувати індекс локалізації музеїв за формулою:

$$ІЛМ = \frac{M_{тг}}{M_o} : \frac{S_{тг}}{S_o},$$

де ІЛМ – індекс локалізації музеїв у певній територіальній громаді; $M_{тг}$ – кількість музеїв у певній територіальній громаді; M_o – кількість музеїв в області; $S_{тг}$ – площа території відповідної територіальної громади; S_o – площа області.

На основі зібраних даних була створена картосхема (рис. 3.4), з якої видно, що в громадах Північної Буковини, де переважають українці індекс локалізації музеїв є досить високим, в порівнянні із українськими громадами Північної Бессарабії та громадами із помітним переважанням в етнічній структурі населення румун та молдован.

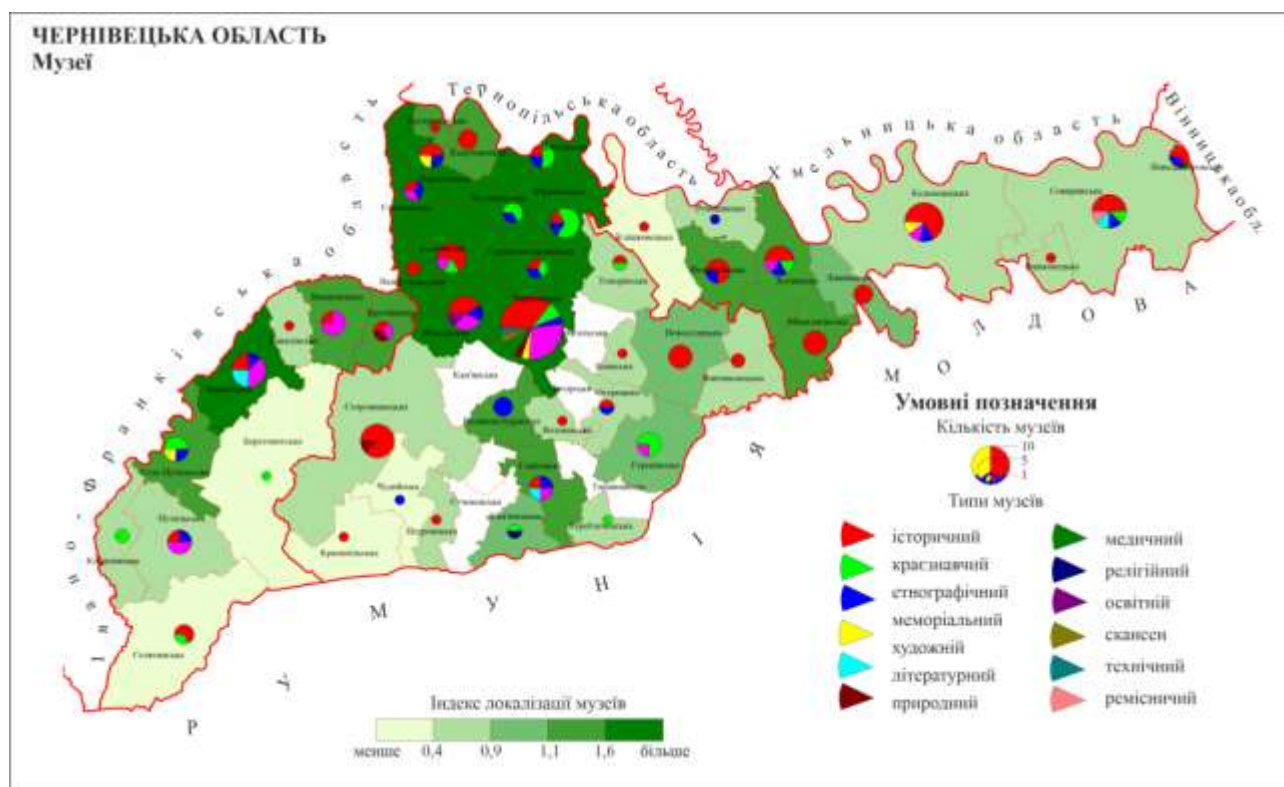

Рис. 3.4. Класифікація музеїв (за профілем) у територіальних громадах Чернівецької області

Обчислення забезпеченості населення музеями (кількість музеїв, що припадає на 1000 осіб, що проживають в громадах, дало змогу простежити, що в гірських громадах (Усть-Путильська, Путильська, Селятинська, Конятинська, Красноільська та Берегометська) забезпеченість населення є вищою, аніж індекс локалізації, що пояснюється їх великою площею та меншою густотою населення. Також краще забезпечене населення і в Північній Бессарабії, де внаслідок багаторічного від'ємного приросту населення спостерігається зменшення його чисельності.

З метою більш детального аналізу мережі музеїв кожної територіальної громади, вважаємо за необхідне проаналізувати їх на рівні трьох нових районів, а саме Вижицького, Чернівецького та Дністровського.

Вижицький район Чернівецької області знаходиться в західній її частині. Його населення становить 90716 осіб, а площа – 1896 км². Сьогодні в районі функціонує 30 музеїв у всіх територіальних громадах, що представлені тут. Найбільше музеїв меморіальних – 9, історичних – 8, краєзнавчих – 6. Також у

районі 3 етнографічних, 2 історичних, 1 художній та 1 природничий. Інші види музеїв в даному районі не представлені.

На території Вижницької міської громади функціонує 8 музеїв, серед яких 3 меморіальних (2 у м. Вижниця та 1 у с. Мілієве), 2 історичних (м. Вижниця та с. Іспас), 2 літературних (м. Вижниця та с. Виженка) та 1 етнографічний музей у м. Вижниця. За індексом локалізації громада посідає перше місце в районі з показником 2,09 та третє місце за забезпеченістю населення музеями – 0,47.

Берегометська селищна громада має лише 1 музей, в центрі громади – смт. Берегомет. Музей краєзнавчий, в якому практичні всі експозиції присвячені історичним особливостям розвитку громади та населення. І за індексом локалізації, і за кількістю музеїв на 1000 осіб громада посідає останні місця в районі, з показниками 0,1 та 0,05 відповідно.

У Банилівській сільській громаді ситуація схожа – лише 1 музей в центрі громади – с. Банилів, але історичний. Індекс локалізації становить 0,61, а забезпеченості населенням – 0,14.

На території Брусницької сільської громади функціонує 3 музеї – історичний у с. Брусниця, меморіальний у с. Чортория та природничий у с. Зеленів. З показником 1,48 індексу локалізації громада посідає друге місце у Вижницькому районі, та шосте за кількістю музеїв на 1000 осіб – 0,32.

Вашківецька міська громада налічує 4 музеї, які знаходяться у центрі громади – м. Вашківці (3 музеї меморіальних та 1 історичний). Індекс локалізації становить 1,3 – це третє місце в районі. За кількістю музеїв на 1000 осіб (0,32) громада дещо поступається серед громад району.

У Конятинській сільській громаді є 2 краєзнавчих музеї – с. Довгопілля та с. Яблуниця. Індекс локалізації тут становить 0,78, а забезпеченість музеями – 0,42.

На території Путильської селищної громади функціонує 4 музеї: 2 меморіальних – у смт. Путила та с. Сергії, 1 етнографічний у с. Дихтинець та 1 історичний, також у с. Сергії. Показник індексу локалізації становить 0,83, а кількість музеїв на 1000 осіб – 0,35.

Селятинська сільська громада налічує 3 музеї, з яких 2 історичних (с. Селятин та с. Шепіт) та 1 краєзнавчий у селі Пlosка. Індекс локалізації становить 0,39 а за показником забезпеченості музеями на 1000 осіб – 0,64.

На території Усть-Путильської сільської громади розміщується 4 музеї, з яких 2 – краєзнавчих у селах Мариничі та Підзахаричі, 1 – етнографічний у селі Розтоки та 1 – художній у с. Підзахаричі. За індексом локалізації громада посідає четверте місце в районі (1,22) та перше у районі за кількістю музеїв на 1000 осіб – 0,73.

Чернівецький район є найбільшим за площею та населенням серед районів у Чернівецькій області, центром якого є місто Чернівці – обласний центр, та розташований у центральній частині області. Тут проживають 614271 особа на площі 3659,3 км². Всього район налічує 105 музеїв та представлений майже всіма видами музеїв, окрім ремісничого. Найбільше музеїв історичних – 49, краєзнавчих – 18, етнографічних – 14, меморіальних – 13. Художніх, природничих та медичних музеїв на території району по 2 і по одному літературному, релігійному, освітньому, технічному музеях та один музей-скансен (музей під відкритим небом).

Чернівецька міська громада включає в себе три населених пункти – м. Чернівці, с. Коровія та с. Чорнівка. Музеї функціонують лише у обласному центрі, де налічується їх 25. Найбільше музеїв історичних (9), меморіальних та літературно-меморіальних (7), медичних та краєзнавчих (по 2), етнографічних, художніх, природничих, технічних (по 1), а також 1 музей-скансен (Чернівецький обласний музей народної архітектури та побуту). Індекс локалізації музеїв у громаді є високим, що пояснюється функціональним значенням міста Чернівці та становить 6,64. Проте кількість музеїв на 1000 осіб становить 0,09 через високу чисельність населення громади.

На території Боянської сільської громади функціонує лише 1 музей – історичний (с. Бояни), а показник індекс локалізації становить 0,78, а забезпеченості населення – 0,15.

Ванчиковецька сільська громада має 2 історичних музеї (с. Ванчиківці та

с. Костичани). Індекс локалізації становить 0,56, а кількість музеїв на 1000 осіб – 0,14.

Великокучурівська сільська громада налічує 3 етнографічних музеї, 2 з яких у селі Годилів та 1 в центрі громади – с. Великий Кучурів. У даній громаді індекс локалізації становить 1,48, а розрахунки кількості музеїв на 1000 осіб дали результат – 0,22.

Веренчацька сільська громада налічує 4 музеї, 2 з яких історичні у селах Веренчанка та Киселів, етнографічний музей в с. Бабин та художній у с. Борівці. Дана громада вирізняється в районі досить високими показниками індексу локалізації (1,86) та кількістю музеїв на 1000 осіб (0,49).

У Вікнянській сільській громаді розміщується також 4 музеї – 2 краєзнавчих у с. Вікно та с. Товтри, 1 історичний у с. Дорошівці та 1 етнографічний у с. Митків. Чотири музеї у громаді згідно розрахункам дали високі показники відносно інших громад району – четверте місце за індексом локалізації (1,95) та перше місце у районі за кількістю музеїв на 1000 осіб (0,67).

Волоківська сільська громада має лише 1 історичний музей, який розміщується у с. Валя Кузьмина. У цій громаді індекс локалізації становить 0,86, а забезпеченості – 0,14.

На території Герцаївської міської громади знаходяться 4 музеї, 3 з яких краєзнавчі – с. Дяківці, с. Петрашівка та с. Хряцька, та 1 меморіальний у м. Герца. Індекс локалізації міської громади становить 0,98, а забезпеченості населення – 0,22.

На території Глибоцької селищної громади розміщується 4 музеї, 2 у центрі громади – смт. Глибока (історичний та літературний), меморіальний у с. Димка та етнографічний у с. Опришени. Селищна громада має показник локалізації – 1,38, а кількість музеїв на 1000 осіб становить 0,21.

Горішньощеровецька сільська громада налічує 3 музеї – історичний у с. Шубранець, краєзнавчий у с. Васловівці та етнографічний у с. Задубрівка. Цікавим є те, що громада має чотири населених пункти, у трьох з яких є музеї, а у центрі громади – с. Горішні Ширівці музеїв немає. Також цікавими виявилися

результати розрахунків – індекс локалізації становить 1,8 і громада посідає 7 місце в районі, а кількість музеїв на 1000 осіб – 0,51, що є третьою сходинкою в рейтингу громад Чернівецького району.

Заставнівська міська громада має 3 музеї, 2 з яких знаходяться у м. Заставна (центр громади), а саме краєзнавчий та етнографічний, а також 1 краєзнавчий музей у с. Малий Кучурів. В рейтингу індексу локалізації дана міська громада закриває десятку з показником 1,69, а кількість музеїв на 1000 осіб складає 0,32 що дозволило посісти громаді восьме місце.

Кадубовецька сільська громада налічує 3 історичні музеї, які розміщуються у селах: Кадубівці, Василів, Чуньків. Історичні музеї даної громади після розрахунків дозволили посісти громаді третє місце за індексом локалізації з показником 2,0 та шосте місце за кількістю музеїв на 1000 осіб – 0,38.

Кам'янецька сільська громада розміщує 2 музеї, один краєзнавчий у с. Старий Вовчинець та 1 релігійний у с. Біла Криниця, де проживають старообрядники. Індекс локалізації становить 0,97, а кількість музеїв на 1000 осіб – 0,2.

На території Кіцманської міської громади розміщено 6 музеїв, а саме у м. Кіцмань – історичний, краєзнавчий та меморіальний, та ще 3 історичних музеї у селах: Валява, Витилівка, Давидівці. Показники розрахунків та території міської громади становлять: індекс локалізації – 1,62; кількість музеїв на 1000 осіб – 0,29.

Кострижівська селищна громада має тільки 1 історичний музей, який розміщений на території с. Прилипче. Індекс локалізації даної громади – 1,28, а кількість музеїв на 1000 осіб становить 0,23.

Красноїльська селищна громада також має лише 1 історичний музей в центрі громади – смт. Красноїльськ, а індекс локалізації становить 0,25, та кількість музеїв на 1000 осіб – 0,09.

Мамаївська сільська громада налічує 7 музеїв, з яких 3 музеї історичні (2 у с. Мамаївці та 1 у с. Стрілецький кут), 2 меморіальних (с. Мамаївці та с. Дубівці),

1 етнографічний у с. Лужани та 1 освітній у с. Мамаївці. Відносно велика кількість музеїв у сільській громаді дозволило за індексом локалізації посісти 2 місце в районі після обласного центру з показником 2,13. Проте за кількістю музеїв на 1000 осіб посідає 7 місце з показником 0,35.

Неполоковецька селищна громада має на своїй території 2 історичних музеї у с. Оршівці та с. Реваківці. Дана громада посідає дев'яті місця за обома показниками (1,72 – індекс локалізації та 0,27 – кількість музеїв на 1000 осіб).

Новоселицька міська громада налічує 5 історичних музеїв, з яких 2 розміщені в центрі громади – м. Новоселиця, та по одному знаходиться у с. Динівці, с. Малинівка та с. Маршинці. Проте відносно велика кількість музеїв у міській громаді не дають високих показників – індекс локалізації становить 1,09, а кількість музеїв на 1000 осіб – 0,18.

В Острицькій сільській громаді функціонує 2 музеї: 1 історичний у с. Годинівка та 1 етнографічний у с. Горбова. Індекс локалізації громади становить 0,89, а кількість музеїв на 1000 осіб становить 0,15.

Петровецька сільська громада налічує 1 історичний музей у селі Нижні Петрівці, який забезпечує сільську громаду високими показниками (0,62 та 0,12 відповідно).

У Ставчанській сільській раді є 3 музеї – етнографічний та меморіальний у с. Малятинці та історичний у с. Ставчани. Ці музеї після розрахунків дозволили посісти сільській раді два п'ятих місця. Індекс локалізації рівний 1,93, а кількість музеїв на 1000 осіб становить 0,48.

На території Сторожинецької міської громади розміщено 8 музеїв, 7 з яких історичні. У селі Ропча – два історичних музеї, у м. Сторожинець, с. Банилів Підгірний, с. Збур-Комарівський, с. Костинці, с. Нові Бросківці – по одному. Також функціонує 1 природничий музей який розміщений в центрі громади – м. Сторожинець. Проте міська громада не має високих показників індексу локалізації (0,72) та кількості музеїв на 1000 осіб (0,19).

Тереблеченська сільська громада має 1 краєзнавчий музей у с. Буківка. Сільська громада з показником індексу локалізації 0,73 та забезпеченості

населення музеями (0,16) посідає пересічні показники в районі.

Топорівська сільська громада нараховує 2 музеї – історичний у с. Бочківці та краєзнавчий у с. Колінківці. Індекс локалізації у сільській громаді становить 0,78, а кількість музеїв на 1000 осіб – 0,17.

Чудейська сільська громада має 1 етнографічний музей у с. Чудей. Індекс локалізації даної сільської громади становить 0,34, а кількість музеїв на 1000 осіб – 0,7. Це найнижчий показник у районі, якщо не враховувати сільські громади, які взагалі не мають музеїв на своїй території.

Юрковецька сільська громада налічує 6 музеїв, 4 з яких краєзнавчих (с. Баламутівка, с. Добринівці, с. Ржавинці та с. Юрківці), 1 – історичний у с. Погорілівка та 1 – етнографічний у с. Чорний Потік. Після розрахунків дана громада посідає 8 місце за показником індексу локалізації (1,74) та друге місце за кількістю музеїв на 1000 осіб (0,57).

Кам'янська (6 населених пунктів), Карапчівська (2 населених пункти), Магальська (5 населених пунктів), Чагорська (4 населених пункти), Сучевенська (6 населених пунктів), Тарашанська (5 населених пунктів) сільські громади музеїв на своїй території не мають. Відповідно, всі громади по індексу локалізації та за кількістю музеїв на 1000 осіб мають показник 0.

Дністровський район Чернівецької області знаходиться у її східній частині. Населення району становить 156058 осіб, а площа – 2139,0 км². Функціонує на території району 40 музеїв, що представлені у 10 територіальних громадах. Помітно виділяються на території району історичні музеї, яких налічується 27. Чисельність етнографічні музеїв становить 6, краєзнавчих та меморіальних – по 2, а художніх, літературних та ремісничих по 1. Інші музеї на території даного району не представлені.

Клішківська сільська громада має лише 1 історичний музей в с. Клішківці. Із-за значних розмірів (211,6 км² – це третя громада за розмірами у Дністровському районі) та наявністю лише одного музею в даній сільській громаді спостерігаються найнижчі показники індексу локалізації (0,23) і відповідно кількість музеїв на 1000 осіб (0,07).

У Вашківецькій сільській громаді функціонує історичний музей у с. Вашківці. Проте індекс локалізації складає 0,81, а кількість музеїв на 1000 осіб – 0,21.

Кельменецька селищна громада налічує 9 музеїв, з яких 6 історичних (сmt. Кельменці, с. Бернове, с. Ленківці, с. Лукачівка, с. Нелипівці та с. Новоселиця), 1 етнографічний (с. Перківці), 1 меморіальний (с. Нагоряни) та 1 художній (с. Бабин). Але за розрахунками показники індексу локалізації (0,79) та кількість музеїв на 1000 осіб (0,28) розміщують громаду на 7 та 5 місці відповідно.

У Лівинецькій сільській громаді функціонує 3 історичні музеї. Вони знаходяться у с. Лівинці, с. Зелена та с. Подвір'ївка. Індекс локалізації у даній громаді становить 1,1, та найкращий показник кількості музеїв на 1000 осіб – 0,44 (перше місце у Дністровському районі).

У Мамалигівській сільській громаді функціонує 4 історичних музеї, у селах: Драниця, Мамалига, Несвоя, Подвірне. Показник індексу локалізації – 1,3 дозволив громаді посісти четверту сходинку, а за кількістю музеїв на 1000 осіб – другу в районі з показником 0,33.

У Недобоївській сільській раді також 4 музеї: 3 історичних та 1 етнографічний. Історичні знаходяться у с. Зарожани, с. Керстенці, с. Ставчани, а етнографічний у с. Долиняни. Сільська громада посідає за розрахунками 3 та 4 місце за індексом локалізації (1,49) та кількістю музеїв на 1000 осіб (1,32) відповідно.

У Новодністровській міській громаді розміщується 2 історичних та 1 етнографічний музей. Зауважимо, що до складу громади входить лише один населений пункт – місто обласного значення Новодністровськ. Площа міста (і всієї громади) становить 7,4 км², що в результаті проведення розрахунків показало відносно високий індекс локалізації – 19,56 (найбільший показник досліджуваного регіону), а кількість музеїв на 1000 осіб становить 0,28 і громада посідає 6 місце в районі.

Рукшинська сільська громада має один етнографічний музей у с. Рашків.

За розрахунками індекс локалізації становить 0,44, а забезпеченість музеями населення – 0,15.

Сокирянська міська громада налічує 8 музеїв, 4 з яких історичні (м. Сокиряни, с. Сербичани, с. Гвіздівці та с. Селище), 1 краєзнавчий музей в с. Шебутинці, 1 етнографічний музей в с. Олексіївка, 1 літературний музей в с. Романківці та 1 ремісничий музей у с. Коболчин. Індекс локалізації становить 0,44, а кількість музеїв на 1000 осіб громади – 0,22.

Ще одна міська громада – Хотинська, розміщує на своїй території 6 музеїв – 3 історичних, які розміщені у центрі громади – місті Хотин, 1 краєзнавчий музей у с. Каплівка, 1 етнографічний у с. Білівці та 1 меморіальний у м. Хотин. Друге місце у районі громада посідає за індексом локалізації (1,58) та розділяє другу сходинку з Мамалигівською сільською громадою за кількістю музеїв на 1000 осіб з показником 0,33.

Таким чином можна стверджувати, що Чернівецька область та територіальні громади зокрема нерівномірно забезпечені музеями як закладами культури та туризму (рис. 3.5).

На території Чернівецької області функціонує 179 музеїв. Найбільша їх кількість (152 музеї) належить представникам найчисельнішого, корінного етносу – українцям. Друге місце посідають музеї, що висвітлюють особливості життя молдовського населення, та їх чисельність становить 14. Слід відмітити, що знаходяться вони у молдовських поселеннях неподалік від державного кордону з Молдовою. Схожа ситуація і з музеями з румунською етнічною приналежністю. Всього на території досліджуваного регіону їх 12, і знаходяться вони у румунських селах, неподалік від державного кордону з Румунією. Цікавим фактом є те, що на території області функціонує один музей з російською етнічною приналежністю, який розташований у с. Біла Криниця Чернівецького району, де проживають старообрядники (представники Руської православної старообрядницької церкви (Білокриницької згоди)), переселенці з рф. Музей висвітлює історію життя старообрядників на Буковині.

Індекс локалізації Забезпеченість музеями на 1000 осіб	0,00	0,01-0,10	0,11-0,20	0,21-0,3	0,31-0,40	0,41-0,50	0,51-0,60	0,61 і більше
0,00	Чагарська Кам'янська Коритківська Малківська Сучавська Тарнопільська	Трубіська Красногірська Клишківська Берегометська	Боліславська Томашівська Городищенська СТОРОЖИНЕЦЬКА Петровська Бердичівська Варшавська Рущицька	Кельменська СОКИРЯНСЬКА	Путівська	Львівська		
0,01-0,4			НОВОСІЛІНЬКА Кам'янська Острівська Волоківська	ГЕРЦАВСЬКА ВАШКОВЕЦЬКА	Путівська			Селянська
0,41-0,8								
0,81-1,20					ХОТІНСЬКА Недобойська Брусилівська Мамалинська Великобратська			Усть-Путівська
1,21 - 1,6				Глибоцька Кострижівська	ЗАСТАВНІВСЬКА	ВІЖИЦЬКА Старокостинська Верещинська	Гуринівська Юрковська	Віковська
1,61 - 2,0				Неполюківська КІПМАНІВСЬКА		Кадибівська Мамалинська		
2,1 - 2,40								
2,41 і більше		ЧЕРНІВЕЦЬКА		НОВОДІСТРОВСЬКА				

Рис. 3.5. Групування територіальних громад за показниками індексу локалізації та показника забезпеченості музеями населення Чернівецької області

Таким чином, можна стверджувати, що музеї є важливим компонентом ЕКП Чернівецької області, відтворюють самобутність населення та його діяльності, історію регіону загалом та окремих етнічних груп, природу та інші аспекти життя краю.

3.4. Історичні кладовища і некрополі як складова етнокультурного потенціалу Чернівецької області

Історичні кладовища та некрополі є специфічною складовою матеріальної етнокультурної спадщини, у межах якої поєднуються меморіальна, сакральна, біографічна, мистецька та просторово-ландшафтна функції. На відміну від окремого пам'ятника чи меморіальної дошки, кладовище формує цілісний історичний простір, де у структурі ділянок, орієнтації поховань, епіграфіці, мовах написів, символіці, матеріалах і художніх формах надгробків фіксуються етнічна належність, конфесійні традиції, соціальна стратифікація та історична динаміка місцевої спільноти. Для поліетнічної Чернівецької області ця група об'єктів має особливу наукову цінність, оскільки дозволяє реконструювати територіальну присутність українців, румунів, молдован, євреїв, поляків, німців, вірмен, старообрядців та інших груп навіть у тих поселеннях, де сучасна етнічна структура істотно відрізняється від історичної.

У межах цього дослідження під історичними кладовищами розуміємо некрополі та окремі поховальні комплекси, які мають виразну історико-культурну, етноконфесійну, меморіальну або епіграфічну цінність. До них віднесено: 1) єврейські кладовища; 2) історичні православні, греко-католицькі, римо-католицькі, протестантські та старообрядницькі кладовища; 3) багатоконфесійні міські некрополі; 4) військові кладовища і військові сектори; 5) братські могили та місця масових поховань жертв Голокосту і воєн. Останню категорію методично важливо не ототожнювати зі звичайними кладовищами, але включати до ширшої системи меморіально-некропольної спадщини.

Джерельна база є неоднорідною. Державні переліки нерухомих пам'яток не дають повного реєстру історичних кладовищ області, тому поряд з українськими офіційними матеріалами використано міжнародні спеціалізовані бази ESJF European Jewish Cemeteries Initiative, International Jewish Cemetery Project/JewishGen, JOWBR, а також матеріали Державного архіву Чернівецької області та офіційного туристичного порталу Чернівців. Така комбінація джерел дозволяє значно повніше відтворити єврейський поховальний ландшафт, однак

для християнських сільських кладовищ зберігається суттєва інформаційна прогалина. Тому в таблиці окремо позначено підтверджені об'єкти та громади, де потрібні архівно-польові дослідження.

Єврейські кладовища становлять найкраще документований і водночас один із найцінніших шарів некропольної спадщини області. Їхня географія відтворює колишню мережу містечок, торговельно-ремісничих осередків, транспортних вузлів та центрів хасидизму. International Jewish Cemetery Project фіксує у межах Чернівецької області історичні єврейські кладовища у Герці, Глибокій, Хотині, Кіцмані, Путилі, Садгорі, Сокирянах, Сторожинці, Вашківцях і Вижниці, а спеціалізовані проєкти ESJF доповнюють цю мережу добре задокументованими некрополями Нижніх Станівців, Неполоківців, Чудею, Берегомета та інших поселень (International Jewish Cemetery Project, (Міністерство культури України, 2026a, 2026b).

Абсолютним центром некропольної спадщини регіону є Чернівецька міська громада. Історико-культурний заповідник кладовищ на вул. Зеленій поєднує християнську та єврейську частини. Єврейське кладовище засноване рішенням міського муніципалітету у 1866 р.; сучасна площа перевищує 14 га, територія поділена на 137 полів-кварталів, а кількість поховань перевищує 50 тис. Офіційний туристичний портал Чернівців характеризує його як одне з найбільших збережених єврейських кладовищ Центральної та Східної Європи. Станом на січень 2026 р. база JOWBR містила 30 117 документованих поховань із фотографіями, що свідчить про високий рівень цифрової інвентаризації, хоча ця кількість не тотожна загальній кількості поховань (Міністерство культури України, 2026a, 2026b).

Другим унікальним чернівецьким об'єктом є єврейське кладовище Садгори. Воно має особливе значення у зв'язку з історією садгирського хасидизму та династією Ружин–Садгора. Таким чином, у межах однієї міської громади поєднуються два різні типи єврейського поховального ландшафту: великий міський багатосоціальний некрополь на вул. Зеленій та конфесійно-династичний центр хасидської пам'яті у Садгорі. Це підсилює міжнародний

туристичний та меморіальний потенціал Чернівців.

У Північній Буковині значну групу становлять єврейські некрополі містечкового типу. У Вашківцях зафіксовано два історичні кладовища; для одного з них спеціалізована база наводить надгробки від 1892 р., а JOWBR містить 804 документовані поховання. У Кіцмані кладовище походить із XIX ст. і, за даними ІСР, зберігає від 101 до 500 надгробків. У Неполоківцях ESJF зафіксував близько 200 надгробків із датами від 1895 до 1957 р., що показує продовження використання некрополя і після Другої світової війни. У Нижніх Станівцях Брусницької громади збереглося близько 200 надгробків, найстаріший датований 1882 р., а найновіший – 1939 р. (Міністерство культури України, 2026а, 2026б).

Передгірська зона представлена Вижницею, Берегометом, Сторожинцем і Чудеєм. Вижницький некрополь відомий похованнями від 1863 р., тоді як окремо фіксується місце старого єврейського кладовища, що вже не функціонує як повноцінний поховальний простір. Берегометський некрополь є прикладом втраченої спадщини: ESJF локалізує його на території сучасної промислової забудови, вказує на ймовірне заснування близько 1869 р. та збереження охелю на місці колишнього кладовища. У Чудеї, навпаки, зберігся добре впорядкований цвинтар із близько 300 надгробками, найстарші з яких походять із 1880-х рр., а найновіший датований 1965 р. (Міністерство культури України, 2026а, 2026б).

Особливо важливим є факт існування єврейського кладовища у Путилі. Його наявність демонструє, що єврейський етнокультурний простір Буковини не обмежувався рівнинними містами й торговими містечками, а проникав у високогірну Гуцульщину. ІСР відносить кладовище до XIX ст. і оцінює кількість надгробків у діапазоні 501–5000. Наукове значення цього об'єкта полягає у можливості досліджувати взаємодію єврейської торговельно-ремісничої спільноти з гуцульським гірським середовищем.

Румуномовний південь області представлений насамперед Герцюю, Глибокою і Чудеєм. Єврейське кладовище Герци є одним із найстаріших документованих у регіоні: ІСР наводить найраніше відоме поховання 1766 р. і

оцінює фонд у 501–5000 надгробків. Це робить Герцу ключовою точкою для дослідження ранньої єврейської присутності у молдавсько-румунському культурному середовищі. У Глибокій спеціалізована база також фіксує єврейський цвинтар, а локальні історичні матеріали свідчать про багатоконфесійну структуру поховального простору.

У Північній Бессарабії найпотужнішими осередками є Хотин, Сокиряни, Новоселиця та Клішківці. Хотинський цвинтар зберігає 501–5000 надгробків XIX–XX ст. і відображає масштаб колишньої єврейської громади міста. Сокирянський некрополь ІЈСР також відносить до групи 501–5000 каменів, а його походження пов'язує щонайменше з XVIII–XIX ст. У Новоселиці JOWBR станом на 2020 р. документував 992 поховання з фотографіями. Клішківці вирізняються існуванням старого і нового кладовищ, що дає можливість простежити часову еволюцію поховального простору бессарабського містечка (JewishGen, 2020; International Jewish Cemetery Project, n.d.).

На відміну від єврейських кладовищ, християнський історичний поховальний фонд Чернівецької області значно гірше представлений у спеціалізованих відкритих базах. Це не означає його меншої чисельності або цінності. Навпаки, майже кожне давнє село має старе православне, греко-католицьке, римо-католицьке або змішане кладовище, однак більшість таких об'єктів не паспортизована як цілісний історико-культурний комплекс. Для їх вивчення необхідна спеціальна польова методика: фіксація найстаріших дат, мови епітафій, матеріалу надгробків, орнаментів, хрестів, родинних секторів, поховань духовенства та локальної еліти.

Найрепрезентативнішим багатоконфесійним християнським некрополем є кладовище на вул. Зелений у Чернівцях. Його поховальний фонд відображає поліетнічний характер міста австрійського, румунського та українського періодів. Тут зосереджені поховання українських, румунських, польських, німецьких та інших діячів культури, освіти, адміністрації і духовенства, а надгробна пластика створює цілісний меморіальний ландшафт. Унікальність об'єкта полягає у сусідстві з великим єврейським некрополем, що перетворює

Зелену гору на концентрований простір поліетнічної пам'яті міста.

Для румуномовних громад півдня області – Герцаївської, Острицької, Волоківської, Кам'янської, Карапчівської, Петровецької, Сучевенської, Тарашанської, Терембленської, Чагорської та інших – перспективним є вивчення старих православних кладовищ як джерела етнокультурної географії. Румуномовні написи, специфіка хрестів, родинна організація ділянок і локальна каменярска традиція можуть бути використані для картографування історичного культурного ареалу навіть там, де інші матеріальні свідчення значно трансформовані.

Окрему категорію становить старообрядницька поховальна спадщина Кам'янецької громади, насамперед Білої Криниці. Це поселення є одним із ключових центрів старообрядництва в Європі, тому старі кладовища і поховання духовних осіб мають потенційно надрегіональне значення. На відміну від масових православних кладовищ, старообрядницькі некрополі можуть розглядатися як маркери специфічної етноконфесійної колонізації та довготривалого збереження локальної ідентичності.

У Буковинській Гуцульщині – Конятинській, Путильській, Селятинській та Усть-Путильській громадах – історичні кладовища доцільно досліджувати у ландшафтному контексті. Гірський рельєф, розосереджена система присілків і традиція прицерковних поховань формують іншу морфологію некрополя, ніж у містах або великих рівнинних селах. Тут важливими є не лише окремі надгробки, а просторове положення кладовища на схилі, його взаємозв'язок із храмом, дорогою, присілком та панорамами долини.

У Північній Бессарабії регулярні православні й молдовські кладовища також залишаються недостатньо вивченими. Для Кельменецької, Лівинецької, Мамалигівської, Недобоївської, Рукшинської, Вашковецької та інших громад необхідне створення локальних паспортів старих кладовищ. Особливо перспективною є епіграфічна диференціація мов написів і форм надгробків, що може відобразити перехідність між українським, молдовським, румунським та подільським культурними впливами.

Меморіально-некропольний фонд області істотно доповнюють військові кладовища, військові сектори, братські могили та місця масових убивств. Для наукового аналізу їх доцільно відокремлювати від регулярних цивільних кладовищ, оскільки вони сформовані іншими історичними процесами і виконують передусім меморіальну функцію. Найбільша концентрація таких об'єктів пов'язана з Першою і Другою світовими війнами, Голокостом та змінами державної належності Буковини і Бессарабії.

Особливий пласт становлять місця масових поховань єврейського населення 1941-1944 рр. Матеріали Державного архіву Чернівецької області документують масові вбивства та перепоховання у Герці, Горбові та інших населених пунктах. Подібні місця відомі також у центральній і південній частинах області. Їхня географія не збігається з географією збережених єврейських кладовищ, тому для оцінки ЕКП необхідно формувати окремий GIS-шар «місця Голокосту і масових поховань».

Така диференціація має не лише академічне, а й етичне значення. Регулярне кладовище є простором тривалого життя громади і поступового накопичення поховань, тоді як братська могила або місце масового вбивства є простором травматичної пам'яті. Об'єднання цих категорій в один кількісний показник спотворює їх історичну природу, тому в подальших оцінках вони повинні мати різні вагові коефіцієнти.

Просторовий аналіз дозволяє виділити кілька основних моделей. Перша – міська поліетнічна, найвиразніше представлена Чернівцями (рис. 3.6). Тут кладовище функціонує як пантеон міста і одночасно як простір різних конфесій та етносів. До цієї моделі тяжіють також Сторожинець, Вижниця, Хотин, Новоселиця, Сокиряни, Герца та Кіцмань, хоча масштаб їхніх некрополів є меншим.

Друга модель – містечково-єврейська. Вона формує виразний каркас від Вашківців, Вижниці, Берегомета і Путили через Кіцмань, Неполоківці, Сторожинець, Чудей та Герцу до Хотина, Новоселиці, Клішківців і Сокирян. Цей каркас добре корелює з історичною мережею торгових містечок та шляхів і є

одним із найважливіших доказів колишньої поліетнічності області.

Третя модель – сільська етноконфесійна. Вона переважає у гуцульських, румуномовних, молдовських та українських селах. Тут історична цінність часто не виражена великим монументальним некрополем, а зосереджена в давніх секторах сучасних кладовищ, окремих кам'яних або дерев'яних хрестах, родинних похованнях, могилах духовенства та епіграфічних комплексах. Саме ця модель найменше охоплена сучасними реєстрами.

Четверта модель – меморіально-травматична. Її утворюють місця масових поховань жертв Голокосту та воєн. Вони розташовані дисперсно, часто поза межами регулярних кладовищ, і потребують окремого картографування. Особливо важливим є збереження точних координат, архівної прив'язки та локальних свідчень, оскільки частина таких місць не має виразного наземного маркування.

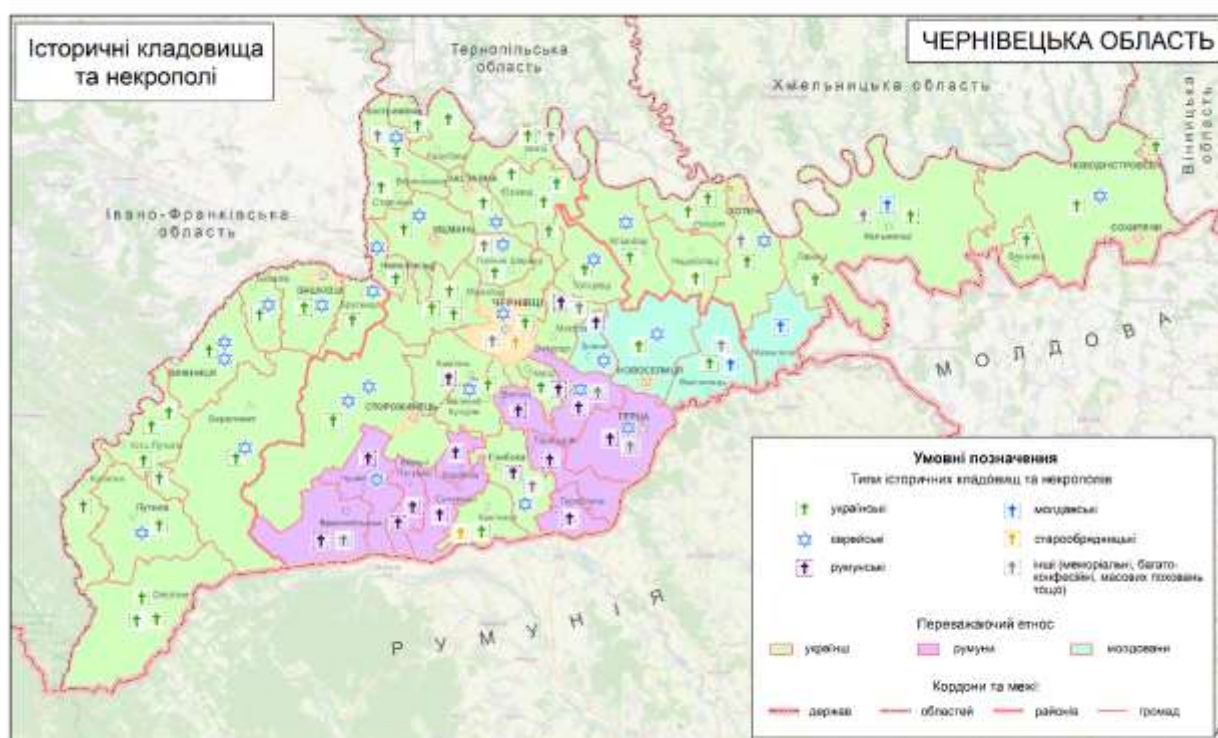

Рис. 3.6. Історичні кладовища та некрополі в громадах Чернівецької області

Загалом найбільша щільність підтверджених унікальних некрополів спостерігається у Чернівецькій міській громаді, передгірсько-містечковому поясі

Вижниця–Вашківці–Кіцмань–Сторожинець, у Герцаївщині та в ключових центрах Північної Бессарабії – Хотині, Новоселиці, Клішківцях і Сокирянах. Натомість у більшості сільських громад реальна мережа історичних кладовищ значно перевищує кількість об'єктів, відображених у відкритих базах. Це свідчить про високу потребу в систематичній польовій інвентаризації.

Для повної оцінки некропольної складової ЕКП доцільно створити єдину геоінформаційну базу історичних кладовищ Чернівецької області. Для кожного об'єкта необхідно фіксувати: назву громади і населеного пункту, координати, площу, орієнтовний час заснування, конфесійну та етнічну належність, найстаріше і найновіше датовані поховання, кількість збережених надгробків, мови епітафій, типи надмогильних споруд, наявність поховань відомих осіб, військових секторів або братських могил, сучасний стан і рівень загроз.

Для єврейських кладовищ доцільно використовувати вже наявні цифрові каталоги ESJF і JewishGen як базовий рівень, доповнюючи їх локальними польовими обстеженнями. Для християнських та старообрядницьких некрополів необхідна фактично нова інвентаризація. Особливо цінним буде епіграфічне картографування, оскільки мова напису є прямим індикатором історичної етнокультурної належності. Для Чернівців, Герци, Глибокої, Сторожинця, Хотина та інших поліетнічних центрів це дозволить простежити зміну мовного й конфесійного складу у часовому розрізі.

Отже, історичні кладовища Чернівецької області слід розглядати як окремий високозначимий компонент меморіальної та біографічної етнокультурної спадщини. Найповніше документованою є мережа єврейських некрополів, що формує виразний просторовий каркас від Карпат до Дністра. Християнські, румунські, молдовські, гуцульські та старообрядницькі кладовища представлені значно ширше фактично, ніж у відкритих реєстрах, тому їх наукова оцінка потребує системної інвентаризації. Саме поєднання юридично верифікованих даних, міжнародних баз, архівних матеріалів і польових досліджень дозволить сформувати об'єктивну картину некропольної спадщини всіх 52 громад області.

3.5. Етнофестивальна діяльність у громадах Чернівецької області

Децентралізаційні процеси в Україні сприяють необхідності вивчення та аналізу різних аспектів (економічних, соціальних, культурно-побутових, туристично-рекреаційних тощо) суспільного розвитку окремих територіальних громад. В Законі України «Про засади державної регіональної політики», як принцип регіонального розвитку, поняття етнокультурний розвиток регіону трактується як «відродження етнічної самосвідомості та збереження духовної і матеріальної культури етносів, сприяння розвитку їхньої етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності» (стаття 3, пункт 9). ЕКП поселення чи окремої громади, району та регіону є важливим показником для вивчення їх етнічної ідентичності, формування електоральної, лінгвістичної, конфесійної та ментальної свідомості, а також розвитку туризму.

Фестивалі не тільки відображають минулі та сучасні звичаї, традиції, побут, родинно-сімейні відносини та інші елементи матеріальної та нематеріальної (духовної) культури, але й сучасний стан етнічного та культурного розвитку населення, його самобутності. Саме під час етнофестивалів пропагується як матеріальна, так і духовна культура етнічних спільнот чи характерних традицій для певної території. Кожен такий захід має інтегрований характер, тобто під час проведення наприклад ремісничого етнофестивалю буде зорганізоване відповідне харчування, що відображатиме гастрономічні традиції того чи іншого народу, виконуватимуться народні пісні тощо. Тому даного дослідження є актуальною та перспективною для наступних досліджень, має практичне значення для застосування розвитку туризму в територіальних громадах області.

Наукові дослідження етнофестивалів як важливих складових туристичного потенціалу того чи іншого регіону розпочалися досить давно. Слід підкреслити, що в останні роки у науковому середовищі зріс інтерес до категорії «фестивалі». Їх роль у розвитку туризму та соціально-економічному зростанні громад і територій помітно зростає. Особливої актуальності набувають етнофестивалі, які сприяють усвідомленню традицій, звичаїв та обрядів представників інших

етнічних чи етнографічних груп населення.

Сьогодні в працях багатьох вчених зустрічаються різні підходи до класифікації етнографічних фестивалів (етнофестивалів). Проте всі вони класифікують їх за такими основними критеріями, як:

- I. Рівень (масштаби) їх проведення;
- II. Тривалість їх проведення;
- III. Періодичність проведення;
- IV. Тематика (зміст) етнофестивалів;
- V. Масовість (чисельність) фестивалю.

За рівнем (масштабами) проведення етнофестивалів їх поділяють на міжнародні (трансрегіональні, міждержавні); національні (державні); регіональні та місцеві.

За тривалістю проведення етнофестивалів поділяються на одноденні, короткотривалі (2-3 дні), середньотривалі (4-5 днів) та довготривалі (більше 6 днів).

Періодичність їх проведення також є різною. Деякі етнофестивали проводяться кожного тижня (наприклад на вихідні дні), інші кожного місяця, кожного сезону (квартала), півріччя чи з періодичністю в кожний рік, а деякі із більшою періодичністю (раз у 2 чи 3 і більше років).

Тематика або зміст етнофестивалів є дуже широкими і охоплюють всі сфери та напрями матеріальної та духовної культури. Для прикладу це фестивали гончарства, лимарства, слюсарства, декоративно-прикладного мистецтва, етнічної та духовної музики, сімейно-побутової обрядовості, календарної обрядовості, фольклорно-етнографічні, гастрономічні тощо. Проте варто і виокремити етнофестивали, де зміст їх проведення буде багатоаспектним, тобто представлений поєднанням різної тематики. Такі фестивали користуються широкою популярністю.

Масовість або чисельність етнофестивалів розподіляє їх на такі категорії: малочисельні (до 1 000 осіб), чисельні (від 1 000 до 3 000 осіб), середньочисельні (від 3 000 до 10 000 осіб), багаточисельні (від 10 000 до 20 000 осіб) та дуже

чисельні (понад 20 000 осіб).

Також етнофестивалі поділяють на три групи: 1) ті, які проводяться у вигляді заходів, із популяризації складових матеріальної та духовної культури етнічних чи етнографічних груп населення на локальному (місцевому) зрізі (наприклад «Вихід на полонину» в Путилі та багато інших); 2) історичні реконструкції автентичних традицій у матеріальній культурі та обрядовості (наприклад «Середньовічний Хотин» у м. Хотин); 3) фестивалі які відображають певну автентичність від минулого до сучасності, або певну традиційність декількох етнічних спільнот (наприклад «Від Різдва Христового до Йордану» в Чернівцях, де представляється традиційне колядування українського, румунського та молдавського народів області).

Фестивалі за охопленням учасників поділяють на місцеві, регіональні, національні та міжнародні; за спеціалізацією: музичні, етномузичні, фольклорні, ремісничі, кінофестивалі, книжкові, гастрономічні та багато інших; за віковим спрямуванням: дитячі (учнівські), студентські, молодіжні та змішані. Також варто підкреслити, що фестивалі поділяються і за етнічними ознаками, а саме українські, румунські, молдавські, польські тощо, а також змішані чи поліетнічні фестивалі.

Чернівецька область приймає українську частину Міжнародного фольклорного фестивалю «Буковинські зустрічі». Він організовується одночасно трьома країнами – Україною, Румунією та Польщею, але в багатьох із них була співорганізатором також і Угорщина. Його відносимо до поліетнічного фестивалю, так як основна його мета відтворити традиції всіх народів, що замешкують Чернівецьку область.

Фестиваль «Червона рута», який проводить раз у два роки, започаткований у Чернівцях, але фінальна його частина проводиться в різних куточках України. Проте регіональний фестиваль «Червона рута» збирає багатьох шанувальників сучасної пісні та популярної музики. Його направленість здебільшого українська, проте на всіх фестивалях брали участь виконавці та гурти з румунських та молдовських громад краю.

«Буковинська Маланка» («Маланка Фест») – це міжнародний етнічно-фольклорний фестиваль, який проводиться у Чернівцях 15 січня із 2011 р. Проте у зв'язку із пандемією його не вдалося провести у 2021 р. У його участі беруть не тільки колективи маланкарів різних етнічних груп населення регіону, але й Румунії, Словенії, Польщі, Білорусії, Молдови. Слід відмітити, що в окремі роки фестиваль збирав до 30 тисяч глядачів і набув наймасовішого у Чернівцях. Окремо можна виділити декілька напрямів переберії, які фіналізуються у Чернівцях на «Маланка ФЕСТ». Це Бессарабська маланка на Сокирянщині, Вашківецька переберія, маланка у Красноільську та маланка в селі Горбово. Кожна з них має свої традиції та колорит, а святкування відбувається у населених пунктах «з розмахом». Цікавим фактом маланки в селі Горбово є те, що вона відбувається не 13 січня як інші, а 1 січня. Таку особливість вона має через історичні зв'язки району з румунською православною церквою, які святкують всі свята за юліанським календарем.

Рис. 3.7. Красноільська маланка – вирізняється костюмами виготовленими з соломи (фото з інтернету)

Рис. 3.8. Ваишківецька маланка – вирізняється традиційними дерев'яними масками та костюмами ведмедів із овечої шерсті (фото з інтернету)

Рис. 3.9. Маланка с. Горбово – традиційна румунська маланка (фото з інтернету)

Золоті оплески Буковини – це театральний фестиваль комедії, який проводиться в кінці жовтня із 2003 року у Чернівецькому обласному музично-драматичному театрі імені Ольги Кобилянської. Кожен рік беруть участь трупі Яського та Сучавського театрів (Румунія), а також із Білорусії та Молдови. Впродовж 10-12 днів в театрі спостерігається цілковитий аншлаґ.

Етнодуховний фестиваль «Обнова-фест» відбувається в Чернівцях, зазвичай в музеї народної архітектури та побуту з 2008 року. Він організовується

за підтримки Української греко-католицької церкви, тому представляє в основному українські музичні гурти. Фестиваль по праву можна вважати молодіжним та чисельним. В окремі роки його відвідує 10-15 тисяч учасників.

Рис. 3.10. Етно-духовний фестиваль «Обнова-фест», 2019 р. (фото з інтернету)

Міжнародний поетичний фестиваль «Meridian Czernowitz» вже тринадцяте відбувся у Чернівцях. За ці роки в ньому взяли участь поети із Німеччини, Австрії, Швейцарії, Великобританії, США, Данії, Нідерландів, Люксембургу, Ліхтенштейну, Польщі, Румунії, Росії, України та інших країн.

Регіональний фольклорний фестиваль «Від Різдва Христового до Йордану» впродовж 13 років відбувається в Чернівцях 19 січня в музеї народної архітектури та побуту та збирає від 30 до 50 українських (в т.ч. гуцульських), румунських, молдавських, польських та російських (старообрядницьких) колективів із різних куточків області.

В Чернівцях менш чисельними, але традиційними стали і румунські фестивалі «Флоріле Дабле», який присвячений різдвяно-новорічним традиціям, «Мерцішор», що продиться 1 березня і присвячений зустрічі весни. Досить чисельними є традиційні фестивалі «Петрівський ярмарок», який щорічно

відбувається в неділю перед святом Петра і Павла (12 липня), та «Різдвяний ярмарок» який триває з 19 грудня по 20 січня.

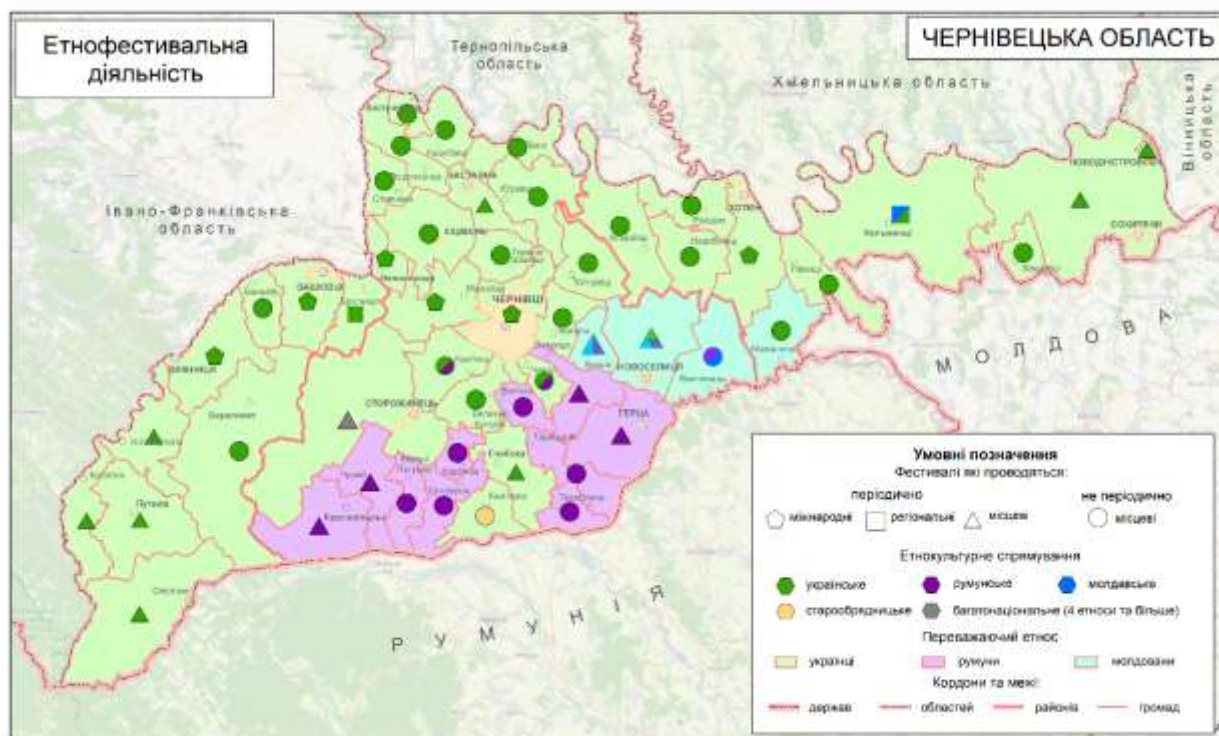

Рис. 3.11. Етнофестивальна діяльність в Чернівецькій області

У Мамаївській ОТГ протягом року проходить п'ять різноманітних фестивалів: фестиваль тюльпанів, коні мої коні, заспівай родину, гарбузове поле та новорічна ярмарка. Найбільшої популярності набув фестиваль тюльпанів, який станом на 2022 рік проходив вже 12 раз. У програму заходу, який займає площу майже один гектар, входять виставки, презентації виробів декоративно-ужиткового мистецтва та народних промислів, а також частування та різні розваги. Подивитись більш як на 15 видів тюльпанів з'їхаються відвідувачі з декількох областей нашої держави. Також великої популярності набуває унікальний фестиваль «Коні мої коні», на якому приїжджають з різних куточків західної України позмагатися на своїх улюбленцях у швидкості, силі та витривалості.

Нікого не залишить байдужим традиційне Буковинське свято «Вихід на полонину», яке проходить на Путильщині. З давніх часів вівчарі наприкінці весни збирають худобу та виходять на літування, і живуть в горах чотири місяці,

де готують традиційні гуцульські сири – будз, бринза та бурда. Тому щоб літування відбулося вдало, гуцули влаштовують фестиваль. Традиційно фестиваль починається з ходи. Троїсті музики в традиційному вбранні на підводах їздять вулицями за запрошують всіх до свята. Формується міні-полонина на якій відбувається дійство, там можна скуштувати різні смаколики та придбати різноманітні цікаві товари місцевих майстрів. Також проводиться майстер клас з приготування традиційних гуцульських страв. Головною «ізіюминкою» дійства являється обрання ватага (головного вівчаря), який запалює ватру. Згодом полум'я з цієї ватри «роздається» всім жителям, воно оберігає від звіра та злого духа. Після цього вівчарі збираються та вирушають у гори, а сам фестиваль триває до пізнього вечора.

Рис. 3.12. «Вихід на полонину» – традиційний гуцульський етнографічний фестиваль

Цікаве дійство відбувається у місті Вижниця наприкінці літа – «Міжнародний гуцульський фестиваль», який проходить три дні та насичений різними подіями – наукові конференції, представлення нових проєктів, а також дегустація гуцульської кухні, Божественна літургія за участі всіх гуцульських священників, екскурсії, відвідування музеїв, конкурси за різними жанрами (театральний, музичний, художній, хореографічний та інші), вечора біля ватри та гала-концерт, на якому виступають різні колективи Гуцульщини.

У місті Сторожинець на центральному Майдані Незалежності проводиться

регіональний фестиваль національних культур «Барви Сторожинеччини». Особливістю регіону являється поліетнічність. Окрім корінного населення – українців та румунів, тут проживає багато поляків, німців, євреїв, ромів білорусів та представники інших етнічних груп. Гості з різних районів Чернівецької області можуть оцінити багатонаціональний колорит, відвідати виставку предметів побуду та різноманітних виробів декоративно-прикладного мистецтва, які характерні різним етнічним групам, а також виставка літератури, концерт та звичайно ж – дегустування національних страв та напоїв.

У серці герцаївського району м. Герца проходить короткочасний (до трьох годин), проте насичений та святковий Фестиваль зимових традицій. На ньому виступають усі гуртки герцаївського району, а вулиці міста наповнюються святковими барвами та піднесеною атмосферою.

Місцевий Фестиваль народної культури у с. Рокитному Новоселицької громади не являється широко-поширеним, проте саме дійство вражає самобутністю костюмів, танців та традицій кожного народного колективу. А сам фестиваль проходить за підтримки місцевої влади та за кошти ініціативних жителів села.

У міста Заставна проходить міжрегіональний фестиваль «Дністровські Зорі», в якому беруть участь колективи з різних областей західної України. Розпочинається захід з урочистої ходи та покладання квітів до пам'ятника видатного Тараса Григоровича Шевченка. Далі урочисте відкриття, виступити творчих колективів та традиційні масові гуляння.

Фестиваль який захоплює дух та вражає – «Середньовічний Хотин», який відбувається біля однієї з семи чудес України – Хотинської фортеці. Міжнародних фестиваль на травневі свята збирає професійних реконструкторів з різних країн, а також тисячі відвідувачів які поринають у світ середньовіччя. Велика локація переносить всіх у чудову атмосферу минулих сторіч та дає змогу побачити на власні очі історичні лицарські бої (змагання), послухати музикантів, ознайомитись з ремеслами тих часів, постріляти з лука та навіть побачити змагання з джостінгу (вид змагань, коли два вершники завдають ударів

мечами та списами по щитам один одного). Окрім цього всього проходить великий ярмарок, на якому можна придбати різні цікаві речі. Нажаль після початку Українсько-російської війни у 2014 році фестиваль перестали проводити.

Дводенний фестиваль «Дністер-фест» проходить на березі річки Дністер у м. Новодністровську збирає відвідувачів з усієї нашої держави. Під час проведення фестивалю можна взяти участь у різних спортивних змаганнях, зокрема на ньому вперше було проведено чемпіонат України по сапбордингу – веслування на човнах стоячи. Окрім цього на водах відбуваються видовищні змагання з веслування на байдарках, на пляжі – змагання з пляжної боротьби. Також фестиваль насичений різноманітними майстер-класами, пляжним волейболом та вечірнім концертом.

Час диктує свої умови, і з розвитком подій в нашій державі з'являються і відповідні фести. За 2022 рік було проведено два «Бавовна інста-фест». Це фактично пізнавальний майстер-клас від відомих блогерів, метою якого було зібрати кошти на дрон для Збройних Сил України. Окрім корисних порад щодо соціальних мереж та розвитку власної справи, на фесті виконували свої композиції місцеві артисти.

Етнокультурний фестиваль «Захарецький гарчик» проходить у селі Підзахаричі Усть-Путильської територіальної громади Вижницького району. Мета даного фестивалю це пропагування та сприяння розвитку сільського (зеленого) туризму, знаходження шляхів ефективного використання потенціалу сільської місцевості – унікальних об'єктів історико-культурної спадщини та природних ресурсів, збереження, розвиток то поширення національної культури, етнічних ремесл та традицій. На цьому фестивалі усі учасники можуть відвідувати майстер-класи відомих майстрів бондарства, писанкарства, гаптування, а також насолодитися прекрасними народними танцями та співом. Відчайдушним учасникам пропонують скупатись і гірській воді, а справжні професіонали дадуть поласувати традиційними стравами, які готуються у гарчику – це дерев'яна посудина з ручкою.

У селищі Лужани Чернівецького району, вже традицією стало проведення регіонального міжнародного музичного етнофестивалю «Заспівай родину». Участь у цьому фестивалі прийняли сімейні та творчі колективи із різних громад області, а також із Румунії та Польщі. Фестиваль приваблює фольк-музикою, народними піснями різних етнічних та етнографічних груп населення. Фестиваль проводиться в неділю перед Днем незалежності України.

У Чернівецькій області проводиться ще багато й інших фестивалів різного спрямування, які мають регіональний рівень та є малочисельними. Проте в них є чимало перспектив для їх популяризації та виведення на всеукраїнський та міжнародний рівень.

Однією із пріоритетних галузей розвитку області, яка прописана у Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року є «Стратегічна ціль 1. SMART Підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом сталого розвитку сільського господарства, переробної промисловості та туризму», в якій прописаний параграф 1.3 – Розвиток туризму та рекреації [1]. Саме для завдання 1.3.3 Популяризація туристичного потенціалу Чернівецької області, підтримка проведення фестивалів в регіоні є одним важливих шляхів вирішення даного завдання. Тому всі територіальні громади повинні при розробці своїх Стратегій розвитку проаналізувати наявний туристично-рекреаційний потенціал, а також розглянути можливість фінансування та всебічної підтримки його популяризації та використання через призму проведення фестивалів та інших заходів. Вважаємо, що більшість громад Чернівецької області мають високі показники туристичної конкурентоспроможності і зможуть їх зреалізувати в цей період.

За кількістю фестивалів та їх етнічною різнобарвністю можна стверджувати, що місто Чернівці та Чернівецька область в достатній мірі забезпечено їх кількістю, як складових ЕКП, а також вирізняється своєю поліетнічністю населення, своєрідними особливостями його матеріальної та духовної культури. Етнофестивалі класифікують за різними ознаками та критеріями. Їх проведення є не тільки популяризацією автентичності населення певного регіону, але і його промоцією. Особливо це актуально зараз для промоції

новостворених територіальних громад, які в Чернівецькій області мають потужний ЕКП для розвитку етнофестивального туризму.

3.6. Інші складові нематеріального етнокультурного потенціалу громад області

Нематеріальний ЕКП територіальних громад доцільно розглядати як сукупність живих культурних практик, знань, навичок, форм колективної пам'яті та способів їх сучасного відтворення. На відміну від нерухомої культурної спадщини, його носіями є конкретні люди, родини, аматорські колективи, релігійні спільноти, майстри, працівники закладів культури та локальні ініціативні групи. Для Чернівецької області особливо важливими є календарні свята й обряди, колядування та щедрування, маланкування, музично-фольклорна творчість, кулінарні традиції, ярмаркові й гастрономічні практики, храмові свята, релігійні прощі, локальні етнографічні дійства та форми репрезентації традиційного одягу. Їх суспільно-географічне значення полягає у здатності закріплювати локальну ідентичність, підтримувати міжпоколінну передачу культурного досвіду та формувати культурно-туристичну спеціалізацію громад.

Джерельну базу аналізу становили офіційні сайти територіальних громад, матеріали Чернівецької обласної військової адміністрації, Буковинського центру культури і мистецтва, Українського культурного фонду, порталу «Децентралізація» та окремі регіональні інформаційні ресурси. В області функціонує розгалужена культурна мережа: за офіційними регіональними документами, у клубних закладах діють понад дві тисячі аматорських формувань, серед яких значна частина має народні та зразкові звання. Водночас веб-репрезентація нематеріальної спадщини є нерівномірною: одні громади системно документують обряди, фестивалі й творчі колективи, тоді як для інших відкриті джерела подають переважно загальні відомості про мережу культури. Тому нижче виокремлено насамперед ті складові, які мають підтверджену локальну прив'язку; відсутність у тексті конкретної брендованої події не означає відсутності традиції як такої, а лише недостатню її публічну фіксацію.

У територіальному відношенні найвиразніші відмінності простежуються між Буковинською Гуцульщиною, українським і румуномовним ареалами Північної Буковини та Північною Бессарабією. Для гірських громад характерні полонинські звичаї, трембітарство, коломийковий і танцювальний фольклор, традиції вівчарства та гастрономія на основі молочної продукції. У центральній частині області поширені буковинські весільні, храмові та різдвяно-новорічні практики, а також розвинена мережа народних аматорських колективів. У румуномовних громадах вагому роль відіграють румунська пісенно-танцювальна традиція, весняне свято Мерцішор, локальні форми маланкування та двомовні культурні практики. Для Дністровського району характерне поєднання бессарабських різдвяних обрядів, молдовських впливів, локальної гастрономії та ярмарково-фестивальних форм культурної репрезентації.

Банилівська громада. Найповніше нематеріальна спадщина репрезентована діяльністю народного аматорського фольклорно-етнографічного колективу «Банилівська толока». Його репертуар базується на місцевому фольклорі та відтворенні обрядів «На Святого Юрія», толоки, місцевого танцювального «плесу», Різдва, весільних фрагментів і храмового свята на Покрову. Таким чином, громада має виразний обрядово-фольклорний профіль, у якому музична практика нерозривно поєднана з календарними та родинними звичаями.

Берегометська громада. Нематеріальний потенціал пов'язаний із мережею аматорської творчості, зокрема вокальними та фольклорними формами, що репрезентують передгірський варіант буковинської культури. У матеріалах культурних установ фіксується діяльність вокального ансамблю «Перлина Карпат», а проєкт «Берегометська громада. Історія. Культура. Спадщина» орієнтований на осмислення локальної культурної ідентичності. Для громади характерне поєднання календарно-обрядових практик із традиціями лісогосподарського та гірського способу життя.

Брусницька громада. Важливою сучасною формою культурної репрезентації є фестивально-меморіальна традиція, пов'язана з Іваном

Миколайчуком у Чорторії. Фестиваль «На гостини до Івана» поєднує музику, театральні постановки, виставки, ярмаркові форми та частування традиційними буковинськими стравами. Через цю подію родинна й локальна пам'ять трансформується у ширший етнокультурний продукт громади.

Конятинська громада. Найвиразнішою подією є фестиваль «Я – гуцул» у Самакові, спрямований на демонстрацію побуту горян, ремесел, релігійних свят, давніх співанок, полонинських практик і приготування бринзи. Додатковим носієм традиції є аматорський фольклорний колектив «Гуцулочка». Громада репрезентує живий комплекс гуцульської нематеріальної спадщини, де музика, гастрономія, ремесла і природне середовище функціонують як єдина система.

Путильська громада. Центральне місце посідає традиційне свято «Вихід на полонину», що відтворює початок літнього полонинського сезону, супроводжується виступами музик, ярмарками декоративно-ужиткового мистецтва, представленням вівчарських практик і гуцульської кухні. Сучасна життєздатність різдвяного фольклору підтверджується участю шоу-гурту «Діти Буковини» в обласному фестивалі колядок і щедрівок 2026 р..

Селятинська громада. Нематеріальний потенціал визначається гуцульськими пісенно-музичними, різдвяними та ремісничими традиціями, що зберігаються у віддалених гірських селах Селятин, Шепіт, Плоска, Руська та інших. Сучасні культурні проєкти громади спрямовані на поєднання локальної історії й гуцульської ідентичності з цифровими засобами інтерпретації. Відкриті джерела значно краще фіксують культурно-історичні об'єкти, ніж окремі живі обрядові практики, що вказує на потребу їх польової інвентаризації.

Усть-Путильська громада. Серед живих практик простежуються колядування, гуцульська пісенність, локальні гастрономічні дійства та фольклорна діяльність будинків культури. В обласних етнографічних заходах громаду репрезентував фольклорний колектив із Мариничів. Гастрономічна складова пов'язана з домашньою гуцульською кухнею, вареничними й різдвяними частуваннями, що дедалі активніше використовуються як інструмент локальної промоції.

Вашківецька громада. Громада має один із найвідоміших в області календарно-обрядових комплексів – Вашківецьку Маланку, де маскування, переберія, музика, танці й карнавальна хода формують стійкий локальний культурний код. Другою важливою складовою є релігійне паломництво до Анниної гори; інвестиційний портал області прямо визначає Маланку, народну творчість і Аннину гору як ключові культурно-туристичні ресурси громади. Традицію доповнює народний ансамбль танцю «Черемшина».

Вижницька громада. Вижниця є одним із головних фестивальних і музично-фольклорних центрів Буковинської Гуцульщини. Тут сформувалася традиція Міжнародного гуцульського фестивалю, свят «Зима в Карпатах», «Найбільша коляда в найменшому місті», локальних ярмарків народних майстрів та інших етнографічних подій. Гастрономічний сегмент репрезентує музей гуцульської кухні «Заманушка» у Багні, де традиційні страви виступають не лише об'єктом показу, а й практикою залучення відвідувачів до їх приготування.

Боянська громада. Нематеріальна спадщина має виразний румунсько-молдовський пісенно-обрядовий компонент. Сучасну життєздатність різдвяної традиції засвідчує колектив «Speranța», відзначений на обласному фестивалі «Колядує зима». Для громади характерні двомовні пісенні практики, родинні й календарні звичаї, однак їх системна інвентаризація у відкритих джерелах залишається недостатньою.

Ванчиковецька громада. Культурне середовище формується мережею семи закладів культури та молдовсько-румунськими й українськими локальними традиціями сіл Ванчиківці, Костичани, Тарасівці та інших. З Костичанами пов'язана традиція новорічної переберії «Калушари», представлена на обласних етнографічних заходах. Вона демонструє карпато-балканський характер місцевого маланкування.

Великокучурівська громада. У статутних матеріалах громади зафіксовано традиційні храмові дні: Успіння Пресвятої Богородиці у Великому Кучурові й Годилові, Дмитрів день у Тисовці та Зелені свята у Снячеві. Окремою репрезентативною формою є відтворення традиційного великокучурівського

весілля з автентичним строєм, короваєм, музичним супроводом і святковими стравами. Цей комплекс поєднує календарну, родинно-обрядову й гастрономічну складові.

Веренчанська громада. У відкритих джерелах специфічні локальні практики представлені фрагментарно. Нематеріальний потенціал формують різдвяно-новорічний календар, храмові свята, традиційна буковинська пісенність і родинна обрядовість. Відсутність стало брендваної події у веб-просторі доцільно трактувати як слабку публічну репрезентацію, а не як відсутність культурних практик; громада потребує окремого польового реєстру носіїв і локальних звичаїв.

Вікнянська громада. Для громади характерні календарно-релігійні та родинні обряди українського населення Північної Буковини, локальна пісенність і храмові традиції. У відкритому цифровому просторі вони описані переважно через окремі культурні події, без сталої систематизації. Тому перспективним є документування місцевих варіантів колядування, весільного обряду, традиційної кухні та ярмаркової культури.

Волоківська громада. Яскравим прикладом інституціоналізації нематеріальної спадщини є фестиваль «Romana Porcului» («Поминання свині»), а також щорічний ярмарок-фестиваль «Дари осені». Їх зміст поєднує румунську гастрономічну традицію, локальне господарювання, пісенно-танцювальну творчість і ярмаркову культуру. Громада є одним із найвиразніших гастрономічно-етнографічних осередків румуномовної частини області.

Герцаївська громада. Нематеріальний потенціал визначається румунською мовно-пісенною культурою, календарною обрядовістю та релігійними практиками. Особливе значення має паломницький комплекс Банченського монастиря, де функціонує будинок паломника й богослужбова практика значною мірою зберігає румуномовне середовище. Паломництво тут є не лише релігійною, а й етнокультурною формою мобільності.

Глибоцька громада. Громада традиційно вирізняється розвиненою музично-фольклорною інфраструктурою; регіональні культурні матеріали

фіксують народний оркестр народних інструментів Глибоччини. Для Опришенів характерна діяльність фольклорного колективу «Датіна», який репрезентує румунську пісенну й обрядову традицію. У культурному календарі важливими є різдвяні, великодні та весняні обряди румуномовного населення.

Горішньошеровецька громада. Відкриті джерела не дають змоги виділити одну домінуючу брендovanу подію. ЕКП доцільно пов'язувати з традиційним календарем сіл Горішні Шерівці, Васловівці, Шубранець і Задубрівка, храмовими святами, колядуванням та локальною кухнею. Для подальшого дослідження необхідне польове картографування носіїв пісенної, обрядової та гастрономічної спадщини.

Заставнівська громада. В історичному культурному середовищі Заставнівщини важливу роль відіграють фольклорно-театральні форми; у регіональних матеріалах згадується народний театр фольклору «Оберіг». Для сучасної громади актуальними є різдвяні й великодні практики, храмові свята, локальні ярмарки та родинна обрядовість. Публічна репрезентація цих елементів потребує більшої системності.

Кадубовецька громада. Найвиразнішою нематеріальною складовою є релігійно-паломницька традиція Хрещатика. Іоанно-Богословський чоловічий монастир має тривалу історію, пов'язану з джерелом, локальними переказами та паломницькими практиками. Храмові свята в селах громади доповнюють цей сакральний комплекс, формуючи стійкі маршрути релігійної мобільності та локальної пам'яті.

Кам'янська громада. Локальні традиції представлені календарно-обрядовими й пісенними практиками українських сіл Кам'яна, Михальча, Старі Бросківці, Спаська та інших. Відкриті джерела не фіксують сталої брендovanої етнографічної події, тому нематеріальний потенціал громади варто досліджувати через сімейні обряди, храмові дні, колядування, народну кухню та діяльність сільських культурних осередків.

Кам'янецька громада. Для громади характерне поєднання українських і румунських культурних впливів, що проявляється в календарних святах,

весільних звичаях, пісенно-танцювальній культурі та традиційній кухні. Специфічні практики у відкритих веб-джерелах описані недостатньо, що робить громаду показовим прикладом «прихованого» нематеріального потенціалу, який потребує етнографічного польового обстеження.

Карапчівська громада. У локальній культурі зберігається румуномовний пісенно-танцювальний та обрядовий компонент. Відкриті матеріали фіксують діяльність культурних закладів, але не дають достатньої основи для виділення одного домінантного фестивалю чи гастрономічного бренду. Перспективними об'єктами інвентаризації є весільна обрядовість, Мерцішор, колядування та локальна кухня.

Кіцманська громада. Важливими носіями нематеріальної спадщини є музичні й фольклорні колективи; у Шипинцях відомий фольклорний вокально-інструментальний гурт «Струни серця». Кіцмань також має сильну музичну ідентичність, пов'язану з Володимиром Івасюком, що стимулює сучасні культурно-музичні практики. У селах громади зберігаються традиції храмових свят, весілля, коляд і місцевої кухні.

Кострижівська громада. Стійкість фольклорної традиції забезпечують народний фольклорно-етнографічний ансамбль «Василиха», створений 1998 р. [20], та колектив «Прилипчанка», який репрезентує календарно-обрядовий фольклор на обласних заходах. Стратегія громади прямо передбачає підтримку народних колективів, традиційних обрядів, ремісництва, місцевих страв, фестивалів і ярмарків [20].

Красноїльська громада. Красноїльська Маланка є одним із найвідоміших локальних варіантів буковинського маланкування. Її основу становлять чоловічі гурти, складна система масок, образи «ведмедів», «циганів» та інших персонажів, музичний супровід і ритуальна хода. У ширшому контексті традиція буковинського маланкування внесена до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України, що підсилює культурну вагу Красноїльська як одного з головних осередків практики.

Магальська громада. Румуномовне культурне середовище громади

підтримує традиції колядування, церковного календаря, весільної обрядовості, народної музики й танцю. У відкритих джерелах локальні практики систематизовані недостатньо; водночас етнічна компактність населення створює сприятливі умови для міжпоколінної передачі нематеріальної спадщини. Доцільним є окремий облік Мерцішора, різдвяних обходів і традиційної гастрономії.

Мамаївська громада. Сучасний культурний розвиток орієнтований на регулярні події, майстер-класи, концерти, ярмарки ремесел і крафтових виробів. Проєкт «Вихідний з громадою» прямо передбачає популяризацію народної культури та створення постійного культурного простору. У селах громади також зберігаються різдвяно-новорічні, храмові й родинні обряди, які можуть бути інтегровані в єдиний локальний культурний календар.

Неполоковецька громада. Сучасним носієм пісенної спадщини є колектив «Гомін», відзначений за оригінальне відтворення традицій на обласному фестивалі «Колядує зима». У культурних закладах діють вокальні й обрядові групи; у Берегометі над Прутом зафіксовані виступи вокального гурту «Лілея» та виконання храмових коломийок. Це свідчить про поєднання різдвяної, храмової й пісенної традицій.

Новоселицька громада. Нематеріальна спадщина має виразний поліетнічний характер. У Новоселиці традиційно відзначається Мерцішор, поширені українські та молдовсько-румунські пісенно-танцювальні практики, а сучасні проєкти спрямовані на цифрове збереження буковинського народного танцю в транскордонній співпраці з Румунією. Різдвяна традиція також залишається активною, що підтверджує участь місцевих виконавців у регіональних конкурсах.

Острицька громада. Громада є одним із найпотужніших осередків румунської аматорської культури. У Горбові функціонують народний оркестр, народний танцювальний колектив і румунський аматорський театр; фольклорно-танцювальний колектив «Гіючел» бере участь в обласних етнографічних програмах. Це формує комплексний музично-театральний профіль

нематеріального потенціалу.

Петровецька громада. Культурне середовище підтримується місцевими громадськими організаціями етнокультурного спрямування та мистецькою школою. За відкритими даними діють організації «Культура “Дештептарє”» і «Культура і читання “Зоріле”», що вказує на інституційну підтримку румунської культурної ідентичності. Перспективними для фіксації є фольклор, календарні свята та родинна обрядовість.

Ставчанська громада. У відкритих джерелах нематеріальна спадщина громади представлена фрагментарно. Її основними потенційними складовими є традиційний календар, храмові дні, колядування, народна пісенність і гастрономічні практики. Відсутність окремого впізнаваного фестивального бренду актуалізує потребу в інвентаризації локальних носіїв і створенні цифрового паспорта нематеріальної спадщини.

Сторожинецька громада. Поліетнічність громади проявляється у поєднанні українських, румунських та інших культурних традицій. Історично важливими були народні оркестри й фольклорні колективи, а маланкові гурти села Ропча брали участь в обласних етнографічних святах. Нематеріальний потенціал охоплює також різдвяний цикл, храмові свята, традиційну кухню та місько-сільські форми культурного обміну.

Сучевенська громада. Особливе значення мають обрядові практики румуномовного населення та елементи, що репрезентують буковинську нематеріальну спадщину на загальноукраїнському рівні. Представники громади у 2026 р. презентували «Буковинське поминальне деревце з дарами», культуру великодніх обрядових хлібів та «Буковинську начинку». Це виразно поєднує меморіальну, великодню й гастрономічну складові.

Тарашанська громада. Культурний профіль громади визначають румуномовні календарні, музичні та родинні практики. У відкритих джерелах вони не сформовані у вигляді окремого широко відомого фестивального бренду, однак локальна етнічна структура створює передумови для збереження пісенно-танцювальної традиції, Мерцішора, коляд і весільних звичаїв.

Тереблеченська громада. Життєздатність різдвяного фольклору підтверджується участю юних виконавців громади в обласному фестивалі «Колядує зима», де відзначено автентичну колядку та наймолодших колядників. Для громади характерне поєднання українсько-румунських прикордонних культурних впливів, що проявляються в піснях, танцях, календарних обрядах і традиційній кухні.

Топорівська громада. Виразною складовою є традиційний одяг і пов'язані з ним навички. Проєкт «Царівна Топорівна» базується на автентичних строях, тайстрах і живій традиції виготовлення та носіння пишних дівочих уборів у Топорівцях; передбачає також храмове свято, етнографічні студії та роботу з танцювальним колективом громади. Таким чином, одягова культура тут функціонує як жива нематеріальна практика.

Чагорська громада. Пісенно-музичний компонент представлений колективом «Молодійський передзвін», відзначеним за автентичну колядку, а також аматорським оркестром народної музики «Династія», який бере участь в обласних етнографічних заходах. Це формує виразний музичний профіль громади, пов'язаний із різдвяним календарем та народно-інструментальною традицією.

Чернівецька громада. Чернівці виконують функцію головного регіонального центру репрезентації нематеріальної спадщини. Тут відбуваються Міжнародний фольклорний фестиваль «Буковинські зустрічі», Петрівський ярмарок, численні різдвяні, великодні та етнографічні заходи, виступають фольклорні театри й національні колективи. Петрівський ярмарок поєднує ремісничу, гастрономічну та музично-обрядову складові, а в 2026 р. у його програмі передбачено відтворення автентичного буковинського весільного обряду.

Чудейська громада. Нематеріальна спадщина пов'язана з румуномовним фольклором, календарними святами, традиційним одягом, весільною обрядовістю та різдвяним циклом. Відкриті офіційні джерела не дають достатньої систематизації окремих практик, тому громада потребує

етнографічної паспортизації локальних пісень, танців, обрядів і гастрономічних традицій.

Юрковецька громада. Репрезентативною практикою є традиційний чоловічий танець «Ржавинецький плес» із села Ржавинці, який представлений на обласних етнографічних заходах. Він є важливим маркером локальної чоловічої танцювальної культури та може розглядатися як основа для подальшого формування етнографічного бренду громади.

Вашковецька громада. У відкритому цифровому просторі специфічні локальні практики громади представлені недостатньо. Нематеріальний потенціал пов'язаний із бессарабським календарним циклом, колядуванням, храмовими святами, весільними звичаями та традиційною кухнею. Перспективним напрямом є документування локальних варіантів різдвяних обходів, пісенного фольклору та гастрономії.

Кельменецька громада. Фольклорно-танцювальна традиція представлена народним ансамблем «Зеленчани» та вітально-обрядовим гуртом «Сузір'я» із села Зелена, які беруть участь у регіональних етнографічних подіях. У ширшому контексті громада репрезентує північнобессарабський тип культури з поєднанням українського календарного циклу, локальних танцювальних форм і традиційної кухні.

Клішківцецька громада. Культурні практики охоплюють різдвяно-новорічні та великодні обряди, локальну пісенність, храмові свята і родинну традицію. У відкритих джерелах вони значно слабше брендovanі, ніж матеріальна спадщина й меморіальні об'єкти громади. Тому пріоритетом має стати фіксація місцевих коляд, весільних пісень, кулінарних рецептів та діяльності аматорських колективів.

Лівинецька громада. Інвестиційний портал області підкреслює збереження традиційних свят і фестивалів. Відомим носієм фольклорної спадщини є народний колектив «Левенки» з Лівинців. Поєднання ансамблевої діяльності з локальним календарем створює основу для репрезентації бессарабської пісенно-обрядової культури.

Мамалигівська громада. Прикордонне положення та близькість до Молдови формують змішаний українсько-молдовський культурний простір. У відкритих джерелах окремі нематеріальні елементи описані недостатньо, однак перспективними для інвентаризації є молдовські й українські весільні традиції, колядування, гастрономія, весняні та храмові свята.

Недобоївська громада. Наприкінці 2025 р. у громаді проведено фольклорний фестиваль «І прийдуть до тебе три празники в гості...», де одинадцять колективів відтворювали перший і другий Святвечір, «голодну кутю», Йордан, посівання, колядки та щедрівки. Це один із найкраще задокументованих прикладів комплексної інституційної підтримки різдвяно-новорічної обрядовості у Північній Бессарабії.

Новодністровська громада. Як моноцентрична міська громада, Новодністровськ має переважно інституціоналізовані форми нематеріальної культури – концертні, фестивальні, освітньо-мистецькі та клубні практики. Офіційний звіт міської ради підтверджує функціонування чотирьох закладів культури. Специфічні локальні етнографічні практики представлені слабше, що пояснюється відносно молодим віком міста й міграційним походженням населення.

Рукшинська громада. Нематеріальний потенціал громади пов'язаний із традиціями сіл Рукшин, Рашків, Пригородок, Гордівці, Орестівка та Чепоноси. У доступних офіційних джерелах окремі брендovanі обряди чи фестивалі практично не систематизовані, тому громада потребує первинної етнографічної інвентаризації пісенного фольклору, різдвяного циклу, весільної обрядовості та місцевої гастрономії.

Сокирянська громада. Новорічно-різдвяні практики зберігають високу життєздатність: у Шебутинцях зафіксовано маланковий гурт, який представляв громаду на обласних етнографічних святах, а в 2026 р. колектив щедрівників Сокирянської громади був відзначений на фестивалі «Колядує зима». Таким чином, різдвяно-маланковий цикл є однією з провідних нематеріальних складових громади.

Хотинська громада. Сучасна культурна політика активно поєднує локальні традиції з туристичною подієвістю. ВеликденьFEST включає театралізовані обрядові дійства, писанкарські майстер-класи та участь аматорських колективів. Проєкти фестивального розвитку Хотина також передбачають відтворення купальських звичаїв, фудкорт локальних виробників, ярмарок майстрів, ремісничі майстер-класи та театралізацію. Це робить громаду одним із найдинамічніших осередків сучасної інтерпретації нематеріальної спадщини.

Проведений аналіз показує, що нематеріальний ЕКП громад Чернівецької області має виразно поліцентричну й ареальну організацію. Найбільш сформованими локальними брендами є буковинське маланкування у Вашківцях і Красноільську, гуцульські полонинські практики Путили та Конятина, фестивально-музичний комплекс Вижниці, румунська гастрономічна подієвість Волоки, етнокультурні театральні-музичні практики Горбови, меморіально-фестивальна традиція Чорторії та сучасні обрядові фестивалі Хотина. Окремі громади спеціалізуються на певних формах: Топорівська – на традиційному одязі, Сучевенська – на поминальній і гастрономічній обрядовості, Кадубовецька, Герцаївська та Вашківецька – на релігійно-паломницьких практиках, Недобоївська – на різдвяному циклі.

Музична народна творчість залишається найбільш просторово поширеною складовою. Її стійкість забезпечують фольклорно-етнографічні, вокальні, танцювальні та інструментальні колективи, які не лише виконують сценічний репертуар, а й відтворюють календарні, весільні, храмові та трудові обряди. Серед репрезентативних прикладів – «Банилівська толока», «Черемшина», «Датіна», «Прилипчанка», «Левенки», «Зеленчани», «Гомін», «Молодійський передзвін» та інші. Саме аматорський рух створює інституційний механізм передачі традиції від старших носіїв до молодших поколінь.

Гастрономічні практики найбільш виразно проявляються там, де вони включені до фестивальної або музейної діяльності. Гуцульська бринза й полонинська кухня, музей гуцульської кухні у Вижницькій громаді, традиційні буковинські наїдки під час фестивалю «На гостини до Івана», румунський

гастрономічний фестиваль «Romana Porcului», «Буковинська начинка», великодні обрядові хліби та локальні ярмарки засвідчують потенціал перетворення харчових традицій на культурний продукт. Водночас така комерціалізація має ґрунтуватися на участі носіїв традиції, фіксації локальних рецептів і недопущенні уніфікації регіональної кухні.

Релігійні події та паломництва формують окремий просторовий вимір нематеріального потенціалу. Аннина гора у Вашківецькій громаді, Банченський монастир у Герцаївській та Хрещатицький монастир у Кадубовецькій громадах створюють сталі центри релігійної мобільності, з якими пов'язані перекази, храмові календарі, ритуальні практики й міжрегіональні потоки паломників. Їх включення до етнокультурного аналізу важливе тому, що сакральна практика є живою формою культури, а не лише функцією архітектурного об'єкта.

Разом із тим для значної частини громад характерна проблема недостатньої цифрової репрезентації нематеріальної спадщини. Офіційні сайти часто повідомляють про окремі концерти й святкові заходи, але не містять систематизованих реєстрів носіїв, описів локальних варіантів обрядів, аудіо- й відеофіксації пісень, танців або рецептів. Тому перспективним напрямом є створення громадських реєстрів нематеріальної культурної спадщини із геоприв'язкою носіїв і осередків, фіксацією сезонності практик та оцінюванням їх життєздатності. Такі реєстри мають стати основою для культурних стратегій, туристичних маршрутів, грантових проєктів і міжмуніципальної співпраці.

Календарні й родинні обряди, музична народна творчість, гастрономічні практики, ярмарки, релігійні події, паломництва та локальні етнографічні форми утворюють важливий функціональний блок ЕКП Чернівецької області. Його головною особливістю є не кількість окремих подій, а здатність традицій відтворюватися в локальних спільнотах, передаватися між поколіннями та адаптуватися до сучасних культурних форматів. Саме поєднання автентичності, інституційної підтримки й сучасної репрезентації визначає можливість трансформації нематеріальної спадщини у ресурс культурної стійкості, туристичної привабливості та сталого розвитку територіальних громад.

3.7. Типізація та класифікація територіальних громад Чернівецької області за рівнем етнокультурного потенціалу

Узагальнення результатів компонентно-територіального аналізу етнокультурної спадщини дає змогу перейти від характеристики окремих видів ресурсів до інтегральної типізації територіальних громад Чернівецької області. Така типізація є необхідною для виявлення просторових диспропорцій, визначення громад із найбільш сформованим етнокультурним ядром, а також територій, де наявні ресурси потребують кращої інвентаризації, інституційної підтримки та включення до стратегій місцевого розвитку. В умовах значної поліетнічності, поліконфесійності й історико-географічної неоднорідності області оцінювання ЕКП не може ґрунтуватися лише на кількості пам'яток або культурних установ, оскільки вагоме значення мають живі традиції, локальна ідентичність, концентрація носіїв нематеріальної спадщини та ступінь сучасного використання культурних ресурсів.

Запропоновані типізація та класифікація мають інтегрально-експертний характер і спирається на результати попереднього аналізу всіх 52 територіальних громад області. До оцінювання включено шість взаємопов'язаних блоків: 1) матеріальна архітектурна й історико-культурна спадщина; 2) сакральна, меморіальна та конфесійна спадщина; 3) музейна й культурно-інституційна мережа; 4) нематеріальна етнокультурна спадщина, зокрема календарні й родинні обряди, музичний фольклор, гастрономічні та ремісничі традиції; 5) етнодемографічна та етноконфесійна виразність; 6) подієво-туристична активність, публічна репрезентація й використання етнокультурних ресурсів у брендингу території. При цьому враховувалася не лише наявність окремих компонентів, а й їх поєднання, просторове поширення, історична тяглість та функціональна активність.

Типізація також виявляє відмінність між ресурсною насиченістю та рівнем фактичного використання ЕКП. Частина громад володіє цінними пам'ятками й живими традиціями, але не має сформованих механізмів їх інтерпретації, промоції та включення до туристичного продукту. В інших громадах окремий

етнокультурний елемент – фестиваль, обряд, гастрономічна практика або сакральний центр – уже перетворився на впізнаваний територіальний бренд. Отже, перспективи підвищення рівня ЕКП пов'язані не стільки зі створенням нових культурних продуктів, скільки з виявленням, документуванням та актуалізацією вже наявних локальних ресурсів.

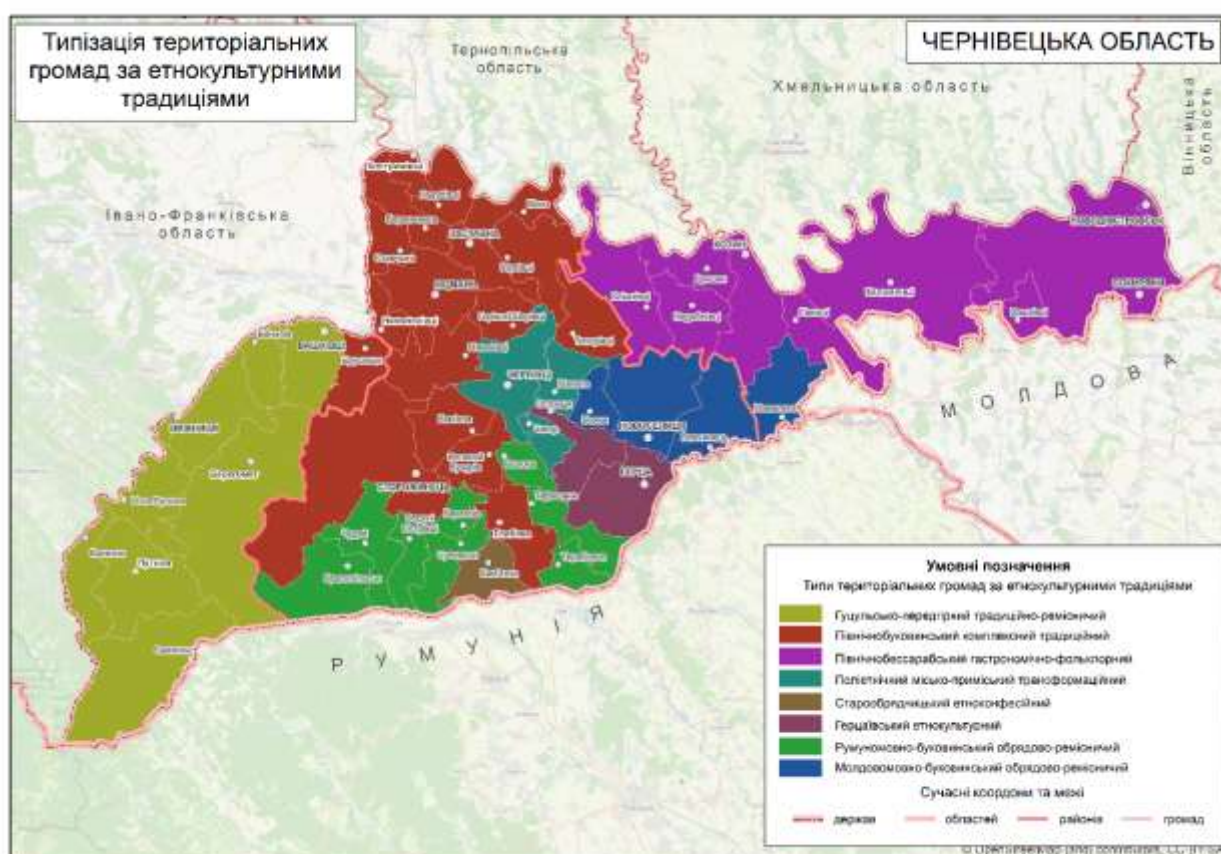

Рис. 3.13. Типізація громад області за переважаними видами ЕКП

Карта типізації територіальних громад Чернівецької області (рис. 3.13) за етнокультурними традиціями відображає виразну просторову диференціацію етнокультурного середовища регіону та дає змогу виокремити вісім типів громад. У західній, гірській та передгірній частинах області сформувався гуцульсько-передгірний традиційно-ремісничий тип, тоді як значна частина центральної та північно-західної території належить до північнобуковинського комплексного традиційного типу. Північні та північно-східні громади утворюють північнобессарабський гастрономічно-фольклорний тип, а Чернівецька, Магальська та Чагорська громади формують поліетнічний місько-приміський

трансформаційний тип. Окремими локальними ареалами представлені старообрядницький етноконфесійний тип у Кам'янецькій громаді та герцаївський етнокультурний тип у Герцаївській і Острицькій громадах. У південній частині області чітко простежуються румуномовно-буковинський обрядово-ремісничий та молдовомовно-буковинський обрядово-ремісничий типи, що відображають етномовну специфіку, традиційну обрядовість і ремісничі практики відповідних громад. Така типізація засвідчує мозаїчний і поліетнічний характер етнокультурного простору Чернівецької області, сформований під впливом історико-географічних, етнодемографічних, конфесійних і транскордонних чинників.

Для уніфікації процедури класифікації громад кожен із зазначених блоків доцільно оцінювати за чотирибальною порядковою шкалою: 0 балів – компонент майже не представлений або недостатньо зафіксований; 1 бал – представлений окремими локальними проявами; 2 бали – має помітне значення у структурі громади; 3 бали – є виразним, різноманітним і формує територіальну спеціалізацію. Сумарний результат може становити від 0 до 18 балів. Для інтерпретації пропонується така градація: 15–18 балів – дуже високий рівень; 11–14 – високий; 7–10 – середній; до 6 балів – низький. Така шкала не претендує на абсолютну кількісну вимірюваність культурних явищ, однак забезпечує порівнянність громад і дає змогу поєднати реєстрові, статистичні та якісні характеристики.

Таблиця 3.7.1

Критерії інтегральної типізації етнокультурного потенціалу територіальних громад

Блок оцінювання	Зміст критерію	Максимум, балів
Матеріальна спадщина	Архітектурні пам'ятки, традиційна забудова, історичні споруди, фортифікаційні та резиденційні об'єкти	3
Сакральна-меморіальна спадщина	Храми, монастирі, синагоги, костели, кладовища, некрополі, меморіальні та паломницькі місця	3

Музейно-інституційна складова	Музеї, культурні установи, народні й зразкові колективи, осередки ремесел та організовані форми передачі традиції	3
Нематеріальна спадщина	Календарна і родинна обрядовість, пісенно-музичний фольклор, гастрономія, ремесла, традиційний одяг, локальні звичаї	3
Етнодемографічна та конфесійна виразність	Поліетнічність, компактне проживання етнічних груп, мовна специфіка, конфесійне різноманіття, локальна ідентичність	3
Подієво-туристична активність	Фестивалі, ярмарки, паломництва, туристичні маршрути, культурний брендинг, зовнішня впізнаваність етнокультурних практик	3

За результатами комплексного зіставлення громад виділено п'ять типологічні групи. Розподіл має аналітичний характер і відображає сучасний рівень концентрації, різноманіття, збереженості та функціонального використання етнокультурних ресурсів. Низький рівень у цій типізації не означає відсутності культури або локальних традицій; він вказує передусім на меншу концентрацію офіційно зафіксованих об'єктів, слабшу подієву репрезентацію, обмежену музейно-інституційну мережу або недостатню публічну інвентаризацію нематеріальної спадщини.

Таблиця 3.7.2

Типізація територіальних громад Чернівецької області за рівнем етнокультурного потенціалу

Рівень	Кількість громад	Частка, %	Територіальні громади
Дуже високий	1	1,8	Чернівецька
Високий	7	13,6	Хотинська, Вижницька, Вашківська, Путильська,

			Сторожинецька, Красноїльська, Глибоцька
Середній	18	34.6	Банилівська, Берегометська, Брусницька, Конятинська, Селятинська, Усть- Путильська, Великокучурівська, Волоківська, Герцаївська, Кадубовецька, Кіцманська, Мамаївська, Неполоковецька, Новоселицька, Сокирянська, Сучевенська, Топорівська, Недобоївська
Низький	19	36.5	Боянська, Ванчиковецька, Веренчанська, Вікнянська, Горішньошеровецька, Заставнівська, Кам'янська, Кам'янецька, Карапчівська, Кострижівська, Магальська, Острицька, Петровецька, Чагорська, Чудейська, Кельменецька, Клішковицька, Лівинецька, Мамалигівська
Дуже низький	7	13.5	Ставчанська, Тарашанська, Тереблеченська, Юрковецька, Вашковецька, Новодністровська, Рукшинська

Рис. 3.14. Класифікація громад Чернівецької області за рівнем етнокультурного потенціалу

Узагальнення результатів типізації територіальних громад Чернівецької області за рівнем сформованості ЕКП засвідчує його виразну просторову диференціацію (рис. 3.14). Дуже високий рівень встановлено лише однієї громади – Чернівецької. Саме ця громада характеризується найбільш комплексним поєднанням матеріальної та нематеріальної етнокультурної спадщини, значною концентрацією сакральних, архітектурних, меморіальних і музейних об'єктів, сформованим туристичним образом, виразною подієвою активністю та високим рівнем інституційної репрезентації етнокультурних ресурсів.

До групи з високим рівнем ЕКП віднесено 7 територіальних громад: Хотинську, Вижницьку, Вашківцеву, Путильську, Сторожинецьку, Красноільську та Глибоцьку. Для цієї групи характерна значна насиченість етнокультурними ресурсами, однак їх структура менш комплексна порівняно з

громадами дуже високого рівня. Водночас саме ці громади формують важливі локальні та субрегіональні етнокультурні центри області, зокрема гуцульські, румунські та поліетнічні осередки, де добре збереглися традиційні ремесла, обрядовість, народне вбрання, сакральна спадщина та фестивальні практики.

Найчисельнішою за сукупністю відносно сприятливих характеристик є група громад із середнім рівнем ЕКП, яка охоплює 18 громад. До неї належать Банилівська, Берегометська, Брусницька, Конятинська, Селятинська, Усть-Путильська, Великокучурівська, Волоківська, Герцаївська, Кадубовецька, Кіцманська, Мамаївська, Неполоковецька, Новоселицька, Сокирянська, Сучевенська, Топорівська та Недобоївська громади. Для них типовим є наявність окремих виразних компонентів ЕКП – сакральної спадщини, музеїв, традиційних ремесел, етнокультурних практик чи локальних подій, однак рівень їх просторової концентрації, інституціоналізації та включення до туристичного й іміджевого розвитку є нерівномірним.

Група з низьким рівнем охоплює 19 громад, що є найбільшим показником серед усіх типологічних груп. До неї віднесено Боянську, Ванчиковецьку, Веренчанську, Вікнянську, Горішньошеровецьку, Заставнівську, Кам'янську, Кам'янецьку, Карапчівську, Кострижівську, Магальську, Острицьку, Петровецьку, Чагорську, Чудейську, Кельменецьку, Клішковецьку, Лівинецьку та Мамалигівську громади. Такий результат свідчить не стільки про відсутність етнокультурних ресурсів, скільки про їх нижчу концентрацію, слабшу інституційну представленість, недостатню інвентаризацію, обмежену подієву активність і слабе включення культурної спадщини у місцеві стратегії розвитку.

До групи з дуже низьким рівнем ЕКП віднесено 7 громад: Ставчанську, Тарашанську, Терблеченську, Юрковецьку, Вашковецьку, Новодністровську та Рукшинську. Для цієї групи характерна найменша сукупна репрезентованість досліджуваних складових у межах застосованої методики. Водночас віднесення громади до дуже низького рівня не слід трактувати як свідчення відсутності локальної етнокультурної спадщини. Навпаки, це може вказувати на необхідність її додаткової інвентаризації, етнографічного документування,

картографування, виявлення носіїв нематеріальних традицій та активнішого включення культурних ресурсів у розвиткові практики громади.

Загалом структура класифікації демонструє переважання громад із середнім, низьким і дуже низьким рівнями ЕКП. Разом вони охоплюють 44 громади, або 84,6 % їх загальної кількості, тоді як до високого і дуже високого рівнів належать лише 8 громад, або 15,6 %. Така пропорція свідчить про значну просторову поляризацію ЕКП Чернівецької області та концентрацію найбільш комплексних і впізнаваних його форм у порівняно обмеженій кількості громад. Водночас значна частина територій має резерви для підвищення свого статусу через активізацію музейної діяльності, розвиток локальних фестивалів і культурних маршрутів, підтримку ремесел, цифровізацію спадщини, брендинг та міжгромадську кооперацію.

У методичному аспекті доцільним є поєднання SWOT- і PEST-аналізів. SWOT-аналіз дає змогу встановити внутрішні сильні та слабкі сторони ЕКП певного типу громад, а також зовнішні можливості та загрози його використання. PEST-аналіз доповнює його оцінюванням політико-правових, економічних, соціокультурних і технологічних чинників зовнішнього середовища. Такий підхід узгоджується з необхідністю врахування не лише кількісних характеристик культурних ресурсів, але й їхньої автентичності, символічної цінності, життєздатності та рівня практичного використання (додаток Д).

Важливим є також розмежування активного, резервного та частково втраченого ЕКП. Активний потенціал представлений об'єктами, практиками та традиціями, що реально функціонують і використовуються; резервний охоплює спадщину, яка збереглася, але недостатньо інтегрована у культурний, освітній, туристичний чи економічний розвиток; втрачений або трансформований потенціал потребує меморіалізації, реконструкції, цифрового відтворення чи наукової інтерпретації.

Проведений SWOT- та PEST-аналіз дозволяє виокремити кілька системних проблем, характерних для територіальних громад області.

Першою є нерівномірність територіальної концентрації та

інституціоналізації етнокультурних ресурсів. Основні об'єкти, музеї, туристичні потоки й найбільш відомі події концентруються у порівняно невеликій кількості центрів, тоді як значна частина сільської спадщини залишається слабо репрезентованою.

Другою проблемою є неповнота інвентаризації, особливо нематеріальної спадщини. Офіційні реєстри значно краще відображають нерухомі пам'ятки, ніж традиційне житло, локальні ремесла, гастрономічну культуру, народну музику, календарну обрядовість та усну історію.

Третя проблема – демографічне скорочення і старіння носіїв традицій. Трудова й освітня міграція молоді ускладнюють механізми міжпоколінної передачі знань і практик.

Четвертою є недостатня інтегрованість ЕКП у стратегічне та просторове планування громад. У багатьох випадках культура розглядається переважно як бюджетна соціальна сфера, а не як ресурс туризму, підприємництва, іміджу, просторової ідентичності та згуртованості населення.

П'ятою проблемою є обмеженість фінансових і кадрових ресурсів, особливо в малих сільських громадах. Це стримує реставрацію об'єктів, утримання музеїв, організацію фестивалів, проведення наукових досліджень і створення якісного туристичного продукту.

Шостою проблемою є ризик комерціалізації та спрощення традицій у найбільш туристично активних громадах. Перетворення живої етнокультурної практики лише на видовищний продукт може призвести до втрати її первинного змісту та автентичності.

Для громад із дуже високим рівнем головними напрямками мають стати кластеризація етнокультурних ресурсів, міжнародне й транскордонне співробітництво, розвиток комплексних туристичних продуктів, креативних індустрій, цифровізація та управління туристичними потоками.

Для громад із високим рівнем основним завданням є активізація резервного потенціалу: створення власних брендів, розвиток міжгромадських маршрутів, розширення музейної й фестивальної діяльності, підтримка ремесел,

гастрономії та локального підприємництва.

Для громад із середнім рівнем доцільною є стратегія спеціалізації, що ґрунтується на пошуку одного або декількох унікальних етнокультурних компонентів та їх перетворенні на локальний бренд. Важливими є малі культурні проекти, цифрові архіви, етнографічні експозиції й включення до регіональних туристичних маршрутів.

Для громад із низьким рівнем пріоритетом має стати інвентаризація і збереження. Необхідно документувати живі традиції, локальні історії, усну спадщину, гастрономію, фольклор, релігійні практики та народні знання, створюючи інформаційну основу для їх майбутньої актуалізації.

Узагальнюючи, можна виділити чотири відповідні стратегічні моделі використання ЕКП: для дуже високого рівня – модель «капіталізації та збалансованого управління»; для високого – «активізації та інтеграції»; для середнього – «спеціалізації та мережевої кооперації»; для низького – «виявлення, збереження та первинної актуалізації».

Такий диференційований підхід дає змогу уникнути уніфікації стратегій розвитку й орієнтувати громади на використання саме тих складових етнокультурного потенціалу, які відповідають їхній ресурсній базі, історико-географічній специфіці, демографічній ситуації та інституційним можливостям. Етнокультурна спадщина при цьому має розглядатися не лише як об'єкт охорони, а як важливий ресурс формування територіальної ідентичності, соціальної згуртованості, туристичної привабливості, локального підприємництва та сталого розвитку територіальних громад Чернівецької області.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі здійснено комплексний компонентно-територіальний аналіз етнокультурного потенціалу (ЕКП) територіальних громад Чернівецької області, що дало змогу виявити його просторову диференціацію, типологічні особливості та напрями практичного використання. Дослідження охопило матеріальну й нематеріальну культурну спадщину, сакральні та меморіальні

об'єкти, музейну мережу, етнофестивальний рух, традиційну обрядовість, фольклор, гастрономічні практики та народні колективи. Узагальнення результатів підтвердило поліцентричний і мозаїчний характер територіальної організації ЕКП області.

Аналіз архітектурної спадщини засвідчив значну нерівномірність її поширення та рівня офіційної інвентаризації. Найвища концентрація реєстрових об'єктів характерна для Чернівців та окремих історичних центрів, тоді як традиційна сільська забудова й господарські споруди часто залишаються поза державними переліками. Це дає підстави вважати фактичний ЕКП багатьох сільських громад вищим, ніж відображено у реєстрах. Сакральна спадщина є одним із найпоширеніших компонентів ЕКП і представлена православними храмами, дзвіницями, костелами, синагогами, кірхами та каплицями. Її структура відображає історичну поліконфесійність і етнічну мозаїчність регіону; найбільше конфесійне різноманіття властиве Чернівцям і Сторожинцю.

Історичні кладовища, некрополі, меморіальні та біографічні місця формують окремий пласт спадщини, важливий для реконструкції етнічної, конфесійної та соціальної історії поселень. У багатьох громадах цей ресурс недостатньо інвентаризований і потребує паспортизації, цифрового картографування та включення до локальних програм охорони спадщини. Музейна мережа також характеризується значними територіальними відмінностями: поряд із громадами з розвиненою музейною інфраструктурою є території, де музеї відсутні або представлені окремими шкільними чи краєзнавчими осередками. Розвиток локальних музеїв, кімнат пам'яті та цифрових експозицій є важливим напрямом активізації ЕКП.

Етнофестивальний рух і нематеріальна спадщина мають виразну територіальну спеціалізацію. У гірських громадах домінують гуцульські музично-фольклорні, ремісничі, полонинські та гастрономічні практики; у південній частині області румунські й молдовські традиції, календарні обряди та пісенно-танцювальна творчість; у Дністровському районі бессарабські різдвяно-новорічні, ярмаркові та гастрономічні практики. Найпомітнішими подієвими

центрами є Чернівці, Вижниця, Вашківці, Путила, Красноільськ і Хотин. У багатьох малих громадах жива спадщина зберігається переважно на локальному й родинному рівнях та потребує системної фіксації й підтримки.

Комплексне зіставлення матеріальних, сакральних, музейних, нематеріальних, етнодемографічних і подієво-туристичних складових дало змогу здійснити інтегрально-експертну типізацію всіх 52 громад. Високий і середній рівні свідчать про значний резерв подальшої активізації потенціалу через інвентаризацію, підтримку локальних колективів, розвиток музеїв, культурних подій і міжмуніципальних маршрутів. Низький рівень відображає передусім слабшу інституціоналізацію та публічну репрезентацію ресурсів, а не їх відсутність.

SWOT- і PEST-аналізи підтвердили необхідність диференційованих моделей використання ЕКП. Для громад дуже високого рівня запропоновано модель «капіталізації та збалансованого управління», для високого – «активізації та інтеграції», для середнього «спеціалізації та мережевої кооперації», для низького та дуже низького «виявлення, збереження та первинної актуалізації». Основними проблемами є неповнота інвентаризації, старіння носіїв традицій, міграційний відтік молоді, дефіцит культурних менеджерів, обмежене фінансування, деградація частини пам'яток, слабка цифрова представленість і, для туристично активних територій, ризик надмірної комерціалізації традицій.

Перспективи використання ЕКП пов'язані зі створенням обласної геоінформаційної бази спадщини, розвитком тематичних міжгромадських маршрутів, етнокультурних кластерів, цифрових архівів і музейних продуктів, підтримкою ремесел, гастрономії та креативних індустрій, а також транскордонних українсько-румунських і українсько-молдовських проєктів. Для малих громад пріоритетними є етнографічна паспортизація, запис усної історії, створення мікромузеїв і включення локальної спадщини до різних маршрутів.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі розв'язано наукове завдання щодо поглиблення теоретико-методологічних засад суспільно-географічного дослідження етнокультурного потенціалу (ЕКП) територіальних громад, встановлення закономірностей його формування й територіальної диференціації, комплексного оцінювання матеріальних і нематеріальних складових та обґрунтування напрямів їх використання у розвитку територіальних громад Чернівецької області. За результатами дослідження сформульовано такі висновки.

1. Узагальнено наукові підходи до трактування етнокультурних ресурсів, етнокультурної спадщини та ЕКП і уточнено їх змістове співвідношення. Етнокультурні ресурси охоплюють матеріальні й нематеріальні елементи культури, а етнокультурна спадщина – історично успадковану їх частину, що забезпечує культурну тяглість і збереження ідентичності. ЕКП обґрунтовано як ширшу системну категорію, що відображає не лише сукупність ресурсів, а й здатність спільноти до їх збереження, відтворення, інтерпретації та практичного використання. Запропоновано трактувати ЕКП територіальної громади як територіально організовану систему культурних надбань, традицій, практик, знань, ландшафтів, інституцій і носіїв культури, здатну виконувати культурні, соціальні, туристичні, економічні та іміджеві функції.

2. Удосконалено компонентну, територіальну та функціональну структуру ЕКП. У компонентній структурі виокремлено п'ять блоків: матеріальну й нематеріальну етнокультурну спадщину, етнокультурний ландшафт, інституційно-соціальну та подієво-туристичну складові. У територіальному вимірі встановлено ієрархічну організацію ЕКП через об'єкти, осередки, центри, вузли, кластери, ареали, контактні зони, маршрути та етнокультурні коридори. Визначено культурно-відтворювальну, ідентифікаційну, меморіальну, комунікативну, освітньо-пізнавальну, сакральну-духовну, туристично-рекреаційну, економічну, іміджеву, соціально-інтеграційну, просторово-організаційну та безпекову функції ЕКП.

3. Систематизовано чинники формування, збереження, трансформації та використання ЕКП: природно-географічні, історико-генетичні, демогеографічні, етномовні й конфесійні, соціально-економічні, політико-правові та геополітичні, культурно-символічні, комунікаційно-інформаційні, просторово-планувальні й сучасні трансформаційні. Визначальними для Чернівецької області є прикордонне положення, історична зміна політико-адміністративної належності, міжетнічні контакти, міграції та компактне проживання окремих етнічних і конфесійних груп. Природна диференціація сприяла формуванню гірського гуцульського, передгірського буковинського, рівнинного поліетнічного та бессарабського культурних середовищ. Депопуляція, старіння та міграції послаблюють передачу традицій, тоді як децентралізація, цифровізація, брендинг і транскордонна співпраця створюють нові можливості їх актуалізації.

4. Комплексний аналіз матеріальної етнокультурної спадщини засвідчив її значну компонентну різноманітність і нерівномірне територіальне поширення. Найвища концентрація реєстрової архітектурної спадщини тяжіє до Чернівців, історичних міст, містечок і давніх сільських поселень, тоді як традиційна житлова та господарська забудова недостатньо представлена в офіційних переліках. Виявлено урбанізовано-концентровану, фортифікаційно-вузлову, дискретно-резиденційну та ландшафтно-традиційну моделі її просторової організації. Сакральна спадщина є одним із найрепрезентативніших компонентів ЕКП і відображає етнічну та конфесійну історію регіону. Історичні кладовища, некрополі, меморіальні й біографічні місця виступають носіями колективної пам'яті та мають туристично-пізнавальний потенціал. Музейна мережа характеризується значною територіальною нерівномірністю, що актуалізує розвиток місцевих музеїв, музейних кімнат і цифрових форм збереження спадщини.

5. Встановлено виразну територіальну диференціацію нематеріальної етнокультурної спадщини. У громадах Буковинської Гуцульщини найбільшу стійкість зберігають музична культура, ремесла, традиційне вбрання,

полонинська обрядовість, пастуші практики та гастрономія; у південних і південно-східних громадах – румунські та молдовські мовно-культурні, музичні, обрядові й гастрономічні практики; у Дністровському районі – локальні бессарабські традиції, фольклор і гастрономічна культура. Етнофестивальний рух є важливим механізмом актуалізації спадщини, а Чернівці, Вижниця, Вашківці, Путила, Красноільськ і Хотин – провідними подієвими центрами. Водночас недостатня інституційна репрезентація живих традицій потребує системної етнографічної інвентаризації, документування усної історії, знань, фольклору, ремесел і кулінарних практик.

6. Застосування картографічних і геоінформаційних методів дало змогу встановити закономірності територіальної концентрації, доступності та просторових взаємозв'язків етнокультурних об'єктів. Картографічний аналіз підтвердив поліцентричність етнокультурного простору: Чернівці є головним багатофункціональним поліетнічним центром; Вижниця, Вашківці та Путила – провідними осередками Буковинської Гуцульщини; Хотин – історико-фортифікаційним вузлом; південні громади Чернівецького району – ареалами румунської та молдовської культури. Використання індексів локалізації, показників забезпеченості, GIS-картографування та аналізу зон тяжіння засвідчило, що кількість ресурсів не завжди відповідає рівню їх доступності й функціональної інтегрованості.

7. На основі інтегрально-експертного оцінювання здійснено типізацію всіх 52 територіальних громад за рівнем сформованості, структурною повнотою та ступенем використання ЕКП. До оцінювання включено шість блоків: матеріальну, сакрально-меморіальну, музейно-інституційну й нематеріальну спадщину, етнодемографічну та конфесійну виразність, подієво-туристичну активність. Дуже високий рівень мають 8 громад (15,4 %): Чернівецька, Вижницька, Вашківська, Путильська, Сторожинецька, Хотинська, Красноільська та Глибоцька; високий – 18 громад (34,6 %), середній – 19 (36,5 %), низький – 7 (13,5 %). Типізація засвідчила, що рівень ЕКП визначається не лише

кількістю об'єктів, а їх різноманітністю, історичною тяглістю, життєздатністю практик, інституційним середовищем і сучасним функціональним використанням.

8. Виявлено системні проблеми збереження та використання ЕКП: нерівномірність концентрації ресурсів, неповноту реєстрів, фізичну деградацію частини пам'яток, недостатню фіксацію традиційної забудови, скорочення кількості носіїв традицій, міграцію молоді, кадрові й фінансові обмеження, слабку цифровізацію та фрагментарне включення етнокультурної складової до стратегій розвитку. За результатами SWOT- і PEST-аналізів запропоновано чотири стратегічні моделі: «капіталізації та збалансованого управління» для громад із дуже високим рівнем ЕКП; «активізації та інтеграції» – для високого; «спеціалізації та мережевої кооперації» – для середнього; «виявлення, збереження та первинної актуалізації» – для низького. На регіональному рівні обґрунтовано створення ГІС етнокультурної спадщини, розвиток тематичних маршрутів, підтримку мікрогрантів, шкільних етнокультурних лабораторій, міжмуніципального культурного менеджменту та транскордонної співпраці. Чернівецьку область визначено як репрезентативний етнокультурний регіон України. ЕКП громад слід розглядати як динамічну систему взаємодії ресурсів, носіїв культури, інституцій і локальних спільнот; запропоновані підходи, типізація та стратегічні моделі можуть використовуватися у стратегічному плануванні, охороні спадщини, розвитку туризму й територіального брендингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові акти

1. Верховна Рада України. (1992). *Про національні меншини в Україні: Закон України від 25 червня 1992 р. (зі змінами та доповненнями від 13 грудня 2022 р.)*. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T249400.html
2. Верховна Рада України. (1996). *Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Верховна Рада України. (2000). *Про охорону культурної спадщини: Закон України від 8 червня 2000 р. № 1805-III*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>
4. Верховна Рада України. (2010). Про культуру: Закон України від 14 грудня 2010 р. № 2778-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/go/2778-17>
5. Верховна Рада України. (2015). Про засади державної регіональної політики: Закон України № 156-VIII.

Літературні джерела

6. Бачинська, І., & Шикеринець, В. (2011). Етнокультурний потенціал як один з чинників розвитку туристичного регіону. У Розвиток етнотуризму: проблеми та перспективи: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (с. 204-210). Львівський інститут економіки і туризму.
7. Бейдик, О. О. (2001). Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування. Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет».
8. Білоцерківська, Т. М. (2006). Значення народних звичаїв та традицій для розвитку фестивального туризму в Україні. У Сфера розваг – важлива складова у підвищенні ефективності туристичного бізнесу (с. 224-228).
9. Буковина: Історичний нарис. (1998). (С. С. Костишин та ін., ред.). Зелена Буковина.

10. Бучко, Ж. (2006). Народні звичаї та традиції населення Українських Карпат у контексті фестивального туризму. *Вісник наукових досліджень. Серія: Туризм*, 2, 183-185.
11. Бучко, Ж. (2024). Етнічний туризм: Від пізнання етнорізноманіття до формування етнокультурного туристичного продукту. У *Нішеві види туризму* (с. 164-193). Видавництво Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II.
12. Бучко, Ж. І. (2010). Музейна культурна спадщина Чернівецької області в маршрутах етнотуризму. У *Історія української географії та картографії: Матеріали конференції* (Ч. 1, с. 194-197).
13. Бучко, Ж. І. (2023). Сутність поняття етнотуризму: Підходи та визначення. У *Географічна освіта і наука: виклики і поступ: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 140-річчю географії у Львівському університеті* (Т. 3, с. 150-153).
14. Бучко, Ж. І. (2024). Етнічний туризм: Від пізнання етнорізноманіття до формування етнокультурного туристичного продукту. (с. 164-193). Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II.
15. Бучко, Ж., & Стецюк, А. (2023). Об'єкти історико-культурної спадщини України в умовах війни: Урбіцид та його наслідки. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*, 47, 20-27.
16. Вовк, О. (2021). Гуцульське житло як елемент матеріальної та духовної народної культури в історико-етнографічних дослідженнях. Емінак. <https://eminak.net.ua/index.php/eminak/article/download/567/384>
17. Воловик, В. М. (2011). Етнокультурні ландшафти містечок Поділля. ПП «О. Власюк».
18. Воловик, В. М. (2013). Етнокультурні ландшафти: Регіональні структури і природокористування. ТОВ «Вінницька міська друкарня».
19. Горбань, Р. А. (2015). Дослідження сакрального в онтологічних формах культури гуцулів Українських Карпат: Етнорелігійний вимір і методологічні засади. *Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія,*

756-757, с. 149-154.

20. Горбань, Р. А. (2019). Оптимізм як світоглядне підґрунтя української ментальності й української культури: Філософсько-релігійний аспект. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії, 24, с. 16-24.

21. Горбань, Р.А. (2014). Ознаки української етнопсихології екзистенціалізму Миколи Бердяєва та його етнокультурні джерела. Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія, с. 706-707.

22. Грицку-Андрієш, Ю. П., & Бучко, Ж. І. (2010). Фестивальний туризм у системі рекреаційно-туристської діяльності. Науковий вісник Чернівецького університету. Географія, 519-520, с. 56-60. https://tourlib.net/statti_ukr/grycku.htm

23. Грицько, В. В. (2022). Етнокультурний потенціал регіону та напрями його реалізації. Освіта і наука, 2(33), с. 290-301. <https://msu.edu.ua/educationandscience/wp-content/uploads/2023/02/Міжнародний-науковий-журнал-Освіта-і-наука-223-2023-290-301.pdf>

24. Гукалова, І. В. (2014). Проблеми структуризації соціальної географії. У *Географія, картографія, географічна освіта: Історія, методологія, практика: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (с. 29–30). Видавничий дім «Родовід».

25. Гукалова, І. В. (2015). Просторова ідентичність населення в руслі нових напрямів дослідження у суспільній географії. Український географічний журнал, 4, с. 24-30. <https://doi.org/10.15407/ugz2015.04.024>

26. Денисик, Г. І., & Воловик, В. М. (1999). Історико-культурні ландшафти Печеро-Стрільчинецького ландшафтно-рекреаційного парку. Вінниця.

27. Джаман, В. О., & Джаман, Я. В. (2024). Географія міграцій населення України: Наслідки російської агресії. *Український географічний журнал*, 1, с. 40-48.

28. Джаман, В. О., & Костащук, І. І. (2006). Чернівецька область – поліетнічна етноконтактна територія. Науковий вісник Чернівецького університету. Географія, 246, 114-126.

29. Джаман, В. О., & Костащук, І. І. (2009). Національна структура населення етноконтактних зон. Чернівецький національний університет.
30. Джаман, В. О., Джаман, Я. В., & Чаплінський, П. (2023). Розвиток етнічного туризму в поліетнічному просторі (на прикладі Чернівців). *Український географічний журнал*, 1, с. 35-45.
31. Джаман, В. О., Джаман, Я. В., & Чаплінський, П. Р. (2023). Розвиток етнічного туризму в поліетнічному просторі (на прикладі Чернівців). *Український географічний журнал*, №1, с. 35-45.
<https://doi.org/10.15407/ugz2023.01.035>
32. Джаман, Я. В. (2018). Розвиток етнотуризму в поліетнічному місті (на прикладі м. Чернівці) [Автореферат дисертації кандидата географічних наук]. Київ.
33. Джаман, Я., & Джаман, В. (2022). Туристичні об'єкти і розробка Вірменського етнографічного екскурсійного маршруту поліетнічними Чернівцями. *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*, 838, с. 61-71.
34. Дністрянський, М. С. (2008). Етногеографія України. Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка.
35. Дністрянський, М. С., & Чайка, І. М. (2024). Етнографічні особливості, просторові форми та демографічний потенціал поселень Українських Карпат у контексті перспектив розвитку регіону. *Acta Academiae Beregsiensis: Geographica et Recreatio*, 3, с. 38-47.
36. Дністрянський, М. С., Молнар, Й. Й., Дністрянська, Н. І., & Молнар, Д. С. С. (2026). Етномовна різноманітність населення південно-західної частини Одеської області як чинник територіальної організації місцевого самоврядування. *Acta Academiae Beregsiensis: Geographica et Recreatio*, 1, с. 31-39.
37. Зубенко, Д. В. (2011). Розвиток фестивального руху в сучасній Україні. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*, 4(12), 110-114.
38. Іванунік, В. О., Аніпко, Н. П., & Бучко, Ж. І. (2025). Аналіз сучасних

тенденцій відвідуваності музеїв як стратегічного напрямку культурного туризму в Європі. *Економіка та суспільство*, 72.

39. Іванунік, В., Брик, С., & Король, О. (2024). Принципи оцінки та інтеграція історико-культурної спадщини Чернівецької області в рецептивний туристичний продукт. *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*, 849, 46-55.

40. Іщук, С. (2005). Нові форми геопросторової організації постіндустріального суспільства і регіоналізації України. У *Львівська суспільно-географічна школа: Матеріали міжнародного наукового семінару* (с. 272-279). Львівський національний університет.

41. Кифяк, В. Ф. (2003). Організація туристичної діяльності в Україні. Зелена Буковина. https://tourlib.net/books_ukr/kyfjak.htm

42. Кібич, А. Д., & Кібич, І. В. (2010). Збереження етнокультурних традицій Гуцульщини як запорука сталого розвитку краю. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Географія*, 1(27), с. 430-436.

43. Кісіль, Р. (2021). Історико-географічні особливості формування етнокультурного потенціалу Чернівецької області. У *Регіон – 2021: Суспільно-географічні аспекти: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців* (с. 37–38). Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

44. Кісіль, Р. (2024). Роль етнокультурного потенціалу в розвитку територіальних громад. У *Географія, картографія, географічна освіта: Історія, методологія, практика: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, присвяченої 90-річчю з дня народження професора Ярослава Жупанського* (с. 285-287). Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

45. Кісіль, Р. В. (2023). Етнофестивалі у Чернівецькій області як показники поліетнічної ідентичності та складові потенціалу розвитку громад. *Часопис соціально-економічної географії*, 35, 52-59. <https://doi.org/10.26565/2076->

[1333-2023-35-05](#)

46. Кісіль, Р. В., & Захарчук, І. В. (2025). Етнокультурний потенціал Чернівецької області в перцепційному вимірі її геопростору. *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*, 853, 143-151.

<https://doi.org/10.31861/geo.2025.853.143-151>

47. Кісіль, Р., & Гелка, О. (2025). Етнокультурний потенціал як чинник розвитку іміджу територіальних громад Чернівецької області. У *Географія, картографія, географічна освіта: Історія, методологія, практика: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 150-річчю заснування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та 35-річчю створення кафедри географії України та регіоналістики* (с. 239-242). Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

48. Комарніцький, І., Бешлега, Р., & Білоконь, Ю. (2025). Promoting intangible cultural heritage through universal marketing strategies for tourist regions. *Socio-Cultural Management Journal*, 8(1), с. 84-100. <https://doi.org/10.31866/2709-846X.1.2025.336368>

49. Король, О. (2021). Концепція туристичних потоків і географія туризму. *Часопис соціальної та економічної географії*, 31, 19-36. <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2021-31-02>

50. Костащук, І. І. (2010). Методика оцінки сакрально-туристичних ресурсів регіону (на прикладі Чернівецької області). *Науковий вісник Чернівецького університету. Географія*, 519-520, с. 81-86.

51. Костащук, І. І., & Гуцуляк, А. (2014). Сакрально-туристичний потенціал Чернівецької області: Особливості формування та використання. *Науковий вісник Чернівецького університету. Географія*, 696, 108-110.

52. Костащук, І. І., & Кісіль, Р. В. (2021). Територіальна організація музеїв як об'єктів етнокультурного потенціалу Чернівецької області. *Географія та туризм*, 64, 42-53. <https://doi.org/10.17721/2308-135X.2021.64.42-52>

53. Костащук, І., & Кісіль, Р. (2021). Етнокультурний потенціал Чернівецької області як важливий аспект регіонального розвитку. У *Географічна*

наука та освіта: Перспективи й інновації: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (с. 64-67).

54. Костащук, І., & Кісіль, Р. (2021). Фестивалі міста Чернівці як складові його етнокультурного потенціалу та поліетнічної ідентичності. У *Регіон – 2021: Суспільно-географічні аспекти: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (с. 146-148). Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

55. Костащук, І., Вієру, І., & Кісіль, Р. (2025). Етнічна структура населення Північної Буковини в першій половині ХХ століття. У *Регіональні дослідження України: Інтеграція традицій і інновацій (на відзначення 30-ї річниці заснування кафедри географії України): Матеріали Всеукраїнської наукової конференції* (с. 32-36). Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

56. Котляр, Є. (2012). Розписи синагог Північної Буковини в контексті східноєвропейської традиції. *Judaica Ukrainica*, 1, 227-263.

57. Кремень, В. Г. (Ред.). (2008). Енциклопедія освіти. Юрінком Інтер.

58. Кузьменко, Ю. В. (2012). Роль освіти у формуванні людського капіталу. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 22(257), ч. III, 29-36.

59. Кулаковська, І. (2010). Етнокультурний потенціал як чинник підвищення екскурсійної привабливості регіону. *Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 3, с. 73-76.

60. Кучабський, О. Г. (2009). Макрорегіональний рівень у системі територіального управління України. *Теорія та практика державного управління*, 2(25).

61. Любіцева, О. О. (2003). Методика розробки турів. Альтерпрес.

62. Мальська, М. П., Білоус, Н. М., & Грицишин, А. В. (2022). Фестивальний туризм: Теорія та практика. ФОП Піча Ю. В. <https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/05/Malska-Bilous-Hrytsyshyn-Festyvalnyy-turyzm2022-book.pdf>

63. Машков, О. А., & Немець, К. А. (2010). Графоаналітичний метод

оцінки однорідності розвитку соціогеосистем. *Часопис соціально-економічної географії*, 9(2), 39-42.

64. Мезенцев, К. В. (2013). Методи дослідження в суспільній географії: Традиції і новації. *Економічна та соціальна географія*, 1(66), 31-42.

65. Мезенцев, К. В., & Когатько, Ю. Л. (2009). Методи дослідження географії релігій: Доцільність використання, систематизація, потенціал картографічного та центрографічного методів. *Вісник Київського університету. Географія*, 56, 31-36.

66. Мезенцев, К. В., Підгрушний, Г. П., & Мезенцева, Н. І. (2014). Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність і поляризація. ДП «Прінт Сервіс».

67. Мезенцева, Н. І., & Мезенцев, К. В. (2005). Перцепційні портрети регіонів України. У Регіональні проблеми України: Географічний аналіз та пошук шляхів вирішення (с. 208-213). ПП Вишемирський.

68. Михайлюк, М. М. (2019). Етнокультурний потенціал єврейського етносу малих містечок Столичного суспільно-географічного району України [Дисертація кандидата географічних наук].
<https://uacademic.info/ua/document/0419U003776>

69. Наулко, В. І. (1993). Культура і побут населення України. Либідь.

70. Немець, К. А., & Немець, Л. М. (2014). *Теорія і методологія географічної науки: Методи просторового аналізу: Навчально-методичний посібник*. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

71. Немець, К., & Немець, Л. (2012). Особливості соціогеосистеми як об'єкта соціально-економічної географії. *Часопис соціально-економічної географії*, 12(1), 39-42.

72. Олійник, Я. (2005). Актуальні завдання соціальної географії. У *Львівська суспільно-географічна школа: Матеріали міжнародного наукового семінару* (с. 93-98). Львівський національний університет.

73. Олійник, Я. Б., & Степаненко, А. В. (2000). *Вступ до соціальної географії*.

74. Олійник, Я., & Гнатюк, О. (2013). Методичні підходи до дослідження територіальної ідентичності населення. *Український географічний журнал*, 3, с. 34-39.
75. Орлова, М. Л. (2009). Ресурси етнічного туризму регіону: Суспільно-географічна оцінка (на матеріалах Одеської області) [Автореферат дисертації кандидата географічних наук]. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.
76. Пащак, Я. (2024). Декор в системі української дерев'яної церкви: Історіографічний аспект. *Народознавчі зошити*, 4(178), 894-900. <https://doi.org/10.15407/nz2024.04.894>
77. Підгрушний, Г. П., & Мезенцев, К. В. (2015). Привабливість території для проживання людини: Методологічні та прикладні аспекти дослідження. *Український географічний журнал*, 1, с. 32-41. <https://doi.org/10.15407/ugz2015.01.032>
78. Пірен, М. І. (2007). Етнополітика в Україні: Соціопсихологічний аналіз. Університет «Україна».
79. Пірен, М. І. (2011). Етнопсихологія. Університет «Україна».
80. Пістун, М. Д. (1996). *Основи теорії суспільної географії*. Вища школа.
81. Поливач, К. А. (2007). Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України (суспільно-географічне дослідження) [Автореферат дисертації кандидата географічних наук]. Інститут географії НАН України.
82. Поливач, К. А. (2012). Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України (Л. Г. Руденко, наук. ред.). Інститут географії НАН України.
83. Поповкін, В. А. (1993). *Регіонально-цілісний підхід в економіці*. Наукова думка.
84. Путильщина – смарагд Карпат. (2008). Народна архітектура Гуцульщини. <https://putyla.org.ua/2008/04/23/narodna-arkhitektura-guculshhini.html>
85. Путильщина – смарагд Карпат. (2009). Путила – колиска історії та гірської краси. <https://putyla.org.ua/2009/09/20/putila-koliska-stor-ta-grsko->

[krasi.html](#)

86. Радович, Р. (2020). Традиційне житло Буковинського Поділля другої половини XIX – початку XX ст. (за матеріалами Хотинського р-ну Чернівецької обл.). Народознавчі зошити, 2, 276-300. <https://doi.org/10.15407/nz2020.02.276>
87. Радович, Р. (2022). Новітня архітектура гуцулів. Народознавчі зошити, 5(167). <https://nz.lviv.ua/archiv/2022-5/5.pdf>
88. Ріпка, О. (2007). Географія культури як напрямок суспільної географії. Часопис соціально-економічної географії, 2, 200-207.
89. Руденко, Л. Г., & Маруняк, Є. О. (2011). Сучасні просторові дослідження: Виклики та відповіді. *Український географічний журнал*, 3, 38-41.
90. Руденко, Л. Г., & Шевченко, В. О. (1994). Карти для незалежної України. *Вісник геодезії та картографії*, 1, 76-80.
91. Сорока, К. О. (2005). *Основи теорії систем і системного аналізу*. Тимченко.
92. Тарас, Я. М. (2007). Сакральна дерев'яна архітектура українців Карпат: Культурно-традиційний аспект. Інститут народознавства НАН України.
93. Товбич, В., Коротун, І., & Попович, Є. (2025). Дослідження архітектури та стінопису синагоги Гройсе Шіл у Чернівцях. Сучасні проблеми архітектури та містобудування, 73, 155-173. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2025.73.155-173>
94. Топчієв, О. Г. (2005). Суспільно-географічні дослідження: Методологія, методи, методика.
95. Федорак, В. (2015). Етнокультурний потенціал як один з чинників розвитку туристичного регіону. *Карпатський край: Наукові студії з історії, культури, туризму*, 1-2(6-7), с. 218-223.
96. Шаблій, О. І. (1994). *Математичні методи в соціально-економічній географії*. Світ.
97. Шевченко, Р. Ю. (2006). Географо-топологічне та астронометричне дослідження культових споруд Стародавнього та сучасного Києва. *Картографія та вища школа: Збірник наукових праць*, 12, 113–126.

98. Шевченко, Р. Ю. (2006). Особливості проектування і використання карт церков та монастирів м. Києва різних епох. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Географія*, 53, 50–53.
99. Шевченко, Р. Ю. (2014). *Просторові дестинації сакральної архітектури м. Києва*. Київ.
100. Шевчук, Л. Т. (1999). *Сакральна географія*. Світ.
101. Школа, І. М. (2005). Менеджмент туристичної індустрії. Книги-XXI.
102. Шкрібляк, М. М., & Ставчанська, К. В. (2022). *Смаки Буковини: Гастрономічний путівник традиційної кухні*. Книги-XXI.
103. Щербаківський, Д. (1926). Буковинські і галицькі дерев'яні церкви, надгробні і придорожні хрести, фігури і каплиці. Український громадський видавничий фонд.
104. Явкін, В. Г., Руденко, В. П., Андрійчук, В. М., Король, О. Д., та ін. (2010). Географічні аспекти розвитку туризму (на прикладі України та Польщі). Чернівецький національний університет.
105. Явкін, В. Г., Руденко, В. П., Король, О. Д., Брик, С. Д., та ін. (2006). Проблеми географії та менеджменту туризму. Рута.
106. Bezugly, V., Kostaschuk, I., Kisil, R., Yavorska, V., & Buyanovska, L. (2024). World heritage: Features, composition, and tourist significance. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 33(3), 440-452. <https://doi.org/10.15421/112441>
107. Bonnett, A. (2008). *What is geography?* SAGE Publications.
108. Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood Press.
109. Cleave, E., Arku, G., Sadler, R., & Gilliland, J. (2016). The role of place branding in local and regional economic development: Bridging the gap between policy and practicality. *Regional Studies, Regional Science*, 3(1), 207-228. <https://doi.org/10.1080/21681376.2016.1163506>
110. Clifford, N. J., Holloway, S. L., Rice, S. P., & Valentine, G. (Eds.). (2009).

Key concepts in geography (2nd ed.). SAGE Publications.

111. Council of Europe. (2005). Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society (Faro Convention). <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/faro-convention>

112. Dnistrianskyi, M., Molnár, J., Dnistrianska, N., & Molnár, D. I. (2024). New realities of the administrative-territorial structure of Ukraine and areas of ethnic minorities' settlement: Geographical correlations and social consequences: Examples of Zakarpattia, Chernivtsi and Odesa oblasts. *Hungarian Geographical Bulletin*, 73(4), c. 395-412.

113. Efros, V., Purici, S., Iavkin, V., Baisanu, S., Dorneanu, A., & Buchko, Z. (2009). Oameni si locuri in Bucovina.

114. Fellmann, J. D., Getis, A., & Getis, J. (2009). *Human geography: Landscapes of human activities* (10th ed.). McGraw-Hill.

115. Garcia Ferrari, M. S., Mezentsev, K., Provotar, N., Iliadi, M., & Kartalou, N.-S. (2024). Espacios públicos 'desplazados' en ciudades ucranianas: Aumento de la diversidad y la inclusión en la reconstrucción urbana a través de la ocupación temporal [Displaced public spaces in Ukrainian cities: Increasing diversity and inclusion in urban reconstruction through temporary occupation]. *ZARCH*, 22, 76-89.

116. Gnatiuk, O., Mezentsev, K., & Pidgrushnyi, G. (2023). Nexus of religion, ethnicity, and geopolitics: A case of geopolitical fault-line cities in Eastern Ukraine. *Studia Regionalne i Lokalne*, 1(91).

117. Gnatiuk, O., Puhach, S., & Mezentsev, K. (2023). The socio-economic regionalisation and the administrative division of Ukraine through the lens of the gravity model. *Studia Regionalne i Lokalne*, 3 (93).

118. Gomez, B., & Jones, J. P., III (Eds.). (2010). *Research methods in geography: A critical introduction*. Wiley-Blackwell.

119. Graham, B., Ashworth, G. J., & Tunbridge, J. E. (2000). *A geography of heritage: Power, culture and economy*. Arnold.

120. Holden, J. (2012). *An introduction to physical geography and the environment* (3rd ed.). Pearson.

121. Kim, S., Whitford, M., & Arcodia, C. (2019). Development of intangible cultural heritage as a sustainable tourism resource: The intangible cultural heritage practitioners' perspectives. *Journal of Heritage Tourism*, 14(5-6), 422-435.
<https://doi.org/10.1080/1743873X.2018.1561703>
122. Korol, O., Krul, H., & Skutar, T. (2024). Statistical analysis of the type and seasonality of tourist arrivals at a UNESCO sightseeing tourism site: The example of Chernivtsi, Ukraine. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 38(3), 29-52.
123. Korol, O., Krul, H., Zayachuk, O., & Kostash, M. (2023). Methodical approaches and statistical analysis of tourist arrivals to the centers of sightseeing tourism (on the example of Chernivtsi, Ukraine). *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 37(2), 84-104.
124. Kostaschuk, I., & Kisil, R. (2016). Confessional space and its structure in the context of human geography research. *Часопис соціально-економічної географії*, 20(1), 40-45.
125. Kravtsov, S. R. (2010). Jewish identities in synagogue architecture of Galicia and Bukovina. *Ars Judaica*, 6, 81-100.
126. MacCannell, D. (1973). Staged authenticity: Arrangements of social space in tourist settings. *American Journal of Sociology*, 79(3), 589-603.
<https://doi.org/10.1086/225585>
127. Pasquinelli, C. (2010). The limits of place branding for local development: The case of Tuscany and the Arnovalley brand. *Local Economy*, 25(7), 558-572.
<https://doi.org/10.1080/02690942.2010.532358>
128. Rincón-Unigarro, C., Jaramillo, A., Riascos, C., Checa, G., da Costa, S., López-López, W., Páez, D., Díaz-Fuentes, L., Gómez-Ortiz, D., Ordoñez, C., Ortiz, I., Velásquez, V., Venegas, P., & Jaramillo, J.-C. (2025). Art in movement, art as movement: Collective action and collective gathering for intangible cultural heritage sustainability. *Political Psychology*, 46, 1483-1508.
<https://doi.org/10.1111/pops.13071>
129. Safiullin, L., Gafurov, I., Shaidullin, R., & Safiullin, N. (2014). Socio-

economic development of the region and its historical and cultural heritage. *Life Science Journal*, 11(6), 400-404.

130. Shakya, M., & Vagnarelli, G. (2024). Creating value from intangible cultural heritage – The role of innovation for sustainable tourism and regional rural development. *European Journal of Cultural Management and Policy*, 14, 12-57. <https://doi.org/10.3389/ejcmp.2024.12057>

131. Smith, L. (2006). *Uses of heritage*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203602263>

132. Tan, Y.-C., Yang, L.-H., & Wang, B. (2026). Community-engaged digital safeguarding of intangible cultural heritage: A review of methods and challenges. *npj Heritage Science*, 14, 184. <https://doi.org/10.1038/s40494-026-02458-y>

133. Taylor, K. (2024). Cultural landscape. In B. Warf (Ed.), *The encyclopedia of human geography*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-25900-5_158-1

134. Thymi, I., Bitsani, E., Poullos, I., & Spiliopoulou, I. (2026). Governing intangible cultural heritage for sustainable local development: Community-based cultural associations and social capital in Kalamata, Greece. *Sustainability*, 18(6), 18-28. <https://doi.org/10.3390/su18062818>

135. Timothy, D. J., & Boyd, S. W. (2003). *Heritage tourism*. Prentice Hall.

136. Yang, L., & Wall, G. (2009). Ethnic tourism: A framework and an application. *Tourism Management*, 30(4), 559-570. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2008.09.008>

Інформаційні ресурси

137. UNESCO World Heritage Centre. (2025). Cultural landscapes. <https://whc.unesco.org/en/culturallandscape/>

138. UNESCO. (2003). Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. <https://ich.unesco.org/en/convention>

139. UNESCO. (2015). Ethical principles for safeguarding intangible cultural heritage. <https://ich.unesco.org/en/ethics-and-ich-00866>

140. Державна служба України з етнополітики та свободи совісті (2026). Релігія. <https://dess.gov.ua/religion/>

141. Міністерство культури України. (2026a). Перелік пам'яток культурної спадщини національного значення Чернівецької області, занесених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України [PDF].

https://mincult.gov.ua/wp-content/uploads/2026/04/cherniveczka-obl_stanom-na-01.08.2024.pdf

142. Міністерство культури України. (2026b). Перелік пам'яток культурної спадщини місцевого значення Чернівецької області, занесених до Державного реєстру нерухомих пам'яток України (станом на 26.12.2025) [PDF].

<https://mincult.gov.ua/wp-content/uploads/2026/05/cherniveczka-obl.-ctanom-na-26.12.25.pdf>

143. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року. (2025).

<https://bukoda.gov.ua/storage/app/sites/23/uploaded-files/strategia-chernivetska-2027.pdf>

144. Рішення № 8/2000 Ради Єврорегіону «Верхній Прут» «Про пріоритетні сфери економічної та соціальної діяльності в Єврорегіоні «Верхній Прут». (<http://www.bukoda.gov.ua/page/evroregion-verkhonii-prut>)

145. Дані Відділу охорони культурної спадщини, національностей та релігії управління культури Чернівецької ОДА.

146. Національний склад населення Чернівецької області та його мовні ознаки (за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року): статистичний довідник, частина I (2003). 160 с.

ДОДАТКИ

Додаток А.1

Список публікацій здобувача за темою дисертації**Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації**

Наукова праця у виданні, включеного до переліку наукових фахових видань України (категорія А) та проіндексованого у наукометричній базі даних Web of Science Core Collection

1) Bezugly, V., Kostaschuk, I., Kisil, R., Yavorska, V., & Buyanovska, L. (2024). World heritage: Features, composition, and tourist significance. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 33(3), 440-452. DOI: 10.15421/112441. (Внесок авторів: Безуглий В.В. – обґрунтовано теоретичні засади дослідження Всесвітньої спадщини, узагальнено особливості її формування, структури та сучасного стану; Костащук І.І. – проаналізовано суспільно-географічні аспекти територіальної організації об'єктів Всесвітньої спадщини та їх значення для розвитку територій і туризму; Кісіль Р.В. – систематизовано склад і типологічні особливості об'єктів Всесвітньої спадщини, опрацьовано статистичні й просторові характеристики їх поширення; Яворська В.В. – проаналізовано регіональні особливості розміщення та туристичного використання об'єктів Всесвітньої спадщини, узагальнено їх роль у формуванні туристичної привабливості територій; Буяновська Л.Ю. – опрацьовано матеріали щодо історико-географічних передумов формування об'єктів культурної спадщини, їх територіальної репрезентації та значення у структурі світової культурної спадщини).

Наукові праці у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України категорії Б

1) Kostaschuk, I., & Kisil, R. (2016). Confessional space and its structure in the context of human geography research. *Часопис соціально-економічної географії*, 20(1), 40-45. (Внесок авторів: Костащук І.І. – обґрунтовано суспільно-географічний зміст поняття «конфесійний простір», визначено його

співвідношення з категоріями «релігійний простір», «релігійна сфера» та «конфесія»; Кісіль Р.В. – систематизовано структуру конфесійного простору, виокремлено її територіальну, галузеву та управлінську складові, охарактеризовано основні елементи територіальної організації конфесійного простору).

2) Костащук, І. І., & Кісіль, Р. В. (2021). Територіальна організація музеїв як об'єктів етнокультурного потенціалу Чернівецької області. *Географія та туризм*, 64, 42-53. (Внесок авторів: Костащук І.І. – удосконалено класифікацію музеїв, обґрунтовано їх місце у структурі етнокультурного потенціалу поліетнічного регіону та визначено значення для розвитку туризму; Кісіль Р.В. – сформовано базу даних музеїв Чернівецької області, проаналізовано їх територіальне розміщення та етнічну приналежність, здійснено розрахунок індексів локалізації і забезпеченості населення музеями та проведено групування територіальних громад).

3) Кісіль, Р. В. (2023). Етнофестивалі у Чернівецькій області як показники поліетнічної ідентичності та складові потенціалу розвитку громад. *Часопис соціально-економічної географії*, 35, 52-59. DOI: 10.26565/2076-1333-2023-35-05. (Внесок автора: Кісіль Р.В. – одноосібно обґрунтовано роль етнофестивалів у формуванні та репрезентації поліетнічної ідентичності Чернівецької області, досліджено просторово-часові особливості їх проведення, систематизовано фестивальні події та визначено їх значення як складової етнокультурного потенціалу і чинника розвитку територіальних громад).

4) Кісіль, Р. В., & Захарчук, І. В. (2025). Етнокультурний потенціал Чернівецької області в перцепційному вимірі її геопростору. *Науковий вісник Чернівецького університету: Географія*, 853, 143-151. DOI: 10.31861/geo.2025.853.143-151. (Внесок авторів: Кісіль Р.В. – проаналізовано етнокультурний потенціал Чернівецької області, визначено його поліетнічні особливості та роль культурних практик і етнофестивалів у формуванні регіонального іміджу й розвитку територіальних громад; Захарчук І.В. – обґрунтовано застосування перцепційно-географічного підходу, проаналізовано

ментальні образи території та просторову ідентичність населення, опрацьовано результати перцепційного дослідження і контент-аналізу культурних подій).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1) Кісіль, Р. (2021). Історико-географічні особливості формування етнокультурного потенціалу Чернівецької області. У *Регіон – 2021: Суспільно-географічні аспекти: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців* (с. 37-38). Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

2) Костащук, І., & Кісіль, Р. (2021). Етнокультурний потенціал Чернівецької області як важливий аспект регіонального розвитку. У *Географічна наука та освіта: Перспективи й інновації: Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції* (с. 64-67). (Внесок авторів: Костащук І. – обґрунтовано значення етнокультурного потенціалу в системі чинників регіонального розвитку та визначено основні напрями його суспільно-географічного дослідження; Кісіль Р. – охарактеризовано складові етнокультурного потенціалу Чернівецької області, проаналізовано їх територіальні особливості та можливості використання у розвитку регіону).

3) Костащук, І., & Кісіль, Р. (2021). Фестивалі міста Чернівці як складові його етнокультурного потенціалу та поліетнічної ідентичності. У *Регіон – 2021: Суспільно-географічні аспекти: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (с. 146-148). Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. (Внесок авторів: Костащук І. – обґрунтовано роль фестивального руху у формуванні етнокультурного потенціалу та поліетнічної ідентичності міста; Кісіль Р. – систематизовано фестивальні події Чернівців, охарактеризовано їх етнокультурну спрямованість і визначено значення для репрезентації культурного різноманіття та туристичної привабливості міста).

4) Кісіль, Р. (2024). Роль етнокультурного потенціалу в розвитку територіальних громад. У *Географія, картографія, географічна освіта: Історія,*

методологія, практика: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, присвяченої 90-річчю з дня народження професора Ярослава Жупанського (с. 285-287). Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

5) Костащук, І., Вієру, І., & Кісіль, Р. (2025). Етнічна структура населення Північної Буковини в першій половині XX століття. У *Регіональні дослідження України: Інтеграція традицій і інновацій (на відзначення 30-ї річниці заснування кафедри географії України): Матеріали Всеукраїнської наукової конференції* (с. 32-36). Київський національний університет імені Тараса Шевченка. (Внесок авторів: Костащук І. – обґрунтовано історико-географічні передумови формування етнічної структури населення Північної Буковини; Вієру І. – проаналізовано динаміку та територіальні особливості розселення основних етнічних груп регіону в першій половині XX ст.; Кісіль Р. – систематизовано статистичні дані щодо етнічного складу населення, здійснено їх порівняльно-географічний аналіз та узагальнено просторові відмінності етнічної структури території).

6) Кісіль, Р., & Гелка, О. (2025). Етнокультурний потенціал як чинник розвитку іміджу територіальних громад Чернівецької області. У *Географія, картографія, географічна освіта: Історія, методологія, практика: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 150-річчю заснування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та 35-річчю створення кафедри географії України та регіоналістики* (с. 239-242). Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. (Внесок авторів: Кісіль Р. – обґрунтовано роль етнокультурного потенціалу у формуванні іміджу територіальних громад Чернівецької області та визначено основні напрями його використання у територіальному брендингу; Гелка О. – проаналізовано етнокультурні ресурси окремих громад, узагальнено їх іміджеформувальні характеристики та можливості використання для підвищення туристичної привабливості території).

Відомості про апробацію результатів дисертації

1) Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих науковців «Регіон – 2021: суспільно-географічні аспекти» (м. Харків, 15 квітня 2021 р.), форма участі – дистанційна з публікацією тез.

2) Міжнародна науково-практична конференція «Географічна наука та освіта: Перспективи й інновації» (м. Переяслав, 20-21 травня 2021 р.), форма участі – дистанційна з публікацією тез.

3) Міжнародна науково-практична конференція «Регіон – 2021: суспільно-географічні аспекти» (м. Харків, 21 жовтня 2021 р.), форма участі – дистанційна з публікацією тез.

4) Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Географія, картографія, географічна освіта: Історія, методологія, практика» присвячена 90-річчю з дня народження професора Ярослава Жупанського (м. Чернівці, 16-18 травня, 2014 р.), форма участі – очна з публікацією тез.

5) Всеукраїнська наукова конференція «Регіональні дослідження України: Інтеграція традицій і інновацій» на відзначення 30-ї річниці заснування кафедри географії України (м. Київ, 30 травня 2025 р.), форма участі – дистанційна з публікацією тез.

6) Міжнародна науково-практична конференція «Географія, картографія, географічна освіта: Історія, методологія, практика» присвячена 150-річчю заснування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та 35-річчю створення кафедри географії України та регіоналістики (м. Чернівці, 31 жовтня – 2 листопада 2025 р.), форма участі – очна з публікацією тез.

**ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ВИКОНАВЧИЙ АПАРАТ**

вул. М. Грушевського, 1, м. Чернівці, 58002, тел.: (0372) 55 30 75,
e-mail: or@oblrada.cv.ua Код ЄДРПОУ 25081241

16 БЕР 2028 № 01-12/22-326

На № _____ від _____

**Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
Відділ аспірантури**

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Кісіля Романа Володимировича
на тему: «Етнокультурний потенціал розвитку територіальних громад
Чернівецької області»,
поданого на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 10 «Природничі науки» за спеціальністю 106 «Географія»

Результати дисертаційного дослідження Кісіля Романа Володимировича на тему «Етнокультурний потенціал розвитку територіальних громад Чернівецької області» впроваджені у практичну діяльність Чернівецької обласної ради та використані під час розроблення й реалізації регіональних програм у сфері культури, охорони та популяризації матеріальної та нематеріальної культурної спадщини, а також у процесі стратегічного планування розвитку територіальних громад Чернівецької області. Наукові положення та висновки дослідження враховано при підготовці культурно-мистецьких проєктів і заходів, спрямованих на збереження етнокультурного розмаїття регіону, посилення міжкультурного діалогу та ефективне використання етнокультурного потенціалу громад як чинника їх соціально-економічного розвитку.

**Керуючий справами
обласної ради**

Брижак Петро (0372)55-30-37

Микола БОРЕЦЬ

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

вул. М.Котляревського, 2, м.Чернівці, 58002, тел. (0372) 584811, факс (0372) 552914,
E-mail: rector@chnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02071240

Від 23.02.2026 №16/19-833-26

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Кісіля Романа Володимировича
на тему: «Етнокультурний потенціал розвитку територіальних громад
Чернівецької області»,
поданого на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 10 «Природничі науки» за спеціальністю 106 «Географія»

Цим засвідчуємо, що результати дисертаційного дослідження Кісіля Романа Володимировича «Етнокультурний потенціал розвитку територіальних громад Чернівецької області» використані при формулюванні узагальнюючих висновків завершального звіту кафедри географії України та регіоналістики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича на тему: «Просторове планування і трансформаційні процеси регіонального розвитку Карпато-Подільських областей України», номер державної реєстрації №0121U100382.

Проректор з наукової роботи

Юрій ХАЛАВКА

Костюк Іван, тел. 56-48-47

КЕП: Халавка Юрій Богданович 5E984D526F82F38F04000000EA7B8B010108BF06
Сертифікат дійсний з 2025-10-13 18:26:00.000 до 2026-10-13 23:59:00.000

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

вул. М.Косцюбського, 2, м. Чернівці, 58002, тел. (0372) 584811, факс (0372) 552914,
E-mail: rector@chnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02071240

Від 25.02.2026 №16/19-872-26

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Кісіля Романа Володимировича

з теми: «Етнокультурний потенціал розвитку територіальних громад
Чернівецької області»,

поданого на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 10 «Природничі науки» за спеціальністю 106 «Географія»

Результати дисертаційного дослідження Кісіля Романа Володимировича з теми: «Етнокультурний потенціал розвитку територіальних громад Чернівецької області» використовуються при викладанні нормативних курсів «Географія населення і розселення», «Обробка результатів регіональних досліджень», «Просторове планування транскордонних регіональних систем», «Основи територіального планування», «Етногеографія України», а також «Туристично-рекреаційний потенціал Карпато-Подільського регіону» та інших вибіркових дисциплін ОПП «Регіональний розвиток і просторове планування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти та вибіркових дисциплін ОПП «Регіональний розвиток і просторове планування» другого (магістерського) рівня вищої освіти, а саме «Географія культурної спадщини», «Соціогеографічний потенціал» на географічному факультеті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Проректор з науково-педагогічної
роботи та освітньої діяльності

Тетяна ФЕДІРЧИК

Косташук Іван, тел. 58-48-47

КЕП: Федірич Тетяна Дмитрівна 5E984D526F82F38F0400000053CAB301D9273607
Сертифікат дійсний з 2026-02-16 03:54:08.000 до 2027-02-16 11:59:59.000

Наукові дефініції понять «етнокультурні ресурси», «етнокультурна спадщина» та «етнокультурний потенціал»

Автор нормативне джерело	Ключове поняття	Зміст трактування	Провідний науковий акцент
Закон України «Про культуру»	Культура; нематеріальна культурна спадщина; національне культурне надбання	Етнокультурний потенціал ґрунтується на успадкованих і відтворюваних матеріальних та духовних надбаннях етнічної спільноти, що передаються між поколіннями та формують її самобутність.	Нормативно-правовий, ціннісний, спадщинний
Закон України «Про національні меншини (спільноти) України»	Національна меншина (спільнота)	Носіями етнокультурного потенціалу є сталі групи населення, об'єднані етнічними, культурними, історичними, мовними та релігійними ознаками, які усвідомлюють свою належність і прагнуть зберігати самобутність.	Ідентифікаційний, спільнотний, територіальний
Закон України «Про засади державної регіональної політики»	Етнокультурний розвиток регіону	Етнокультурний розвиток пов'язується з відродженням етнічної самосвідомості, збереженням духовної й матеріальної культури та розвитком етнічної, культурної, мовної і релігійної самобутності.	Регіонально-політичний, розвитковий
Н. Алєшугіна	Етнокультурні ресурси	Ресурси антропогенного походження, пов'язані з культурними особливостями етнографічних груп і національних меншин, що компактно проживають на певній території та викликають туристичний інтерес; поділяються на матеріальні й нематеріальні.	Ресурсний, туристичний
М. Михайлюк	Етнокультурний потенціал	Сукупність матеріальних і нематеріальних об'єктів та засобів традиційної культури, сформованих на певній території у процесі етнокультурогенезу, які можуть задовольняти потреби людей і підвищувати конкурентоспроможність регіону.	Комплексний суспільно-географічний, територіальний, діяльнісний
М. Мальська, Н. Білоус, А. Грицишин	Етнокультурний потенціал території	Етногеографічно цілісне соціокультурне середовище з традиціями, звичаями, особливостями побуту і господарської діяльності, унікальними історико-етнокультурними ресурсами та інфраструктурою.	Територіально-туристичний, середовищний

Автор нормативне джерело	Ключове поняття	Зміст трактування	Провідний науковий акцент
В. Грицько	Етнокультурний потенціал регіону	Складова соціально-економічного потенціалу, реалізація якої підтримує саморозвиток етнічних спільнот, формує унікальний вигляд території та підвищує її конкурентоспроможність.	Соціально-економічний, регіональний
М. Орлова	Етнічні ресурси; ресурси етнічного туризму	Сукупність матеріальних і духовних об'єктів, явищ, культурних ознак і територіальних комплексів, що відображають історію, побут, господарювання, розселення та самотність етносу; включають етнічні артефакти, їх ансамблі та етнічні ландшафти.	Суспільно-географічний, класифікаційний, туристичний
К. Поливач	Історико-культурні ресурси; історико-культурний потенціал	Система об'єктів і явищ культурної спадщини, що можуть задовольняти духовні, пізнавальні та рекреаційні потреби й бути чинником соціального, економічного і гуманітарного розвитку території.	Історико-культурний, спадщинний, регіональний
І. Кулаковська	Етнокультурний потенціал регіону	Комплекс етнічних, історико-культурних, духовних і природно-рекреаційних ресурсів, які відображають самотність території та можуть залучатися до екскурсійної діяльності й етнічного туризму.	Комплексно-ресурсний, туристично-екскурсійний
Ж. Бучко	Етнокультурні та етнотуристичні ресурси	Матеріальні й нематеріальні надбання етнічних спільнот, зокрема музеї, скансени, ремесла, поселення, свята, кухня, сакральні об'єкти та живі культурні практики, що формують етнокультурний туристичний продукт.	Туристичний, практично-прикладний
І. Бачинська, В. Шикеринець	Етнокультурний потенціал туристичного регіону	Динамічна сукупність культурної спадщини, її носіїв, традицій, звичаїв, ремесел, культурних інституцій і механізмів практичного туристичного використання.	Туристично-економічний, інституційний
М. Дністрянський	Етнічна територія; етнокультурне середовище	Етнокультурний потенціал пов'язаний із просторовою основою життєдіяльності етносу, його розселенням, мовою, традиціями, релігією, культурними зв'язками, самосвідомістю та здатністю зберігати самотність.	Етногеографічний, територіально-ідентифікаційний
К. Мезенцев, Н. Мезенцева, Г. Підгрушний	Перцепційний портрет регіону	Етнокультурні ресурси, символи, пам'ятки та практики формують суспільний образ території, регіональну ідентичність, упізнаваність і привабливість місця.	Перцепційно-географічний, іміджевий

Автор нормативне джерело	Ключове поняття	Зміст трактування	Провідний науковий акцент
О. Король	Етнокультурні ресурси як складова туристично- рекреаційного потенціалу	Історико-етнографічна спадщина, архітектура, сакральні об'єкти, музеї, ремесла, звичаї, фольклор, кухня й культурні події можуть залучатися до туристичного продукту за умови доступності та інфраструктурного забезпечення.	Туристично- географічний, інфраструктурний
В. Джаман, Я. Джаман	Етнокультурні та етнотуристичні ресурси	Матеріальні й духовні надбання етнічних груп, що відображають їх розселення, історію, релігію, побут, архітектуру та громадську діяльність і можуть бути оцінені, картографовані та включені до етнографічних маршрутів.	Поліетнічний, картографічний, туристичний
Г. Дениsik, В. Воловик	Етнокультурні ландшафти	Цілісні природно-антропогенні утворення, у яких закріплені результати тривалої взаємодії етнічних спільнот із природним середовищем: забудова, землекористування, промисли, сакральні об'єкти, топоніміка і традиції.	Ландшафтознавчий, природно- антропогенний
М. Пірен	Етнічна культура; етнічна ідентичність	Етнокультурний зміст розкривається через мову, традиції, звичаї, вірування, символи, духовні цінності, норми поведінки, самосвідомість і міжпоколінну передачу соціального досвіду.	Етнопсихологічний, етнополітичний
Р. Горбань	Етнокультура; сакральне; духовна традиція	Етнокультурний потенціал пов'язаний із духовними, релігійними, символічними, мистецькими та етнопсихологічними надбаннями, які забезпечують світоглядну самобутність і культурну спадкоємність народу.	Філософсько- релігійознавчий, етнорелігійний

Узагальнена структура за основними конфесійними напрямками

Конфесійний напрям	Кількість організацій	Частка, %
Православ'я	677	48,43
Протестантизм	619	44,28
Католицизм	73	5,22
Іудаїзм	15	1,07
Нові релігійні організації	11	0,79
Орієнтальне християнство	1	0,07
Іслам	1	0,07
Бахаї	1	0,07
РАЗОМ	1398	100,00

Додаток Г.2

**Конфесійна структура релігійних організацій Чернівецької області
станом на 01.01.2026 р.**

№	Конфесійний напрям	Конфесія / релігійна група	Кількість	Частка, %
1	Православ'я	Православна Церква України (ПЦУ)	281	20,10
2	Православ'я	Українська Православна Церква (у звіті ДЕСС – в єдності з Московським Патріархатом)	378	27,04
3	Православ'я	Древлеправославні (старообрядницькі) церкви	11	0,79
4	Православ'я	Інші православні релігійні організації	7	0,50
5	Католицизм	Римо-Католицька Церква	36	2,58
6	Католицизм	Українська Греко-Католицька Церква	37	2,65
7	Орієнтальне християнство	Вірменська Апостольська Церква	1	0,07
8	Протестантизм	Лютеранські церкви	1	0,07
9	Протестантизм	Євангельські християни-баптисти	192	13,73

10	Протестантизм	Інші євангельські християни	12	0,86
11	Протестантизм	Християни віри євангельської / п'ятидесятники	181	12,95
12	Протестантизм	Харизматичний напрям	29	2,07
13	Протестантизм	Інші протестантські церкви	10	0,72
14	Протестантизм	Іудеохристиянський напрям	5	0,36
15	Протестантизм	Адвентисти	123	8,80
16	Протестантизм	Інші релігійні організації протестантського походження / спрямування	66	4,72
17	Іслам	Мусульманські релігійні організації	1	0,07
18	Іудаїзм	Іудейські релігійні організації	15	1,07
19	Бахаї	Релігійні організації Віри Бахаї	1	0,07
20	Нові релігійні організації	Орієнталістського походження	5	0,36
21	Нові релігійні організації	Рідновірського / язичницького спрямування	5	0,36
22	Нові релігійні організації	Православного походження	1	0,07
РАЗОМ			1398	100,00

Додаток Д.1

Громади з дуже високим та високим рівнем етнокультурного потенціалу

До першого типу за результатами проведеної типізації віднесено громади, в яких поєднуються висока концентрація об'єктів матеріальної спадщини, розвинена сакральна й музейна мережа, збережені нематеріальні традиції, виразна етнокультурна ідентичність, значна подієва активність і сформовані туристичні функції. До цієї групи належать Чернівецька, Вижницька, Вашківецька, Путильська, Сторожинецька, Хотинська, Красноільська та Глибоцька територіальні громади.

Їх головною перевагою є багатокomпонентність ЕКП. У таких громадах окремі об'єкти спадщини не функціонують ізольовано, а утворюють територіальні комплекси, що поєднують архітектурні, сакральні, музейні, етнографічні, фестивальні та туристичні ресурси. Особливо це характерно для Чернівців як головного поліетнічного культурного центру області, Хотина як історико-фортифікаційного осередку та Вижницько-Путильського ареалу, де ЕКП значною мірою ґрунтується на живій гуцульській традиції. У матеріалах дослідження зафіксовано, зокрема, значну роль гуцульських фестивальних практик, традиційної кухні, народної музики, ремесел і обрядовості.

Сильні сторони	Слабкі сторони
Висока концентрація різнотипних об'єктів культурної спадщини	Значні фінансові потреби на реставрацію та утримання об'єктів
Поєднання матеріальної й нематеріальної спадщини	Нерівномірне використання ресурсів між центром громади та периферійними селами
Виразна локальна, етнічна та конфесійна ідентичність	Ризик надмірної комерціалізації окремих традицій
Розвинена музейна, фестивальна та культурна інфраструктура	Недостатня координація між культурними, туристичними та підприємницькими структурами
Відомі туристичні бренди та події	Сезонність туристичного використання
Можливість формування комплексних туристичних продуктів	Неоднаковий технічний стан пам'яток

Можливості	Загрози
Формування етнокультурних кластерів і маршрутів	Воєнні та безпекові ризики
Розвиток транскордонних культурних проєктів	Втрата автентичності через масовий туризм
Залучення грантових ресурсів ЄС та міжнародних фондів	Депопуляція і старіння носіїв традицій
Розвиток креативних індустрій	Фізична деградація пам'яток
Цифровізація спадщини та створення інтерактивних продуктів	Стандартизація культурного продукту
Розширення гастрономічного, релігійного, фестивального та етнічного туризму	Еміграція молоді та втрата міжпоколінної передачі традицій

Стратегічною метою для громад цього типу має бути не стільки збільшення кількості етнокультурних ресурсів, скільки підвищення якості їх використання. Пріоритетним є перехід від окремих туристичних об'єктів і подій до комплексних етнокультурних продуктів. Доцільним є формування локальних кластерів, які можуть об'єднувати музеї, пам'ятки архітектури, сакральні об'єкти, фестивалі, ремісничі майстерні, гастрономічні заклади та туристичні маршрути.

Для Чернівецької громади ключовим напрямом є посилення позицій як поліетнічного культурного центру міжнародного значення із репрезентацією української, єврейської, румунської, німецької, польської та інших історико-культурних традицій. Для Вижницької, Вашківецької й Путильської громад перспективним є розвиток гуцульського етнокультурного кластера. Для Глибоцької, Красноільської та Сторожинецької громад важливим ресурсом є українсько-румунська транскордонна взаємодія, а для Хотинської – поєднання історико-фортифікаційного, подієвого та дністровського туристичного напрямів.

Додаток Д.2

Громади з середнім рівнем етнокультурного потенціалу

Другий тип формують громади, які мають значну кількість і різноманітність етнокультурних ресурсів, однак поступаються першій групі за їх концентрацією, впізнаваністю, туристичною освоєністю або інституційною інтегрованістю. Основною особливістю таких громад є наявність достатньої ресурсної бази для переходу до дуже високого рівня за умови активізації культурного менеджменту.

Їх потенціал часто формується навколо одного або декількох домінантних компонентів: сакральної архітектури, традиційної сільської культури, музейної мережі, локальних фестивалів, етнічної специфіки чи історичних пам'яток. Значна частина таких ресурсів перебуває у резервному стані та використовується слабше, ніж дозволяє їх реальна культурна цінність.

Сильні сторони	Слабкі сторони
Значна кількість локальних пам'яток і традицій	Недостатня впізнаваність на регіональному та національному рівнях
Наявність автентичного культурного середовища	Фрагментарність туристичного продукту
Збережені сакральні та етнографічні комплекси	Обмежені фінансові ресурси громад
Наявність народних колективів, музеїв і локальних подій	Недостатній маркетинг і цифрове представлення
Можливість інтеграції у міжгромадські маршрути	Слабка транспортна доступність окремих сіл
Можливості	Загрози
Перехід до вищого типу через активізацію резервного потенціалу	Втрата носіїв традицій
Створення міжмуніципальних туристичних маршрутів	Скорочення мережі закладів культури
Розвиток локальних брендів	Еміграція активного населення
Грантове фінансування культурних ініціатив	Руйнування традиційної забудови
Розвиток зеленого й гастрономічного туризму	Комерціалізація без належної охорони спадщини

Головною проблемою громад високого рівня є розрив між значним ресурсним потенціалом і недостатнім рівнем його практичного використання.

Вирішення цієї проблеми передбачає створення локальних реєстрів етнокультурної спадщини, цифрових карт, туристичних паспортів, календарів культурних подій і системного позиціонування громад.

Перспективним є формування міжгромадських маршрутів, оскільки частина громад самостійно не має достатньої кількості об'єктів для формування багатоденного туристичного продукту, однак у поєднанні із сусідніми територіями може створювати конкурентоспроможні тематичні маршрути – сакральні, етнографічні, гастрономічні, музейні, меморіальні чи транскордонні.

Додаток Д.3

Громади із низьким рівнем етнокультурного потенціалу

Третій тип охоплює громади, ЕКП яких є достатнім для забезпечення локальної культурної ідентичності, але характеризується меншою концентрацією об'єктів, слабшою подієвою активністю, недостатньою музейною представленістю чи обмеженою туристичною функцією. Часто в таких громадах наявні окремі цінні сакральні об'єкти, локальні традиції, народні колективи, традиційна кухня або історичні місця, однак вони не сформовані в цілісну систему.

Показовим є те, що музейна забезпеченість територій області є дуже нерівномірною: окремі громади мають розвинену мережу локальних музеїв, тоді як в інших вони повністю відсутні. У дослідженні зафіксовано громади з нульовими показниками музейної локалізації, що безпосередньо обмежує інституційну репрезентацію локальної спадщини.

Сильні сторони	Слабкі сторони
Наявність локальних традицій та окремих цінних об'єктів	Низька концентрація культурних об'єктів
Збережена локальна ідентичність	Недостатня музейна й туристична інфраструктура
Автентичність сільського культурного середовища	Слабка систематизація нематеріальної спадщини
Потенціал ремесел і гастрономії	Обмежені кадрові ресурси у сфері культури
Можливість нішевої спеціалізації	Низька інформаційна представленість
Можливості	Загрози
Виявлення й інвентаризація раніше неактуалізованої спадщини	Подальша втрата культурних практик
Створення невеликих етнографічних просторів	Старіння населення
Розвиток локальних свят і гастрономічних подій	Закриття закладів культури
Включення до маршрутів сусідніх сильніших громад	Відсутність інвестицій
Використання цифрових форматів репрезентації	Зниження інтересу молоді до локальної культури

Для середнього типу недоцільно механічно копіювати моделі Чернівців, Хотина чи Вижниці. Основним напрямом має стати спеціалізація – пошук одного або кількох унікальних елементів, які можуть стати ядром локального етнокультурного бренду. Це може бути характерна страва, ремесло, сакральна пам'ятка, історична постать, календарний обряд, локальна музична традиція, етнографічний музей або природно-культурний ландшафт.

Особливого значення набуває мікропроектний підхід: створення локальної музейної кімнати, етнографічної експозиції, цифрового архіву старих фотографій, запису усної історії, паспортизації традиційних рецептів, підтримки народного колективу чи проведення щорічної локальної події. Сукупність таких відносно невеликих заходів здатна поступово переводити резервний ЕКП в активний.

Додаток Д.4

Громади з дуже низьким рівнем етнокультурного потенціалу

Четвертий тип становлять громади з найнижчими інтегральними показниками. Водночас поняття «низький рівень» не слід ототожнювати з відсутністю етнокультурної спадщини. Воно означає насамперед меншу кількість офіційно облікованих об'єктів, слабшу інституційну представленість, недостатню дослідженість нематеріальних практик, низьку туристичну освоєність і обмежені можливості громад щодо їх актуалізації.

Саме для таких територій особливо актуальною є проблема неповноти статистичних та інвентаризаційних даних. На рівні територіальних громад офіційна статистика часто не містить достатньої інформації про культурні практики, носіїв традицій, відвідуваність локальних об'єктів або економічний ефект етнокультурного туризму. Тому частина громад може мати значно більший фактичний потенціал, ніж той, що відображається формальними кількісними показниками.

Сильні сторони	Слабкі сторони
Збереження окремих локальних і родинних традицій	Невелика кількість офіційно облікованих об'єктів
Потенційна автентичність культурного середовища	Відсутність або слабкість музейної мережі
Можливість виявлення невідомої спадщини	Обмежена подієва активність
Відсутність надмірної туристичної комерціалізації	Низька туристична впізнаваність
Можливість формування нового локального бренду	Недостатня інвентаризація нематеріальної спадщини
Можливості	Загрози
Проведення первинної етнокультурної інвентаризації	Повна втрата окремих традицій
Створення локальних цифрових архівів	Депопуляція та міграція
Включення у маршрути сусідніх громад	Зникнення носіїв традицій
Розвиток невеликих автентичних подій	Скорочення культурної інфраструктури
Використання шкіл і бібліотек як центрів локальної пам'яті	Переважаючі зовнішні стандартизовані культурних моделей

Для громад низького рівня першочерговим завданням має бути не туристична комерціалізація, а виявлення, документування та збереження етнокультурних ресурсів. Доцільними є етнографічні експедиції, запис усної історії, створення електронних баз старих світлин, документування традиційної кухні, одягу, фольклору, місцевих топонімів, релігійних практик, родинних звичаїв і ремесел.

Перспективною моделлю є інтеграція таких громад у ширші міжмуніципальні етнокультурні райони. За такого підходу громада не обов'язково повинна самотійно формувати повний туристичний продукт, а може спеціалізуватися на окремому компоненті та включатися до маршрутів сусідніх центрів.

Додаток Д.5

PEST-аналіз використання етнокультурного потенціалу за типами громад

Зовнішні умови використання ЕКП суттєво відрізняються залежно від рівня його сформованості. Водночас основні політико-правові, економічні, соціальні й технологічні фактори є спільними для всієї області, але мають різну інтенсивність впливу на окремі типи громад.

Фактор	Дуже високий і високий рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Р – політико-правовий	Необхідність охорони значної кількості пам'яток, доступ до міжнародних і транскордонних програм	Можливість активного залучення регіональних і грантових програм	Залежність від пріоритетів місцевого бюджету і та міжмуніципальної співпраці	Потреба у первинній інвентаризації та включенні ресурсів до офіційних програм
Е – економічний	Високий потенціал туризму, креативних індустрій підприємництва	Значні резерви економічної активізації і спадщини	Обмежений туристичний ринок, потреба в нішевій спеціалізації	Низька інвестиційна привабливість, доцільність малобюджетних проєктів
С – соціокультурний	Сильна локальна ідентичність, але ризик комерціалізації	Значний потенціал міжпоколінної передачі традицій	Старіння носіїв та слабка залученість молоді	Високий ризик втрати живих традицій
Т – технологічний	Доцільність AR/VR, цифрових музеїв, інтерактивних маршрутів	Розвиток цифрових карт, QR-маршрутів і онлайн-промоції	Цифрові архіви й онлайн-каталоги як доступний інструмент	Цифрова фіксація спадщини як першочерговий захід

Політико-правовий блок визначається державною політикою охорони культурної спадщини, децентралізацією, розвитком стратегічного планування, можливостями транскордонного співробітництва та участю громад у міжнародних програмах. Для громад дуже високого й високого рівнів особливо перспективною є участь у транскордонних українсько-румунських і українсько-молдовських проєктах. Для громад середнього та низького рівнів важливішими є обласні програми, міжмуніципальна співпраця та включення етнокультурного компонента до стратегій розвитку.

Економічна група факторів включає фінансову спроможність громад, туристичний попит, розвиток малого підприємництва, креативних індустрій, гастрономії та ремесел. Найбільші можливості капіталізації ресурсів мають громади першого типу. Водночас саме для них найбільш актуальною є необхідність забезпечення балансу між економічним використанням та збереженням автентичності.

Соціокультурні фактори пов'язані з демографічними процесами, міграцією, віковою структурою населення, міжпоколінною передачею культурних практик та ставленням місцевого населення до власної спадщини. В умовах депопуляції й міграційного відтоку особливого значення набуває залучення дітей і молоді до фольклорних колективів, ремісничих шкіл, музейної роботи, культурних фестивалів і цифрових проєктів. Сучасні трансформаційні фактори, включно з війною, міграцією, глобалізацією та змінами туристичних потоків, здатні швидко змінювати територіальну структуру ЕКП.

Технологічні фактори створюють нові можливості для всіх типів громад. Для найбільш розвинених територій це інтерактивні музейні експозиції, доповнена реальність, мобільні туристичні застосунки та цифрові маршрути. Для громад середнього й низького рівнів цифровізація має насамперед документальну функцію – створення електронних каталогів, аудіо- та відеозаписів фольклору, цифрових архівів фотографій, карт сакральних і меморіальних об'єктів.

Додаток Ж

Архітектурна етнокультурна спадщина у розрізі 52 територіальних громад Чернівецької області

№	Територіальна громада	Аналітичний етнокультурний ареал	Палади/замки/фортеці, місц.	Житлова забудова, місц.	Господарські споруди, місц.	Вибрані позиції нац. значення	Характерні об'єкти / примітка
1	Банилівська сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	1	0	0	0	Палац у с. Карапчів, кінець XIX ст. (місц. значення).
2	Берегометська селищна територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
3	Брусницька сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	1	0	0	0	Палац Манеску в с. Чортория, XIX ст. (місц. значення).
4	Вашківецька міська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
5	Вижницька міська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	1	0	0	Житловий будинок першої половини XIX ст. у м. Вижниця (місц. значення).
6	Конятинська сільська	Буковинська Гуцульщина	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні

№	Територіальна громада	Аналітичний етнокультурний ареал	Палаци/замки/фортеці, місц.	Житлова забудова, місц.	Господарські споруди, місц.	Вибрані позиції нац. значення	Характерні об'єкти / примітка
	територіальна громада						категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
7	Путильська селищна територіальна громада	Буковинська Гуцульщина	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
8	Селятинська сільська територіальна громада	Буковинська Гуцульщина	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
9	Усть-Путильська сільська територіальна громада	Буковинська Гуцульщина	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
10	Чернівецька міська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	1	333	11	1	333 житлові позиції місц. значення; будинок-палац Гогенлое; вілли

№	Територіальна громада	Аналітичний етнокультурний ареал	Палаці/замки/фортеці, місц.	Житлова забудова, місц.	Господарські споруди, місц.	Вибрані позиції нац. значення	Характерні об'єкти / примітка
							Зінгера (1904, 1906, 1925), вілла «Вера» (1930), вілла Филиповича; вагонне депо; пивоварні заводи (1870); виноробний завод (1905); електростанції; ткацька фабрика (1922); Палац юстиції (нац.).
11	Боянська сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
12	Ванчиновецька сільська територіальна громада	Північна Бессарабія	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
13	Великокучурівська сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна

№	Територіальна громада	Аналітичний етнокультурний ареал	Палаці/замки/фортеці, місц.	Житлова забудова, місц.	Господарські споруди, місц.	Вибрані позиції нац. значення	Характерні об'єкти / примітка
							збудова потребує польової інвентаризації.
14	Веренчанська сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
15	Вікнянська сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	0	0	1	Палац у с. Вікно, 1809 р. (національне значення).
16	Волоківська сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
17	Герцаївська міська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
18	Глибоцька селищна територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не

№	Територіальна громада	Аналітичний етнокультурний ареал	Палаці/замки/фортеці, місц.	Житлова забудова, місц.	Господарські споруди, місц.	Вибрані позиції нац. значення	Характерні об'єкти / примітка
							представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
19	Горішньошеровецька сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
20	Заставнівська міська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
21	Кадубовецька сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
22	Кам'янецька сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна

№	Територіальна громада	Аналітичний етнокультурний ареал	Палади/замки/фортеці, місц.	Житлова забудова, місц.	Господарські споруди, місц.	Вибрані позиції нац. значення	Характерні об'єкти / примітка
							збудова потребує польової інвентаризації.
23	Кіцманська міська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	1	0	0	Житловий будинок (мур.)
24	Кострижівська селищна територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
25	Красноїльська селищна територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
26	Мамаївська сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	1	0	0	0	Мурований палац у с. Дубівці, 1914 р. (місц. значення).
27	Неполоковецька селищна територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.

№	Територіальна громада	Аналітичний етнокультурний ареал	Палаці/замки/фортеці, місц.	Житлова забудова, місц.	Господарські споруди, місц.	Вибрані позиції нац. значення	Характерні об'єкти / примітка
28	Новоселицька міська територіальна громада	Північна Бессарабія	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
29	Острицька сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
30	Петровецька сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
31	Ставчанська сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	1	0	0	0	Палац Отто і Лізи Гольдер у с. Ставчани, XIX ст. (місц. значення).
32	Сторожинецька міська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує

№	Територіальна громада	Аналітичний етнокультурний ареал	Палади/замки/фортеці, місц.	Житлова забудова, місц.	Господарські споруди, місц.	Вибрані позиції нац. значення	Характерні об'єкти / примітка
							польової інвентаризації.
33	Тереблеченська сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
34	Топорівська сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
35	Чудейська сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	1	0	0	0	Мурований палац у с. Буденець, ХІХ ст., вул. Сторожинецька, 42.
36	Юрковецька сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
37	Кам'янська сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не

№	Територіальна громада	Аналітичний етнокультурний ареал	Палаці/замки/фортеці, місц.	Житлова забудова, місц.	Господарські споруди, місц.	Вибрані позиції нац. значення	Характерні об'єкти / примітка
							представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
38	Карапчівська сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
39	Магальська сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
40	Чагорська сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
41	Сучевенська сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна

№	Територіальна громада	Аналітичний етнокультурний ареал	Палаци/замки/фортеці, місц.	Житлова забудова, місц.	Господарські споруди, місц.	Вибрані позиції нац. значення	Характерні об'єкти / примітка
							збудова потребує польової інвентаризації.
42	Тарашанська сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
43	Клішківецька сільська територіальна громада	Північна Бессарабія	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
44	Вашківецька сільська територіальна громада	Північна Бессарабія	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
45	Кельменецька селищна територіальна громада	Північна Бессарабія	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує

№	Територіальна громада	Аналітичний етнокультурний ареал	Палаці/замки/фортеці, місц.	Житлова забудова, місц.	Господарські споруди, місц.	Вибрані позиції нац. значення	Характерні об'єкти / примітка
							польової інвентаризації.
46	Лівинецька сільська територіальна громада	Північна Бессарабія	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
47	Мамалигівська сільська територіальна громада	Північна Бессарабія	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
48	Недобоївська сільська територіальна громада	Північна Бессарабія	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
49	Новодністровська міська територіальна громада	Північна Бессарабія	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.

№	Територіальна громада	Аналітичний етнокультурний ареал	Палаці/замки/фортеці, місц.	Житлова забудова, місц.	Господарські споруди, місц.	Вибрані позиції нац. значення	Характерні об'єкти / примітка
50	Рукшинська сільська територіальна громада	Північна Бессарабія	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
51	Сокирянська міська територіальна громада	Північна Бессарабія	0	0	0	0	У двох реєстрах вибрані несакральні категорії не представлені; традиційна забудова потребує польової інвентаризації.
52	Хотинська міська територіальна громада	Північна Бессарабія	1	8	1	22	Комплекс Хотинської фортеці: 22 нерелігійні складові реєстрові позиції; Комендантський палац, башти, брами, мури, казарма, міст, криниці, майстерні; палац Шабельмана; 8 житлових позицій; горілчаний завод кін. XIX ст.

Додаток 3

Сакральна етнокультурна спадщина у розрізі 52 територіальних громад Чернівецької області

№	Територіальна громада	Етнокультурний ареал	Церкви	Костели	Синагоги	Монастирі	Каплиці	Кірхи	Мечеті	Місц.	Нац.	Характерні об'єкти / примітка
1	Банилівська сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	20	0	0	0	0	0	0	20	0	Миколаївська церква (мур.) (1897 р.); Михайлівська церква (дер.) (1888 р.); Дзвіниця Юрївської церква (дер.) (1890 р.); Дзвіниця Михайлівської церква (дер.) (1871 р.)
2	Берегометська селищна територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	0	0	0	0	0	0	0	0	У двох реєстрах сакральні об'єкти не зафіксовані.
3	Брусницька сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	8	0	0	0	0	0	0	7	1	Церква та дзвіниця (дер.) (1794 р.); Церква Успіння Богородиці та дзвіниця (дер.) 19 ст.; Михайлівська церква та дзвіниця (дер.) (1905 р.); Церква Свято-Миколаївська (дер.) (XIX ст.)
4	Вашківецька міська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	5	0	0	0	0	0	0	4	1	Миколаївська церква (дер.) (1784 р.); Миколаївська церква (мур.) (1854 р.); Церква Параскеви та дзвіниця (дер.) (1930 р.); Успенська церква (мур.) (1882 р.)
5	Вижницька міська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	3	1	0	0	0	0	0	3	1	Церква Івана Сучавського (дер.) та дзвіниця (1792 р); Дмитрівська церква та дзвіниця (дер.) (1883

№	Територіальна громада	Етнокультурний ареал	Церкви	Костели	Синагоги	Монастирі	Каплиці	Кірхи	Мечеті	Місц.	Нац.	Характерні об'єкти / примітка
												р.); Михайлівська церква (мур.) (Миколаївська) та дзвіниця (кінець XIX ст.); Костьол Петра і Павла (мур.) кінець 19 ст. (від 18.02.2020 № 851)
6	Конятинська сільська територіальна громада	Буковинська Гуцульщина	7	0	0	0	0	0	0	6	1	Василівська церква (дер.) (1790 р.); Комплекс споруд церкви та дзвіниці Святого Дмитрія (1877 р.); Церква Святого Дмитрія (1877 р.); Дзвіниця церкви Святого Дмитрія (1877 р.)
7	Путильська селищна територіальна громада	Буковинська Гуцульщина	3	0	0	0	0	0	0	1	2	Успенська церква (дер.) (1885 р.); Дмитрівська церква (дер.) (1871 р.); Церква Святої Трійці (1861-1877 рр.)
8	Селятинська сільська територіальна громада	Буковинська Гуцульщина	19	0	0	0	0	0	0	17	2	Церква Різдва Богородиці та дзвіниця (дер.) (XVII ст.); Іллінська церква та дзвіниця (дер.) (1898 р.); Церква Святого Володимира друга половина (XIX ст.); Комплекс споруд церкви та дзвіниці Святих Апостолів Петра і Павла (1910-1916 рр.)
9	Усть-Путильська сільська	Буковинська Гуцульщина	2	0	0	0	0	0	0	0	2	Успенська церква та дзвіниця (дер.) (1846

№	Територіальна громада	Етнокультурний ареал	Церкви	Костели	Синагоги	Монастирі	Каплиці	Кірхи	Мечеті	Місц.	Нац.	Характерні об'єкти / примітка
	територіальна громада											р.); Церква Параскеви та дзвіниця (дер.) (1881 р.)
10	Чернівецька міська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	19	3	8	2	1	2	0	30	5	Семінарська церква (1878 рік); Вознесенська церква та дзвіниця (дер.) (XVII ст.); Миколаївська церква (дер.) (1607 р.); Успенська церква та дзвіниця (дер.) у Количанці (1783 р.)
11	Боянська сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	0	0	0	0	0	0	0	0	У двох реєстрах сакральні об'єкти не зафіксовані.
12	Ванчиковецька сільська територіальна громада	Північна Бессарабія	2	0	0	0	0	0	0	2	0	Дмитрівська церква (мур.) (1905 р.); Миколаївська церква (мур.) (1874 р.)
13	Великокучурівська сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	3	0	0	0	0	0	0	3	0	Церква Успіння Пресвятої Богородиці (1815-1823 рр.); Церква Свято-Духівська та дзвіниця (дер.) (1877 р.); Дмитрівська церква та дзвіниця (мур.) (1892 р.)
14	Веренчанська сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	3	0	0	0	0	0	0	2	1	Успенська церква (дер.) (1794 р.); Покровська церква (Церква Покрови) (дер.) (1846 р.); Миколаївська церква (дер.) (1851 р.)
15	Вікнянська сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	6	0	0	0	0	0	0	5	1	Іоанівська церква (1826 р.); Церква Свято-Дмитрівська (1885 р.); Церква Покрови (дер.) (1876

№	Територіальна громада	Етнокультурний ареал	Церкви	Костели	Синагоги	Монастирі	Каплиці	Кірхи	Мечеті	Місц.	Нац.	Характерні об'єкти / примітка
												р.); Михайлівська церква (мур.) (1885 р.)
16	Волоківська сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	1	0	0	0	0	0	0	0	1	Благовіщенська церква (дер.) та дзвіниця (1772 р.)
17	Герцаївська міська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	11	0	0	0	0	0	0	5	6	Спиридонівська церква та брама (1807 р.); Церква Різдва Богородиці та дзвіниця (1646 р.); Успенська церква (XVII ст.); Архангельська церква (дер.) (1663 р.)
18	Глибоцька селищна територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	6	1	0	0	0	0	0	7	0	Комплекс споруд церкви та дзвіниці Покрови Пресвятої Богородиці (1906-1909 рр.); Церква Покрови Пресвятої Богородиці (1906-1909 рр.); Дзвіниця церкви Покрови Пресвятої Богородиці (1906-1909 рр.); Костел Матері Божої Скорботної (1906 р.)
19	Горішньошеровецька сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	5	0	0	0	0	0	0	5	0	Церква Успіння Пресвятої Богородиці (1881-1883 рр.); Церква Успіння Пресвятої Діви Марії (1877-1881 рр.); Комплекс споруд церкви та дзвіниці Святого Георгія (1895-1899 рр.); Церква Святого Георгія (1895-1899 рр.)

№	Територіальна громада	Етнокультурний ареал	Церкви	Костели	Синагоги	Монастирі	Каплиці	Кірхи	Мечеті	Місц.	Нац.	Характерні об'єкти / примітка
20	Заставнівська міська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	3	0	0	0	0	0	0	3	0	Церква Святого Миколая (1896-1898 рр.); Дзвіниця церкви Святого Миколая (1896-1898 рр.); Миколаївська церква (мур.) (1765 р.)
21	Кадубовецька сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	14	0	0	0	1	0	0	9	6	Церква Різдва Богородиці (1835 р.); Успенська церква (1779 р.); Покровська церква та дзвіниця (1791 р.); Іоано-Богословська церква (1765-1768 рр.)
22	Кам'янецька сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	0	0	0	0	0	0	0	0	0	У двох реєстрах сакральні об'єкти не зафіксовані.
23	Кіцманська міська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	9	1	0	0	0	0	0	6	4	Успенська церква та дзвіниця (дер.) (1778 р., XIX ст.); Церква Різдва Богородиці (дер.) (1794 р.); Костянтинівська церква та дзвіниця (1779 р.); Церква Різдва (1812 р.)
24	Кострижівська селищна територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	3	0	0	0	0	0	0	2	1	Церква Різдва (1797 р.); Миколаївська церква (мур.) (1823 р.); Успенська церква (мур.) (1908 р.)
25	Красноільська селищна територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	1	1	0	0	0	0	0	2	0	Церква Іоанна Преттечі (мур.) (1792 р.); Костел Матері Божої Страждаючої (1836 р.)

№	Територіальна громада	Етнокультурний ареал	Церкви	Костели	Синагоги	Монастирі	Каплиці	Кірхи	Мечеті	Місц.	Нац.	Характерні об'єкти / примітка
26	Мамаївська сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	8	0	0	0	1	0	0	9	0	Свято-Михайлівська церква (1881 р.); Дзвіниця Свято-Михайлівської церкви (1881 р.); Дзвіниця церкви Святого Дмитрія (1877 р.); Церква Святого Дмитрія (1877 р.)
27	Неполоковецька селищна територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	4	0	0	0	0	0	0	2	2	Миколаївська церква та дзвіниця (дер.) (1786 р.); Успенська церква та дзвіниця (1850 р.); Церква Параскеви (дер.) (1830 р.); Дзвіниця Дмитрівської церкви (XIX ст.)
28	Новоселицька міська територіальна громада	Північна Бессарабія	0	0	0	0	0	0	0	0	0	У двох реєстрах сакральні об'єкти не зафіксовані.
29	Острицька сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	7	0	0	0	0	0	0	4	3	Успенська церква (1794 р.); Всесвятська церква (1818 р.); Архангельська церква (дер.) (1796 р.); Дмитрівська церква (мур.) (1831 р.)
30	Петровецька сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	1	1	0	0	0	0	0	2	0	Церква Параскеви (мур.) (1906 р.); Костьол Преображення Господнього (дер.) (1879 р.)
31	Ставчанська сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	4	0	0	0	0	0	0	4	0	Миколаївська церква, (дзвіниця) (дер.) (1868 р.); Церква Святого Архистратига Михаїла (1845 – 1854 рр.); Михайлівська церква

№	Територіальна громада	Етнокультурний ареал	Церкви	Костели	Синагоги	Монастирі	Каплиці	Кірхи	Мечеті	Місц.	Нац.	Характерні об'єкти / примітка
												та дзвіниця (дер.) (1912 р.); Церква Іоанна Богослова (дер.) (1895 р.)
32	Сторожинецька міська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	18	2	1	0	1	1	0	21	2	Михайлівська церква (дер.) (1806 р.); Покровська церква та дзвіниця (дер.) (XVII ст.); Синагога-Темпель друга половина (XIX ст.); Церква Святих Архангелів Михаїла і Гавриїла (Свято-Михайлівська церква) (1796-1798 рр.)
33	Тереблеченська сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	5	0	0	0	0	0	0	3	2	Димитрівська церква (дер.) (XVIII ст.); Хрестовоздвиженська церква (дер.) (1790 р.); Здвиженська церква (дер.) (Хрестовоздвиженська) (1790 р.); Церква Параскеви (дер.) (1908 р.)
34	Топорівська сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	4	0	0	0	0	0	0	3	1	Іллінська церква, дзвіниця та огорожа (1560 р.); Церква Святого Архистратига Михаїла (1887 р.); Свято-Миколаївська церква (1805 р.); Церква Святого Іллі (1913 р.)
35	Чудейська сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	5	0	0	0	0	0	0	5	0	Михайлівська церква та дзвіниця (дер.) (1830 р.); Дмитрівська церква та дзвіниця (дер.) (1897 р.);

№	Територіальна громада	Етнокультурний ареал	Церкви	Костели	Синагоги	Монастирі	Каплиці	Кірхи	Мечеті	Місц.	Нац.	Характерні об'єкти / примітка
												Миколаївська церква (мур.) (1879 р.); Комплекс споруд церкви та дзвіниці Святого Дмитрія (1898 р.)
36	Юрковецька сільська територіальна громада	Український ареал Північної Буковини	4	0	0	0	0	0	0	4	0	Успенська церква (дер.) (1887 р.); Церква Різдва Богородиці (мур.) (1896 р.); Миколаївська церква (мур.) (1826 р.); Михайлівська церква (мур.) (1896 р.)
37	Кам'янська сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	0	0	0	0	0	0	0	0	0	У двох реєстрах сакральні об'єкти не зафіксовані.
38	Карапчівська сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	0	0	0	0	0	0	0	0	0	У двох реєстрах сакральні об'єкти не зафіксовані.
39	Магальська сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	5	0	0	0	0	0	0	1	4	Троїцька церква (1818 р.); Успенська церква (1786 р.); Успенська церква та дзвіниця (дер.) (1775 р.); Вознесенська церква та дзвіниця (XV ст.)
40	Чагорська сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	2	0	0	0	0	0	0	1	1	Дмитрівська церква (дер.) та брама з дзвіницею (1757 р); Воздвиженська церква (мур.) (1903 р.)
41	Сучевенська сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	2	0	0	0	0	0	0	2	0	Церква Святого Василя Великого (1804-1807 рр.); Михайлівська церква (дер.) (1876 р.)

№	Територіальна громада	Етнокультурний ареал	Церкви	Костели	Синагоги	Монастирі	Каплиці	Кірхи	Мечеті	Місц.	Нац.	Характерні об'єкти / примітка
42	Тарашанська сільська територіальна громада	Румуномовний ареал Північної Буковини / Герцаївщини	3	0	0	0	0	0	0	1	2	Миколаївська церква та дзвіниця (дер.) (1618 р.); Успенська церква (1718 р.); Церква Святого Дмитрія (середина XVIII)
43	Клішківська сільська територіальна громада	Північна Бессарабія	4	0	0	0	0	0	0	4	0	Комплекс споруд церкви та дзвіниці Різдва Пресвятої Богородиці (1822 - 1824 рр.); Церква Різдва Пресвятої Богородиці (1822 - 1824 рр.); Дзвіниця церкви Різдва Пресвятої Богородиці (1822 - 1824 рр.); Церква Успіння Пресвятої Богородиці (1903 р.)
44	Вашківська сільська територіальна громада	Північна Бессарабія	0	0	0	0	0	0	0	0	0	У двох реєстрах сакральні об'єкти не зафіксовані.
45	Кельменецька селищна територіальна громада	Північна Бессарабія	0	0	0	0	0	0	0	0	0	У двох реєстрах сакральні об'єкти не зафіксовані.
46	Лівинецька сільська територіальна громада	Північна Бессарабія	0	0	0	0	0	0	0	0	0	У двох реєстрах сакральні об'єкти не зафіксовані.
47	Мамалигівська сільська територіальна громада	Північна Бессарабія	4	0	0	0	0	0	0	4	0	Михайлівська церква (мур.) (1914 р.); Успенська церква (мур.) (1896 р.); Церква Покрови (мур.) (1889 р.); Церква Єлизавети (мур.) (1872 р.)

№	Територіальна громада	Етнокультурний ареал	Церкви	Костели	Синагоги	Монастирі	Каплиці	Кірхи	Мечеті	Місц.	Нац.	Характерні об'єкти / примітка
48	Недобойська сільська територіальна громада	Північна Бессарабія	0	0	0	0	0	0	0	0	0	У двох реєстрах сакральні об'єкти не зафіксовані.
49	Новодністровська міська територіальна громада	Північна Бессарабія	0	0	0	0	0	0	0	0	0	У двох реєстрах сакральні об'єкти не зафіксовані.
50	Рукшинська сільська територіальна громада	Північна Бессарабія	1	0	0	0	0	0	0	1	0	Церква Святого Георгія (1872 р.)
51	Сокирянська міська територіальна громада	Північна Бессарабія	11	0	0	0	0	0	0	10	1	Димитрівська церква та дзвіниця (дер.) (1794 р., 1894 р.); Церква Святих Апостолів Петра і Павла (1880 р.); Церква Успіння Пресвятої Богородиці (1906 р.); Старообрядська (дер.) Святомиколаївська церква (1819 р.)
52	Хотинська міська територіальна громада	Північна Бессарабія	8	1	0	0	0	0	2	8	3	Замкова церква (мечеть) (XV—XVIII); Мечеть валіде-султан нової фортеці (руїни) (XVIII—XIX); Церква св. Олександра Невського (1833—1834 роки); Церква Покрови Пресвятої (XVIII ст.)

Додаток К

Історичні кладовища і некрополі у розрізі 52 територіальних громад Чернівецької області

№	Територіальна громада	Район	Історико-етнокультурний ареал	Основні типи / об'єкти	Наукова характеристика	Статус верифікації
1	Банилівська	Вижницький	Буковинське передгір'я	Підтверджений єврейський поховальний фонд Банилова; історичні українські кладовища	Єврейські кладовища Банилова фігурують у спеціалізованих оглядах; потребують сучасної паспортизації на рівні громади.	підтверджено частково
2	Берегометська	Вижницький	Буковинське передгір'я	Місце колишнього єврейського кладовища Берегомета; традиційні християнські кладовища	Єврейський некрополь, імовірно заснований 1869 р., демонтований і забудований; на місці зберігається охель.	підтверджено
3	Боянська	Чернівецький	Північна Буковина	Єврейський цвинтар Боян; історичні православні/румунські поховання	Єврейський поховальний ландшафт пов'язаний з колишньою значною єврейською громадою Боян.	підтверджено частково
4	Брусницька	Вижницький	Північна Буковина	Єврейське кладовище Нижніх Станівців; історичні сільські кладовища	Близько 200 надгробків; найстаріший датований 1882 р., найновіший 1939 р.; огорожений і підтримуваний некрополь.	підтверджено
5	Ванчиковецька	Чернівецький	Північна Бессарабія / перехідна зона	Історичні молдовські, православні та меморіальні поховання	Окремий унікальний некрополь у використаних спеціалізованих базах не верифікований; потрібна польова інвентаризація.	потребує верифікації
6	Вашковецька	Дністровський	Північна Бессарабія	Історичні бессарабські кладовища	Спеціалізованого унікального некрополя не верифіковано; перспективні для польового обліку старі сільські поховання.	потребує верифікації
7	Вашківецька	Вижницький	Північна Буковина	Два історичні єврейські кладовища Вашківців; християнські кладовища	JewishGen/IJCP фіксує два некрополі: один з надгробками від 1892 р., другий — XIX ст.; JOWBR має 804 документовані поховання для одного з них.	підтверджено
8	Великокучурівська	Чернівецький	Північна Буковина	Історичні сільські кладовища; можливий єврейський поховальний слід	Унікальний окремий некрополь потребує локальної верифікації; доцільний пошук давніх поховань у Великому Кучурові та Годилові.	потребує верифікації
9	Веренчанська	Чернівецький	Північна Буковина	Історичні християнські кладовища; місця масових поховань жертв Голокосту	Меморіальні поховання 1941 р. у зоні Киселева/Борівців необхідно обліковувати окремо від регулярних кладовищ.	підтверджено частково

№	Територіальна громада	Район	Історико-етнокультурний ареал	Основні типи / об'єкти	Наукова характеристика	Статус верифікації
10	Вижницька	Вижницький	Буковинська Гуцульщина / передгір'я	Єврейське кладовище Вижиці; місце старого єврейського кладовища; історичні християнські некрополі	Новий єврейський цвинтар діє з XIX ст.; ІСР фіксує поховання від 1863 р.; старий некрополь утрачений/трансформований.	підтверджено
11	Волоківська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина	Історичні румунські православні кладовища	Окремий унікальний некрополь у міжнародних базах не зафіксований; потрібне морфологічне й епіграфічне обстеження.	потребує верифікації
12	Вікнянська	Чернівецький	Північна Буковина	Історичні сільські кладовища; меморіальні поховання	Поховальний фонд поселень громади потребує системного картографування; окремі місця пам'яті XX ст. слід відділяти від регулярних кладовищ.	потребує верифікації
13	Герцаївська	Чернівецький	Герцаївщина	Єврейське кладовище Герци; румунські православні кладовища; місця масових поховань	Один із найдавніших документованих єврейських некрополів області: найраніший відомий надгробок — 1766 р.; ІСР оцінює 501–5000 каменів.	підтверджено
14	Глибоцька	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина	Старе єврейське кладовище Глибокої; історичні багатоконфесійні поховання	ІСР фіксує єврейський поховальний об'єкт у Глибокій; локальна історія вказує на конфесійно диференційовані ділянки старого кладовища.	підтверджено частково
15	Горішньошеровецька	Чернівецький	Північна Буковина	Історичні сільські кладовища; меморіальні поховання жертв Голокосту	Для Васловівців документовано місця масових убивств/поховань 1941 р.; регулярні історичні кладовища потребують окремого обліку.	підтверджено частково
16	Заставнівська	Чернівецький	Північна Буковина	Історичне єврейське кладовище Заставни; християнські кладовища	Єврейський некрополь частково знищений і трансформований; збережені фрагменти мають високу меморіальну цінність.	підтверджено частково
17	Кадубовецька	Чернівецький	Північна Буковина	Історичні сільські кладовища	Унікальний окремий некрополь у використаних міжнародних базах не підтверджено; потрібна локальна інвентаризація.	потребує верифікації
18	Кам'янецька	Чернівецький	Північна Буковина / старообрядницький ареал	Старообрядницькі поховання Білої Криниці; історичні православні кладовища	Біла Криниця є ключовим центром старообрядницької спадщини; некропольний компонент потребує спеціальної паспортизації як окрема етноконфесійна категорія.	підтверджено частково
19	Кам'янська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина	Історичні румунські православні кладовища	Унікальний некрополь не верифікований у спеціалізованих базах; необхідний епіграфічний облік давніх поховань.	потребує верифікації
20	Карапчівська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина	Історичні румунські кладовища	Потрібне польове дослідження старих кладовищ Карапчева та Йорданешт для виявлення давніх надгробків і родинних ділянок.	потребує верифікації

№	Територіальна громада	Район	Історико-етнокультурний ареал	Основні типи / об'єкти	Наукова характеристика	Статус верифікації
21	Кельменецька	Дністровський	Північна Бессарабія	Історичні бессарабські православні, молдовські та меморіальні кладовища	Окремий єврейський некрополь у використаному наборі джерел не підтверджено; велика кількість сіл громади потребує системної інвентаризації.	потребує верифікації
22	Клішківська	Дністровський	Північна Бессарабія	Старе і нове єврейські кладовища Клішківців; історичні християнські кладовища	Bessarabia SIG/JewishGen документує два єврейські некрополі; вони репрезентують зміну поховального простору містечка у XIX–XX ст.	підтверджено
23	Конятинська	Вижницький	Буковинська Гуцульщина	Старі гуцульські сільські кладовища	Потребують польового обліку прицерковні й окремі сільські кладовища Конятина, Довгопілля, Яблуніці та інших поселень.	потребує верифікації
24	Кострижівська	Чернівецький	Північна Буковина / Дністровська долина	Історичні сільські кладовища	Поховальний фонд Прилипча, Звєнґачина та інших поселень потребує систематизації; окремих унікальних некрополів не верифіковано.	потребує верифікації
25	Красноїльська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина	Історичні румунські кладовища; меморіальні поховання XX ст.	Перспективний ареал для вивчення румунської епіграфіки й родинних поховань; окремі меморіальні місця пов'язані з подіями 1941 р.	підтверджено частково
26	Кіцманська	Чернівецький	Північна Буковина	Єврейське кладовище Кіцманя; історичні християнські кладовища	IJSP датує некрополь XIX ст. і оцінює 101–500 надгробків; спеціалізовані сучасні описи вказують на збережені поховання кінця XIX–XX ст.	підтверджено
27	Лівинецька	Дністровський	Північна Бессарабія	Історичні бессарабські сільські кладовища	Окремий унікальний некрополь у спеціалізованих базах не підтверджено; потрібне польове картографування.	потребує верифікації
28	Магальська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина / приміська зона	Історичні румунські кладовища; військово-меморіальні поховання	Приміське положення створює ризики трансформації старих кладовищ; потрібна паспортизація ділянок із давніми надгробками.	потребує верифікації
29	Мамалигівська	Дністровський	Північна Бессарабія	Історичні молдовські й православні кладовища	Поховальні ландшафти прикордонної з Молдовою громади потребують окремої інвентаризації; єврейський некрополь не верифікований.	потребує верифікації
30	Мамаївська	Чернівецький	Північна Буковина	Історичні сільські кладовища Мамаївців, Лужан, Дубівців	Окремий унікальний некрополь у використаних базах не підтверджено; цінність може мати давня епіграфіка й родинні поховання.	потребує верифікації
31	Недобоївська	Дністровський	Північна Бессарабія	Історичні сільські кладовища	Потрібна інвентаризація кладовищ Недобоївців, Зарожан, Керстенців, Ставчан і Долинян; спеціалізованої бази немає.	потребує верифікації

№	Територіальна громада	Район	Історико-етнокультурний ареал	Основні типи / об'єкти	Наукова характеристика	Статус верифікації
32	Неполоковецька	Чернівецький	Північна Буковина	Єврейське кладовище Неполоківців; православне кладовище поруч	Близько 200 надгробків; найстаріший датований 1895 р., найновіший 1957 р.; огорожений і доглянутий некрополь.	підтверджено
33	Новодністровська	Дністровський	Північна Бессарабія	Сучасний міський поховальний фонд; історичні поховання прилеглих територій	Молоде місто не має виразного дореформеного некропольного ядра; історико-культурний аналіз слід поширювати на прилеглі давні поселення.	потребує верифікації
34	Новоселицька	Чернівецький	Північна Бессарабія	Великий єврейський некрополь Новоселиці; історичні християнські кладовища	JOWBR документує 992 поховання з фотографіями; окремі історичні описи вказують на значно більший фактичний фонд.	підтверджено
35	Острицька	Чернівецький	Герцаївщина / румуномовна зона	Історичні румунські кладовища; меморіальні поховання Голокосту в Горбові	Архівні матеріали документують масове вбивство і перепоховання єврейського населення Горбови 1941 р.	підтверджено частково
36	Петровецька	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина	Історичні румунські православні кладовища Верхніх і Нижніх Петрівців	Потрібний епіграфічний і типологічний облік надгробків; міжнародні бази не виділяють окремого унікального некрополя.	потребує верифікації
37	Путильська	Вижницький	Буковинська Гуцульщина	Єврейське кладовище Путили; старі гуцульські кладовища	IJSP фіксує єврейський некрополь XIX ст. із 501–5000 каменів; це рідкісний приклад єврейського поховального ландшафту високогірної Буковини.	підтверджено
38	Рукшинська	Дністровський	Північна Бессарабія	Історичні сільські кладовища Рукшина, Рашкова та інших поселень	Спеціалізований унікальний некрополь не верифікований; потрібна інвентаризація давніх поховань і родинних ділянок.	потребує верифікації
39	Селятинська	Вижницький	Буковинська Гуцульщина	Старі гуцульські кладовища Селятина, Шепота, Плоскої	Унікальний окремий некрополь у використаних міжнародних базах не зафіксований; перспективні давні прицерковні та родинні ділянки.	потребує верифікації
40	Сокирянська	Дністровський	Північна Бессарабія	Великий єврейський некрополь Сокирян; історичні християнські кладовища	IJSP фіксує кладовище з 501–5000 каменів і початком поховань щонайменше у XVIII–XIX ст.; один із ключових бессарабських некрополів області.	підтверджено
41	Ставчанська	Чернівецький	Північна Буковина	Історичні сільські кладовища	Унікальний некрополь не верифікований у спеціалізованих базах; потрібен локальний облік.	потребує верифікації
42	Сторожинецька	Чернівецький	Північна Буковина / передгір'я	Єврейське кладовище Сторожинця; єврейські поховання у селах громади;	IJSP датує єврейський некрополь від XVIII ст. і оцінює 501–5000 надгробків; це один із найбільших регіональних осередків.	підтверджено

№	Територіальна громада	Район	Історико-етнокультурний ареал	Основні типи / об'єкти	Наукова характеристика	Статус верифікації
				історичні християнські кладовища		
43	Сучевенська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина	Історичні румунські кладовища	Потребують польової інвентаризації й епіграфічного опису; окремий унікальний некрополь у спеціалізованих базах не підтверджено.	потребує верифікації
44	Тарашанська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина	Історичні румунські кладовища	Доцільний облік давніх родинних поховань і надгробків; спеціалізований унікальний некрополь не верифікований.	потребує верифікації
45	Тереблеченська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина / прикордоння	Історичні румунські кладовища	Прикордонне положення робить громаду перспективною для транскордонного порівняння поховальної культури; потрібна інвентаризація.	потребує верифікації
46	Топорівська	Чернівецький	Північна Буковина	Історичні сільські кладовища; можливі єврейські поховальні сліди	Локальні згадки про єврейські поховання в околицях потребують документальної і польової верифікації.	потребує верифікації
47	Усть-Путильська	Вижницький	Буковинська Гуцульщина	Старі гуцульські кладовища Розтоків, Підзахаричів, Мариничів, Усть-Путилі	Потрібен ландшафтний облік прицерковних, сільських і родинних поховальних ділянок; окремий унікальний некрополь не верифіковано.	потребує верифікації
48	Хотинська	Дністровський	Північна Бессарабія	Великий єврейський некрополь Хотина; християнські та військово-меморіальні поховання	ІСРП фіксує 501–5000 надгробків XIX–XX ст.; некрополь відображає колишню велику єврейську громаду Хотина.	підтверджено
49	Чагорська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина / приміська зона	Історичні румунські й українські кладовища	Субурбанізаційний тиск робить актуальним термінове картографування давніх надгробків і старих ділянок.	потребує верифікації
50	Чернівецька	Чернівецький	Північна Буковина / поліетнічний міський центр	Історико-культурний заповідник кладовищ на вул. Зелений; єврейський некрополь Садгори; військові й меморіальні ділянки	Єврейське кладовище на Зеленій засноване 1866 р., понад 14 га, 137 кварталів і понад 50 тис. поховань; JOWBR має 30 117 іменованих/фотографованих записів.	підтверджено
51	Чудейська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина	Єврейське кладовище Чудею; історичні румунські кладовища	Близько 300 надгробків; найдавніші — 1880-ті рр., найновіший — 1965 р.; огорожений і доглянутий некрополь.	підтверджено
52	Юрковецька	Чернівецький	Північна Буковина	Історичні сільські кладовища Юрківців, Добринівців, Ржавинців, Чорного Потону	Спеціалізований унікальний некрополь не верифікований; потрібні епіграфічні й польові дослідження.	потребує верифікації

Додаток Л

Таблиця 1. Етнофестивальна діяльність у розрізі 52 територіальних громад Чернівецької області

№	Територіальна громада	Район	Фестиваль / етнокультурний захід	Основне етнокультурне спрямування	Статус	Час проведення	Стан / примітка щодо верифікації
1	Банилівська	Вижницький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Локальні календарно-обрядові та фольклорні заходи у селах громади	—	—	У відкритих джерелах не виявлено сталого фестивалю з усталеною назвою; доцільна локальна інвентаризація.
2	Берегометська	Вижницький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Гуцульсько-буковинські традиції, ремесла, локальний фольклор	—	—	Фестивальний потенціал значний, однак окремий щорічний етнофестиваль на рівні громади потребує підтвердження.
3	Боянська	Чернівецький	Локальні румунсько-молдовські весняні та різдвяні культурні заходи	Румунська і молдовська традиційна культура, пісенність, обрядовість	місцевий	переважно січень та початок березня	Регулярний фестиваль з окремою сталою назвою на рівні громади не верифіковано; громада представлена в обласних етнокультурних фестивалях.
4	Брусницька	Вижницький	«На гостини до Івана»	Буковинський сільський фольклор, календарні звичаї	регіональний	14-15 червня	Етнофестиваль присвячений народженню відомого кіномитця Івана Миколайчука
5	Ванчикувська	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Молдовсько-бессарабські та українські традиції	—	—	Можливі локальні святково-обрядові заходи; сталий фестиваль у відкритих джерелах не підтверджено.
6	Вашковецька	Дністровський	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Бессарабські календарно-обрядові традиції	—	—	Не плутати з Вашківецькою громадою Вижицького району, де проводиться «Переберія».
7	Вашківецька	Вижницький	«Вашківецька Маланка» («Переберія»)	Маланковий карнавал, маскування, народна драма, традиційні дерев'яні маски	міжнародний	13–14 січня	Історично мала статус міжнародного фестивалю. У 2025 р. фестиваль відновлювався після перерви; у 2026 р. організованого фестивалю не проводили, але традиційне маланкування зберігалося.
8	Великокучурівська	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Буковинський фольклор і народні ремесла	—	—	Громада бере участь в обласних і районних етнокультурних подіях, однак власний сталий фестиваль потребує верифікації.
9	Веренчанська	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Українські буковинські календарні традиції	—	—	Громада має значний потенціал для проведення етнофестивалей.

№	Територіальна громада	Район	Фестиваль / етнокультурний захід	Основне етнокультурне спрямування	Статус	Час проведення	Стан / примітка щодо верифікації
10	Вижницька	Вижницький	Міжнародний гуцульський фестиваль (окремі проведення у Вижниці)	Гуцульська культура, музика, танець, ремесла, кухня, духовні та наукові заходи	міжнародний	переважно кінець літа; 3 дні, дата змінна	Фестиваль мандрівний і не є щорічно прив'язаним лише до Вижниці; у місті проходили окремі його проведення.
11	Волоківська	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Румунська традиційна культура та фольклор	—	—	Етнокультурна активність представлена колективами і святами громади; окремі фестивалі зі сталою назвою не підтверджено.
12	Вікнянська	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Буковинські календарно-обрядові традиції	—	—	Потрібна локальна верифікація.
13	Герцаївська	Чернівецький	Фестиваль зимових традицій	Румунські та молдовські різдвяно-новорічні звичаї, колядки, народний одяг	місцевий	різдвяно-новорічний період (грудень–січень)	У наукових джерелах описаний як локальний фестиваль у м. Герца; точна дата може змінюватися.
14	Глибоцька	Чернівецький	«Глибоцький медівник» та локальні гастрономічно-етнокультурні заходи	Традиційна буковинська гастрономія, крафт, народні майстер-класи	місцевий	дата змінна	У сучасних джерелах згадується як локальний кулінарний конкурс/подія; статус повноформатного щорічного етнофестивалю потребує уточнення.
15	Горішньощеровецька	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Буковинський фольклор і календарні традиції	—	—	Громада має значний потенціал для проведення етнофестивалей.
16	Заставнівська	Чернівецький	«Дністровські зорі»	Народна творчість, фольклорні колективи, масові гуляння	місцевий	переважно теплий період року; дата змінна	У науковому джерелі визначений як міжрегіональний фестиваль за складом учасників; у цій таблиці віднесений до місцевих за територією організації.
17	Кадубовецька	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Буковинські сільські традиції	—	—	Громада має значний потенціал для проведення етнофестивалей.
18	Кам'янецька	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Старообрядницька спадщина Білої Криниці, українські та румунські локальні традиції	—	—	Біла Криниця має винятковий етноконфесійний потенціал, але регулярний фестиваль зі сталою назвою у відкритих джерелах не підтверджено.
19	Кам'янська	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Румунська та буковинська народна культура	—	—	Потребує локальної верифікації.

№	Територіальна громада	Район	Фестиваль / етнокультурний захід	Основне етнокультурне спрямування	Статус	Час проведення	Стан / примітка щодо верифікації
20	Карапчівська	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Румунська народна культура, пісенність і танцювальні традиції	—	—	Потребує локальної верифікації.
21	Кельменецька	Дністровський	«Душа народу в килимі цвіте»; «Христос воскрес – воскресне й Україна»	Північнобессарабський фольклор, українсько-молдовські традиції	регіональний	серпень; Великодній понеділок	У громаді відбуваються культурно-мистецькі події, однак сталий етнофестиваль з окремою назвою потребує підтвердження.
22	Клішківська	Дністровський	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Бессарабські фольклорні та календарні традиції	—	—	Потребує локальної верифікації.
23	Конятинська	Вижницький	Локальні гуцульські фольклорні свята	Гуцульська пісенність, колядницька традиція, народний одяг	місцевий	переважно різдвяний період та літні дні сіл	Окремий фестиваль зі сталою назвою не підтверджено; колективи громади активно представлені на обласних фольклорних фестивалях.
24	Кострижівська	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Буковинсько-дністровські локальні традиції	—	—	Потребує локальної верифікації.
25	Красноільська	Чернівецький	Красноільська Маланка	Румунська маланкова традиція, солом'яні костюми ведмедів, маскувальні і народна драма	місцевий	13–14 січня	Одна з найвідоміших локальних маланкових традицій області. У 2026 р. організованого фестивалю не планували, але саме маланкування зберігалося.
26	Кіцманська	Чернівецький	«Пісня буде поміж нас»	Відкритий регіональний конкурс сучасної української естрадної пісні імені Володимира Івасюка	регіональний	Лютий - березень	Присвячений пам'яті Володимира Івасюка, який народився в Кіцмані
27	Лівинецька	Дністровський	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Бессарабські сільські традиції	—	—	Потребує локальної верифікації.
28	Магальська	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Румунська та українська приміська етнокультура	—	—	Потрібна локальна верифікація.
29	Мамалигівська	Дністровський	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Молдовські та бессарабські традиції прикордоння	—	—	Громада має виразний етнокультурний потенціал, однак сталий фестиваль зі сталою назвою у відкритих джерелах не підтверджено.

№	Територіальна громада	Район	Фестиваль / етнокультурний захід	Основне етнокультурне спрямування	Статус	Час проведення	Стан / примітка щодо верифікації
30	Мамаївська	Чернівецький	«Заспівай, родино»; «Тюльпанове поле»; «Коні мої, коні»; «Гарбузове поле»	Родинний спів, народна музика, ремесла, гастрономія, агро- та кінні традиції	міжнародний	«Заспівай, родино» — неділя перед Днем Незалежності; інші — весна/літо/осінь	«Заспівай, родино» має участь колективів з Румунії та Польщі; інші фестивалі переважно місцеві або регіональні.
31	Недобоївська	Дністровський	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Бессарабські локальні традиції	—	—	Потребує локальної верифікації.
32	Неполовецька	Чернівецький	Візні події Міжнародного фольклорного фестивалю «Буковинські зустрічі»; «Троя»	Буковинський поліетнічний фольклор, українські, румунські та польські колективи	міжнародний	епізодично; зокрема 22 серпня 2021 р.	Громада була однією з візних локацій міжнародного фестивалю; власний щорічний фестиваль зі сталою назвою не верифіковано.
33	Новодністровська	Дністровський	«Дністер-фест»	Етномузика, фольклор, гастрономія, ремесла, водні й спортивні активності	місцевий	липень–серпень; традиційно 2 дні	У джерелах визначається як міжрегіональний туристичний етнофестиваль; проводиться з 2016 р., приурочувався до Дня міста.
34	Новоселицька	Чернівецький	Фестиваль народної культури у с. Рокитне; «Мерцішор»; «Різдвяні зустрічі»; «Радість родин» (Динівці)	Молдовська, румунська, українська фольклорна і родинно-обрядова культура	місцевий	«Мерцішор» — початок березня; «Різдвяні зустрічі» — січень; інші — дата змінна	У наукових та навчально-методичних джерелах Новоселицька громада фігурує як осередок кількох локальних етнокультурних подій.
35	Острицька	Чернівецький	Маланка с. Горбово	Традиційна румунська маланка, маскування і зимова обрядовість	місцевий	традиційно 1 січня (історично за місцевою традицією)	Особливість, зафіксована у науковій літературі: горбівська маланка відбувалася раніше, ніж більшість буковинських маланок.
36	Петровецька	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Румунська народна культура Верхніх і Нижніх Петрівців	—	—	Потребує локальної верифікації.
37	Путильська	Вижницький	«Вихід на полонину»	Гуцульська пастуша культура, вівчарство, трембіти, ватра, традиційні сири і ремесла	місцевий	традиційно остання неділя травня	Один із найвідоміших гуцульських фестивалів Буковини; за сучасними даними не проводиться з 2020 р.

№	Територіальна громада	Район	Фестиваль / етнокультурний захід	Основне етнокультурне спрямування	Статус	Час проведення	Стан / примітка щодо верифікації
38	Рукшинська	Дністровський	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Північнобессарабські сільські традиції	—	—	Потребує локальної верифікації.
39	Селятинська	Вижницький	Локальні гуцульські святково-фольклорні заходи	Гуцульська високогір'я, ремесла, пісенність	місцевий	переважно літній та різдвяний періоди	Окремий регулярний фестиваль зі сталою назвою не верифіковано.
40	Сокирянська	Дністровський	Бессарабська Маланка / локальні маланкові дійства Сокирянщини	Бессарабська зимова обрядовість, маскування, колядування	місцевий	13–14 січня	У науковій літературі виділяється як один із регіональних напрямів маланкування, що був представлений на «Маланка-фест» у Чернівцях.
41	Ставчанська	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Буковинські локальні традиції	—	—	Потребує локальної верифікації.
42	Сторожинецька	Чернівецький	«Барви Сторожинеччини»	Фестиваль національних культур: українська, румунська, польська, німецька, єврейська та ін. спадщина	місцевий	традиційно червень; дата змінна	У джерелах називався регіональним/районним фестивалем національних культур; у таблиці віднесений до місцевих за рівнем організації.
43	Сучевенська	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Румунська традиційна культура	—	—	Потребує локальної верифікації.
44	Тарашанська	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Румунська та буковинська локальна культура	—	—	Потребує локальної верифікації.
45	Тереблеченська	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Румунська прикордонна традиційна культура	—	—	Потребує локальної верифікації.
46	Топорівська	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Буковинська українська та локальна поліетнічна культура	—	—	Потребує локальної верифікації.
47	Усть-Путільська	Вижницький	«Захарецький гарчик» (с. Підзахаричі)	Фольклорно-етнографічний фестиваль-ярмарок: бондарство, писанкарство, гаптування, гуцульська кухня, танці й спів	місцевий	традиційно щороку; дата змінна, переважно теплий період	Започаткований у 2001 р.; спрямований на збереження гуцульських ремесел, етнічних традицій та розвиток зеленого туризму.

№	Територіальна громада	Район	Фестиваль / етнокультурний захід	Основне етнокультурне спрямування	Статус	Час проведення	Стан / примітка щодо верифікації
48	Хотинська	Дністровський	«Середньовічний Хотин» (історично); «Корона Дністра»; «ВеликденьFEST»	Історична реконструкція, ремесла, етнофолк, великодні обрядовість та локальні традиції	міжнародний	«Середньовічний Хотин» — травневі свята (історично); «Корона Дністра» — осінь; «ВеликденьFEST» — великодній період	«Середньовічний Хотин» мав міжнародний статус, але не проводився після 2014 р.; сучасні місцеві фестивалі громади частково продовжують етнокультурний напрям.
49	Чагорська	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Українсько-румунські приміські традиції	—	—	Потребує локальної верифікації.
50	Чернівецька	Чернівецький	«Буковинські зустрічі»; «Буковинська Маланка» («Маланка-фест»); «Обнова-фест»; «Від Романа до Йордана», «Meridian Chernivtsi» «Петрівський ярмарок» та багато інших регіонального та місцевого рівня	Поліетнічний буковинський фольклор, маланкова обрядовість, етнотуховна культура, різдвяні традиції	міжнародний	«Буковинські зустрічі» — дата змінна (у 2026 р. 11–12 липня); «Маланка-фест» — 15 січня історично; «Обнова-фест» — травень/червень; різдвяний фестиваль — січень	Найбільша концентрація етнофестивалів області. «Буковинські зустрічі» активно проводяться; «Маланка-фест» під час воєнного стану призупинений; інші фестивалі мають нерегулярність після 2020–2022 рр.
51	Чудейська	Чернівецький	Локальні румунські фольклорні та різдвяно-новорічні свята	Румунська традиційна культура, колядки, народний одяг і танець	місцевий	переважно грудень–січень	Окремий регулярний фестиваль зі сталою назвою не верифіковано; громада бере участь у регіональних фестивалях національних культур.
52	Юрковецька	Чернівецький	Окремий регулярний етнофестиваль не верифіковано	Буковинські локальні фольклорні традиції	—	—	Потребує локальної верифікації.

Додаток М

Етнокультурна спадщина у розрізі 52 територіальних громад Чернівецької області

№	Територіальна громада	Район	Історико-етнокультурний ареал	Традиційна кухня / локальні страви	Особливості традиційного одягу	Традиційні ремесла, декоративне мистецтво та живопис
1	Банилівська	Вижницький	Буковинське передгір'я	буковинські голубці, начинка, мамалига/кулеша, грибні страви, пироги, м'ясні печені; у гірській частині — бринза й банош	буковинський народний стрій із вишитими сорочками, кептарями/безрукавками, запасками, тканими поясами; у передгір'ї — гуцульські впливи	вишивка, ткацтво, деревообробка, лозоплетіння, писанкарство; декоративно-ужиткове мистецтво та пейзажний живопис
2	Берегометська	Вижницький	Буковинське передгір'я	Голубці Буковинської Гуцульщини за рецептом родини Іпатій (Берегомет); також банош, бринза, грибні страви.	буковинський народний стрій із вишитими сорочками, кептарями/безрукавками, запасками, тканими поясами; у передгір'ї — гуцульські впливи	Сильні традиції гуцульсько-передгірської вишивки, ткацтва й деревообробки; локальний пейзажний живопис.
3	Боянська	Чернівецький	Північна Буковина	начинка, голубці (галушки), мамалига/кулеша, малай, борщі й юшки, пироги, домашні ковбаси та печені; святкова випічка	буковинські вишиті сорочки з геометрично-рослинним орнаментом, безрукавки/кептарі, запаски або спідниці, ткані пояси, хустки	вишивка, ткацтво, килимарство, писанкарство, лозоплетіння, деревообробка, гончарство; народний декоративний і сакральний живопис
4	Брусницька	Вижницький	Північна Буковина	начинка, голубці (галушки), мамалига/кулеша, малай, борщі й юшки, пироги, домашні ковбаси та печені; святкова випічка	буковинські вишиті сорочки з геометрично-рослинним орнаментом, безрукавки/кептарі, запаски або спідниці, ткані пояси, хустки	вишивка, ткацтво, килимарство, писанкарство, лозоплетіння, деревообробка, гончарство; народний декоративний і сакральний живопис
5	Ванчиновецька	Чернівецький	Північна Бессарабія / перехідна зона	мамалига, голубці/сармале, плацинди, зама, борщі, домашні м'ясні вироби; змішані буковинсько-бессарабські рецепти	перехідні українсько-молдовсько-румунські комплекси: вишиті сорочки, спідниці/фоти, фартухи, пояси й хустки	вишивка, ткацтво, килимарство, лозоплетіння, деревообробка; декоративний живопис
6	Вашковецька	Дністровський	Північна Бессарабія	мамалига, голубці/сармале, плацинди, зама, борщі, рибні страви Подністров'я, фаршировані овочі, домашня випічка	бессарабські українсько-молдовські комплекси: вишиті сорочки, спідниці/опинки, фартухи, ткані пояси, хустки; поєднання геометричних і рослинних мотивів	килимарство, ткацтво, вишивка, лозо- й соломоплетіння, деревообробка, писанкарство; декоративний живопис та орнаментовані тканини
7	Вашківцевська	Вижницький	Північна Буковина	начинка, голубці (галушки), мамалига/кулеша, малай, борщі й юшки, пироги, домашні ковбаси та печені; святкова випічка	буковинські вишиті сорочки з геометрично-рослинним орнаментом, безрукавки/кептарі, запаски або спідниці, ткані пояси, хустки	вишивка, ткацтво, килимарство, писанкарство, лозоплетіння, деревообробка, гончарство; народний декоративний і сакральний живопис
8	Великокучурівська	Чернівецький	Північна Буковина	У проєкті «Смаки Буковини» Великий Кучурів представлений як один із осередків культури	буковинські вишиті сорочки з геометрично-рослинним орнаментом, безрукавки/кептарі,	вишивка, ткацтво, килимарство, писанкарство, лозоплетіння, деревообробка,

№	Територіальна громада	Район	Історико-етнокультурний ареал	Традиційна кухня / локальні страви	Особливості традиційного одягу	Традиційні ремесла, декоративне мистецтво та живопис
				приготування буковинських голубців; також начинка, мамалига, пироги.	запаски або спідниці, ткані пояси, хустки	гончарство; народний декоративний і сакральний живопис
9	Веренчанська	Чернівецький	Північна Буковина	начинка, голубці (галушки), мамалига/кулеша, малай, борщі й юшки, пироги, домашні ковбаси та печені; святкова випічка	буковинські вишиті сорочки з геометрично-рослинним орнаментом, безрукавки/кептарі, запаски або спідниці, ткані пояси, хустки	вишивка, ткацтво, килимарство, писанкарство, лозоплетіння, деревообробка, гончарство; народний декоративний і сакральний живопис
10	Вижницька	Вижницький	Буковинська Гуцульщина / передгір'я	Гуцульсько-буковинська кухня: банош, кулеша, бринза, грибні страви, голубці, начинка та випічка.	перехідні гуцульсько-буковинські комплекси: вишиті сорочки, кептарі, запаски, ткані пояси, сердаки; геометричні орнаменти	Вижниця — знаний мистецький осередок: художня обробка дерева, металу й шкіри, кераміка, ткацтво, вишивка, живопис; традиції Вижницької мистецької школи.
11	Волоківська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина	мамалига, сармале/голубці, плацинди, зама/чорба, квасолі та м'ясні страви, домашні сири й святкова випічка	румунські буковинські комплекси: вишиті білі сорочки, ткані/орнаментовані безрукавки, спідниці й фоти/опинки, пояси, хустки; багата геометрична й рослинна вишивка	вишивка, ткацтво й килимарство, різьба по дереву, писанкарство, лозоплетіння; декоративний живопис із орнаментальними мотивами
12	Вікнянська	Чернівецький	Північна Буковина	Для с. Дорошівці у матеріалах «Смаків Буковини» зафіксовано окремий варіант традиційної начинки; поширені голубці, малай, мамалига.	буковинські вишиті сорочки з геометрично-рослинним орнаментом, безрукавки/кептарі, запаски або спідниці, ткані пояси, хустки	вишивка, ткацтво, килимарство, писанкарство, лозоплетіння, деревообробка, гончарство; народний декоративний і сакральний живопис
13	Герцаївська	Чернівецький	Герцаївщина	мамалига, сармале, плацинди, зама/чорба, токана, домашні сири, м'ясні страви й обрядова випічка	герцаївські румунські комплекси: вишиті сорочки, фоти/спідниці, безрукавки, широкі ткані пояси, хустки; локальні червоно-чорні та поліхромні орнаменти	вишивка, килимарство, ткацтво, деревообробка, плетіння; іконопис, декоративний та аматорський живопис
14	Глибоцька	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина	мамалига, сармале/голубці, плацинди, зама/чорба, квасолі та м'ясні страви, домашні сири й святкова випічка	румунські буковинські комплекси: вишиті білі сорочки, ткані/орнаментовані безрукавки, спідниці й фоти/опинки, пояси, хустки; багата геометрична й рослинна вишивка	вишивка, ткацтво й килимарство, різьба по дереву, писанкарство, лозоплетіння; декоративний живопис із орнаментальними мотивами
15	Горішньоревецька	Чернівецький	Північна Буковина	начинка, голубці (галушки), мамалига/кулеша, малай, борщі й юшки, пироги, домашні ковбаси та печені; святкова випічка	буковинські вишиті сорочки з геометрично-рослинним орнаментом, безрукавки/кептарі, запаски або спідниці, ткані пояси, хустки	вишивка, ткацтво, килимарство, писанкарство, лозоплетіння, деревообробка, гончарство; народний декоративний і сакральний живопис
16	Заставнівська	Чернівецький	Північна Буковина	начинка, голубці (галушки), мамалига/кулеша, малай, борщі й	буковинські вишиті сорочки з геометрично-рослинним орнаментом, безрукавки/кептарі,	вишивка, ткацтво, килимарство, писанкарство, лозоплетіння, деревообробка,

№	Територіальна громада	Район	Історико-етнокультурний ареал	Традиційна кухня / локальні страви	Особливості традиційного одягу	Традиційні ремесла, декоративне мистецтво та живопис
				юшки, пироги, домашні ковбаси та печені; святкова випічка	запаски або спідниці, ткані пояси, хустки	гончарство; народний декоративний і сакральний живопис
17	Кадубовецька	Чернівецький	Північна Буковина	начинка, голубці (галушки), мамалига/кулеша, малай, борщі й юшки, пироги, домашні ковбаси та печені; святкова випічка	буковинські вишиті сорочки з геометрично-рослинним орнаментом, безрукавки/кептарі, запаски або спідниці, ткані пояси, хустки	вишивка, ткацтво, килимарство, писанкарство, лозоплетіння, деревообробка, гончарство; народний декоративний і сакральний живопис
18	Кам'янецька	Чернівецький	Північна Буковина / старообрядницький ареал	У Білій Криниці — старообрядницькі пісні та святкові страви; у селах громади також поширені українські й румунські буковинські страви.	старообрядницькі елементи традиційного вбрання: стриманий крій, довгі сорочки й спідниці, головні убори; поруч — український та румунський буковинський стрій	Біла Криниця — осередок старообрядницької сакральної культури; цінними є іконопис, культове декоративне мистецтво та традиційні тканини.
19	Кам'янська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина	У с. Михальча зафіксовано «храмову начинку» на кукурудзяній основі з м'ясом; також голубці, мамалига, пироги.	румунські буковинські комплекси: вишиті білі сорочки, ткані/орнаментовані безрукавки, спідниці й фоти/опинки, пояси, хустки; багата геометрична й рослинна вишивка	вишивка, ткацтво й килимарство, різьба по дереву, писанкарство, лозоплетіння; декоративний живопис із орнаментальними мотивами
20	Карапчівська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина	мамалига, сармале/голубці, плацинди, зама/чорба, квасоліяні та м'ясні страви, домашні сири й святкова випічка	румунські буковинські комплекси: вишиті білі сорочки, ткані/орнаментовані безрукавки, спідниці й фоти/опинки, пояси, хустки; багата геометрична й рослинна вишивка	вишивка, ткацтво й килимарство, різьба по дереву, писанкарство, лозоплетіння; декоративний живопис із орнаментальними мотивами
21	Кельменецька	Дністровський	Північна Бессарабія	У матеріалах «Смаків Буковини» зафіксовано кельменецькі варіанти голубців; характерні також мамалига, плацинди, зама, рибні та м'ясні страви.	бессарабські українсько-молдовські комплекси: вишиті сорочки, спідниці/опинки, фартухи, ткані пояси, хустки; поєднання геометричних і рослинних мотивів	Особливо виразне бессарабське килимарство; традиція репрезентується фестивалем «Душа народу в килимі цвіте».
22	Клішківська	Дністровський	Північна Бессарабія	мамалига, голубці/сармале, плацинди, зама, борщі, рибні страви Подністров'я, фаршировані овочі, домашня випічка	бессарабські українсько-молдовські комплекси: вишиті сорочки, спідниці/опинки, фартухи, ткані пояси, хустки; поєднання геометричних і рослинних мотивів	килимарство, ткацтво, вишивка, лозо- й соломоплетіння, деревообробка, писанкарство; декоративний живопис та орнаментовані тканини
23	Конятинська	Вижницький	Буковинська Гуцульщина	банюш/бануш, кулеша, бринза й будз, грибна юшка, голубці (галушки), печеня; страви з кукурудзяної крупи, картоплі, грибів і молочних продуктів	гуцульський стрій: вишиті сорочки, кептарі, сердаки, запаски/опинки, ткані пояси, постолі; насичена геометрична орнаментика	різьблення й інкрустація по дереву, бондарство, ткацтво, ліжникарство, вишивка, писанкарство, художня обробка шкіри й металу; пейзажний та етнографічний живопис

№	Територіальна громада	Район	Історико-етнокультурний ареал	Традиційна кухня / локальні страви	Особливості традиційного одягу	Традиційні ремесла, декоративне мистецтво та живопис
24	Кострижівська	Чернівецький	Північна Буковина / Дністровська долина	У с. Прилипче проектом «Смаки Буковини» записано локальну страву «солоня п'яна баба»; характерні також начинка, голубці, мамалига.	буковинський стрій із вишитими сорочками, тканими поясами, запасками/спідницями та безрукавками; локальні подністровські варіанти	вишивка, ткацтво, лозоплетіння, деревообробка, писанкарство; декоративний живопис та орнаментовані хатні тканини
25	Красноїльська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина	Румунська буковинська кухня: мамалига, сармале, плацинди, чорба/зама, домашні м'ясні вироби та випічка.	румунські буковинські комплекси: вишиті білі сорочки, ткани/орнаментовані безрукавки, спідниці й фоти/опинки, пояси, хустки; багата геометрична й рослинна вишивка	Виразні румунські традиції вишивки, ткацтва, маскарної культури та декоративного оформлення маланкових костюмів.
26	Кіцманська	Чернівецький	Північна Буковина	начинка, голубці (галушки), мамалига/кулеша, малай, борщі й юшки, пироги, домашні ковбаси та печені; святкова випічка	буковинські вишиті сорочки з геометрично-рослинним орнаментом, безрукавки/кептарі, запаски або спідниці, ткані пояси, хустки	вишивка, ткацтво, килимарство, писанкарство, лозоплетіння, деревообробка, гончарство; народний декоративний і сакральний живопис
27	Лівинецька	Дністровський	Північна Бессарабія	мамалига, голубці/сармале, плацинди, зама, борщі, рибні страви Подністров'я, фаршировані овочі, домашня випічка	бессарабські українсько-молдовські комплекси: вишиті сорочки, спідниці/опинки, фартухи, ткані пояси, хустки; поєднання геометричних і рослинних мотивів	килимарство, ткацтво, вишивка, лозо- й соломоплетіння, деревообробка, писанкарство; декоративний живопис та орнаментовані тканини
28	Магальська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина / приміська зона	мамалига, сармале, плацинди, чорба/зама, домашні м'ясні вироби та випічка; сучасні приміські трансформації традиційної кухні	румунський буковинський стрій: вишиті сорочки, орнаментовані безрукавки, фоти/спідниці, ткані пояси, хустки	вишивка, ткацтво, килимарство, деревообробка, декоративне оздоблення житла; сучасний аматорський живопис
29	Мамалигівська	Дністровський	Північна Бессарабія	мамалига, голубці/сармале, плацинди, зама, борщі, рибні страви Подністров'я, фаршировані овочі, домашня випічка	бессарабські українсько-молдовські комплекси: вишиті сорочки, спідниці/опинки, фартухи, ткані пояси, хустки; поєднання геометричних і рослинних мотивів	килимарство, ткацтво, вишивка, лозо- й соломоплетіння, деревообробка, писанкарство; декоративний живопис та орнаментовані тканини
30	Мамаївська	Чернівецький	Північна Буковина	начинка, голубці (галушки), мамалига/кулеша, малай, борщі й юшки, пироги, домашні ковбаси та печені; святкова випічка	буковинські вишиті сорочки з геометрично-рослинним орнаментом, безрукавки/кептарі, запаски або спідниці, ткані пояси, хустки	вишивка, ткацтво, килимарство, писанкарство, лозоплетіння, деревообробка, гончарство; народний декоративний і сакральний живопис
31	Недобойська	Дністровський	Північна Бессарабія	мамалига, голубці/сармале, плацинди, зама, борщі, рибні страви Подністров'я, фаршировані овочі, домашня випічка	бессарабські українсько-молдовські комплекси: вишиті сорочки, спідниці/опинки, фартухи, ткані пояси, хустки;	килимарство, ткацтво, вишивка, лозо- й соломоплетіння, деревообробка, писанкарство; декоративний живопис та орнаментовані тканини

№	Територіальна громада	Район	Історико-етнокультурний ареал	Традиційна кухня / локальні страви	Особливості традиційного одягу	Традиційні ремесла, декоративне мистецтво та живопис
					поєднання геометричних і рослинних мотивів	
3 2	Неполовецька	Чернівецький	Північна Буковина	начинка, голубці (галушки), мамалига/кулеша, малай, борщі й юшки, пироги, домашні ковбаси та печені; святкова випічка	буковинські вишиті сорочки з геометрично-рослинним орнаментом, безрукавки/кептарі, запаски або спідниці, ткані пояси, хустки	вишивка, ткацтво, килимарство, писанкарство, лозоплетіння, деревообробка, гончарство; народний декоративний і сакральний живопис
3 3	Новодністровська	Дністровський	Північна Бессарабія	мамалига, голубці/сармале, плацинди, зама, борщі, рибні страви Подністров'я, фаршировані овочі, домашня випічка	бессарабські українсько-молдовські комплекси: вишиті сорочки, спідниці/опинки, фартухи, ткані пояси, хустки; поєднання геометричних і рослинних мотивів	килимарство, ткацтво, вишивка, лозо- й соломоплетіння, деревообробка, писанкарство; декоративний живопис та орнаментовані тканини
3 4	Новоселицька	Чернівецький	Північна Бессарабія	Бессарабсько-буковинська кухня: мамалига, сармале/голубці, плацинди, зама, домашня випічка.	бессарабські українсько-молдовські комплекси: вишиті сорочки, спідниці/опинки, фартухи, ткані пояси, хустки; поєднання геометричних і рослинних мотивів	Новоселиччина має традиції декоративного живопису; відомі роботи з мотивами писанки, рушника й буковинської орнаментики.
3 5	Острицька	Чернівецький	Герцаївщина / румуномовна зона	мамалига, сармале, плацинди, зама/чорба, токана, домашня випічка й м'ясні страви	румунський традиційний стрій Герцаївщини: вишиті сорочки, фоти/спідниці, безрукавки, ткані пояси та хустки	вишивка, килимарство, ткацтво, деревообробка; декоративний і сакральний живопис
3 6	Петровецька	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина	мамалига, сармале/голубці, плацинди, зама/чорба, квасоляні та м'ясні страви, домашні сири й святкова випічка	румунські буковинські комплекси: вишиті білі сорочки, ткані/орнаментовані безрукавки, спідниці й фоти/опинки, пояси, хустки; багата геометрична й рослинна вишивка	вишивка, ткацтво й килимарство, різьба по дереву, писанкарство, лозоплетіння; декоративний живопис із орнаментальними мотивами
3 7	Путильська	Вижницький	Буковинська Гуцульщина	Гуцульська кухня: банош, кулеша, бринза/будз, грибна юшка, голубці, печеня; молочно-сирні продукти полонинського господарства.	гуцульський стрій: вишиті сорочки, кептарі, сердаки, запаски/опинки, ткані пояси, постолі; насичена геометрична орнаментика	Один із найвиразніших осередків гуцульського ремесла: різьба, деревообробка, вишивка, ткацтво, писанкарство, вироби зі шкіри та вовни.
3 8	Рукшинська	Дністровський	Північна Бессарабія	мамалига, голубці/сармале, плацинди, зама, борщі, рибні страви Подністров'я, фаршировані овочі, домашня випічка	бессарабські українсько-молдовські комплекси: вишиті сорочки, спідниці/опинки, фартухи, ткані пояси, хустки; поєднання геометричних і рослинних мотивів	килимарство, ткацтво, вишивка, лозо- й соломоплетіння, деревообробка, писанкарство; декоративний живопис та орнаментовані тканини
3 9	Селятинська	Вижницький	Буковинська Гуцульщина	банош/бануш, кулеша, бринза й будз, грибна юшка, голубці (галушки),	гуцульський стрій: вишиті сорочки, кептарі, сердаки,	різьблення й інкрустація по дереву, бондарство, ткацтво, ліжникарство, вишивка,

№	Територіальна громада	Район	Історико-етнокультурний ареал	Традиційна кухня / локальні страви	Особливості традиційного одягу	Традиційні ремесла, декоративне мистецтво та живопис
				печеня; страви з кукурудзяної крупи, картоплі, грибів і молочних продуктів	запаски/опинки, ткані пояси, постолі; насичена геометрична орнаментика	писанкарство, художня обробка шкіри й металу; пейзажний та етнографічний живопис
40	Сокирянська	Дністровський	Північна Бессарабія	мамалига, голубці/сармале, плацинди, зама, борщі, рибні страви Подністров'я, фаршировані овочі, домашня випічка	бессарабські українсько-молдовські комплекси: вишиті сорочки, спідниці/опинки, фартухи, ткані пояси, хустки; поєднання геометричних і рослинних мотивів	килимарство, ткацтво, вишивка, лозо- й соломоплетіння, деревообробка, писанкарство; декоративний живопис та орнаментовані тканини
41	Ставчанська	Чернівецький	Північна Буковина	начинка, голубці (галушки), мамалига/кулеша, малай, борщі й юшки, пироги, домашні ковбаси та печені; святкова випічка	буковинські вишиті сорочки з геометрично-рослинним орнаментом, безрукавки/кептарі, запаски або спідниці, ткані пояси, хустки	вишивка, ткацтво, килимарство, писанкарство, лозоплетіння, деревообробка, гончарство; народний декоративний і сакральний живопис
42	Сторожинецька	Чернівецький	Північна Буковина / передгір'я	Для с. Бобівці етнографічно зафіксовано «сільську начинку» на кукурудзяній основі; поширені голубці, мамалига, пироги й м'ясні страви.	традиційний одяг відповідного етнокультурного ареалу з локальними варіантами вишивки та крою	вишивка, ткацтво, деревообробка та інші локальні ремесла; потребує деталізації за громадою
43	Сучевенська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина	мамалига, сармале/голубці, плацинди, зама/чорба, квасоляні та м'ясні страви, домашні сири й святкова випічка	румунські буковинські комплекси: вишиті білі сорочки, ткані/орнаментовані безрукавки, спідниці й фоти/опинки, пояси, хустки; багата геометрична й рослинна вишивка	вишивка, ткацтво й килимарство, різьба по дереву, писанкарство, лозоплетіння; декоративний живопис із орнаментальними мотивами
44	Тарашанська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина	мамалига, сармале/голубці, плацинди, зама/чорба, квасоляні та м'ясні страви, домашні сири й святкова випічка	румунські буковинські комплекси: вишиті білі сорочки, ткані/орнаментовані безрукавки, спідниці й фоти/опинки, пояси, хустки; багата геометрична й рослинна вишивка	вишивка, ткацтво й килимарство, різьба по дереву, писанкарство, лозоплетіння; декоративний живопис із орнаментальними мотивами
45	Тереблеченська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина / прикордоння	мамалига, сармале, плацинди, чорба/зама, домашні сири, м'ясні страви та обрядова випічка; транскордонні румунські впливи	традиційний румунський буковинський стрій із вишитими сорочками, фотами/спідницями, безрукавками, поясами та хустками	вишивка, ткацтво, килимарство, деревообробка, писанкарство; декоративний і сакральний живопис
46	Топорівська	Чернівецький	Північна Буковина	начинка, голубці (галушки), мамалига/кулеша, малай, борщі й юшки, пироги, домашні ковбаси та печені; святкова випічка	буковинські вишиті сорочки з геометрично-рослинним орнаментом, безрукавки/кептарі, запаски або спідниці, ткані пояси, хустки	вишивка, ткацтво, килимарство, писанкарство, лозоплетіння, деревообробка, гончарство; народний декоративний і сакральний живопис

№	Територіальна громада	Район	Історико-етнокультурний ареал	Традиційна кухня / локальні страви	Особливості традиційного одягу	Традиційні ремесла, декоративне мистецтво та живопис
47	Усть-Путильська	Вижницький	Буковинська Гуцульщина	Підзахаричі представлені в матеріалах «Смаків Буковини» традиціями приготування голубців; характерні банош, бринза, грибні страви.	гуцульський стрій: вишиті сорочки, кептарі, сердаки, запаски/опинки, ткані пояси, постолі; насичена геометрична орнаментика	Підзахаричі — відомий осередок гуцульських ремесел: різьба по дереву, вишивка, ткацтво, писанкарство; етномистецька традиція «Захарецького гарчика».
48	Хотинська	Дністровський	Північна Бессарабія	мамалига, голубці/сармале, плацинди, зама, борщі, рибні страви Подністров'я, фаршировані овочі, домашня випічка	бессарабські українсько-молдовські комплекси: вишиті сорочки, спідниці/опинки, фартухи, ткані пояси, хустки; поєднання геометричних і рослинних мотивів	килимарство, ткацтво, вишивка, лозо- й соломоплетіння, деревообробка, писанкарство; декоративний живопис та орнаментовані тканини
49	Чагорська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина / приміська зона	мамалига, сармале, плацинди, чорба/зама, домашні м'ясні вироби та випічка; сучасні приміські трансформації традиційної кухні	румунський буковинський стрій: вишиті сорочки, орнаментовані безрукавки, фоти/спідниці, ткані пояси, хустки	вишивка, ткацтво, килимарство, деревообробка, декоративне оздоблення житла; сучасний аматорський живопис
50	Чернівецька	Чернівецький	Північна Буковина / поліетнічний міський центр	Рогізна — нати́на (страва з молодої лободи); у Роші, Садгорі та Рогізні зафіксовані локальні традиції буковинських голубців; міська кухня поєднує українські, румунські, єврейські, німецько-австрійські та польські впливи.	міський поліетнічний костюм XIX–XX ст.; у фольклорних практиках — український, румунський, єврейський, німецький та польський компоненти	Професійний і народний живопис, графіка, декоративне мистецтво; багатоконфесійний сакральний живопис, вишивка, кераміка та ремісничі традиції.
51	Чудейська	Чернівецький	Румуномовна Північна Буковина	мамалига, сармале/голубці, плацинди, зама/чорба, квасоляні та м'ясні страви, домашні сири й святкова випічка	румунські буковинські комплекси: вишиті білі сорочки, ткані/орнаментовані безрукавки, спідниці й фоти/опинки, пояси, хустки; багата геометрична й рослинна вишивка	вишивка, ткацтво й килимарство, різьба по дереву, писанкарство, лозоплетіння; декоративний живопис із орнаментальними мотивами
52	Юрковецька	Чернівецький	Північна Буковина	начинка, голубці (галушки), мамалига/кулеша, малай, борщі й юшки, пироги, домашні ковбаси та печені; святкова випічка	буковинські вишиті сорочки з геометрично-рослинним орнаментом, безрукавки/кептарі, запаски або спідниці, ткані пояси, хустки	вишивка, ткацтво, килимарство, писанкарство, лозоплетіння, деревообробка, гончарство; народний декоративний і сакральний живопис

Додаток Н

Типизація територіальних громад за етнокультурними традиціями

Тип	Назва типу	Територіальні громади
1	Гуцульсько-передгірний традиційно-ремісничий	Банилівська, Берегометська, Вашківська, Вижницька, Конятинська, Путильська, Селятинська, Усть-Путильська
2	Північнобуковинський комплексний традиційний	Брусницька, Великокучурівська, Веренчанська, Вікнянська, Глибоцька, Горішньошеровецька, Заставнівська, Кадубовецька, Кам'янська, Кострижівська, Кіцманська, Мамаївська, Неполоковецька, Ставчанська, Сторожинецька, Топорівська, Юрковецька
3	Північнобессарабський гастрономічно-фольклорний	Вашковецька, Кельменецька, Клішківська, Лівинецька, Недобоївська, Новодністровська, Рукшинська, Сокирянська, Хотинська
4	Поліетнічний місько-приміський трансформаційний	Магальська, Чагорська, Чернівська
5	Старообрядницький етноконфесійний	Кам'янецька
6	Герцаївський етнокультурний	Герцаївська, Острицька
7	Румуномовно-буковинський обрядово-ремісничий	Волоківська, Карапчівська, Красноільська, Петровецька, Сучевенська, Тарашанська, Терблеченська, Чудейська
8	Молдовомовно-буковинський обрядово-ремісничий	Боянська, Ванчиковецька, Мамалигівська, Новоселицька